

112 .

హారవి

గ్రంథాలయం

శేరిలింగంపల్లి

సంపు. ౧౩

ధాతృ సంవత్సరము, వైశాఖమాసము (మే ౧౯౩౬)

సంఖ్య ౫

తా జ్ఞ మ హా త్

కే. అన్నమరాజశర్మ

పాతకమహాశయా! నీకుఁ బ్రాప్తవశత - దేశయాత్రాభిలాష సిద్ధించునేని
సౌరసౌధనిర్మాణంపుఁజాయఁదెగడి - యందములకందమైయొప్పు ముదిరంబు
కలదు యమునాపగతటాంచలమునందుఁ-గాంచుమోయి, నేత్రానందకరముగాఁగ.
పహజహానునిహృదయకాసారరాజ - హంసి, ముంతాజుబేగ మీయూర్తజగతి
విడిచి త్రిదివంజునకుఁ బోవువేళ, స్వీయ-కథను వినువారుగూడ నేకాలమైన
బాష్పములరల్పఁ దనదుశంపామనోజ్ఞ - తనులతను నిల్చె విధుకాతధామమందు.
ఓమొగల్మహారాజ్ఞ! నీయోగమేమొ - బాల్యమాదిగ నప్పరోభాషపగిది
నిత్యకల్యాణసంప్రాప్తి నెగడి, కడకు - మరణశయ్యను దివ్యసమాశిమృత్తి
కలఁ గలలఁ గాంచుచుండియుఁ గాలవీధి - నీయశక్త్యంద్రికలలీల నెరపుచుంటె.
అది సమాధియూ కాదు ప్రేమార్ద్రమైన - పాజహానునిచిత్తంబు స్థాల్గగతిని
పరిణతిం బొందెనో లేక భారతీయ - శిల్పచాతురీప్రకటనా నల్పఫలమొ
స్వర్గముననేని దీనికి సాటివచ్చు - సౌధ ముండునా యని కల్లు నందియంబు.

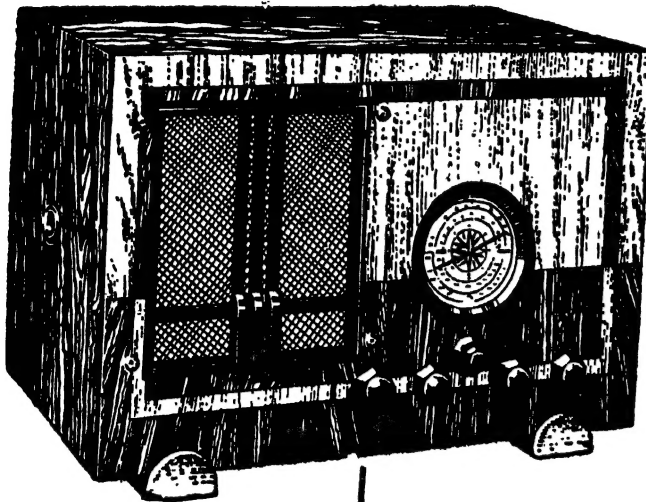
ఎందఱెందఱోల్లియును యెన్నో యెండ - పూండ్లకప్పము, విరుసమా పూర్వకోభ
 లీను నీసమాధివతంస మెన్నడేని - కాంచుభాగ్యంబు కల్గు సత్కవిచయంబు
 యవనసుందరీమృదుహృదయూరవిభిద - సౌరభము లుచ్చసింతురాదాహులంద.
 ఓజగన్మోహిని! నీవియోగ మొక్క - పతికిమాత్రమే సంతాపభావనంబె
 సకలభారత్రజు విచారవార్ధి - ముంభి సౌరాంగనాన్నే హముగ్ధవగుచు
 మాకు స్వప్నకమై త్వత్సమాధి తనర - సక్కటకటా! దివమ్మున కరిగినావె

తిరుచినాల్లికొండ (కట్టమీద చెక్కబడిన చిత్రము)

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

రేడియో రిసీవర్

మాడల్

నెం. 471 AC

వెల

రూ

300

యంత్రపూర్వకముగ జీవనాదమును ప్రతిఫలించుటలో నసమానపరిశ్రమగల “హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్” వారి యద్వితీయమైన నిర్మాణముగల యీ రేడియో సెట్టును కొని, సర్వదేశముల వార్తలను, సంగీతమును విని ఆనందించుడు.

వివరములు గూయెడ్ల గాని మాన్యపాఠశాలగూయెడ్ల గాని తెలియవగును

ది గ్రామఫోను కంపెని

లిమిటెడ్.

45, సాత్ వెరేడ్, బెంగుళూరు.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీమయిన మనాసవగల తల
నూనె, మెదడుకు చల్లదనమును
కలిగించి వెంట్రుకలను అభివృద్ధి
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, మాడుపోటు, శిరో
వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కన్నులకు చలన నొసంగి
వెంట్రుకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెండుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

శ్రీమలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-కి రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అందు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదసమాజం,

పెరిదేవి, నెల్లూరుజిల్లా.

1906

1936

ఈ 30 రోండ్ల "జాతీయసేవ"కు సామాన్యమైన
యము కాదు. ప్రైవేటులో మేము రు 1,45,00,000
లకు పైగా క్లెయిములను చెల్లించితిమని తెలుపుటకు
గర్వపడుచున్నాము. ఈవిధముగా అసంఖ్యాకములయిన
మాపాలిసీహోల్డర్లకును, వారి హక్కుదారులకును ధన
మును చెల్లించి వారిని అభాగ్యునితనంబియు దీనదళ
మండియు కాపాడగలిగితిమి.

నేపనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,
హెడ్ ఆఫీస్ కలకత్తా.

ఏజన్సీ వరకులు వర్తకాలకు వ్రాసి కనుగొనుడు:—
బ్రాంచి కెక్రటరీ,

నేపనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,
362, చై వాబజారురోడ్, ఎస్.ఎస్. నేడ్, మదరాసు.
లేక

ఆర్గనైజింగు కెక్రటరీ, డి చీఫ్ ఏజన్సీ,
సెల్ ఆఫీసు, ఆర్థోటోక్రినివాసాచారివీధి,
171, మ్యాస్ట్రీటు, మధుర. లెంగుకూరు సిటీ.

అగ్ని మోటారు ప్రమాదముల ఇన్సూరెన్సుకు
అసోసియేటెడ్ నేపనల్ ఫైర్ ఇండో జనరల్ ఇన్సూరెన్సు
కంపెనీ, లిమిటెడ్ వారితో సంప్రదింపుడు.

చలిజ్వరమా

దీనిని నేవించినచో
తిరిగి బలము చేకూరును.

ఈ తెల్లనిపొడరు మీకు తిరిగి బలమును శక్తిని నొస
గూర్చుకలుగునా యను శంకబొడమును. అయితే దాని
యందు ఆరోగ్యముయొక్క ముఖ్యరహస్యమిడియున్న
దనుసంగతిని మగువవద్దు. అందువలన దానికో 'సనటోజెన్'
అని పేరు. అనగా, ఆరోగ్యప్రదాయని అని అర్థము.
సనటోజెన్ గురించి బొంబయిలోని యం. జే. నేత్
గారు ఏమి వ్రాసియుండెనో మీరు వినియున్నారా?
అలేఖ యిది—

"చలిజ్వరము తరచుగా వచ్చుచుండుటచేత
బొత్తిగా శిల్యావస్థకు వచ్చెడిది. ఆహారమేమియు తిన
లేకుంటిని. సనటోజెన్ నేవించిన తరువాత చలి
జ్వరము తగ్గెను. ఆకలి పొచ్చెను. జ్వరశక్తి గలిగెను.
ఇప్పుడు ఆహారమును భుజింపగలను. ఆరోగ్యముగూడ
చక్కబడినది. వాశరీరమున ఒక విధముగ యుత్సాహ
పటిమ ప్రవహించుచున్నది."

ఇతరులు వేసకువేలమంది ఆరోగ్యము బలముజెంది
'సనటోజెన్'యొడల కృతజ్ఞులై యున్నారు. మీరుగూడ
అదేవిధముగ తిరిగి మీ బలమును సంపాదించుకొనవచ్చును
ఈజోజునుండియే సనటోజెన్ ప్రారంభింపుము. ప్రతి
మందుల దుకాణములోను బజారులోను దొరకును.

SANATOGEN

కం. 1 నిజమైన బలప్రవృద్ధికరౌషధము
సనటోజెన్ తయారుచేయునపుడుగాని ప్యాక్టింగుచేయు
నపుడుగాని చేతితోతాకబడియుండలేదు. దీనిలో ఏమి
మాత్రవిరుద్ధములగు వస్తువులుగూడ కలిసియుండలేదు.

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

వోలేటి వేంకటసుబ్బరాయ శాస్త్రి

ప్రీత్యయుజవు భారతీ పత్రికలో శ్రీ గిరుపతి వేంకటకవులచే రచింపఁబడిన ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న నాటకమునందలి కొన్ని విషయములను గుఱించి నే నొక చిన్న వ్యాసమును వ్రాసితిని. కానిపై శ్రీ వేంకట శాస్త్రిలవా రాగ్రహపూరితులై నన్ను దమ విధేయ కోటిహంపి వెలిపుచ్చి, ప్రకృతమున కనుసరింపని వ్యక్తి గతప్రసంగములతో నాప్రశ్నలకు సమగ్రముగ సరియగు సమాధాన మిప్పింపకయే అమూల్యములగు మామ వ్యాసములను సముల్లేఖించిరి. ఏమై నేమి? పెద్దలగు వారి వ్యాసములందలి వ్యక్తిగత విమర్శనాదీకమును గణించక పై నాటకమునందు శేషించియున్న నాసం దేహములనుగూడఁ బరిలోపనిగాజోడించి, తిరిగి యీ వ్యాసమును వ్రాచు సాహసించితిని. సహృదయులు పరిశీలించి శంకించినను, పంకించినను సంతసమే.

శ్రీ శాస్త్రిలవారికి సంపూర్ణాగ్రహమును గలిగించిన నావ్యాసములోని “చెక్కిరింపఁబోయి బోల్తా పడినట్లు” అను వాగ్యమునకు నాయభిప్రాయ మిది. తాను బ్రతిఫలింపఁదలచుకొనుటచేఁ బింగళి నూరనా ర్యుఁడు కుచిముఖిపాత్రను గవయిత్రిగాను, విరుషిగాను మాత్రమే చూపియున్నాఁడు. అంతమాత్రమునఁ బ్రకృ తమునకుఁ బలుగు ప్రయోజనముకంటె ధారణాసం పత్తితోఁ గూడుకొనినదిని చెప్పటచేఁ బ్రయోజన మెక్కువగా నుండునని తలఁచి, పిం. నూ. కంటెఁ దమకెక్కువకీగలవని మాపుటకేకదా పి రారీతి గా వ్రాసియున్నారా? దీనివలన పిం. నూ. కవియుఁ బండి తుఁడును మాత్రమేకాని కలహదానాదీకమును జేయఁగల వాఁడు కాఁడు, మేమోకవులను పండితులను, కలహదా నాదీకమును జేయఁగలవారము నని లోకులకుఁ దెలియఁ జూచుటకేకదా యా విషయమునుగూడఁ దలచుగా వ్రాయఁబడి కాగా, ఇది పిం. నూరన్నను చెక్కిరింపుట

కాదా? ఇట్టి యభిప్రాయముతో వ్రాసిన నావాక్యమేల ప్రకృతమునకు సమన్వయింపకుండును? నాయూహ తెలియక శ్రీ శాస్త్రిలవారు నాలుగువాక్యముల వ్రాయట మాననేర్పికోవలసిన నాయవస్థనుగూడఁ తడిసిచూచినారు. అయ్యి. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న మున శీర్షకముతో నిది వరలో వ్యాసమును బ్రకటించినప్పుడు నాల్గువిషయ ముఁ గూర్చి నేను వ్రాసితిని :

౧. ప్రద్యుమ్న గదసాంబుల పుత్రు లెందఱు? ముగ్ధుని పలుతావులలోను, నల్వరుని వేటొక చోటను నుండుటచేఁ బూర్వోత్తరవిరోధముగా నున్నది. నల్వ రగుటచే “ఈ మూఁగురు జామాతల” కను పద్యమును దిద్దవలయును.

౨ కుచిముఖిపాత్రలోఁ బ్రతిఫలింపఁబోయి ప్రత్యక్షవిరోధమును బరిశీలించలేదు.

౩. నలినాసనవాహన హంసములలోని యొక మరాళపక్షి ధర్మపత్ని నని ప్రబంధములోని శ్రుతిని పత్నిగా మార్పుటలో ఫలము, వివాహసంబంధము, బాగుండుట ట్టుతోఁపదు. వంశపతి సారససంభవు లేరివార్యమునుటచే విరోధముగానున్నది.

౪. రాజరాజేశ్వరియొక్క దయచేఁ గలిత యల వడినట్లుచెప్పి, వాణిదము విశేషముచేసని వేటొకచోట వ్రాయటచే విరోధముగానున్నది.

శ్రీ వేంకటశాస్త్రిలవారు సముల్లేఖించిన మూడు వ్యాసములలోఁ బై ప్రశ్నల కంతవరకు సమాధానము వచ్చినదో ముందుగా పరిశీలింతును. ౧౩౫ నవంబరు సంచికలో మొదటి ప్రశ్నను గూర్చి యీ రీతిగాఁ దెప్పిరి. బంసరు మినర్వా పెన్నునందు ముద్రింపఁబడిన ౧౩౪ సంవత్సరపు ప్రతిలో “మూఁగురు నోరుపుత్రు” లని దిద్దఁబడియున్నది అని. శ్రీ వారీవోషము నుద్ఘా

వింది కాటూరి వేంకటేశ్వరరావుగారికిఁ దెల్పుఁ గా
వారు సరిపుచ్చినారట. సురువును మెప్పించిన శిష్యు
లగువారు దిద్దిన దిద్దఁగలగుదురుగాక! ఆ ముద్రణమును
జూపనప్పుడు పైకితిగా నేను బ్రశ్నించుటకు తమ
గ్రంథములో శ్రీవారు తావు లేవన లేదుగాని ముద్రణి
జూపకపోవుట తప్పని వ్రాసినారు. పై ముద్రణమును
జూపఁగా నొకపద్యములో దిద్దఁబడింది. మరియొకపద్య
ములో మూడరుగ నే మున్నది. ఇంక నేదేని ముద్ర
ణమున్న దియితోఁ గల్గిన దానినిగూడ మామ
కొందును. నవంబరు సంవత్సరమున వ్యాసమంతయు
నప్రస్తుతమును వ్యక్తిగతసంకుచితాభిప్రాయములతో
నిండినవలెచే దానిని నిరాకరించుచున్నాను.

గొప్ప ప్రవచనంబులో “దీనినిగూర్చి డిసెం
బరు భారతీసంచికలో సంగ్రహముగ వ్రాసిన నావ్యాస
మును చదివినవాఁష్యులు పలువురు నన్నుఁ గూర్చి ఈ
వయస్సులో... ..మీరు సమాధానము వ్రాయఁ
దగిన యంశములం దేమియున్నవి? ఏమేని యున్నచో
వ్రాయుటకు మేమెందుల మున్నారముకాదు” ఇత్యాది
కమును వ్రాయించినారు. గమనించితిరా శ్రీ శాస్త్రుల
వారి వ్రాతలను? ౧౯౩౫ డిసెంబరు భారతీసంచికలోని
శ్రీవారి వ్యాసమును చదివిన శిష్య ప్రశిష్యులేనట యీ
రీతిగా వ్రాసినది. శ్రీ శాస్త్రులవారి వ్యాసము లేని
భారతీసంచికలోగూడ శ్రీవారి శిష్య ప్రశిష్యులు
శ్రీవారి వ్యాసమును చదివినారట. ఆవ్యాసమును చదివి
యేకాంతో లోకప్రశిష్యుఁడు “నాలును జాలు.....
నేనును మీమాపణ వారిని వారిశిష్యులన్” అను పద్య
రత్నమును గురుదక్షిణగా నొసంగియుండవచ్చు. “శిష్యు
పాపం గుఱోరపి” అనియేకాని ప్రశిష్యుళ్ళును చేర్చఁబడి
లేదురెండి!

శ్రీ వేంకటశాస్త్రులవారికితిగా నన్ను సంభా
షించెడి సమయములోనాకు నెనఱో “గంధర్వలోకంబున
నుండి” యని పద్యములతోఁగూడిన ౧౮ వ నవంబరుగల
జులైదొంక లేఖను పంపినారు. మిత్రులు గొందఱు జాబు
లేనుగూడ వ్రాసినారు. కాని లేఖలలోని పద్యములు
కోపాద్రిక్తములై యుండుటచే వానిని శ్రీవారి రీతిగా

మచ్చునకు చూపుటకైన నామన స్పంగీకరింపలేదు.
రాగద్వేష మాషితాశ్వుల దూషణ భూషణము లెన్నఁ
డును న్యూనత్యాధికత్య ప్రతిపాదకములు కానేరవు.
ఫిబ్రవరి సంచికలో నామూడవప్రశ్నకు నందినీధేనువును,
కాళిదాస శ్రీహర్షాదుల కృతులను బురస్కరించుకొని
పక్షుల విషయమై పైకితిగ నేకగోత్రజనిత. వివాహానం
బంధప్రశ్న తగదని తెల్పుచు, నొకచో నట్టిచోగూడ
నుండవచ్చునేమియని తలచి “ఈ వివాహసందర్భము
ప్రకమాంకములోనిదే. ఇది నూటదొంబది వంతులు
పూర్తికగునటకు తిరుపతిశాస్త్రుగారు నీ విందియే
యున్నారు.... అందు, ప్రభుమాంకధనును
“ఏకగోత్రజనిత వివాహము” వేం శా. రచనకు సం
బంధించినది కాదుగదా!” ఇత్యాదికమును వ్రాయించి
నారు. ఈ వ్రాతలచే నేమిజేయున్నదో సహృదయు
లారా! చింతించుదుగాక!

మార్చిసంచికలో నా రెండవ ప్రశ్నను గూర్చి
“ఒక్కడు చిముఖి పాత్రలో తి. వేం. కవులలో
నెనఱోయొక్కరే ప్రతిఫలించవలెను గాని యిరువురు
నెట్లు ప్రతిఫలించ వలెను” అని నామధ్యతాత్పర్య
ముగా వ్రాసినారు. అట్టి యభిప్రాయమును బడీయేకా
ంతో అద్దమును దృష్టాంతపఱచినారు. కాని నాయభి
ప్రాయ మది కాదు. ముదటియంకములో తిరుపతి
శాస్త్రుగారు ప్రతిఫలించినారు గదా? అప్పుడు జంట
లేనేలేదు. ఒకచో వీరిస్పష్టిలోనున్నచో నారెండవ
పక్షియే వేంకటశాస్త్రులవారుగదా? రెండవ యంకమున
వేంకటశాస్త్రులవారు తాముమాత్రమే ప్రతిఫలించఁజూచి
నారుగదా? తిరుపతిశాస్త్రులవారు ప్రతిఫలించుటకే,
రెండవయంకమున చనిపోయిన ట్లర్థస్థమును శుచిముఖి
పాత్ర తిరిగి యెటుల బ్రతినది? ముదటియంకములో
రెండవపక్షిలోఁ బ్రతిఫలించిన వేం. శా. వారు చనిపోయిన
శుచిముఖిపాత్రలో నెట్లు ప్రతిఫలించఁగలిగిరి? అని నా
యూహ. కనుక నే “తిరుపతిశాస్త్రుగారా? వేంకట
శాస్త్రుగారా? ఉభయులునా? ఉభయులునుగారా?
శుచిముఖిపాత్రలో తిరుపతిశాస్త్రుగారు ప్రతిఫలించుట,
ఈ పాత్రలో వేంకటశాస్త్రుగారు ప్రతిఫలించఁజూచి

సారు. శుచిముఖిపాత్ర యసందర్భస్థితిలో నున్నది.” అని మొదట వ్రాసియుంటిని. ఇట్టిదానికి నాకు లేని ముఖ్యాంశము శ్రీవారుగ్రహించి రమారమి గం పేజీల వ్యాసమును వ్రాయించి శ్రమ పడినారు. అయ్యో పాపము! అభేదదృష్టిని భిన్నముచేసి వ్రాయుటచేతనే శుచిముఖి అధోగతిపాలయినది. ఒకనేళ్ళ శుచిముఖి పాత్రలోనే యిరువురును బ్రతిఫలింపఁదలచితిమంగురా? అప్పుడు ప్రబంధములోలేని పక్షంబంటును నాటకము లోఁ గల్గించుటెందులకు? కృష్ణుని మం దాజననమర గములజాతితో చదివించుటెందులకు? ఇట్టి నాయభిప్రాయమును గమనింపకపోవుటచేతనే శ్రీకాస్తుల వారేదోయమకొని వ్రాసినదంతయు నిష్ప్రసింజన మయ్యెదగదా? శ్రీవారి మోడువ్యాసములలోను వచ్చిన సమాధానపు సాంపిడి. ఇంక నామొదటి వ్యాసములో జాగ్రత్తప్రకృతిని వి: (గ) ప్రబంధములోని పుత్రిని పత్నిగా మార్చుటలో ఫలము. (అ) వంశపతి, పతిశబ్దోపయోగముల చేఁగల్గు విరోధము. (3) రాజరాజేశ్వరీ సరస్వతీశబ్దోపయోగములచేఁ గల్గు విరోధము - అనునవి. వీనినిఁగూడ శ్రీకాస్తుల రేదోపైవిధమున స్పృశించిన జాతి. ఇతఁ డేదించిన సాంశ్రితములు.

గ. ప్రద్యుమ్నగదసాంబులు ముగ్ధులను గృష్ణపుత్రితో? గదుఁడు కృష్ణపోదరుఁడుగాని కృష్ణపుత్రుఁడు కాదు. కృష్ణపోదరుఁడునకు.

“బలం గదం.....వసుదేవస్సు గోపికాన్యం దేవదేవదయన్” (భాగవతం నవమస్కంధం)

“దేవరక్షితమాలహానవ చాత్ర గదాదయః॥

(భాగవతం దశమస్కంధం) “ప్రద్యుమ్నప్రముఖా జాతా రుక్మిణ్యాం.” “జాంబవత్యాస్సుతాహ్యేతే సాంబాద్యాః”

(హరివంశము:—పూర్వభాగము.)

“బలభద్రుం దాద్యుండుగాఁ గమంబున..... గడుండునను కొడుకులం దిత్రయను మాతం గాంచె.”

“దేవకియాదిగాగ వసుదేవుఁడ.....సూ నుల బల్యుర నా గదాదులకా.”

(హరివంశము:—ఉత్తరభాగము.)

కం॥ “విను ప్రద్యుమ్నుఁడు జనియిం చిననెలలో ననఘ పుణ్యశీలుఁడు పుత్రుం డనుపమశౌర్యుఁడు సాంబుఁడు జనియించెను జాంబవతికి జగదభినుకుండై.”

వాచస్పత్యం:—గదాపుం కి గోపికీగర్భజాతే వసుదేవపుత్రభేదే. గదాగ్రజగదసాగ్రజమ్. ౨ శ్రీకృష్ణే తస్య సాపత్నిత్విభాత్యస్త్యేష్య ఏకపితృక స్త్యేవ తస్య గదతో ౭ గ్రజత్వాత్ తథాత్వమ్.

అమరకోశము:—“గదాగ్రజో మం జితేశో దాకారః.”

సహలవసము:—“జగదాగ్రే గదాగ్రజమ్.”

ట్టి ప్రయోగము లనేకము లున్నవి. గదుఁడు కృష్ణునకు సోదరుఁడేగాని పుత్రుఁడు కానియెడల

“నలుగురు .....నాగుమన్మలు” ఇట్లు “నా త్మనా లూనిరి యుద్ధభారమున్” అనున దెట్లు సరిపడును?

చంద్రప్రభుండు:—“తాతా! చంద్రవల్లగర్భ సంజాతుండు, గదాత్మజుండు, మీమనుమండు, చంద్ర ప్రభుండు మీ కిదె ననుష్కరించుచున్నాఁడు.” అని కృష్ణునితో బలకుట సరిపడువా?

ఈ విషయమును బరిశీలించియేకాఁబోలు సింగరీ నూర సార్వుఁడు పంపమాత్వాసమునకుఁ దిరిగి “అంత నమృతుండు.....తదాధిపత్యంబునకుఁ ప్రభావంతుని జగద్రప్రభుని నుజవంతుని గీర్తిమంతునిం బట్టాక్షపిత్రిం గావించి, కొడుకులం గోడంఢ్రమం, పమ్మిని, మఱిఁ లిని” అని వ్రాసియున్నాఁడు. “శోరిక దావక్షానుజాని మాతలకుం బకులైనవారు మావారై” యని పత్నిం చుటలోఁగూడ స్పష్టపడుచున్నది. ఇట్లెట్లు సోదరులైన పక్షమునఁ బ్రద్యుమ్నుఁడారితిగా పత్నియొండునా?

౨. దేవాంశేనంభూతులుగనుండి సహజమును వాలపక్షములతో మనుష్యాకారమునఁ బూజింపఁబడుచుఁ గేవల స్వతంత్రతా సంయమముగ నొప్పిన హనుమం తుని, గనుత్మంతునిఁ చక్క, తక్కిన తిర్యగ్రూపపాత్ర

రంగస్థలమున నటించుటకై ప్రదర్శించుట నాటకసమయముగనుగుణముగా నుండునా? ఎక్కడనో యేకచేతము లో వచ్చినదాని నేదోరీతిగఁ ద్రోసివేయవచ్చునేమో కాని ప్రకృతనాటకమునఁ జాలవఱకు నున్న శుచిముఖి పాత్రను నటకుఁ డేరీతిగా నటించి సామాజికులకు రసానుభూతిని గలిగించును?

హంసయొక్క యాకారముగానుండి నటకుఁడు నటించబడినట్లెదని యేకాభిప్రాయము వేంకటకృష్ణకవిగారు ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకములో శుచిముఖి పాత్రకు కామరూపమునఁగూడ నిచ్చి పక్షిరూపమునఁ గాక స్త్రీరూపమున నటించఁజేసినారు.

3. నాందిలో “రాక్షసఖండాని క్రియపయిం లేమిండు” అని యుండుటచే నిందు ముఖ్యముగాఁ

జాపఁడలఁచినది వజ్రవాణవివాశనమా? అనుచో నిందు బ్రధానరసమేది?

౪. “పరమ్యునకుఁ బూర్వముచే శాస్త్రబాధ చొదిలెంబు.” “కృతాకృత ప్రసంగిత్వ ము ధ యత్ర శుల్యమే” “క్రీడగోళిపస్థితమునకతన అంతరంగ మ్మనుచున్నదే” ఇట్టి సంతపాత్రపోషణార్థమైన నిట్టి నాటకములలో నుపయోగించుట తగునా? దీనివలన సర్వవిపరీతములు కలుగునా?

ఈ నాసంక్షేపములకు శ్రీ శాస్త్రులవారముద్వ్యగ్నుమనస్కులై చిల్లనిసమాధాన మిప్పింపఁ గోరుచున్నాను.

వెలిదుక్కి

K. M. R.

నవల రచనము

నిడమర్రె సత్యనారాయణమూర్తి

నేడు

ఆంధ్రభాషలో నవలలను చాల విరివిగా వ్రాస్తున్నారు. వానిని చదివేవారి సంఖ్యకూడా నాటికినాటికి అతిశయిస్తుంది. అయినప్పటికి నవలల సంఖ్యలోవున్న అతిశయం గుణములో కన్పించుటలేదు. అందుచేతనే యీవ్యాసం వ్రాయవలసినదని.

పాఠకుల మనోవృత్తులపై నవలలకుగల పలుకుబడి మిక్కిలము. చెడ్డనవలలవల్ల దురభిప్రాయాలు ప్రబలవచ్చును; దురభిమానము, దుష్ప్రేమ కలుగవచ్చును; నీతికి బదులు అవినీతి చెలరేగవచ్చును. అలాగే మంచినవలలవల్ల సరభిమానము, సత్ప్రేమ, ఆత్మగౌరవము, మానవసేవాభిలాష కలుగవచ్చును. వినవలను చదివితే యిట్టి ఉన్నతమైన, పవిత్రమైన భావాలు బద్ధించునో ఆనవలారచయితమాత్రమే ఉత్తమరచయితగా చెందినవాడవును.

ఈదినములలో జనసామాన్యానికి ఉపదేశవాక్యాలు పుస్తకాల రూపకముగా అందుతూన్నాయి. చిన్న పిల్లలందరూ వీటిని చదివి అందులోవున్న విషయసంగ్రహణలవల్ల తమ భావిజీవితాలను నిర్దుష్టపరుచుకొన్నారు.

కాలం మారిపోయింది. వ్యాసుడైన శీరితము గడ్డపాటిచిన్న అడ్డంకులు పెక్కులున్నాయి. సుఖముగా వున్నతి సొందవలెనకీవాంఛ నిర్మలముగా వున్న ప్రకృతికృష్టికూడా 'ధనమూ మిషంజగత్' విలాసాలపై తనే ఆసక్తిగూడుతే ప్రజలు నోడినవలలలో వున్న కష్టపరిస్థితులను చూడలేకున్నారు. ఈలాటి తరుణంలో ప్రైవేటులో యోజనావ్యాపారము వెల్లడిచేసి చూపింపగల సన్నాహప్రేరికలైన గ్రంథకర్త అవసరము. అతడు నిరూపింపదలచుకున్న సత్యమునకు మానవరూపాన్నిచ్చి మనలో చూట్టాడునట్లు, మన గుఱుదుఱుములను

చూచి సంతోష విచారాలను చూపుతూవున్నట్లు చిత్రించాలి. ఇందులో యెంతమాత్రం వ్యత్యాసం కన్పించినా దానికి సహజత్వము లోపించి చదువరియొక్క చిత్తము నాకర్షించలేకపోతుంది. ఇదే నవలారచయిత చేయవలసిన పనులలో నెల్ల కష్టతమమైనది.

నవలను చదివితే మనకు సంకృప్తికలగాలి. పాపమునెడ విముఖత, పుణ్యకార్యచరణమునెడ - అత్యధిక మానవకోటికి ఉపకారకారణమైనది - సుముఖత కల్పించాలి. అంటే నవల గురుపితాన్ని ఆక్రమించాలి. కాని గురువునలె నిది శ్రమకరముకారాదు. ఈ రెండవ నవల కుండవలసిన ప్రధాన లక్షణములు.

ఈనాటి తెలుగు నవలలలో ప్రాయశఃకంగా కనబడేదిన్నీ, మిక్కిలి పేయంగా చిత్రింపబడుతూన్నదిన్నీ ఒకవిషయం వుంది. అది ప్రేమ. పేరులు చెప్పనేల? కొన్ని కొన్ని పుస్తకాలు భార్యభర్త లిరువురు హర్షుంకి చదువుకుమాడా మిక్కిలి ఆసక్త్యంగా వుండేటంత నీచ కృంగారాత్మకములు. యావనారంభంలో వుండి, సీరభావ సంపన్నులు కాని స్త్రీ పురుషుల చేతులలో ఇవి పడితే వాని దివ్యలితాలనుగూర్చి వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు.

కథావిధానం :

నవలలలో కథ సాధారణంగా రెండువిధాల వుంటుంది. ఉద్రేకం కలిగించేవి, తద్వ్యతిరేకములు (Sensational and Antisensational). అలాగే చదువరులలోమాడా రెండువిధాల వున్నారు. కాని సరియైన నవలలో ఈరెండు లక్షణాలు సరిసమానంగా ప్రబలి వుంటాయి. అంటేగాని సెన్సేషనలుగా వుండాలని భయంకరములైన కొన్ని సంఘటనములను సత్యవిరుద్ధంగా సుదిద్రిచ్చి శిలాప్రతిమలవంటి పాత్రలను సృష్టిస్తే

చదువరులకు హృదయంగమముగా వుండవు. మీదును క్రిలి యేవగింపు గలిగిస్తాయి, ఈనాటి నవలలలో చాలావరకు - అంటే నూటికి ౯౯ కి పైన-ఈతరగతిలో జేరుతున్నాయి. ఈనాటి అస్వాభావికపు సంగతులు సృష్టించడము సులభమే; కాని లాభమేమి?

నవలరచయిత తా నేదోవోకటి నాయవలసింది ధర్మంగనక వ్రాయలూనుకొనడం సమంజసము కాదు. తనవద్ద యితరులకు తెలుపవలసిన సద్విషయం వున్నప్పుడే పుస్తకరూపముగా దాన్ని వెలువరించడము న్యాయము. గంభీర ప్రశ్నలూ వ్రాసిన పుస్తకాలన్నీ భావధరితమైన హృదయంతో వ్రాయబడివుంటాయి. లోకం వాటిని ఆచరిస్తుంది. వ్రాయగా వ్రాయగా ఆభావాలు పూర్తి అవుతాయి. కాలంలో పాటు అతనుకూడా మారుతూవుంటే నేగాని నూత్న భావాలు వుదయించవు. ఆలా మారినా మరకపోయినా పుస్తకాలు యింకా వ్రాయగలనే అభిలాష నానాటికీ తీవరిస్తుంది. అదీ రోగికి కడుపులో మంట పెంచు; తిండివపలకకూడా పెంచే. ఆలాగే భావవిగ్రహణికి పుస్తకరచనాభిలాష మెండు ఈస్థిలో అని రచనలు విడుగుపుట్టించేవిగాను, రుచిహీనములుగాను వుంటాయి; ప్రశ్నలూ అతను సంపాదించిన మంచిచేడు కాస్తా తుడిచిపెట్టుకుపోతుంది.

దీనికి మినహాయింపులు వుండకపోవు. బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనృసింహంపంతులుగారే యందుకు నిదర్శనం. వారు కర్పూరమంజరి మొదటిభాగాన్ని యౌవనములో వ్రాశారు. రెండవభాగమును వృద్ధిపూర్తికి ముందువ్రాశారు. అల్లికబిగిలోను, భావగాంభీర్యంలోను, శైలిమార్గములోను రెండూ సరితూగుతూవున్నాయి. ఇట్టివారు నిత్యయావనులు; అగణితభావసంపన్నులు.

పాత్ర పోషణ:

పిల్లలను కనడము సులభమేగాని వారికి సరియైన విద్యాబుద్ధులు గరపి సత్పౌరులను చేయడము కష్టము. ఆలాగే కథను అల్లడము సులభము. కాని అందులో వచ్చేపాత్రలను సరిగా పోషించడము కష్టము.

సాధారణంగా మనం చదివే నవలలోని పాత్రములు ప్రతిమాతుల్యములు తోలుబొమ్మలవలె నిలబెట్టబడ్డవిమాత్రమే. అవి తమంతట తాము కదలవు; మాట్లాడవు.

కాని చతురుడైన రచయిత కథా పోషణముకంటే పాత్రపోషణమునడ విక్రమ మెలకువ చూపును. తన మానసపుత్రులైన వివిధపాత్రలను మాట్లాడించి నడిపించి, పవ్వించి, యేడ్పించి, పాడించి అనుదిన జీవనముగా మానవులేతీరుగా వ్యవహరిస్తారో అతీరుగా వ్యవహరింపజేసి పాత్రకులకు చిరపరిచితులను చేస్తాడు. అప్పుడు చదువరికి తోడిమానవులయెడ యెట్టిన్నేహము, ద్వేషము, ప్రేమము మొదలగుభావాలు బుద్ధివిస్తాయో ఆలాటిభావాలే పాత్రలు, యెడకూడా వుద్భవిస్తాయి అనగా మన్మథుడి తీరుగా పరంపరు అకినులు. కాని ఇతికి అతడు దృశ్యము. ఆలాగే అతనులయిన యీపాత్రలందరూ చదువరికి, రచయితకు మనోనేత్ర గోచరులవుతారు. అప్పుడుగాని నవలకు ప్రాణప్రతిష్ఠ ఉరుగదు. అప్పుడుగాని దానికి చదువరుల మానసప్రవృత్తులపై ఆధికారము చలాయించగల మహోక్తి వుదయించదు.

పాత్రపోషణము మూలకమముగా వంశాలంటే రచయిత స్వనిర్మితవ్యక్తులను పాత్రలను పూర్తిగా ఎరిగి వుండాలి. ఎరిగివుండాలంటే వారితో, అతను కలసి మెలసి తిరగాలి. ఈకలసివుండవలయు శారీరకమనుకోవలగు. అది కవలము మానసికము. సుమిత్రి బాగదత స్థలంజల్ల వారి తనిఫి వుండవలసిందే. వారిని తను ప్రేమించుట, ద్వేషించుట యెరిగివుండాలి. వారితో వాదోపవాదాలు జరుపుట, వైరము పెట్టకానుట, తమించుట, చివరకు దాసోహమనుట మొదలగునవిచేసి తెలిసికొని వుండాలి. వారు శూన్యహృదయులలో, పుణ్యక్షమాగులలో, విశ్వాసహీనులలో, విశ్వాసపాత్రులలో అయితే యెంతవరకూ తెలిసి వుండాలి. వారిలోతుపాతులు తెల్లమైవుండాలి. అనుజనజీవితములో వాంఛావశ్యకమైన ప్రతివారు మారుతూ పరివముపొందుటో ఉన్నతికివచ్చుటో జరుగుతూవుంద;

అలాగే అతనిచేత సృష్టింపబడిన యాపాత్రలుకూడా మారుతూవుండాలి. ఆమార్పులను గ్రంథకర్త వివరంగా తెలుపవలెను, కథ సాగినకొలది కాలముగతిస్తూవుంటుంది; కాలం గడించినకొలది పాత్రలుకూడా వయసుతో పెంచుచున్నట్లు, భావములతో మార్పు పొందుచున్నట్లు చూపటాలి. నవలారచయితకు ఈయాదర్శం దగ్గి పళ్ళంలోవుంటే యీ మార్పులన్నీ తమంతటామే అప్రయత్నంగా వస్తాయి. ఆంగ్లరచయితలే అతని పాత్రలు నిర్ణయించి దారుతుల్యము లవుతాయి.

“నాచే సృష్టింపబడిన పాత్రములలో నేనీవిధంగా కలసిమెలపివున్నాను. నానవలలు జనసమ్మతిని బడయడమునకుగల కారణముకూడా యిది. రచయిత మార్పున్నట్లుపించేవాడను. అప్పుడు వారివారికంతస్వరములను, కేశవర్ణములను, దృష్టిభేదములను, వస్త్రధారణవిధాన విభేదములనుగూడ గుర్తింపగలిగివుండేవాడను. ఎవరు ఏమాట చెప్పగలరో, చెప్పలేరో నేను నిశ్చయించుకొనగలను; అలాగే ఆయాపరిస్థితులలో ఏ వనితనవ్వగలదో, ఏవనిత మొగము ట్టించుకొనునో నేను నిశ్చయముగ చెప్పగలను. ఈకేంద్రచయితకు ఎప్పుడు తగ్గనో అప్పుడే అతడు పుస్తకరచనమును విరమింపవలసినదని నామతము.”

పైని వుదాహరించిన ఆంధ్రోనిట్రాలోవ్ యొక్క నాట్యములలో ప్రస్ఫుటితమైన సత్యము ప్రచిరచయితకు తెల్లమే. ఇట్టి ఉన్నతాశయములతోను, నిశితబుద్ధితోను వ్రాయబడిన నవలలు తెనుగులో యెన్నివున్నాయి?

తైలి:

బంకించంద్రుడు వంగదేశమునందలి నవలారచయితలలో నెల్ల నాయకుడు. రమేశచంద్రు డతనికి సమకాలికుడు; ఆంగ్లమున పేర్గాంచిన రచయిత. ఒకనాడు హరీశ్చంద్రులకులసి చూటాడునపుడు బంకించంద్రుడు “నీ గ్రంథాలను వంగభాషలో యేలవ్రాయవు?” అని అడిగినాడు. “నేను వంగభాషలో వ్రాయలేను” అన్నాడు రమేశుడు, వెంటనే “నీవు భావగర్వితుడవు. వంగ

భాష నీమాతృభాష. గాన మాటాడగలవు. అలాగే వ్రాస్తే అదే సునిశితమైన తైలిగా మారుతుంది.” అని బంకించంద్రుడు రమేశునకు హిత ముపదేశించాడు. భావముంటే భాషవస్తుంది. కాని ప్రయత్నంచేసి అలభ్యమగునని భావమునకుతగిన భాష పట్టుబడదు.

రచయితకు భావము, పరిశీలనాశక్తి, నిరంతర వ్యవసాయము, పాండిత్యము అన్నీ అవసరములే. కాని మృదుమధురమైన తైలిలో నినివొడిగి మనకర్పింపలేకపోతే అవన్నీ కొరగాని వవుతవి. తైలి తికమకలుగాను, విసిగించువదిగను, కర్ణకళోరముగాను వుంటే పాఠకులు ఆపుస్తకాన్ని త్రోసిరాజంటారు. కనుక ప్రశ్నమిట్లుగామాత్రాన భావమును తేటతెల్లము చేయగలిగినట్టిన్నీ, సుఖప్రసవైనట్టిన్నీ తైలి వుండాలి.

తెనుగునకు నిర్మలము, సులభగ్రాహ్యము, సుఖకరమునైన వచన తైలిని స్వర్ణీయ వీరేశలింగ యోధుడు ప్రసాదించినాడు. దానినుండి మధుర రాగపూరితమైన తైలిని బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనృసింహముపంతులుగారు సృష్టించారు. పానుగంటివారిది, గురజాడవారిదికూడ ధారాళమైన తైలియే. యువకులలో చింతా దీక్షిణులు, సుషిపాటి వెంకటచలం, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, ఆడవి బాపిరాజు మొదలగువారుగూడ సువ్యక్తమైన తైలిగలవారే.

సంభాషణాక్రమము:

నవలలో వర్ణన వుండాలి; సంభాషణకూడా వుండాలి. తెనుగు నవలారచయితలకు ఇందు దేనికెంతస్థానము వుండాలో తెలియదు. ఒక్కొక్కప్పుడు కొన్నిప్రకరణములు వరుసగా సంభాషణఅనేది లేకుండా కొండవీటిచేంతాడువంటి అంతములేని వర్ణనలతో నడుస్తాయి. జరిగినదంతా గ్రంథకర్త వర్ణించేస్తాడు. ఇది చాలా అసహ్యకరమైన విషయం. చదువరికి దృష్టంతా కథాచలనంమీద వుంటుంది. కాని ఆచలనమును పాత్రల సంభాషణముల మూలముననూ, వారి రాకపోకల మూలముననూ తెలిసికొగోరును. అంతేగాని భగవంతుడి భక్తుడికి మధ్యగా పూజారివచ్చిపట్టు కథకు—తదం

తరగతులైన పాత్రలను—చదువరికి మధ్యగా రచయిత వర్ణనాపూర్వకంగా రావడము దుర్బరము. అర్చకుడుండడము అవసరమే. దేవాలయం తెరచి, బాగుచేసి, విగ్రహ స్థూలంకరించి భక్తునకు కనులపండువుగా వుంచాలి. అంతవరకే అసాధ్యం. మిగిలినది భక్తుడికి భగవంతుడికి ప్రత్యేకం సంబంధించినది. అలాగే రచయిత చదువరిని తీసుకొని పాత్రలమధ్య వదలిపోవాలిగాని వర్ణనా మామూలుంటే రసాభాసుగా వుంటుంది. ఇది మన తెలుగునవలలలో తరుచు కనిపించే అలక్షణం.

సంభాషణమును పెంచివ్రాయడములో కష్టము మిక్కిలియు. ఇరువురిచేత మాట్లాడించడము కులభమే. అంతమాత్రాన పాత్రుల తృప్తిపడునని తలచట అసాధ్యము. సంభాషణలవల్ల కథ నడుస్తూవుంటుంది. అలాగాకుండా వుద్దేశవిరహితమైతే చదువరి యేదనియకుంటాడు. చదువరి పుస్తకమును చేతబట్టింది కథయేమో తెలిసికొనవలెనని గాని కేవలము రాజకీయాలనుగూర్చి, వేదాంతాన్నిగూర్చి సంస్కరణములను గూర్చి తెలిసికోవాలనిగాదు. కనుక సంభాషించేవిషయం మెట్టిదైనా అది కథకుకూడా చలనము నిచ్చేదయ్యుంటుంది.

సంభాషణలో మాటలు, భావాలు పాత్రోచితంగా వుండాలి. రాజకీయవేత్త వేదికమీదయిచ్చే ఉపన్యాసాలతీరుగా సంభాషణ దీర్ఘమైవుండరాదు. ఇది అసహజం. నలుగురు కలిసిమాట్లాడునపుడు ఎవరూకూడా అగకుండా మాట్లాడరు. వారెంతటి వివ్యావంతులైనా కేవలము ప్రబంధ శైలిలో మాట్లాడరు. చిన్న చిన్నవాక్యాలలోవుంటుంది. వ్యాకరణబద్ధమై అసహజంగాగానీ, నిర్జీవంగాగానీ వుండరాదు. నింద్యగ్రామ్య పూరితమై అసహ్యతను పుట్టింపరాదు. ఇది రచయితకు అసిధారా వ్రతచర్యవంటిది.

సంభాషణము నవలకు ప్రాణమువంటిది. దీని విషయమున రచయిత యేమాత్రమ ప్రాలుమాలివా నవల యొక్క ప్రాణమునకే మోసమువస్తుంది. ఈసంభాష

ణము మూలముననే పాత్రములు చదువరికెరుకయగుదురు. వీనిమూలముననే అతడు వారితో కలిసిమెలసి తిరుగును; సరసపల్లపము లాడును. వారి కుఖిదుఃఖములను చవిచూచును; చివరకు వారిలో తాను, తనలో వారు లీనమగుదును.

ఇదంతయు సక్రమముగా జరుగుటకు గ్రంథకర్తమానవస్వభావమునువివిధవిధములుగా బాగుగాయెరిగినవాడయ్యివుంటుంది. అతని పాత్రల స్వభావములు లోకసామాన్యమైన మానవుల స్వభావమునకు విరుద్ధములు గాకూడదు. అయినప్పటికి లోకసామాన్యములగునానికన్న యెక్కువ రసవంతముగా వుంటుంది. ఇందుకుగాను అతని పరిశీలనాశక్తి చురుకుగా వుంటుంది. జ్ఞాపకశక్తితీక్ష్ణముగా వుంటుంది. ఎవరు యేయే సంవర్షాల్లో యెట్టిమాటలు మాట్లాడుదురో, యెట్టి మాటలు మాట్లాడరో తెలిసికొనగలకత్తి, ఆమాట రెట్టిసో నెంబనే స్మృతికి తెచ్చుకొనగల జ్ఞాపకశక్తి యితనికి మెండుగా ఉంటుంది. అప్పుడు గాని సంభాషణమునకు ప్రాణముండదు. అది యున్నగాని నవలకు జీవమురాదు.

ఈవిధమున పరిశోధనమునకు గురిచేస్తే తెలుగునవలపై రెక్కెంచుటకుకూడా చాలినన్ని నవలలు లేవు. ఉన్నవానిలో రాజశేఖరచరిత్ర, రామచంద్రవిజయము, మాల్వల్లి, కృమార్చణము, రామాశ్రమము, పూర్ణానందము, అగ్రహారము మొదలగునవి కొలదిగావున్నాయి. వీటిలో ఒక్కొక్క గ్రంథకర్త పుస్తకములనుగూర్చి వ్రాసి వానియందలి ప్రాశస్త్యమునుగూర్చి పాఠకులకు మున్ముందు తెలుపుకుండును. ఇందు చారిత్రకములు, ఆపరాధపరిశోధకములు, అనువాదితములు అయిన నవలలనుగూర్చి వదలి, సాంఘికములైనవానినిగూర్చి మాత్రమే వ్రాయదలచితిని.

[ఈవ్యాసరచనకు ఆంధ్రోనిట్రాలోపు వ్రాసిన యొకవ్యాసము నాకు చాలవరకు తోడ్పడినది చదువరుల కెరుకచేసికొనుదున్నాను.]

వ్యావహారిక రచనకు కొన్ని నియమాలు

తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు

3. అనవసర గ్రాంథికం

వ్యావహారికంలో అనవసరంగా గ్రాంథిక రూపాలు అనేకమంది రచయితలు కలుపుకున్నారు. కలగా పులగానికి ఇదొక కారణం. గ్రాంథిక రూపాలు కలిపిన తెలికి వ్యావహారికమున్న పేరు కుదరదు. ఒకరిద్దరు పేరుగల రచయితలు మాత్రమే వ్యావహారికంలో తమకు తోచినవోట్ల బండి 'ర'లు, అరసున్నలు వాడుతున్నారు. బండి 'ర'లు, అరసున్నలు వ్యావహారికానికి అనవసరమని తెలిసికొని యింకెవ్వరూ వాడడంలేదు. హాస్యంకోసం, ఎగతాళికోసం గ్రంథకర్తలు గ్రాంథికం వాడుతున్నారు. అది బాగానేవుంది.

గ్రాంథికరూపాల అవసరం మనకు బహుస్వల్పంగా వుంది. నాటకాలలో పాత్రల చేష్టలు తెలిపే ఉప్పుకు గ్రాంథికం కొంచెం అవసరం. 'రాజు వస్తాడు' లేక 'రాణీవస్తుంది' అనిగాని, లేక ఒక ఉన్నత పాత్ర 'వస్తాడు' 'వస్తుంది' అనిగాని అనకుండా, 'రాజువచ్చును' 'రాణీవచ్చును', 'రామారావు చేతితో సంజ్ఞ చేయును', 'రామమ్మ వచ్చును' అని మర్యాద అమర్యాద అని అనిపించకుండా రాయడానికి గ్రాంథిక రూపాలు మనకు కొంచెం అవసరం. మనం మాట్లాడి టప్పుడు 'వాడి' అని 'దైవజ్ఞుడి' అనీ అంటాం. అలాగే రాస్తున్నాం రాకాటప్పుడుమాడా. కాని కొంచెం అవసరమయినచోట 'వాని' అనీ, 'దైవజ్ఞుని' అనీ గ్రాంథిక రూపాలు వాడవచ్చు. ఇంతకుమించి గ్రాంథికం అవసరం కనపడదు. రచయితలు కలగాపులగం చేస్తూన్న కొన్ని మాటలు చూపిస్తాను. వాటిపక్కనే అవి యెలాగ వుండాలిమాడా రాస్తాను.

అనుమానదృటవల్ల = అవుతూరావడంవల్ల

అనుసరికి = అయేసరికి

అనుటకు = అనడానికి

అనుటకు = అనడానికి

అలవసువా = అలవడుతుందా

ఈయవలెను, చేయవలెను మొ = ఇయ్యాలి, చెయ్యాలి మొ.

ఉండునుగద = ఉండేదికదా

ఉండేదివి = ఉండేవి

ఏవిధముగానై నా = ఏవిధంగాఅయినా

కలవు = వున్నాయి

కాబోలు = కామోసు కామాల, కామోసు

కుచేలునకు = కుచేలుడికి

కొలదుటకుగాని = కొలవడానికిగాని

చెప్పటకేనా = చెప్పడానికేనా

చేయకపోయిన = చెయ్యకపోలే

చేయుచుండడం = చేస్తూవుండడం

పోవుటయేగాక = పోవడమేగాక

యోజిస్తూ = యోచిస్తూ

వచ్చుట = రావడం

వలె = లాగ, లా, మల్లె, అల్లె

విద్యాధులవలె = విద్యార్థులలాగ

వ్రాసి = రాసి. (అనేకమంది మాట్లాడిటప్పుడు రాసి

అంటూన్నా రాసిటప్పుడు మాత్రం వ్రాసి అంటున్నారు. సంభాషణలో రూపమే రాస్తే మంచిది.)

సుగ్రీవుని? = సుగ్రీవుడికి.

ఈకింది మాటలలో రేఖలు (రచనలు) అనవసరం. రేఖలువుంటే గ్రాంథిక రూపాలవుతాయిగాని వ్యావహారిక రూపాలు అవవు. ఉదా:—బ్రదుకు, నేలాడినే, ప్రాకడం, మొక్కు, క్రింది, త్రాగించాను, ప్రాధున్న, తోక, త్రాచు, కొత్త, ప్రాత, ప్రక్క, నేలు మొ.

ఇచ్చినారు, తెచ్చినారు, చేసినావా, తెచ్చినావా, చేసినాను, తెచ్చినారు మొదలైన గ్రాంథిక

రూపాలు యిప్పుటి శిష్టులవాడుకలో లేవు. ఇవి ఇగ్గుడు పామరులు మాత్రమే వాడుతున్నారు. ఈ రూపాలుకిందటి శతాబ్దపు శిష్టుల వ్యావహారికరచనల్లో కనబడుతున్నాయి. అంటే అప్పటి శిష్టులలో ఈ రూపాలు వాడుకలో వుండేవన్నమాట. ఇప్పుడు వాటిని వాడవలెదు. కొబ్బటి వాటిని గ్రంథకర్తలు వాడవలసరంలేదు. కాని కొందరు గ్రంథకర్తల రచనల్లో ఈ రూపాలు కనబడుతున్నాయి. అంటే ఇచ్చారు, చేశావా, తెచ్చాను మొదలైన రూపాలతోపాటు వై రూపాలు కూడా వాడుతున్నారు. వాడుకలోని ఈ రూపాలను ఈ రచయితలు వాడడానికి కారణమేమిటంటే వీరు గిడుగువారి వ్యావహారికతైలిని అనుకరించడమే. గిడుగువారు తమరచనల్లో కిందటి శతాబ్దపు వ్యావహారికతైలిని అనుకరించారు. గిడుగువారిని అనుకరిస్తున్నందువల్ల యిప్పుటి వారి రచనల్లో కూడా ఆ రూపాలు కనబడుతున్నాయి. కనక ఆ రూపాలని వ్యావహారికంలో రాయడమంటే ఈ శతాబ్దపు వ్యావహారికంలో రాయడంకాదు. కిందటి శతాబ్దపు వ్యావహారికంలోరాస్తే అది పాతపడ్డ మాటల్లో రాయడమనిపించుకొంటుంది. కనక వ్రేనచెప్పిన ఆ రూపాలు వాడవద్దు.

యదాగమ మొకటి కొందరి రచనల్లో కనబడుతుంది. మాయమ్మ అనీ నాయత్రి అనీ శిష్టులు అనరు. ఈ మోస్తరుగా పామరులు అంటారు. ఇటువంటి ప్రయోగాలు శిష్టులరచనలలో తప్పని చెప్పక తప్పదు. యదాగమం ఈ కింది సందర్భాలంటి వాటిలో మాత్రమే వాడవచ్చు. ఉదా:—ఆయాపనులు, ఆయాదేశాలు, అయిదు రూపాయిలకు ఏకాలువో, ఏకంబళియో దొర కిక్కిపోవునా. ఇక్కడ రచయితలు అనవసరంగా వాడిన సందర్భాలు చూపిస్తాను. ఆ సందర్భాల్లో యేమోస్తరుగా వుండాలో రస్తాను.

- (అ) ఈకిందివాటిలో 'ప' గుణింతం వాడవచ్చు.
చెప్పియొప్పించే=చెప్పిచొప్పించే
వస్తూయుండడం=వస్తూవుండడం
అంటియున్న=అంటివున్న

- (ఆ) వీటిలో సంధిచెయ్యకచ్చు.
అయింటియావిడ=అయింటావిడ
అడవియేఅయిలే=అడవిఅయిలే
ఇంటియామె=ఇంటామె
పిల్లయే దొరకలేదా=పిల్లలేదొరకలేదా
చక్కని భావాలు తట్టినవన్నమాటయే=చక్కని భావాలు తట్టినవన్నమాటే
- (ఇ) వీటిలో అచ్చువాడవచ్చు.
నవ్వుపుట్టించే యపవ్యాసాలు=నవ్వు పుట్టించే ఉపవ్యాసాలు
అంతటయామె=అంతట ఆమె
శిలాయొక్కటి=తలొక్కటి
కంటెయియానా=కంటెఅయినా
ఈయనయమర్చిన=ఈయన అమర్చిన

- (ఈ) లేకయా=లేకా

దృఢం గురించి. దీనిని విధిగా వాడవలసిన అవసరం లేదు. కనపడదు అనవచ్చు, కనబడదు అని అనవచ్చు. చూశాను అనీ, చూశా అనీ అనవచ్చు. నుగాగమం అవసరం ఎక్కడోకాని రాదు. అనవసరంగా వాడినవాటికి ఉదాహరణలిచ్చి, ఆపక్కనే ఎలాగవుండాలో రాస్తాను.

పెండలకడనే=పెండలకడే

వారిలోనున్నప్పుడు=వారిలో వున్నప్పుడు

తనసాన్నిధ్యములో నున్న=తన సాన్నిధ్యంలో వున్న

తక్కువగానుండినందున=తక్కువగా వుండడంచేత

ఈకిందివాక్యంలో 'ను' లు అనవసరం. 'చక్కనిముఖం పవిత్రతను, సత్యమును, ప్రేమ జ్ఞాపకం తెసుంది.'

'ప' వర్ణక అక్షరం. ఈ అక్షరం వ్యావహారికానికి అవసరంలేదు. ఉదా:—ప్రయోగింపబడుతుంది, ఆలోచింపబడుతుంది అనేబడులు ప్రయోగింపబడుతుంది, ఆలోచింపబడుతుంది అని రాడూరి.

ఇంక మరొకవిషయం. ప్రపంచము, సామాన్యము, రోమము, దోమము, కుటుంబము మొదలైన మాటల్లో 'ము' బదులు అనుస్వారంవాడాలి. మనం ఆమాటలను 'ము'కారాంతంగా వుచ్చరించం. అలాంటి వృద్ధు వాటిని ముకారాంతంగా రాస్తే అసహజంగా వుంటుంది. ప్రపంచకం, సామాన్యం, రోమం మొదలైనవిగా రాయాలి. ఈమాటలయొక్క నిహువచనాలు ప్రపంచములు, సామాన్యములు, దోమములు, కుటుంబములు అని రాయకూడదు. ఈమొదటగా మనం మన సంభాషణల్లో వాడం. ప్రపంచకాలు, సామాన్యములు, దోమలు, కుటుంబాలు అనే వాడతం కాబట్టి అలాగే రాయాలి. ఈఅంశం గమనించకపోతే వ్యావహారికం అసహజంగా వుంటుంది.

మొత్తంమీద వ్యావహారికంలో అనవసర గ్రాంథికం వాడకూడదు. అలాగ వాడితే చాలా వికృతంగా వుంటుంది. ఇంకకీ అది వ్యావహారికమని అనిపించుకోదు.

౪. అనవసర సంస్కృతం

కొందరి వ్యావహారికరచనల్లో అనవసరమయిన సంస్కృత పదాలూ, సమాసాలూ కనబడుతున్నాయి. మనంచదివిన గ్రాంథిక గ్రంథాలన్నీ వైవాటితో నిండి వున్నందువల్ల వ్యావహారికానికి కూడా ఇవి అనవసరమని కొందరూ, విచక్షణలేక కొందరూ వ్యావహారికంలో వాడుతున్నారు. సాధారణంగా కొందరి అభిప్రాయ యేమిటంటే 'మట్టచెట్టు' అనడంకంటే 'వట వృక్ష' మంటే ఎక్కువ సాగముగా వుంటుందనీ, 'ఏనుగు' అనడంకంటే 'కుంజర' మంటే ఎక్కువ బాగుంటుందనీ, కొన్ని కొన్ని ఘట్టాలలో సంస్కృతం దిట్టంగా వాడకపోతే రసవంతంగా వుండవనీ. ఇది దురభిప్రాయమని వేరే చెప్పవచ్చు. తెలుగువైరియొక్క సహజత్వం చాచడానికే ఈమొదటగా సంస్కృతం వాడవలసివస్తుంది. ఎక్కడైతే అనవసరంగా సంస్కృతం వాడతామో అది తెలుగు కాదనుకోవలసిందే. తెలుగు పేరుచెప్పి సంస్కృతంలో రాస్తున్నామనుకోవలసిందే.

ఇది తప్పని వేరే చెప్పవచ్చు. కాబట్టి రచయితలు వ్యావహారికాన్ని రాయడంలో ఎంతో జాగ్రత్తగా వుండాలి.

అనవసరమయిన సంస్కృత పదాలూ, సమాసాల అనవసరం మన కొకచోట వస్తుంది. అదెక్కడంటే అలాగ రాసేవాళ్లని వేరొకచోటచెయ్యడానికి. అలాంటి సందర్భాలలో సంస్కృతం వాడవచ్చు. భాషావ్యాసాలలోనూ, విమర్శవ్యాసాలలోనూ, ప్రకృతి శాస్త్రాలలోనూ కొన్ని సంస్కృత పారిభాషిక పదాలు అవసరం. అటువంటివాటికి తప్పలేదు.

అనవసరంగా సంస్కృతం వాడవమేరప్ప. అటువంటిస్థితిలో తప్పసమాసాలుకూడా చేస్తే ఇక చెప్పేదేమిటి. ఒకాయన 'అందవతి' అని వాడాడు. ఇది తప్పే మనం సంభాషణలో 'బహుకొద్ది'. 'బహు తక్కువ' 'మృత్యువారిక' మొదలైనవి వాడుతున్నాము. ఈతప్పులు కాకితంమీద ఎక్కువగా వుంటే మంచిది. అటువంటి తప్పులు అసలు సంభాషణలోనే రాకుండా చేసుకుంటే మరీమంచిది.

౫. దీర్ఘాలు

కొన్ని మాటలకు దీర్ఘాలుంటేగాని భావం బోధపడదు. వైగా వ్యతిరేకపు అర్థంకూడా వున్నాయి. దీర్ఘాలు లేకపోడం గ్రాంథికపు పద్ధతి. అది మనకు పనికిరాదు. కనక రచయితలు దీర్ఘాలను జాగ్రత్తగా గమనించాలి. ఇక్కడ ఉదాహరణ లిస్తాను. ఏ అక్షరాలకు దీర్ఘాలుండాలో ఆ అక్షరాలకింద అడ్డగీలు పెడతాను.

'జట్టు వేచ్చగా వుండలేనది.'

'కొడతావా యేమిటి అని ఎప్పుడు ఎత్తిపాడుస్తాను.'

'ఆసామ్య ఎలాభర్చయిందో ఎవరికీ తెలియదు'

'సరకులను, జనులను మోసుకొనిపోతే మానవులకు చాకిరిచెయ్యడానికి ఏర్పడ్డ నెలవాళ్ళు దొంగతనాలు, చోరీలు, మానీలు, బరక్కుండా జాగ్రత్తపెట్టి

ప్రజలను నేవించడానికి ఏర్పడ్డ పోలీసువాళ్లు న్యాయా న్యాయాలు విచారించి తీర్పుచెప్పి ప్రజా సౌఖ్యానికి తోడ్పడడానికి ఏర్పడ్డ కోర్టు అధికారులు పాశ్చాత్య దేశాలలో....'

‘ప్రస్తుత సమయంలో జరుగుతూవుండే వివాహాలను ఆదర్శంగా గమనించి ఆవిషయాలను ఆధారంగా చేసుకొని ప్రేమ అన్నది లేదని, ఉన్నా అంతటి ప్రధానపాత్ర వహించడములేదని అనుకుంటున్నావు.’

‘బిడ్డక, నేను కులాసాగానే ఉన్నాము.’

‘ఉడతలు, కుండేళ్ళు, లేశిషిల్లు, కోతులు ఆకాలంలో నీకు తగటాని కొచ్చి.....డాక్టరు, చంకలో నవ్వుతున్నా వచ్చారు.’

‘మూరదేశాలలోని నదులు, కొండలు, వ్యక్తులు మొదలైనవారి స్వరూపము మానవజాతుల కవిత చిత్రకళకి తీసిపోతుంది.

‘ఒక్కమధ్యమనా తినండి వుండలేదండండ.’

‘ఎక్కడున్నుండి దిగేసున్నుండి గోల.’

‘ఇంట్లో నాకెవరిమీద ప్రేమలేనా.’

రచయితలు సాధారణంగా అవసరమయినచో తే దీర్ఘాలు పెట్టకుండావున్నారు. కాని ఒక గ్రంథంలో అవసరంగా దీర్ఘాలు కనబడుతున్నాయి. ఈగీర్ణాలవల్ల కృతీలేకం అర్థం కలుగుతుంది. కాని ఇవి పాత్రల సంభాషణలలో వుండేవలె అతి పాత్రపోషణకోసం మన్నట్టుగా తోసుకుపోతుంది.

‘ఎవరు పురమాయించారు తల్లిగవ్వలా

‘తప్పకుండానా.’

‘పెద్దాడబడుచు నైనాగు కిదివరకే నవ్వు లోటు చెయ్యలేనా.’

౬. అన్యదేశ్యాలు.

ఈ అన్యదేశ్యాలు ఇంగ్లీషుకు సంబంధించినవే.

దెబ్బ ఎవరై వీళ్లకిందటి వ్యావహారిక రచనల్లో కావలసిన తురకపదాలు కనబడతాయి. ఇప్పుడు అవసరమైన

మైన తురకపదాలన్నీ పోయాయి, అవసరమైనమాత్రమే నిల్చాయి. తురక పదాలగొడవ మనకిప్పుడేమీలేదు, ఇంగ్లీషుపదాల గొడవగాని.

కొంతమంది తమ రచనల్లో తరచు ఇంగ్లీషు ముక్కలు నాడుతున్నారు. సంభాషణను సరిస్తే ఆమోస్తరుగా వస్తుంది. సంభాషణలో అవసరంగా బోలెడంత ఇంగ్లీషు వాడుతూవుంటాం. ఇది తెలివి తక్కువ పనిని చేశామన్నట్లు కలెదు. సంభాషణలో ఒక సంగతి తెలుగులో చెప్పి అదే ఇంగ్లీషులో చెప్తాం. తెలుగులో వున్న ముక్కలకే ఇంగ్లీషు ముక్కలు వాడతాం. ఈమోస్తరుగా ఇంగ్లీషువాడకం అనవసరం. మనం సంభాషణలో అత్యవసరమైనవోట్లు తప్ప ఇంగ్లీషు వాడకూడదు. ఈ మోస్తరుగా నియమం పెట్టుకొని మాట్లాడితే చాలామందిది. తక్కిన జేళ్ళు తమ సంభాషణల్లో అవసరమైన ఇంగ్లీషు ముక్కలు వాడరు. ఆమోస్తరుగానే మాట్లాడుతూ వుండాలి మనంకూడా.

రచనలను సరింది. సంభాషణ ననుకరించడం చేత వ్యావహారిక రచనల్లో ఇంగ్లీషు ముక్కలెక్కువగా వుంటున్నాయి. అందులో ముఖ్యంగా హాస్యరచనల్లో ఎక్కువగా వుంటున్నాయి. హాస్యరచనల్లో ఈమోస్తరుగా వాడకపోతే హాస్యముండదని వారి అభిప్రాయం. ఇలాగవాడే వాళ్ళలో అయినా వాళ్ళ యొక్క మొట్టమొదటి రచనల్లో వున్నన్ని ఇంగ్లీషు ముక్కలు తర్వాతి రచనల్లో వుండవు. అంటే క్రమేపీ తెలుసుకొంటారు, హాస్యరసోత్పత్తికి ఇంగ్లీషే వాడకవసరంలేదని. పైగా ఇంగ్లీషు ముక్కలు వాడడంవల్ల ముఖ్యమైన నష్టమేమిటంటే, ఇంగ్లీషు చదువుకొనివాళ్ళూ, స్త్రీలూ ఈరచనలను శ్రద్ధతో చదివి అనందించలేరు. అంతే ఇంగ్లీషు ఎంతటి సై అంతమందిది. ఈ అన్యదేశ్యాలు తగ్గించివేసి తెలుగులో కలిసిపోయిన ఇంగ్లీషు మాత్రమే వాడుతూవుండాలి. ఎక్కడైనా అంతగా అవసరమయినచోట మగి కొన్ని ఇంగ్లీషు ముక్కలు వాడవచ్చు.

రచనల్లో ఈ ఇంగ్లీషువాడుక ఈకింద మోస్తరుగా వుంది. కొంతమంది ఇంగ్లీషు మాటలు తెలుగు అక్షరా

లలో రాస్తున్నారు. మరికొంతమంది ఆమోస్తరుగా రాసి కుండలీకరణాలలో ఇంగ్లీషుమాటలు రాస్తున్నారు. ఇంకొంతమంది ఇంగ్లీషుమాటలు రాసి వాటిని కుండలీకరణాలలో తర్జుమా చేస్తున్నారు. కొంతమంది ఈమక్కులు ఇంగ్లీషులోనే రాస్తారుగాని కుండలీకరణాలలో తెలుగురాయరు. ఇన్నిమోస్తరుగా వుంటుంది ఈ ఇంగ్లీషు ప్రయోగం. అంతగా ఇంగ్లీషుమక్కు చెయ్యవలసినవచ్చినప్పుడు అది తెలుగు అక్షరాలలోనే రాస్తే మంచిది. ఇంగ్లీషురానివాళ్ళుమాడా చదువుకోడానికి వీలుగా వుంటుంది. వారు ఆమాటచదివి తర్వాత అర్థం తెలుసుకుంటారు.

2 ఉచ్చారణ - విభేదపు గుర్తులు

కొన్నిమాటలు మనం ఉచ్చరించిన ప్రకారం రాయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాము. వీటివైనా అందరూ ఒక్కమోస్తరుగా రాయడం లేదు. నాకు కనబడ్డ కొన్నిమాటలు ఈకింద ఉదహరిస్తాను. అవి రోమోస్తరుగా రాయబడుతున్నాయో మొదటచెప్పి అవి మునుపు ఎక్కడ రాసేవాలో ఆపక్కనే రాస్తాను.

రావయ్య=రామయ్య.

కావోసు=కామోసు.

నీమిటా=నీమిటా.

నివయ్య=నిమయ్య

అవదం=అనుదం.

మరికొంతమంది ఈకిందివిధంగా రాస్తున్నారు.

నిమిటి=నిమిటి.

మావ=మామ.

నవ్వుపోగల(వా)=నవ్వుపోగలమా.

నేను 'ఉచ్చారణ—విభేదపు గుర్తులు' అనే నావ్యాసంలో (ఈ వ్యాసం ౧౯౩౩ మేనెల 'భారతి' సంచికలో పడింది) ఈకింది మోస్తరుగా రాస్తేమంచిది అని చెప్పాను. 'ను' అక్షరంమీద ఒకచుక్క పెట్టడం.

కొందరు ఒక మాటను ఒత్తిపకడం ఈకింది విధంగా చూపిస్తున్నారు. ఉదా:—ఇఖ (ఇక), (ఘట్టిగా) చవప్పన రా (చప్పన రా). చల్లగా (చల్లగా) తక్కిన వాళ్ళుమాడా ఆధునిక అవలంబిస్తే మంచిది.

కొంతమంది 'చెప్పేను, వచ్చేను, తెచ్చేను, చెప్పలే, ఇయ్యలే' అనిరాస్తున్నారు. ఈమోస్తరుగా రాసేవాళ్ళు బహుసక్తు. నూకి కొంతై నొమ్మిది మంది 'చెప్పాను, వచ్చాను, తెచ్చాను, చెప్పలా, ఇయ్యలా' అనే రాస్తున్నారు. అంటే పైమాటల్లో ఏత్యాలు వాడడంలేదన్నమాట. మనం ఉచ్చరించే ప్రకారం వుండాలంటే ఏత్యాలు వుండవలెను. కనక చెప్పాను, వచ్చాను మొ. రాయడమే సమంజసం. కాని ఈ మాటలలో పా, చా అక్షరాలు వేరు. ఇవి మన మామూలు పా, చాలు కావు. కాబట్టి వీటి కచ్చేనా గుర్తు పెడితే మంచిది. ఈ గుర్తునుమాడా నేను పైన చెప్పిన వ్యాసంలో రాశాను, ఆయా అక్షరాలమీద రెండు చుక్కలు అడ్డంగా పెట్టడం. ఆ నావ్యాసంలో యింకా మరికొన్ని సంగతులు చెప్పాను, బాంకు, ఫర్లాంగు, ఫాక్టరీ మొదలైన మాటలు రాయడం గురించి. బాంకు అన్నమాటలో బామీద రెండుచుక్కలు వుండాలనీ, ఫర్లాంగులో పకింద ఒక చుక్కపెట్టాలనీ, పాక్టరీ అన్నమాటలో పామీద రెండుచుక్కలూ, కింద ఒక చుక్కపెట్టాలనీ. ఇలాగే మరికొన్ని ఉచ్చారణలు తెలియచెయ్యడానికి మరికొన్ని అక్షరాలకి కొన్ని గుర్తులు పెట్టాలనీ చెప్పాను. తెలుగు అక్షరమాల ఇప్పుడు మన ఉచ్చారణకు తగినట్టుగా నిర్మించుకోలేదని ఒకవారు వుంది.* ఇటువంటి వారులేకుండా వుండాలంటే మనం కొన్ని కొత్తగుర్తులు పెట్టుకొని ఉచ్చారణకు సరిపోయేట్లు రాసుకోవాలి.

౩. వర్ణక్రమం లేవ్వలు

పంకొమ్మిదవ శతాబ్దిని శిష్టులురాసిన వ్యావహారికం నిర్దుష్టంగా వుండేది. చివరికి 'స' కి 'శ' రాయ

* 'గిడుగువారి వ్యాససంగ్రహంలో Is Telugu Alphabet quite phonetic' అనే వ్యాసంచూడండి. టి. కా.

డం, 'శ' కి 'స' రాయడమేనా ఎక్కడోకాని కనబడదు. అలా కనబడితే అది పొర పాటువల్ల పడిందనే అనుకోవచ్చు. మరి ఏదై అరవైయేళ్ళకిందటో వ్యావహారికం చేతికొచ్చినట్టూ రానేవారు. 'సర్వశబ్దసంబోధిని' అనే నిఘంటువులో వాడిన ముక్కలు చూడండి- ఆముక్కలు రాసి అవి బ్రాకెట్లలో ఎలాగవుండాలో రాస్తున్నాను. వొంతు (వంతు), యెందు (యందు), ఎముని (యముని) ప్రకాశించు (ప్రకాశించు), శేత (శత), భూయిష్ట (భూయిష్ఠ), శృంఖ (శ్రుంకు), నాళిక (నాసిక), గడ్డము (గడ్డము), శృతి (శ్రుతి), వెండ్రుక (వెంట్రుక), జెంతువు (జెంతువు), మూర్పణక (మూర్పణక). అప్పటి శిష్టుల రాయలన్నీ ఆమోస్త గుగావుండేవి. ఆ కాలానికి గ్రాంథికం అప్పడే విజృంభించింది. వ్యావహారికంలో రానే అలవాటు తగ్గడం చేత రచయితలు ఇటువంటి తప్పు వర్ణక్రమాలు రానే వారని నాఉద్దేశం. మళ్లా ఈ మధ్య వ్యావహారికం ప్రారంభించింది. రచనల్లో కొన్ని కొన్ని తప్పులు కనబడుతున్నాయి. ఈ తప్పులు మనం పెందరాజీ సద్దాకోవాలి. లేకపోతే అరవై యేళ్ల కిందటి వ్యావహారికంలాగే దారితెన్ను ఒక పద్ధతి లేకుండా పోతుంది.

వర్ణక్రమంతప్పులు ప్రారంభకులలో కొంచెంగా కనబడుతున్నాయి. ఇద్దరిముగ్గురి పెద్దల్లోనే యివి కాస్త జాస్తిగా కనబడుతున్నాయి. ఉదా:- పూర్వార్థోగ్యం, విస్తీర్ణం, సంస్త, నిర్ణయం, మాత్రుదేవతలు, రుఘులు, అవస్త, సక్రతు, యుఖాలు, అశీర్ణం, పరిస్థితులు, రుఘులు, రుణం మొదలైన మాటలు వీరి రచనల్లో కనబడుతున్నాయి. వాక్యాదిని అచ్చువుండవలసినచోట వాల్లు వాడుతున్నారు. ఉదా:-వొక్క, యీ పూల్లో మొదలైనవి.

కొత్తరచయితలలో వర్ణక్రమంతప్పులు విశేషంగా కనబడడం లేదన్నాను. నాకు కనబడ్డ కొన్ని తప్పులు ఇక్కడ చూపించి అవి ఎలాగ వుండాలో రాస్తాను.

పుటక=పుట్టుక

శేలపులు=శేలపులు

నరిశేయి=నరికాయి

తెలిసాక=తెలిశాక

మసుగ్గా=మసకగా

విడదీసా=విడదీశా

చెబే=చెప్తే

తెలియదు=తెలియదు

గరక=గరిక

అవుపడడం=అగపడడం

మద్యాన్నం=మధ్యాన్నం

అమరుస్తాడు=అమరుస్తాడు

రుణం=ముణం

రాశి=రాసిన

తీశేరండి=తీశారండి

చెవుతున్నా=చెబుతున్నా

తోపనియ్యలేదు=తోచనియ్యలేదు

చూశి=చూసి

బెగ్గరిగా=బిగ్గరగా

గబాలిన=గభాలిన

సమ్యంగం=సంబంగం

రుషి=ముషి

మనుషుడు=మనుష్యుడు

పార్వదేశం=పార్వతీశం

ఒంటిల్లు=వంటిల్లు

వాక్యాదిని అచ్చుతో ప్రారంభించే మాటలు వాల్లుతో రాయడం ఎక్కడం ఎక్కడక్కడైనా కనబడుతుంది. ఇవి పొరపాటువల్ల పడినవే అనుకోవచ్చు. వర్ణక్రమం వ్యావహారికానికి ప్రాణం అంటిది. దీన్ని చెడగొడితే వ్యావహారికానికి విపత్తు కల్పించుకున్నామన్నమాటే.

౯. గ్రామ్యం

వ్యావహారికంలో గ్రామ్యం ఎవరూ వాడడం లేదనే చెప్పరచ్చు గ్రామ్యపదాలు శిష్టులు వాడరు. అక్కడక్కడ ఒకరిద్దరు రచయితలలో సంక, ఎత్త, నుంచో, పిలు (పిలుపు) మొదలైన మాటలు కనబడు

తున్నాయి. వ్యావహారికంలో యిటువంటి గ్రామ్యం వుండకుండాదని వేరే చెప్పవక్కర్లేదు.

౧౦. కొన్ని ఒకే ప్రయోగాలు

ఈకింది మాటలకి ఒకే ప్రయోగం కనబడుతుంది. ఈ ప్రయోగాలయినా అచ్చపారపాట్లో, గ్రంథకర్తల పారపాట్లో అనుకుంటున్నాను. ఎంచేతంటే ఏమిద్రై భాషాజ్ఞానమున్న గ్రంథకర్తయినా ఇటువంటి తప్పులు రాయడు.

అనుకున్నావా=అంటున్నావా
అయినా=అయినా
ఉంకో=ఇంకో
ఊర్లో=ఊర్లో
ఏంబిటి=ఏమిటి
కల్లి=లది
పొగలు=పగలు
బాగున్నా=బాగుండును
బాయి=బావి
రిక్కలు=రెక్కలు
సఖం=సగం

౧౧. వ్యావహారికంలో కృతకం

కృతకం అని ఎప్పుడైతే అన్నామా అప్పుడే అది వ్యావహారికం కావన్నమాట. కాని వ్యావహారికమనిపించుకొంటూ కృతకంగా వుండడానికికూడా అవకాశముంది. దానినిగురించి ముందుముందు చెప్పాను.

కిందటి కతాబ్దపు వ్యావహారికానికి ఇప్పటి వ్యావహారికానికి కొంత భేదముంది. కిందటి కతాబ్దపు వ్యావహారికంలో 'సీవు, వాడిక, చూచి, వ్రాస్తూ, గమక, కాబోలు, చేసినాను, తెచ్చినాను, మొ; ఇయ్యడము నకు, చెయ్యడమునకు, మొ; సంబంధములు; పుస్తకములు, మొ; 'న్ను'లు (ఈ 'న్ను' లతో ఇరవై పుటల వాక్యంకూడా వుంటూవుంటుంది ఒక్కొక్కప్పుడు) కర్మణి ప్రయోగాలు, కన్నది, అవుతది, ఉన్నది, ఉన్నది (ఈఉన్నది, ఉన్నది మాటలు యిప్పుడుకూడా

కొన్నికొన్ని ప్రాంతాల్లో వాడుకలో వున్నాయి) ప్రపంచము, నిత్యము, పట్టణము అని ముకారాంతంగా రాయడం, జరుగుచున్నది, అగుచున్నది, మొ. కనబడతాయి. గిడుగువారు రాసే వ్యావహారికంలో ఎంతసేపూ పైరూపాలే కనబడతాయి. అంటే వారు రాసే వ్యావహారికం కిందటి కతాబ్ది అన్నమాట. కిందటి కతాబ్దపు వ్యావహారికంలో రాయడం ఇప్పటి వ్యావహారికం రాయడ మనదుకదా! ఇటీవల వ్యావహారికం స్థాపించినవారు గిడుగువారు. వీరి ఉద్యమం ఆమోదించి అనేక మంది వ్యావహారికం రాస్తున్నారు. కాని పూర్తిగా గిడుగువారి రూపాలే వాడి, వ్యావహారికం రాసినవాళ్ళు ఒక్కసూ కనబడరు. గిడుగువారు వాడిన రూపాలూ ఇప్పటి రూపాలూ కలగలవుచేసి రాసినవాళ్ళు చాలామంది వున్నారు. ఇటీవల వ్యావహారికం రాసేవార్యలా ఈకలగలపు ఎక్కడోగాని కనబడరు.

శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు కిందటికతాబ్దపు వ్యావహారికంలో రాశారన్నాను. వీరు ఈమోస్తరుగా రాయడానికి ఏదో ప్రబలకారణం వుండివుండాలి. ఆ కారణం ఏమయివుంటుంది? ఆకారణం 'ఇది' అని స్పష్టంగా చెప్పలేంగాని కొంతవరకూ వూహించవచ్చు. మళ్ళీ వ్యావహారికాన్ని స్థాపించడానికి వారు గ్రాంథిక వాడులతోటి, గవర్నమెంటుతోటి యుద్ధం చెయ్యవలసి వచ్చింది. ఈయుద్ధంలో ఎదుటివారికి తమ వాదన నచ్చ చెప్పాలంటే వారు జనకటి గద్దరచనలోవుండే భాష వాడాలి. తనకాలంనాటి వ్యావహారికంలో రాయడం మొదలెడితే ఎదుటివారిని ఒప్పించడం ఇంచుమించుగా అసాధ్యం. అంచేత వారు పందొమ్మిదవ కతాబ్దాదనివుండే వ్యావహారికంలో రాశారని నాఉద్దేశం.

గిడుగువారు ఒక్కరూ ఒకమోస్తరుగానూ, తక్కినవారంతా మరొకమోస్తరుగానూ రాస్తున్నారని చెప్పాను. రామమూర్తిపంతులుగారు కూడా మనలాగే, అంటే ఇప్పటి వ్యావహారికంలో రాయవలసిన అవసరం కనబడుతుంది. ఎంచేతంటే, కొంతమంది అంటున్నారకదా, "రామమూర్తిపంతులుగారు రాసే వ్యావ

హరికంఠాంటిచేతే హామీ ఆక్షేపణలేదు. తక్కినవారంతా రానే వ్యావహారికమైతే మాకు పనికిరాదు" అని ఈమోస్తరుగా అనేవారికి రామమూర్తి పంతులుగారు రానేభావ ఇప్పటి వ్యావహారికం కాదని తెలియదు. అలాగే తెలుస్తే వారుఅంతా రమమూర్తిపంతులుగారి లాగే రామాలని కోరరు. పంతులుగారుకూడా యిక ముందు ఇప్పటి వ్యావహారికంగానే రాస్తే వ్యావహారికాన్ని ఎవరూ ఆక్షేపించి రనుకొంటారు.

నవకటి వ్యావహారిక రూపాలు ఇప్పటి మనరచనలలోకి రానియ్యకూడదు. అలాగనస్తే అది కలగలుపు అవుతుందికాని వ్యావహారిక మవదు. పాతపడ్డ మాటలు అంతా ఈలోలేని పదాలుకూడా మనరచనలోకి రానియ్యకూడదు. వాడుకలోలేని మాటలువాడితే వ్యావహారికమవుతుందా! పాతపడ్డమాటలు హాస్యంకోసం, వేళాకోళంకోసం ఎక్కడైనా వుపయోగించవచ్చు.

వ్యావహారికమనించుకొంటూ కృతకంగా వుండడానికి అవకాశం ముంచివ్వాను. అలాగో ఇక్కడ వివరిస్తాను. గోదావరిజిల్లావాడు నుంటూరుజిల్లాతెలుగువాడినా, నుంటూరుజిల్లావాడు గోదావరిజిల్లా తెలుగువాడినా, వైజాంవాడు గోదావరిజిల్లా తెలుగువాడినా లేక విశాఖపట్టణంజిల్లావాడు యితరప్రాంతాల తెలుగువాడినా అంటే తమవాడే శబ్దస్వరూపాలుగాక ఇతరప్రాంతాల్లోనివి వాడినా ఆ వ్యావహారికం కృతక మవుతుంది. తను మాట్లాడగలిగే తనరామకవ్వా? ఆమోస్తరుగా రాస్తే కృతక మవుతుంది. ఇప్పటివరకూ ఈమోస్తరుగా రాస్తూన్నవాళ్ళు ఎవళ్లనావున్నారా అంటే ఇంచుమించుగా లేరనే చెప్పాలి. ఎక్కడెక్కడోగాని ఈమోస్తరుగా ఒకప్రాంతంలో భాషాస్వరూపాలు మరొకప్రాంతంలో వాడడం కనబడదు. ఎదైనా వ్యావహారికంలో కృతకం రాకుండా చూడకోవాలి. ఏప్రాంతం వారు ఆప్రాంతం తెలుగురాస్తే జిల్లాజిల్లాకీ తెలుగు వేరయిపోతుందని భయపడకక్కలేవని చెప్పాను. వ్యావహారికం అభివృద్ధి చెందినకొద్దీ అన్నిప్రాంతాల్లో తెలుగు ఒక్కలాగే వీర్చుకుంటుందేమో ఎవరుచెప్పగల

రు? వ్యావహారికంలో కృతకంరాకుండామట్టుకు మనం జాగ్రత్తపడాలి.

ముగింపు

ఈమోస్తరుగా ఇప్పటి వ్యావహారికంలో నాకు కనబడ్డ కొన్నిలోపాలుగురించి చెప్పాను. ఈలోపాలైనా చాలామట్టుకు ప్రారంభకులలోనే కనబడుతున్నాయి. సాధన వున్న వారిలో ఎక్కడెక్కడో కాని కనబడవు.

వ్యావహారిక రచనకు కావలసినవి బహుస్వల్ప నియమాలు, గ్రాంథికంలా వెర్రిమోర్రి నియమాలేమీ మన వ్యావహారికానికి లేవు. మనం ఈస్వల్ప నియమాలనుకూడా పాటించడానికి బుద్ధికిస్తే ఎవరి రాతలు వారికి నచ్చవలసిందేగాని రెండోవారికి నచ్చవు. ఈచిన్ననియమాలు పాటిస్తే వ్యావహారికం తలకొకరికిగా వుండనే ఆక్షేపణగాని, 'ఏకతలేచి'నే ఆక్షేపణగాని వుండదు.

సమగ్రమైన నిఘంటువు ఒకటివుంటే వ్యావహారికానికి అనేక విధాల లాభంగావుండేది. ఇప్పుడు చేస్తూన్న తప్పలన్నీ, చాలామట్టుకు తగ్గిపోతాయి. కాని మనమింకా అటువంటి నిఘంటువుకు నోరుకోలేదు. ఆంగ్లసాహిత్య పరిషత్తువారి నిఘంటువులో వ్యావహారికం బహిష్కరించబడుతుంది కాబట్టి అనిఘంటువు వల్ల వ్యావహారికానికి లాభం తక్కువ. కొత్తగా వేసే నాపర్లవారినిఘంటువులో వ్యావహారికపదాలు చాలా చేర్చబడతాయి. ఏమీయినా గిడుగువారి నిఘంటువు బయటపడితేగాని భాషకు విశేషంలాభం వుండదు. గిడుగువారి నిఘంటువు. వ్యాకరణంకూడా త్వరలో ప్రకటించబడాలి.

ప్రారంభకులు తమ రచనల్లో ఎక్కువ తప్పులు లేకుండా రాయడానికి మరొకపద్ధతివుంది. సాధారణంగా ప్రతిపట్టణంలోనూ చక్కగా వ్యావహారికంరానే వాళ్ళు వున్నారు. ప్రారంభకులు తమ రచనలను మొదట అటువంటివారిచేత దిద్దించుకొనినట్లయితే స్వల్ప కాలంలోనేవారు నిర్దుష్టంగా రాయగలుగుతారు. అలాగ మదరనిపద్ధతిలో నేనుచెప్పిన నియమాలుపాటించవచ్చు.

“అవును, ఇప్పుడు నేను చూవనముగను

ఆరోగ్యముగను నున్నాను”

“ఇదివరకు నేను ఋతుసంబంధమైన నొప్పలతో బాధపడుచుండేదానను. నష్టము గూర్చు పొందెను. బలహీనత యేర్పడెను. నాకు యేమాత్రము సౌఖ్యములేకుండెను. అప్పుడు ఒక స్నేహితురాలు కల్జానా నేవలంపమని నాకు సలహా యొసంగెను. నా జబ్బు యావత్తు కల్జానాతో శ్రమముగా నిమ్మరించుననియు, తిరిగి నాకు ఆరోగ్యము శరీర దౌర్భర్యత చేకూరుననియు ఆమె నాకు చెప్పెను.

కొద్దికాలము కల్జానా బిల్లలను తీసికొన్నతరువాత, ఆమె నిజమే పరిచినది గ్రహించితిని. ఇదివరకు మాదిరి నొప్పలుగాని లేవు. బలహీనత యావత్తు మిటుమాయ మయ్యెను. కల్జానా తిరిగి నాకు ఆరోగ్యము బలము ప్రసాదించినది. నాపండ్లగూడ చాల గట్టిగానున్నవి.

నామాదిరిగానే యిటువంటి నొప్పలతో బాధపడుచున్న స్త్రీలు గూర్చి నందరి కల్జానా బిల్లలను తీసికొనవలెను. ప్రతిరోజు యీబిల్లలను తీసికొనుచు మరల సదారోగ్యము బలము పొందుట చాల సులభమైనపని.

చేతిలో తాకి
యంపలేదు.

Kalzana

ఆరోగ్యాభివృద్ధికి ఖనిజసంబంధముగ ఆహారము

ప్రతిమందుల సుకాములలోను బహుశాలోను నొరకును.

తెల్లకుష్టము, పొడలు

కొద్దిరోజులు యీమందును వాడి
నచో తెల్లకుష్టము, పొడలు అత్యద్భుత
ముగా మటుమాయ మగును. హాక్షి
ములు, డాక్టర్లు, కుదుర్చలేని వ్యాధు
లన్నియు దీనిచే నిమృళించును. గుణ
మియ్యనట్లు రుజువు చేసినచో రు 500 లు
బహుమతి యివ్వబడును. ఖరీదు
రు. 2 లు. జాబులు యింగ్లీషులో
వ్రాయుదు.

Vaidyaraj
Akhil Kishore Ram
No. 15/2 P. O. Katrisarai (Gaya)

లోధ

గర్భాశయరోగ నివారిణి

స్త్రీలకు గలుగు ఋతుశూల, బహిష్టి
కాకుండుట, అకాలబహిష్టి, మైల జా
గాను, తక్కువగాను పోవుట, కుసుమ
రోగము, సంతానహీనత, రక్తహీనత,
మలబద్ధకము, నూరికానాతము, కీళ్ల
నొప్పలు, అగికాళ్లు, అరచేసుల మంటి
మొదలగు స్త్రీమర్మవ్యాధులను కుదుర్చును
నల 12 రు 3; 6 రు 1-10-0.

కేసరి కుటీరం
ఎస్కూరు :: మద్రాసు

“గుప్తమంత్రము”

రు 100 ల బహుమతి

లక్షలకొలది గనము ఖర్చుచేసినను నెరవేరనిపనులు ఈ మంత్రమును 7 సార్లు
జపించినయెడల కార్యసిద్ధియగును. దీనికై విశేషముగా కష్టపడనవసరములేదు.
ఇది వశీకరణమంత్రము. దీనితో ఎటువంటివారినినైనను వశీకరణ మొనర్చుకొన
వచ్చును. దీనిచే మీకు అద్భుతము కలుగును. ఉద్యోగము దొరకును. వ్యాజ్య
ములలో గెలువవచ్చును. వ్యాపారములో లాభముకలుగును. సరిగా మంత్రము
పార లేదని రుజువుచేసినచో రు 100 లు బహుమతి యివ్వబడును.

పోస్టజిత్ ఖరీదు రు. 2-7-0 లు.

జాబులు యింగ్లీషులో వ్రాయుదు.

Siddh Mantra Ashram,

No 15/2 P. O. Katrisarai, (Gaya).

మొత్తంమీద వ్యావహారిక రచనల కిప్పుడు ప్రతి కలే ప్రోత్సహమిస్తున్నాయి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం వారు మనకిచ్చిన ప్రోత్సహ మేమిటంటే ఇటీవల 'మాలపల్లె' నవలలో ఒకభాగాన్ని పఠనీయగ్రంథంగా ఏర్పరిచారు! ఒకరిప్రోత్సహాలతోటే నిరుత్సాహాలతోటే మనకేంపని? ఎవరు ప్రోత్సహించకపోయినాసరే మనం వ్యావహారికంకంటే వేరేభావంలో రాయలేము. వేరే భావంలో రాయలేకపోవడమేకాదు ఆభావంలో రాయబడిన గ్రంథాలు చదవలేముకూడా. వ్యావహారికం చదవడం ఆలంబింపవద్దమనం ఈకాలపు గ్రాంథిక గ్రంథాలు చదవలేం.* ఈకాలంలో ఇంకా గ్రాంథికంలోరానే వాళ్ళనిగురించి ఏమనుకోవాలో తెలియకుండావుంది. పదిపదిహేనేళ్ళ కిందట ఒకగ్రంథకర్త గ్రాంథికంలో రాకాడంటే 'పోనీ తెలియకచేకాడ'ని అనుకోవచ్చు. ఈకాలంలోకూడా గ్రాంథికంలోరాస్తే చెప్పేదేమిటి! ఇప్పటికీ వ్యావహారిక భావయొక్క ప్రాశస్త్యం ఎరగనివారి రచనలు విశేషంగా రసవంతంగా వుంటాయని అనుకోలేము. ఒకప్పుడు వ్యావహారికంలో ఎవరేనా రాస్తే నవ్వేవాళ్లు. ఇప్పుడు వ్యావహారికంలో రాస్తేనే పసండుగా వుంటుం దంటున్నారు. మరి కొన్నాళ్లు పోయేక ఎవరేనా గ్రాంథికంలోరాస్తే ఆమనిపిని ఒకవిచిత్ర వ్యక్తిగా చూస్తూ రసకొంటాను.

వాబ్బయ మూర్తులూ, భాషాకూడా క్రమేపి మారుతున్నాయి. ఈకాలంలో ఒకడు ప్రబంధం రాకాడన్నా, లేక కథకం రాకాడన్నా మనం నవ్వుకొంటాము. దివరకి ఒకసాంఘిక నాటకం గ్రాంథికంలో రాకా

డన్నా లేక నాటకంలో పద్యాలు పెట్టాడన్నా కూడా ఆశ్చర్యపడతాము. ఆపుస్తకాలను ప్రీతితో చదవలేము. కాలానికి తగిన రచనలు కావాలి. కాలయొక్క మంచి పద్ధతి తెలుసుకోకపోవడం రచయితలో లోపే. వ్యావహారిక విషయంలో కొందరు కొంతవేగిరంగా వ్యావహారికంలోకి దిగారు. మరికొందరు కొంతఆలస్యంగా దిగుతున్నారు. మొత్తంమీద అంతాకూడా ఇకముందు వ్యావహారికంలోకి దిగుతారు.

నియమాలు లేనటువంటి, తప్పులువున్నటువంటి వ్యావహారికం ఎన్నటికీ మంచిదికాదు. ౧౮౬౨ లో ప్రకటించబడిన 'హితమాచని' గ్రంథంలో గ్రంథకర్త వ్యావహారికభావ సలక్షణంగా రాయాలన్నాడు. వ్యావహారికమైనా నేర్చుకోనే చక్కగా రాయడం రాదంటూ చెప్పిన గిడుగువారి మాటలుచెప్పే ఈవ్యాసం ముగిస్తాను. 'వ్యావహారికభావ అందరికీ వచ్చినదే? అది వ్రాయడము నేర్చుకోనక్కర లేకుండానే వస్తుంది, బడులలో నేర్పడమెందుకూ?' అని కొందరు అంటున్నారు గాని అది బాగా ఆలోచించి అన్నమాట కాదు. కాకి రూపమైన, కుక్కరూపమైన పెన్నలుతో కాగితము మీద గీతలుగీసిగాని, రంగులతో చిత్రించిగాని, బంకమట్టితో కూర్చిగాని.....వ్యక్తపరచడము నేర్చుకొనినీ సాధనము చేయనిదీ అంరికి రాణిమి? కాకిని అందరూ చూస్తూనేవున్నారే? పెన్నలూ, రంగులూ, బంకమన్నూ అన్నీ ఎరిగినవే! సామగ్రి కొత్తది కాదే! పనిముట్లు చేతివేళ్లేనే. విభావఅయినా కూర్చి వ్రాయడము శిల్పమువంటిది. పొందికగా మాట్లాడడమైనా నేర్చుకొని సాధన చేస్తేగనిరాదు.

* ఈ అంశం వెనకటిగ్రాంథిక గ్రంథాలకు చెల్లదు.

కళలయొక్క అభివృద్ధి

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ప్రీ

నాటకాలు నెనకపడి, నాటకాలూ, అవిహదా కొంచెం వెనక్కు వెళ్ళి టాకీలు వచ్చినవికనుక నున్నా; తాళపత్రాలూ ఘంటాలూ మొదలయినవాటి నిలిచిపోయింది అచ్చుకూటములున్నా; బ్రహ్మలూ, కే వ్యాసులూ, నూనెరంగులూ మొదలైన సాధనాలను మించి కామెరాలూ వంటివలూన కళ ప్రపంచ ముండంతటా వాయువేగంతో అభివృద్ధిపొందుతున్న దనే అభిప్రాయం ఒకటి ప్రబలంగా ఉంది. నిజమైన కళయందు ఎక్కువ అభిరుచిలేక, అదేమిటో తెలుసుకో వలె నే యువమాదారేని ఆంగ్లముకాని ఆంగ్లేయులు కావి, వారి కావిశ్వాసంవల్ల ఏమాత్రమైనా సంతుష్టికలి గేయంకల, కళ అభివృద్ధిగాంచుతున్నదని అభిప్రాయపడ వచ్చును. “కళలు పూర్తిగా నశించిపోతున్నవి” అని మొరపెట్టే వయోవృద్ధులను కళాసనాతనుల కింద కట్టి నెయ్యిరచ్చును. అందుకు ఎవరి ఆభ్యంతరమూ ఉండ వోదు.

అయితే అటువంటివారు, కళలమా వాటి ప్రవ ర్ధనములకు సంబంధించిన శాస్త్రములమా విచక్షణ తెలియక, ఎవడైనా తెలిసినవానుచెబుకుంటే అర్థంచే సుకోలేక, ప్రతివిమర్శనలకెయ్యటం అసహ్యంగా ఉం టుంది.

కళలమనురించి ఆంగ్లములభిప్రాయాలు ఇంకా అయోమయంగాఉన్నట్లు కనిపిస్తూంపటంవల్లనూ, ఆం గ్లముకూడా ఇతరులతోపాటు పైకిరావాలంటే ఈవిష యాలనుగురించి స్పష్టంగా తెలుసుకున్న విమర్శకులు కొందరు తయారుకావాలికనుకనూ, కొన్ని చిన్న చిన్నవి షయాలనుగురించి నాకు తెలిసినది తెలియనివారికి తెలి యజేసేఅభిప్రాయంతో ఈ నాలుగు ముక్కలూరాస్తు న్నాను.

కళ అభివృద్ధికాదు, క్షీణించదు. ఆసద్గతీ దుర్గతీ కళాప్రదర్శనములకు మాత్రమే కలుగుతూ ఉంటుంది. కళాప్రదర్శనము యొక్క ఉద్దేశం కళను ప్రకటించటం. అది జయప్రదంగా కొనసాగాలంటే ప్రదర్శనా విధా నం కొన్ని అవసరమైన కట్టుబాట్లకు లోనుకావాలి. భావం ఎటువంటిదో కళ అటువంటిది. భావమంటిది టెక్నిక్. కళావిపాసకు ఎటువంటి టెక్నిక్ తోనూ ఏమీ సంబంధంలేదు. అది నేర్చుకొనటం ప్రదర్శకుడివని. గానకళ తీసుకున్నట్లయితే, సంగీతశాస్త్రవేత్త కళాప్ర దర్శనాలకు అర్హుడవుతాడని భావించవచ్చులేదు. కాని గానకళాప్రదర్శకుడికి సంగీతశాస్త్రంనూడా రాకతప్ప దు. గానకళయందు అభిరుచిగలవాడికి సంగీతశాస్త్రం రాకుండా నే గానకళాప్రదర్శనం (సంగీతశాస్త్రప్రదర్శ నంకాదు!) సులభంగా అనుభవనీయమవుతుంది. సంగీత శాస్త్రమంటే అభిరుచిగలవాడు గానకళనుగురించి ప్రసం గించటం నిరర్థకం. గానకళయందు సంగీతశాస్త్రమం డూకూడా అభిరుచికలిగినవాణ్ణిగురించి నేనేమీ చెప్పను. ఈస్వల్ప విషయాలూ అర్థంచేసుకుంటే వివిధప్రతికూ లాప్రచురించబడే పాఠపాటు అభిప్రాయాలకు తావు ఉండదని నేను నమ్ముతున్నాను.

“అభివృద్ధి? మార్పు” అనే తలపేరుతో నేను చాలాకాలంక్రితం రాసినవ్యాసం ఒకటి నాట్యకళ తృతీ యసంచికలో ప్రకటితమయింది, అదిచూచి డాక్టరు బుర్రా శేషగిరిరావుగారు, నాగురువులు, నన్ను రివో ల్యూషనరీవాడికింపి కట్టేశారు. “ఆంగ్లనాన్ద” వారికి అందులోఉండిన అభిప్రాయాలు సంకుచితబుద్ధితోకూ డినవిగా కనిపించినవి. ఇంకా ఎండరెన్నో విధములుగా భావించాలో నాకు తెలియదు. నావల్లజరిగినపాపం నేరేమీలేదు; “మనకు కావలసింది అభివృద్ధికాదు, మార్పు.” అన్నాను.

“అభివృద్ధి” కింద పరిగణించబడే వస్తువును ఒక్కసారి తరిచిచూస్తేనే నాముక్కు ఎందుకన్నానో సులభంగా బోధపడుతుంది.

కళకు సంబంధించినంతవరకూ మార్పుయినా అభివృద్ధిఅయినా కళాప్రదర్శనములతాలూకు టెక్నిక్కుదేనని మొదటనే మనవిచేశాను. ఈఅభివృద్ధి రెండురకాలుగా ఉండవచ్చును. (౧) కళను బాగా ప్రకటించటానికి, (౨) కళను విరివిగా ప్రకటించటానికి. మొదటిరకం అభివృద్ధికి ఎవరూ అభ్యంతరం చెప్పరు. రెండవరకమైన అభివృద్ధికూడా చాలామోగ్యమైనదేకాని, దాన్నివాద్యుని పోనివ్వరాదు. అయితే మొదటిరకం అభివృద్ధి చాలామందంగా జరుగుతుంది. భరతాచార్యులవారు కొన్నిమూత్రాలు చెప్పారు. ఆచంద్రార్కమూ వాటికి చలనం వేవనీ, వాటికి మెరుగుపెట్టడం ఆసంభవమనీ ఎవరూ భావించరాదు. దానికి రిగిన సమర్థుడు అనుకున్నప్పుడల్లా జతపడడం ఆసంభవం.

ఇక రెండవరకం అభివృద్ధి చూపింది. మాతాతగారికొలంబోమాడా తాటాకులు గాయటానికి ఉపయోగించాక. ఈనాడు ఘంటాలు చూడనివారుమాడా అనేకమంది ఉండవచ్చును. కాగితాలూ, కలాలూ, ఇంకా మందికలాలూ, కార్టోన్తోక్క అచ్చయంత్రాలూ, పవర్ మీషన్ చేయంత్రాలూ వాటంతటఅనే అచ్చుకూర్చే యంత్రాలూ, గంటకు ఎన్నోవేలప్రతులు ముద్రించే గోల్డీలూ, అన్నీ దేశంలోకి వచ్చిపడినై. సముద్రందాటి మరికొన్ని రానున్నవి. ఈఅభివృద్ధిరల్ల కళాప్రచారం జరగటానికి అవకాశం లేకపోలేదు. ఈనాడు ఇంటింటా ఒకభారతం ఉండటానికి అవకాశాలు ఏర్పడినై. పైగా, భారతంనంటి శత్రుమకాన్యం ముచ్చటయిన అచ్చుతో!

అయినప్పటికీ కాస విచారిస్తే ఈఅభివృద్ధికి దుఃఖించాలో సంకోషించాలోమాడా తెలియదు. ఈ అభివృద్ధి మనచేత ఏవిధంగా చంపేసింది! రైలు ఉన్నంత మాత్రంచేత కాశ్మీరంయొక్క పవిత్రత ఓడిందిందా అని తెలివిగా అడగవచ్చును. ఆపవిత్రత

కాశ్మీరంలోలేదు. కాలినడకను కాశీవెల్లి గంగఒడ్డున సాష్టాంగంపడ్డవారి హృదయాల్లో ఉంటాఉండేది! అచ్చుకూటారే రాకపోయినట్లయితే భారతంయొక్క ప్రతులలో “న” లకు “స”లు ఉండేవికావు. భారతంచదవటం మానేసి యువకులు (ముందు వీరిమీదే దేశంతాలూకు బాధ్యతలు పడవలసి ఉన్నవి) మాసపత్రాలు చదవకపోయిఉండురు. అనేకవిధములైన పిచ్చి ప్రంథాలు అచ్చుకూటాలద్వారా కాశ్వతాలు చెయ్యబడకపోయిఉండేవి.

నాట్యకళ టాకీలద్వారా కాశ్వతం చెయ్యబడి దేశంయొక్క దశదిశలా విరివిగా ప్రకటించబడటమేది సంభవమయినప్పటికీ ఎంతఅనుమానాస్పదమోమాడండి. వీధినాటకం తీసుకుంటే అందులో ప్రేక్షకుల దృష్టి యావత్తూ నాట్యకళమీదే ఉండటానికి చాలా అవకాశాలున్నవి. తెరలులేవు. చెప్పుకోదగిన వేషధారణలేదు. ఒకకొబ్బరిమట్ట పందిరీ, ఒకటిరెండు దుప్పట్లూ. అంతే. ప్రదర్శనకు సంబంధించిన టెక్నిక్ యావత్తూ భరతకాస్త్రంలో చెప్పబడినదే. కాస్త్రంలో ప్రక్షేపగలవారు విమర్శనాదృష్టితో చూస్తారు. స్త్రీలూ పిల్లలూ ప్రదర్శనలో ఉన్న రసమాత్రం గ్రహిస్తారు. లేకపోతే నిద్రపోతారు.

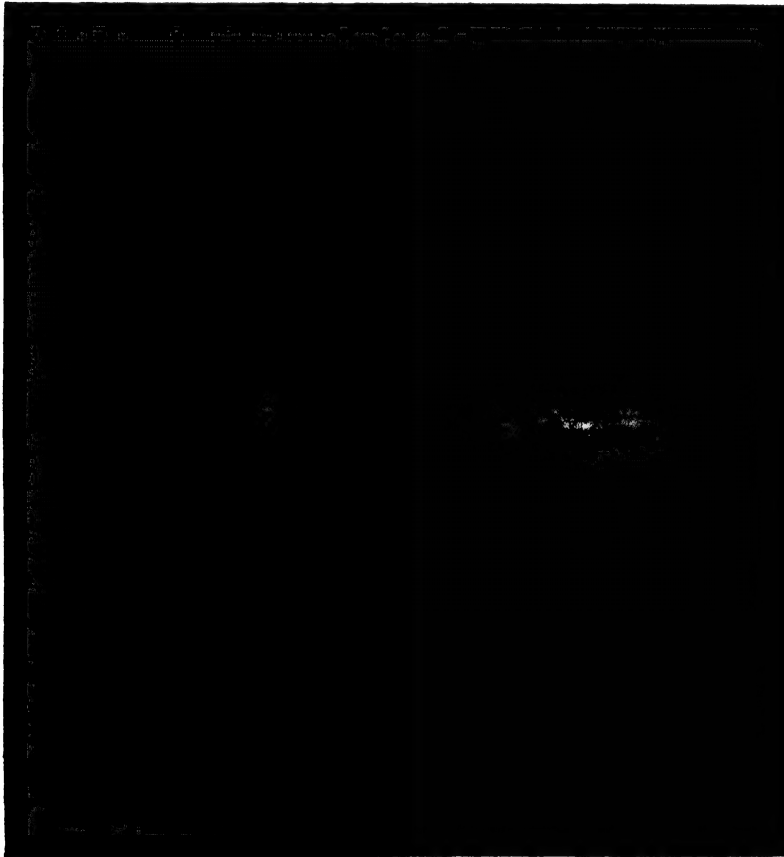
ఒకటాకీ తీసుకోండి. వేషధారణ ఒకకళ, ఆరంగులూ అవీ తయారుచేసేటందుకు ఒకకాస్త్రమూ, ఒక పెద్దపరిశ్రమా. అవినయ్యటానికి ఒక ఎక్స్ పర్టు. ఒక నాటకం. ఆ నాటకరచనకు క్లౌక్ నాటకం ఒకకళావస్తువు. అభినయం ఒకకళ, దానికి సంబంధించిన కొంతకాస్త్రం. ఫోటోగ్రఫీ ఒకకళ. దానితాలూకు కాస్త్రమూ, పరిశ్రమా. కబ్బగ్రహణం ఒకకాస్త్రం— ఇన్నికాస్త్రాలూ, కళలూ వాటితాలూకు లోటుపాట్లూ ఒకమద్దచేసి మననెత్తిన ఒకటాకీ రూపంతో రుద్దుకున్నారు. ఇందులో నాట్యకళను వెతకటానికి ఎవరికిపట్టింది? “మంగుబొమ్మలు లేటగా కనపడటంలేదు! మాటలు స్ఫుటంగా వినిపించటంలేదు! Bad photography! Absurd sound-recording! “ఓరెక్స్ రెవో వట్టిచాడ!” అసలు ఓరె

క్రమ దొరట. అందుకని పనియావత్తూ మనవాళ్లే చేసే కారు. ఈవిధంగా పోతై వ్యాఖ్యానాలు.

ఈపరిస్థితుల్లో టాకీలరావటం ఏకళయొక్క అభివృద్ధికి? అదికళకోసం ఇన్ని ఉపకళలూ, ఉపకాస్త్రాలూ వినియోగించటం ఏమిటి? అసలు కళనుంచి ప్రజలదృష్టి ఈ ఉపకరణాలనివాడికి పోవటం యేమిటి? ఒక్కప్రదర్శనం కోసరం ఇంతమంది డైరెక్టర్లు, టెక్నిషియన్లు, నటులూ ఆరోగ్యాలు పాడుచేసుకొని చెప్పరాని హైరానపడి, అమాంబాపకు నాకర్హా వాళ్ళూ పొట్టనించలేని జీతాలమీద బతుకుతూ తమ జీవితాలను ఈకళయొక్క నేవలో వినియోగిస్తుంటే కళకుగాని ప్రజలకుగానికాదృష్టిలో కింది తయినా ఉపకారం జరిగి

దా? టాల్ స్టాయి ఇంతమందిప్రాణాలు తోడుకున్న కళను తక్షణం తగలచెయ్యమన్నాడు. ఆయనఆముక్క తనదేశంయొక్క ఆర్థికపరిస్థితులు గమనించి చెప్పాడు. మనదేశంలో కళయొక్క దుర్గతి చూచి కూడా ఆముక్క చెప్పవచ్చును.

అయినా నేను టాకీలూ, అచ్చుకూటాలూ మొదలైనవి తీసిపారేసి కళను ఉద్ధరించమని ఆంగ్లంలను వేడుకోవటంలేదు. అది వట్టి ఆరణ్యకోదనం అవుతుంది. కాని ఈఅభివృద్ధి గూతూ కళయొక్క అభివృద్ధి అనిగాని, దీనికి కళతో ఏవిధమైన సంబంధమయినా ఉందనిగాని అనుకోవద్దని ఆంగ్లంలకు ప్రార్థిస్తున్నాను. ఇదీ ఆరణ్యకోదనమే అవుతుందా?

న ర న భూ పా లీ య ము

ఆకెళ్ల శేషాద్రి

యువ సంవత్సర ఫాల్గున మాస భారతిలో నా ప్రియమిత్రులగు, బ్రాహ్మణులు వేంకట రమణయ్యగారు 'నరనభూపాలీయము' అను న్యాయమున సేతద్దొంభకర్త వ్రాసిన పారపాటులను, ముద్రాస్థానిత్యములను, గొంతవఱకు వ్రాసిరి. నా రాగ్రంభము నందుఁ జూపిన కొన్ని యనుపపత్తులు నిజముగా ననున పత్తులు కాకుండుటచే వానికి నాకుఁ గోచిన సమాధానములును, కొన్నిటిలో నా యభిప్రాయ భేదములును నిట వ్రాయఁజేడఁజేసి.

కవిప్రాసానికి సిద్ధాంతశక్తి మూలాలంకార కృతి వస్తుస్వరూపదాశరణముగా నిచ్చిన (అ. అ. ౧౩౩) పద్యములో వాచ్యమును సుశ్రేష్ఠుడచే శుంపన వేయవలయునని వ్యంగ్యమును సరికాదనియు, ఉశ్రేష్ఠుడవాచకశబ్దము శుంపనపద్యములోనే యున్నది, కాని యుదాహరణవ్యయములో లేదనియు, వ్రాయుచు, "వలెక, పోలెక, మొదలగు పదములు లేవు. కాన ఉశ్రేష్ఠ వ్యంగ్యమే యగును. ఇట్టి పదములున్నపుడే ఉశ్రేష్ఠ వాచ్యమును ననియు లేనిచో వ్యంగ్యమును ననియు అలంకారికుల అనుకాసనము" అని వ్రాసిరి. వాచకశబ్దము శేకుండుట నిజమే! కాని, వాచక శబ్దప్రయోగమాత్రమున సుశ్రేష్ఠ వ్యంగ్యముననా? ఇట్టి యాలంకారికుల యనుకాసన మెచ్చట నున్నది?

రిగ్వి బోషించుటచే గాఢోలు గారి రక్తము నంటుటలేదు" అని యన్నచో 'కాఢోలు'

యగును. "బోషించుటచే రక్తము నంటును" అను

నష్టశుకూడరక్తము నంటకపోవుటలోఁ బోషించుటను హేతువుగా సుశ్రేష్ఠించుటచే గ్రహహేతు శ్రేష్ఠ వాచ్యమే, కాని వ్యంగ్యము కాదు. వాచక పదము లేదు గాన గమ్యాశ్రేష్ఠ యగును. గమ్యాశ్రేష్ఠ, వాచ్యాలంకార భేదమే కాని వ్యంగ్య భేదము కాదు.

అన్ని అలంకారములను, వాచ్యములునుగాను, వ్యంగ్యములుగాను గూడ నుండును. అలంకారము యొక్క సామగ్రియంతయుఁ బద్యములోఁ జెప్పబడి నచో నష్ట అలంకారము వాచ్యమని చెప్పవలయును. సామగ్రి యువాలేము కాక వాక్యార్థముచే వ్యంగ్య మైచో దాని నలంకారధ్వని యనవలయును. వ్యంగ్య మగు సుశ్రేష్ఠకాక, వాచ్యమగు సుశ్రేష్ఠయే, వాచ్య, గమ్య (ప్రతీయమాన) యని రెండు విధములు. ఉశ్రేష్ఠును సూచించునట్టి, 'వలెక, కాఢోలు' మొదలగు శబ్దములు * పద్యములో నుపాద్రము లైనచో వాచ్య శ్రేష్ఠ యనియు, వాచకపద ముపాద్రము కాక గమ్యముగా నున్నచో నచట గమ్యాశ్రేష్ఠ యని యును, సర్వాలంకారికసిద్ధాంతము. గమ్యాశ్రేష్ఠ యను పద మానకు గమ్యమును (వ్యంగ్యమును) సుశ్రేష్ఠయని యర్థము కాదు. గమ్యమును (ఉపాద్రముకాని) వాచక పదము కలయుశ్రేష్ఠ యని యర్థము, వాచకపదము గమ్య మైనదిమాత్రమున నలంకార వింతయు వ్యంగ్య మగునా?

శ్రేష్ఠ యెవ్వరైన బోధపడుదురనియే కాఢోలు నష్టయేవీక్షితులును, విశ్వనాథుఁడును "గమ్యాశ్రేష్ఠ

* లే.గీ. తల్లితం ననుకొందు శంకింతుఁ దర్జ్యము గ్రుంతు మనఁగఁ జాగఁ గాబోవు నాఁజను ననఁదగు

పారలొకొక్క కావచ్చుఁ గాఢోలు శేషము, ఓ ఒకొ వంటి దుశ్రేష్ఠ కొప్పు గుర్తు.

(అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి, తెలుగు కావ్యాదర్శము)

వాచ్యబంకార మెట్లుగును? అలంకారధ్వని కావలయును గదా” అని శంకించుకొని, యుత్పేక్షా సామగ్రియంతయు నుపాత్రము కాక వ్యంగ్యమయినచో ధ్వనియనియు, సామగ్రి యంతయును నుండి, వాచకపదము మాత్రము లేనిచో గమ్యాత్ప్రేక్ష, లేక ప్రతీయమానోత్పేక్ష యనియు, గమ్యాత్ప్రేక్షకును, ఉత్పేక్షాధ్వనికిని భేదమును స్పష్టపఱచి యున్నారు. చూడుడు:—

“నను గమ్యాత్ప్రేక్షయా మలంకారతయా పరిగణన మయ్యుక్తమ్, తస్యా అలంకారధ్వనిత్వాత్, ఉచ్యతే, విషయ విషయి నిమిత్తే ఘాపాక్షేప కేవల వివాదివాచకాప్రయోగ మాత్రేణ యత్రోత్పేక్షాఽవగమ్యతే, సాఽత్యంతం స్ఫుటత్వా ద్వాచ్యాయమానత్వా దలంకారతామే వాఽననాదయతీతి,..... యత్రోత్పేక్షజీయస్య విషయిణో ప్యనుపాదానిం, నిబద్ధేన వస్తునాఽలంకారేణావ గమ్యాత్ప్రేక్షా గూఢాతత్త్వోత్పేక్షాధ్వనిః ”

(అర్థచిత్ర మీమాంస)

“నను ధ్వని నిరూపణ ప్రస్తావేఽలంకారాణాం సర్వేసామపి వ్యంగ్యత్వం భవతీశ్చుక్తమ్. సంప్రతి పునర్విశిష్య కథ ముత్పేక్షాయాః ప్రతీయమానత్వమ్? ఉచ్యతే,—వ్యంగ్యోత్పేక్షాయాం ‘మహిలాసహస్ర’ ఇత్యాదా పుత్పేక్షణం వినాసి నాక్యవిశ్రాంతిః, ఇహా తు ప్రసయో ర్లజ్జాయా అసంభవాలజ్జయేనే త్యుత్పేక్షయై వేతి వ్యంగ్యప్రతీయమానోత్పేక్షయో ర్భేదః.

(సాహిత్య దర్పణము)

జగన్నాథ పండితుడును స్పష్టముగా నీసంగతి వ్రాసియే యున్నాడు

“సాచోత్పేక్షా ద్వివిధా, వాచ్యా ప్రతీయమానాచ. ఇవ, నూనం, మన్యే...ఇత్యాది ప్రతిపాదకైః సహితా, యత్రోత్పేక్షా సామగ్రి తత్ర వాచ్యోత్పేక్షా. యత్రచ ప్రతిపాదక శబ్దరహితం తత్సామగ్రిమాత్రం తత్ర ప్రతీయమానా..... ప్రాసదాహృతే స్వేద పక్షేషు వాచకానా వివాదీనాం త్యాగ

ప్రతీయమానా. | అర్థసామధ్యవనేయత్వాత్. నకు వ్యంగ్యతీ భ్రమిశ్చవ్యమ్.”

(రస గంగాధరము)

నరస భూపాలీయమున నీ పద్యమునకు నవ్యవహిత పూర్వమే వస్తుకృతాలంకారధ్వని కిచ్చిన (అ. అ. ౧౩౧) పద్యములో నుత్పేక్ష వ్యంగ్యము. చూడుడు—

“రాజా! నీ ప్రతాపము ప్రబలంగా దావాగ్ని యడవుల పాలయ్యెను.” ఇచట “ప్రతాపాగ్ని వేడిమి చూచి మనమునఁ గలఁగి కాబోలు,— (దావాగ్ని యడవి కేగను.)” అనెడి క్రియాపేతూత్పేక్ష వ్యంగ్యము.

ఇచ్చటనే “ప్రతాపము ప్రబలంగా మనమునఁ గలఁగి కాబోలు దావాగ్ని యడవికిఁ బోయెను” అని యున్నచో వాచ్యోత్పేక్షయగును.

వాచ్యోత్పేక్షయందలి ‘కాబోలు’ అను పదము తీసివేసి “ప్రతాపము ప్రబలంగా మనమునఁ గలఁగి దావాగ్ని యడవికిఁ బోయెను” అని యున్నచో గమ్యాత్ప్రేక్ష.

ఇట్లు వ్యంగ్య గమ్యాత్ప్రేక్షలకు భేదము స్పష్టమైయుండ నభేద మెట్లు తలచికో తెలియదు.

పై యాలంకారిక రాధాంతమును బాగుగా గమనింపక మఱికొందఱు కేవలాంధ్ర పండితులు “గమ్యాత్ప్రేక్షకును, ఉత్పేక్షాధ్వనికిని భేదమేలేదు. కావుననే నరసభూపాలీయకర్త గమ్యాత్ప్రేక్షకు వేఱుగా నుదాహరణములను జూపక “గమ్యాత్ప్రేక్ష రచింపఁగ లేదు నేర్పు చాలమి నిందు” అన్నాడు (౫-౯౫) అట్లే కానిచో నలంకార ప్రకరణాంతమున, ‘తూరితిం గొన్ని యలంకారము లేర్పఱచినాఁడఁ గడమ దడమనే, నేరక వర్ణించుటగా, దారయ విస్తారభీతి నాపాదంపక.’ (౫-౧౪౨) అని తన సామర్థ్యమును బ్రకటించుకొనిన యీతఁ డిసందర్భమున నేర్పు చాలలేదనునా? కాన నభిన్నములగు గమ్యాత్ప్రేక్షోత్పేక్షాధ్వనలకు భేదము దుర్నిరూపముగలదే, తనకు నేర్పు చాలని చెప్పు

టలోని నిగూఢాశయము." అని మూర్ఖత్వం బట్టుదలతో వాదించుట యలంకారకాస్త్ర సిద్ధాంతానభిజ్ఞతా మూలకమే యని తెల్లము కాకమానదు గదా!

శబ్ద శక్తిమూలాలంకార ధ్వన్యదాహరణ పద్యమున (౨-౧౧౭) శబ్దశక్తిమూలధ్వని లేదనియు, శబ్దశక్తి మూలాలంకార ధ్వని సిద్ధాంతమునకుఁ బ్రయోదాహరణముతోఁగాని, సమన్వయముతోఁ గాని యేమాత్రపు సంబంధము లేదనియు, నచ్చట రూపకాలంకారము వాచ్యమనియు వ్రాసిరి.

ఈకోమలి 'పద్మిని' అనగా 'కమలిని' అనియు, 'ఇనుఁడవు నీవు' అనగా 'నూర్మ్యుఁడవు' అనియు మాత్రమే వారర్థము చేసికొని యుండుట, అదిపారపాలు. ఇచట 'పద్మిని' అనగా 'పద్మిని జాతిస్త్రీ' అనియు, 'కమలిని' అనియు రెండర్థములు కలవు. అట్లే, ఇనుఁడు- (౧) రాజు, (౨) నూర్మ్యుఁడు. ఇచట మొదట నీ రెండు శబ్దములను బ్రకృతములగు, 'పద్మినిజాతి స్త్రీ, రాజు,' అను నర్థములను జెప్పును. తదనాత నభిధానేగాని, వ్యంజనచేగాని, * యప్రకృతములగు కమలిని భాస్కరులను చెల్పును. అప్రకృతార్థమునకుఁ బ్రకృతసంబంధము కల్పించుటకే ప్రకృతప్రకృతముల కాపమ్యము వ్యంగ్యరీతిని స్ఫురించును. కాన, 'కోమలి కమలినివంటి పద్మినిజాతి స్త్రీ' అనియు, 'నీవు నూర్మ్యునివంటి రాజవు' అనియు నాపమ్యము వ్యంగ్యము.

ఇచ్చట నాపమ్యము వ్యంగ్యముగుటచే సుపమా లంకారధ్వని యని కొందఱు మతము. ఇట్టి తావుల శబ్ద సామ్యముండుటచే శ్లేషయగునని కాఁబోలు, ధ్వన్యా లోకమున శ్లేష వ్యంగ్యముని చెప్పబడినది. ప్రకృతా ప్రకృతము లేక శబ్దోపార్థము లగుటచే నశేషమే భాసించుననియు. రూపకాలంకారము వ్యంగ్యముగు ననియు రసగంగాధరకారుని మతము.

విద్యానాథుఁ డిట్టిపట్టుల సుపమాధ్వని యను వాఁడుగాని మూర్తికవి యతనినే యనుసరించివాఁడు. కాన నీ పద్యము శబ్దశక్తి మూలాలంకార ధ్వని కుదాహరణముగుట యసంగతము కాదు. వేంకట రమణయ్యగారు చూచిన వావిళ్లప్రతిలో 'వధూన్యపటమారకంబులు' అను పాత మున్నదట! ౧౯౨౮ సం॥పు వావిళ్ల వారి ప్రతిలో 'వధూన్యపతివాచకంబులు' అని యున్నది. ఈ పాతమున, గ్రంథకర్త సమన్వయముకూడ సుసంగతముగానే యున్నది.

అథాంతరసంక్రమతావిరక్షితధ్వన్యదాహరణ

ప్ర

కాని, నరసరాజు మత్స్యయంత్రము నేయఁగా మత్స్యేంద్రుఁడు భయపడెననుట, నేను 'రాముఁడను, సర్వమును పహింతును' అనుదానివంటిదే కావచ్చును. మత్స్యేంద్రుఁడు పను పదమునకు 'నరసరాజుచే నేయఁబడిన మత్స్యముయొక్క పేరు ధరించిన దేశమునకు రాజు' అని లక్షణచే నర్థము చెప్పవలయును నరసేంద్రుఁడు తాను జంపఁదలచిన వారి నొక్కరినే చంపుట కాదు; వారి నాముల ధరించిన వారిని, వారిని గాపాడువారినిఁ గూడఁ జంపునను వ్యంగ్యము సరసముగా నున్నది. కాన నీ పద్య మధ్వని! సుదాహరణముగుట సుసంగతమే! ఆత్మ మత్స్య శబ్దసామ్యంబుచే అను వివరణ మీ సంగతిని నూచింపక పోలేదు.

కవి నిబద్ధవక్త్ర ప్రాప్తోక్తిసిద్ధ మనుటకు బదులు గుకవిని బద్ధోక్తిసిద్ధ మని గ్రంథకర్త యన్నాడనియు, ఆ నామ మసంగతమనియు వేంకట రమణయ్యగారు వ్రాసిరి.

కాని, యదాహరణము లిచ్చు సందర్భములో వారు సంగతమనిన పేరే యున్నది. దానినే పద్యము కుదురుటకొఱకుఁ గొంచెము మార్చి చెప్పినాఁడు. కాని దీనివలనను నా యర్థము వచ్చుచుండుటచే నీ నామము సంగతము కాకపోదు. 'కవి నిబద్ధమగునుక్తి' అని కర్మధారయనమాన మనుకొన్నచో నసంగతముగును గాని,

* ఇచ్చటి మతభేదములు, వాఁరసిన 'శ్లేష-శబ్దశక్తి మూలధ్వని' అను వ్యాసమున (శ్రీముఖ సం॥ మాఘ మాసపు భారతి) విశదముగాఁ జూపబడినవి.—

లక్ష్మీ కాంగ్రెసు చిత్రములు

౩. మోతీనగర సింహద్వారము

౪. మోతీనగరము (విశ్రాంతిమునుండి)

గి. కార్యచిర్రాహక సంఘం మాజీ కమిషనరీ
అనందభవనమునకు (అ. చా. బా. దు.)
పోవుచున్న డా. పట్టాభి, రాజేంద్రనాథులు

ఓ. స్వదేశీ ప్రదర్శనమున
పంక్తను, కాయలను పరికించుచున్న
గాంధీమహాత్ముడు

‘కవి నిబద్ధునియొక్క, ఉక్తి’ అని వష్టి తత్పురుష సహ సమునాననచో సంగతమే కావచ్చును. అనామము మార్పుటయే యసంగత మనినచో ధందోభంగాది భయము లేనిదే, వచనములోను సజ్జే వ్రాసిన విద్యా వాధుని సామకరణ మసంగతమే కావలసికచ్చును. చిత్తగింపుఁడు—

“అర్థస్య స్వరూపసంభవిత్వేన కవి ప్రాప్తేః
త్వేన, కవినిబద్ధోఽస్థితత్వేన చ త్రైవిధ్యమ్” (ప్రతాపరు
ద్రీయము.)

మఱియు నేఁబడి యొక్క ధ్వనిభేదముల కును నానుభేదములు వ్రాయును విద్యావాధుఁడే ‘కవినిబద్ధోఽస్థి’ అని పండితులసారులు వాడి యున్నాఁడు. — దీని కేమందురు ?

మూర్తికవి గ్రంథమున నక్కఱలేని పెంపు లేకుండయని చెప్పఁచు, కావ్యములు, “కాంతాసమ్మితములు” అనునూ లమునకు ‘అంగవాజన విలాసాలా పరీలాసమప్రాదుర్భావములు’ అని పెంచినాఁడనియు, స్త్రీలు తమ కోరికలు చేర్చుచేతనే ప్రకటించురు గాని మాటలచేఁ బ్రకటింపరనియు వ్రాసిరి.

కాని మాటలచేతనే యెక్కువగాఁ బ్రకటించుట యనుభవసిద్ధము. స్త్రీ తనకు వస్త్రాభరణాదు లపేక్షితములైనపుడు భర్తతో “మావండీ! ఇదిగోనే! ఆచార్యులుగారి కోడలు - కనకం - చక్కని కంచినీర కొనుక్కుండి. యెంతో బాగుంది. మొన్న పండుక్కి డాలరుగొలుగు చేయించుగుంది. నిజంగా మొలిచినట్లు చేశాడు కంసారి.” అని యితర దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ దన మనఃస్థానమున్న కంచినీర డాలరుగొలుగు లమీఁది కోరిక ప్రకటించుట యనుభవము లేదా? కావుననే రామాయణాది కావ్యములును నితరదృష్టాంత పూర్వకముగా “రామాదివద్వర్తికవ్యం, నరావతాది వత్” అనునది మొదలగు నీతులను బోధించుటచే వానికిఁ గాంతాసమ్మితత్వము చెప్పబడినది. దృష్టాంత పూర్వకముగాఁ గాంతలు మాట్లాడుట నుద్దేశించియే తత్సామ్యము కావ్యముల కీయబడినది.

గాఁగ వృత్తియు లక్షణాంతర్యాతమే యని చెప్ప నందర్భమునందలి పద్యమున (౨-౫౮) ‘వాచ్య

విభవాభిరామమై’ అని యున్నదనియు, దాని కర్థ మేమో తెలియదనియు మా మిత్రులు వ్రాసిరి.

కాని ౧౯౨౮ సం॥ వావిళ్ల వారి ప్రతిలోనే ‘వాచ్యవిభవాభిరామమై’ అని యున్నది. ఈ పాఠ మనవారి యనుపప తివారింపఁబడినది.

సాయిభావముల వివరించు సందర్భమున “ఇందు ఉత్సాహమునకు బదులు ప్రయత్నము చెప్పబడినది. అది ఉత్సాహార్థమున అనాచకము” అని వ్రాసిరి.

మూలమున “శ్లేయన్ ప్రయత్న ఉత్సాహ” అని యున్నది. మిగుఁ స్థిరమును ప్రయత్నమే, యుత్సాహమని యర్థము. మూర్తికవియుఁ బ్రయత్నమాత్ర ముత్సాహమని చెప్పలేదు. ‘నిత్యముఁ దలంచు ప్రయత్న ముత్సాహమగును’ అని చెప్పియున్నాఁడు. (3-౧౫) నిత్యమును దలంచునది స్థిరము కావచ్చును గదా! ఇక సాయిభావ పరిగణనపద్యమున (3-2) ‘రతిహాస శోకయత్నములు’ అని యత్న శబ్దముమాత్రము చెప్పినాఁడని యందులేమో, దానికి ౧౯౨౮ సం. నఁ బ్రకటించిన వావిళ్లవారి ప్రతిలోనే, పుటయడుగున, ‘రతిహాసకు గుత్సాహములు’ అని పాఠాంతర మున్న దని చూపఁబడినది. ఈ పాఠమే గ్రాహ్యము. శుక- శోకము.

‘సాపరాధుఁడై యలుగనివాఁడు ధృష్టుఁడు’ (౨-౧౦) అను ధృష్టుని లక్షణము, ‘వ్యక్తగా గతభీర్ణవ్యక్త’ అను మూలమునకు సరిపడదని వ్రాసిరి.

నిజమే! కాని, మద్రణమునందు ‘క’ కారము నకు ‘గ’ కారము పడిన దనుకొన్నచో సరిపోవును. అలుకుటయన భయపడుట యని యర్థము.

పరిణామాలంకారోదాహరణము (౫-౫౦) సరిగా లేదనియు, నిచ్చెనకు హేతితాదాత్మ్య మున్న నే గాని పరిణామాలంకారము కాదనియు, అట్లు ప్రకృత రూప మనఁ బరిగణి యిచ్చట లేదనియు, దానంటేని యీ పద్యము రూపకోదాహరణము కావలయుననియు వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాసిరి. నిజమే, కాని, ‘దృగబ్జ ముచే నీక్షించెను.’ అను పరిణామాలంకారోదాహరణ మున నబ్జము దృష్టిరూపము నొందియే నీక్షణ గ్రయోప

యోగి యగునట్లు ప్రతాపరుద్రీయమున నిచ్చిన యాదా హరణములో నాగోపశ్రిమాణమునకుఁ బ్రకృత తాదా త్మ్యము సుప్తముగాఁ గన్పట్టదు. “రాజా ! నీసానుంఠ రాజులు నీ యాజ్ఞాయనెడి పుష్పమాలను శిరస్సులందు ధరించిరి ” అను ప్రతాపరుద్రీ యాదాహరణమునఁ బుష్పమాల రాజాజ్ఞాతాదాత్మ్యము నొందుచుండలేదు. శిరస్సులందు ప్రజమును ధరింతురుగాని యాజ్ఞను ధరిం పరు గదా !

ఒకవేళ, లక్షణములో విద్యానాగుండు, ‘ఆగో పవిమయాత్మకయాస్థితే’ మృని యన్నాఁడు కనుక నాజ్ఞాతాదాత్మ్యమును ప్రజము పొందినదనియే గూత ని యభిప్రాయమనియు, కేవల ప్రజమును ధరింపలేద నియు, అట్లు ధరించుటచే నుపయోగమును లేదనియు, దానంజేసి యాజ్ఞారూపము నొందిన ప్రజమే ధరించి రనియు నచ్చట సమాధానము చెప్పుకొన్నచో, నిచ్చ టఁగూడ, మామూలునిచ్చిన స్వర్ణాగోహణమున కుపయో గింపవనియు, నీహేతితాదాత్మ్యము నొందిననిచ్చినయే యందుల కుపయోగించుననియుఁ జెప్పఁగూడదా ?

మఱియు, రసవదాద్యలంకారములను జెప్పమఱి చుట మూర్తికి వి పారపాటని వ్రాసి, “ రస మప్రధాన మగుచో ” ప్రేయోఽలంకారమగునని, రసాభాస మప్రధానమగుచో ఉచ్ఛస్తి అలంకారమగునని, భావా భాస మప్రధానమగుచో సమాహితాలంకార మగునని అలంకారికుల సిద్ధాంతము ” అని వేంకట రమణయ్య గారు వ్రాసిరి.

కాని, యిట్టిసిద్ధాంత మేయాలంకారికు లేర్పఱి చినదో నాకుఁ దెలియలేదు. “ రస మితరాంగమైనచో ” రసవ దలంకారమగును, భావ మితరాంగమైనచో ‘ప్రేయోఽలంకారము ’, రసాభాస భావాభాసము రిత రాంగములైనచో ‘ఉచ్ఛస్తి’, భావశాంతి యితరాంగ మైనచో ‘ సమాహితాలంకారము ’ అని పెక్కుమంది యాలంకారికుల మతము.

నరసభూపాలీయమునకు మూలమగు ప్రతాపరు ద్రీయమున విద్యానాగుండు పైసిద్ధాంతమునే వ్రాసి,

తన కుపన్యంభకముగ నలంకారసర్వస్వకారునివాక్యముల నుద్ధరించి యున్నాఁడు. చూడుఁడు:

“ అన్యాయంజేన రసనిబంధనే రసవదలంకారః; భావనిబంధనే ప్రేయోఽలంకారః ; రసాభాస భావా భాస నిబంధనే * ఉచ్ఛస్తిదలంకారః । భావశాంతి నిబంధనే సమాహితాలంకారః.....”

ఏత దలంకారసర్వస్వే ప్రపంచేనోక్తం, ‘రస, భావ, తదాభాస, తత్త్వశ్రమన నిబంధనే రసవత్ప్రేయ ఉచ్ఛస్తిత్వమాహితాని.....’ ఇతి.”

విశ్వనాథుండును సుప్తముగాఁ జెప్పియున్నాఁ డు. చూడుఁడు:

“రసభావా తదాభాసా భావస్య ప్రళమ స్తథా; గుణీభూతత్వమాయాంతియదా, ఽలంకృతయ స్తదా. రసవత్ప్రేయ ఉచ్ఛస్తి సమాహితమితి క్రమాత్॥ ” (సాహిత్యదర్పణము-దశమపరిచ్ఛేదము. ౯౫ కారిక)

తిక్కవాగీశ భట్టాచార్యుండును, “రసస్యేతరాంగజ్యే రసవత్, భావస్యేతరాం గజ్యే ప్రేయః; ఆభాసయో రితరాంగజ్యే‘ఉచ్ఛస్తి’ భావప్రళమస్యేతరాంగజ్యే సమాహిత మితిర్థః.”

అని పై దర్పణమును వివరించియున్నాఁడు.

మఱియు నలంకారకాస్తుభమున “యత్రకు రసోఽన్యస్మిన్నర్థేఽంగత్వం భజతి తత్రాసోఽన్యతా రకత్వా ద్రసవదలంకారతాం భజతి. “భావస్య తథా జ్యే ప్రేయోఽలంకారః. రసాభాస భావాభాసయో స్తథాజ్యే ఉచ్ఛస్తివామాఽలంకారః, భావశాంతే రన్యాయంజే సమాహితాలంకారః” అని చెప్పబడినది.

అభినవగుప్త పాదాచార్యులును ధ్వన్యలోక లోచనమునఁ బై యభిప్రాయమునే తేల్చినాఁడు.

ఇట్లే యింకను పెక్కుమంది యాలంకారికుల సిద్ధాంత మిట్లు ప్రసిద్ధమైయుండ, వేంకట రమణయ్య గారు వ్రాసినసిద్ధాంత మేయాలంకారికులదో తెలిసి కొనవలసియున్నది.

పై నా యభిప్రాయములలో నేనైన దోషము లున్నచో మామిత్రులు తెలిపిన వినయముతోఁ గైకొం దును.

* దీనికి దర్పణకారుడులువాడిన ‘ ఉచ్ఛస్తి ’అను నామమే సార్థకముగాఁ గన్పట్టెడి.

కావ్యతీర్థ, పురాణవాచస్పతి బంకుపల్లె మల్లయ్యశాస్త్రిగారు శ్రీ వట్నాల అన్నయ్య శాస్త్రి

జననము

బ్రహ్మశ్రీ బంకుపల్లె మల్లయ్య శాస్త్రిగారు శ్రీ. త. ౧౮౭౬ సం. ఏప్రిల్ ౨౯ వ తేదీకి సరియగు ధాతృనామ సంవత్సర శ్రావణ మాస శుక్ల పంచమివారమున బునర్వసునక్షత్ర తులాలగ్నమందు గంజాంమండలమున శ్రీగాకులంతాలాకా సింగుపురమును గ్రామమున జన్మించిరి. వీరి మాతామహులు శ్రీశెంబ నారాయణప్పగారు, ఉపమన్యస గోత్రులు. వీరికి శేడుగురు కుమార్తెలను నొక కుమారుడును గలిగిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారి తల్లి శ్రీమతి.

సుప్రసిద్ధమైన ఉల్లాంగ్రామము శ్రీ శాస్త్రిగారి పితరుల నివాసము. శ్రీశాస్త్రిగారిది యాగశాఖ. ఆపస్తంబసూత్రులు, నాది ఆరామద్రావిడి, భారద్వాజస గోత్రులు, తండ్రి గంగన్నగారు, తల్లి నూరమ్మగారు.

శ్రీ గంగన్నగారు వేదముచదివుకొన్నవారే. పురాణములయందు మంచి జ్ఞానముగలిగి తెలుగులో సాహిత్యము సంపాదించినవారు. కవిత్వముచెప్పనలవాటుగూడ వీరికి గలదు.

బాల్యము, విద్యారంభము

శ్రీ శాస్త్రిగారు తమయైదవయేట తమతండ్రిగారివద్ద వేదాధ్యయనము ప్రారంభించిరి. తరువాత కొన్నాళ్లకు వీరి తండ్రిగారు వీరికి నింగీపుభాషను జదివింప నుపించి యొకమాస్టరుగారికి నొప్పగించిరి. ఒకనెలరోజులుమాత్రమే చదివి దానియం దిష్టములేక సంస్కృతమును జదువ నభిలషించిరి. తండ్రిగారివద్ద భయముచే దుఃఖభీష్టముచెప్పవెరచి తల్లిగారి ద్వారా చెప్పించిరి. అట్లే కానిమ్మని నాటినుండి శ్రీ కందుకూరి బసవరాజుగారి యాస్థానపండితులగు శ్రీ భర్త మూడి

లక్ష్మణశాస్త్రిగారివద్ద సంస్కృతముం జదువ దండీగారాజ్ఞాపించిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారికి, చాగంటి నీతయ్య శాస్త్రిగారు నాటి సహాధ్యాయులు. క్రమముగా బదునారవయేడువచ్చువరకు పంచకావ్యములుపూర్తిగా జెప్పించిరి. విక్రమార్కచరిత్ర, భోజచరిత్ర మాత్రమే జదివి ఓరు మంచి సాహిత్యము సంపాదించిరి.

బాల్యమన శ్రీ శాస్త్రిగారికి బది మందిలో ఓనకుఁబడిన విషయమును మచ్చటించుటకు మొగమాట మండెడిది. అందుకు దండీగార నెతరులు వీరిని నిందించుచుండుట తఱచిపించుచుండెడిది. కాని తరువాత శ్రీ శాస్త్రిగారు పల్లాకిమిడి రాజావారి సంస్కృత కాలేజీ ప్రవేశించి యచట ప్రధానపండితులగు శ్రీ భర్త మూడి వెంకటశాస్త్రిగారివద్దనైమగ్నమును, కాకుంఠలనాటకమును జదివి పదునొకండుమాసములలో నలుగురిలో మొగమాటము బోగొట్టుకొనుటయేగాక తోడివిద్యార్థులలో దాను మేటి యనిపించుకొనిరి. కామధిప్రారంభంపుడని యొన్నిసారు లడిగినను వీరిగుఱపుగా రిదిగో యది గోయనచు గాలక్షేపముచేయుచుండుటచే నొకనాడేరికిందలియకుండ శ్రీ శాస్త్రిగారు శ్రీ గుమ్మలూరి నరసింహశాస్త్రిగారిసోదను, శ్రీ శేరళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారితోడను గలసి కాలినడకను గోదావరీతీరమునకు బయలుపడలి ప్రోవలో తునిచేసిరి. అప్పుట శ్రీమహామహాపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యులవద్ద కామధిపూర్తిగా జదివి యుల్లాంగ్రామజనభలో పరీక్షనిచ్చిరి.

అంత భార్య రజస్వలయైయుండుటచే దిల్లీందులకలవంతమున విద్యాభ్యాసము మానవలసివచ్చెను. అప్పటికి శ్రీ కందుకూరి మహాత్మ్యముగారికి సంస్కృతముజెప్పటకుగా విజయనగరమునుండివచ్చి తర్రఫేదాంతపండితులు శ్రీ కూరెళ్ల నూర్యనారాయణశాస్త్రి

గా రుక్మామణి గాపురముచేయుచుండిరి. వారివద్దను తర్కపాఠమును ప్రారంభించి యొకసంవత్సరములో ముక్తావళివరకు బ్రకరణసాహిత్యమును శాస్త్రీ గారు సంపాదించిరి. ఇంతలో శ్రీ మార్కటాచార్యశాస్త్రీ గారు దివంగతులైరి.

శరీరవ్యాయామము

వీరు జన్మతః మంచిబలిష్ఠులు. పండ్రెండవయేట వీరికి వ్యాయామమునందు మంచియభిరుచి సహజముగ గలిగినది. తోడివారలలో మేటియై దంపపట్టుపట్టుట యందు మంచియాసక్తి వీరి కుండెడిది. పల్లాకిమిడిలో సాధారణముగా నెవరునుగూడ నెత్తిపొడవని సంగిడిని పీల్చినేకసారులైతి పొడిచియుండిరి. ఈ విధముగ శాస్త్రీగారు శరీరవ్యాయామకళ నభివృద్ధిచేసిరి.

గానకళా కౌశలము

వీరికంతము మంచిమధురమైనది. వీరి తండ్రిగారి కంతముగూడ రమ్యమైనదియే. శ్రీ శాస్త్రీ గారు శ్రీ పోకల సింహాచలంగారివద్ద సంగీతము వర్ణమలవరకు నుద్యోగము చేయుచున్నప్పు డభ్యసించిరి. సంస్కృతాంధ్రపురాణములు మద్దలతాళములతో శ్రుతినుంచుకొని రవ్యముగ బద్ధములను దాళయుక్తముగ బాదచు “బరణమారిక” యనుదేశ్యతో కాలక్షేపముచేయు పద్ధతిని ప్రదర్శించుటలో కీర్తీప్రథములు. సభలలో నిలువబడి చేత దాళముబట్టియై తయినపేటలుపై పుస్తకమునుంచి చదువుచు నుడివై పునమద్దలయును నెడమ ప్రపున ఫీడలును శ్రుతికొంచెము వెనుకప్రక్కనుండుగా సాంఘిక నైతిక కేదాంతవిషయములను శంకరాచార్య సారముగ జర్పించుచు బురణమును వినిపించురు.

నాటక కళాప్రావీణ్యము

వీరు పల్లాకిమిడిలోనున్నప్పుడు సంస్కృతాంధ్ర నాటకములలో బ్రధానపాత్రల నభినయించుచుండిరి. గయోపాఖ్యానమున నర్జునుడు, వేణీ సంహారమున భీముడు, సంస్కృతకాకుంఠలమున దుష్టాంతుడు, రత్నావళిలో వత్సరాజు మొదలగు పాత్రల నభినయించి గ్లామాపాత్రులయిరి.

మంత్ర శాస్త్రజ్ఞానము

శ్రీ శాస్త్రీగారు తర్కాభ్యాస కాలమునందే మంత్రదీక్షనొందిరి. వీరి జ్ఞాతులు పురుషోత్తమపురని వాసులు శ్రీ బంకుపల్లె కామశాస్త్రీగారు వీరికి మంత్ర దీక్షాగురువులు. గణపతిభవనేశ్వరీ మంత్రములుమాత్రమే మొదటి సాధనచేయుచుండిరి. ఇంతలో నొకకమారుడు గలిగెను. ఆరుమాసముల కుష్టవాడయియుండగా వీరి భార్య మరణించెను. ఆవిరక్తిని శ్రీ శాస్త్రీ గారు విద్యావ్యాసంగము విడిచి కేవలము మంత్రదీక్షలతో గాలముగడుపుచు డిమగురువుగారి వద్దనే పూర్ణదీక్ష నొందిరి. ఆరోజులలోనే వీరు మంత్రశాస్త్ర గ్రంథములన్నిటినీ గృహిణిగావించిరి.

ఉద్యోగ స్వీకారము

వీరు యిరువదియొకటవ సంవత్సరమున అనగా ౧౮౯౭ సంవత్సరములో శ్రీకాకుళమునందు హైస్కూలున బండితపడవికొఱకు నధికారు లొక పోటీపరీక్షను ప్రకటించిరి. పదునెనమండ్రు తెనుగుపండితులలో శ్రీ శాస్త్రీగారే ప్రథములుగా నుత్తీర్ణులైనందున నాపడవిని అచ్చట నధికారులు వీరికే యొసగిరి. అచట పనిచేయుచున్న కాలములోనే పల్లాకిమిడి కాపురస్తులు, శ్రీరాజు వారి యాస్థానగాయకులనగు శ్రీ పోకల సింహాచలంగారికుమార్తెను శ్రీమతి నంకటరత్నమ్మగారిని వివాహమాడిరి. హైస్కూలులో రెండుసంవత్సరములు పనిచేసిన పిమ్మట నుద్యోగము లేనిదినములలో వీరు శ్రీ భర్గమూడి డక్షిణామూర్తి శాస్త్రీగారివద్ద పంచదశప్రకరణములు, గీతాభాష్యమును జదివిరి. ఇంతలో లుకులాంగ్రామమున కక్ష్మిపల్లి రామవధానులుగారి కుమార్తెకు సంస్కృతము జెప్పటకుగాను వెల్లిరి ఆరునెలలుమాత్రమిచ్చటనుండగా వీరితల్లిగారి యంత్యకాలము సంప్రాప్తమయ్యెను. తమ యిరువదవయేట శ్రీ శాస్త్రీగారు మాతృవియోగదుఃఖమునమునిగి వృద్ధులగు తండ్రిగారిని తమకుంటె మిక్కిలి చిన్నవారగు చెల్లెండను తమ్ములను గొంతకాము సంరక్షణచేసిరి. ఇట్టికాలములో జడువు లేకపోవుచున్నదని తలచి వీరు శ్రీకూర్మము సంస్కృ

తపాతకాలా పండితులుగానున్న నాదూరి వెంకట శాస్త్రిగారివద్దను మనోరమకబ్బరత్నములు, పరిభాషేందు శేఖరమును జదివిరి. ఆకాలములోనే పల్లాకిమిడి రాజావారి యింగ్లీషు కాలేజీలో డెలుగుపండితపదవి యొక్కింగుగా కాలీరాగా నచ్చట రెండుసార్లు పనిచేసి విరమించిరి. తిరిగి యుర్లాంపల్లి శేఖరమును బూర్తిగావించిరి. అచ్చటనుండగానే ౧౯౦౩ వ సంవత్సరములో మార్చి ౨౦ తేదీని మరల తెలుగుపండితపదవి పల్లాకిమిడిలో కాలీవచ్చినందున నందుబ్రవేశించిరి. ఈ సారి యుద్యోగము ఖాయమైనది. రెండు సంవత్సరములు పనిచేసినపిదప శ్రీ శాస్త్రిగారికి ద్వితీయ భార్యయందు బ్రథమపుత్రజనన మైనది. వీరి తమ్ములిద్దరును చెల్లెండ్రను ప్రథమకళత్ర పుత్రుడునుగూడ శ్రీ శాస్త్రిగారి సంరక్షణలోనికి వచ్చిరి. విద్యావహాది కార్యము లొనర్చి స్వతంత్ర జీవనాలంబకులగువరకు దనుసంరక్షణలోనుంచిరి. ప్రథమసోదరుడు పల్లాకిమిడి యింగ్లీషు కాలేజీలో మాష్టరుగ బ్రవేశించెను. ద్వితీయసోదరుడు ఛత్రపురం హైస్కూలులో డెలుగుపండితుడుగ నిప్పటికిగూడ పనిచేయుచున్నాడు. వీరి ప్రథమకళత్ర పుత్రుడు విశాఖపట్టణజిల్లాబోర్డులో నా యుద్వేది డాక్టరుగానున్నారు.

౧౯౦౩ లో శ్రీ శాస్త్రిగారు పల్లాకిమిడిలో బ్రవేశించుసరికి భాష్యాంతర్వాకరణమును, వాలుగు తర్కప్రకరణములు, వేదాంతమున బంపదశియును తెలుగున గవిత్వముచెప్పుటయు వీరివిద్యలు. తరువాత శ్రీ రావుసాహెబ్ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారివద్ద నింగ్లీషుభాషనుగూడ వీరభ్యసించిరి. స్వయం కృషి వలనను నెలవులలో బండితులసహవాసమువలనను వేదాంత భాష్యమును గృహి చేసిరి. వీరికి మంత్ర శాస్త్రమున సతీర్థులు, తర్కమీమాంసవేదాంత పండితులు నగు శ్రీగంటి నూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు ముఖ్యస్నేహితులు. వారిసహాయమున వేదాంతమీమాంసాసాహిత్యములను సంపాదించునట్లు శ్రీ శాస్త్రిగారి వల్లనే తెలిసినది.

పల్లాకిమిడి శ్రీరాజావారి యస్థానమున జ్యోతిషులగు శ్రీ నీలమణి పాణిగ్రాహిగారివద్ద నూర్య సిద్ధాంత దర్పణములను జదివి యైదారు సంవత్సరములు దృక్పిన్దపంచాంగమును బ్రకటించిరి.

దృక్పిన్దతిథియందే శ్రాధములు మహూర్తములు చూచుకొనవలెననియు నదియే సరియైన సిద్ధాంతమనియు వీరినమ్మకము. ఆవిషయమెవరి వాద ప్రతివాదములు గూడ నెల్లరకు నాంద్రప్రతికామాలమున విశేషము.

వృథము సంస్కరణము

శ్రీ శాస్త్రిగారికి ౧౯౦౫ వ సంవత్సరములో ద్వితీయకళత్రమందు ప్రథమ పుత్రుడు కలిగినయప్పటి తనయింటి యాచారమును డెలియజేసి యిటి యాచారమును విస్మించవలెనని చెప్పిరి. అశేమనగా వీసంతా నముగాని మన యింటగలిగినపుడు సంవత్సరములోగా నల్లమేకను శక్తికిబలియిచ్చుట. మాంసాహారమును విడిచినవారు జీవహింసగావించుట కూడనని వీరి యప్పటి యభిప్రాయము. కావున తానా యాచారమునుగావించుట మండికాదనియు నందులకు నీవంగీకరించవలసినదని భార్యకుజెప్పి యామెచేసంగీకరింపజేసి యాపూర్వాచారమును మాన్పించిరి. ఈ సంస్కారమునకు ముఖ్యముగా దోడనూపిన శ్రీ శాస్త్రిగారి ద్వితీయ ధర్మపత్ని శ్రీమతి వెంకటరత్నమ్మగారి యాశయము జ్ఞాఘనీయము. స్త్రీస్వభావముచే నామె యేమాత్రమడ్డు పెట్టినను నీ పూనిక నెరవేరకుండెడిది. ఈమె చిన్నతనముననే తన సంరక్షణలోనివా రైదారుగురు గృహమున నున్నను విసుగుబాటుతో నొకనాడైనను భర్తనువేధించక యుత్సాహముతో వజరులను, మరదండ్రును, సవత్సపుత్రుని సంరక్షించి వారివివాహములు సారెలు బాలసారెలు గావించి శ్రీ శాస్త్రిగారిగౌరవమును గాపాడిన యామెగురుమని కొనియాడబడినది.

శ్రీ శాస్త్రిగారు సనాతనమయ్యలను సంస్కరణ ప్రియులు. వీరు ౧౮౯౭ సంవత్సరములో నుర్లాంలో పెకండూరి స్కూలులో డెలుగుపండితుడుగ రెండేళ్లుపని చేసిరి. అప్పటికి వీరికి ౧౯ సంవత్సరములే వయస్సు. ఆదినములములలో బ్రతియాదివారమును సభలు జరిగిం

చుచుండిరి. అందు స్త్రీపునర్వివాహము శాస్త్రీయమని పలు వాదములు గావించియుండిరి. అందువిషయమై పద్మములుగూడ రచించియుండిరి. మరియు స్త్రీవిద్య యత్యంతావశ్యకమనిగూడ నుపన్యసించిరి. ఇటీవల పర్లాకిమిడి ప్రవేశించినతరువాత స్త్రీవిద్యావిషయమై వీరిమనస్సున నూహలునిండి మూడుకావ్యములవరకు భార్యకుపానముజెప్పి తెలుగు ప్రబంధములనుకొన్నిటిని జదివించిరి. వీరి భార్య భారత భాగవత రామాయణాదు లగు పురాణములకు చిత్రీతి నర్థముచెప్పగలరు. ఈమె సంగ్రహరామాయణాదులు కొన్ని గ్రంథములను గూడ రచించిరి.

మార్పు

శ్రీ శాస్త్రీగారు శుభసవాతవసరీతిని కుమారెను తొమ్మిదవరోజున మేనల్లునకొసంగి వివాహముగావించిరి. కాని వివాహసంతరము మూడేండ్ల కాలము మరణించెను. అదియే శ్రీ శాస్త్రీగారియందు మృత్యు లుతటి సంస్కరణభావానికి నాజ్యాహుతియైనది. నాడు మొదలు రెండువనిమాని వీరు ధర్మశాస్త్రములు బరిశీలించుచు నందిరివిషయమును ఆంధ్రపత్రికల మూలమున లోకమునకు వెల్లడిచేయుచువచ్చిరి. శ్రీ పర్లాకిమిడి రాజావారుగూడ కలిగి రూపాయిల విలువ గల ధర్మ శాస్త్ర గ్రంథములను దెప్పించి వీరికృషికి నై బ్రగీకి యొసంగియుండిరి. ఇంతలో శారదా వివాహ చట్టములు గూడ నెసంబ్దిలో బ్రతిపాదించబడినది. రజస్వలాసంతరముకు పురుష సంయోగార్హకాలమే స్త్రీలకు వివాహ కాలమన్న సిద్ధాంతము లోకమునకు భారతీ పత్రిక మూలమున ప్రచురముగ బ్రకటించిరి. దానితో దేశమున చప్రతివాదములు ప్రారంభమైనవి. ఆంధ్ర పత్రికలలో వీరి వాదరీతిండరు గమనించుకొందురు.

ఆంధ్రదేశ సంచారము, నేవ

స్త్రీ పునర్వివాహము పూర్వార్వాచరముకాకపోయినను శాస్త్రీయముగావున నాచరణీయమని వీరియభిప్రాయము. ఇదివరకు శ్రీ వీరేశలింగంపంతులుగారి నాటి యాచారము 'బ్రహ్మచర్యము' వనుసరించిన దగుటవల్ల

వైదికుల కందు బ్రవేశముండిన జాతిభ్రంశముకలుగునని పునర్వివాహము వైదికముగ హిందూలానముసరించి చేసినచో వైదికులకు జాతివ్యతిరేకము రానేరదనియునెంచి వైదికాత్మతాపునర్వివాహము నాచరణలోనికి దేవలయుననియు నూహించిరి. ఈ యభిప్రాయమునే మనమున నిడి యక్షతాపునర్వివాహమునకు గలిసి షేధము గూడ లేదనియు సతీశాసనము వచ్చినదిమొదలు పునర్వివాహ వశ్యకత గలిగెననియు నొక ప్రకటన పత్రిక వ్రాసియుండ్ర దేశమున విద్యాసంస్థలకు, బండితులకుబంపి వారివలన యనుమతినిగూడ బడసిరి.

మరియు శారదాశాసనసందర్భమున ౧౯౨౨లో చెన్నపురివరకు సంచారముగావించి పెద్దపెద్ద స్థలములలో సభలలో చర్చలుసలిపి పండితులలో ఋత్యవం తిర వివాహమే శాస్త్రీయము ఋతుపూర్వము దాన మాత్రమేయనియు దమసిద్ధాంతమును వెల్లడిచేసిరి. ఆ విషయము పత్రికాముఖమున వెల్లరకు దెలిసియే యున్నది. శాస్త్రీగారి ధర్మశాస్త్రపరిశ్రమకు, బ్రతి భకు జాలమంది పలుతావుల బ్రశంసించియుండిరి. మరియు గొందరుపండితులు కొన్నితావుల వీరి వాదము శాస్త్రీయమేగాని యాచారవిరద్ధమనిరి. పండ్రెండు స్థలములలో బండితులు స్త్రీ పునర్వివాహము శాస్త్రీయమని యనుమతిపత్రములనుగూడ నొసంగియుండిరి. నాటిని దమ కుమార్తె వివాహ సందర్భములో జదివియుండిరి.

ద్వితీయ సంస్కరణము

వీరు దమకుమార్తె శ్రీమతి కృష్ణవేణమ్మకు వివాహమునేయడలంచి శాఖాంతర వివాహములు గూడ శాస్త్రీయములను నుద్దేశముతో స్వశాఖలో వరులకొరకు బ్రయత్నింపక యితరశాఖలలో వరాశ్వపణముగావించిరి. దైవవశంబున గంటూరుశాలిశిలో దెలుగు పండితులుగానున్న శతావధానులు శ్రీ వేదల సత్యనారాయణశాస్త్రీగారు సవాతనకుటుంబమునకు జెందియు సంస్కరణప్రియులై వివాహమున కంగీకరించిరి. అతడు ౨౯ సంవత్సరములు వయస్సుగల స్నాతికవరుడు. ౧

వేడుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు వెలనాటిశాఖవారు. ఇట్టి గుణవద్వర్ణనాభము శ్రీ శాస్త్రిగారి సంకల్ప శుద్ధి వలననే గలిగినదనవచ్చును.

పల్లెకిమిడిలో స్వగృహమున ౧౯౨౯ సం॥ ఫిబ్రవరి నెలలో నీకుభవివాహమును శ్రీ శాస్త్రిగారు జరిగించిరి. ఆకుభమునకు బట్టణవాసులగు స్త్రీ పురుషులెల్లరు నతికుతూహలముతో వచ్చిరి. ఆరాత్రి పెండ్లివారితో సహపంక్తికి నరువదియైదుగురు పెద్దలుమాత్రము వచ్చి భోజనాదులు గావించిరి.

స్వశాఖవారిలోఁ గలవరము

నాటినుండి స్వశాఖవారిలో గలవరము ప్రారంభమైనది. కొందరు పెద్దలు సంతకములుచేసి “మాశాఖలో నీయకార్యకరణము గావించినందులకు శ్రీ శాస్త్రిగారికిఁ దగినశిక్షను విధించి మీరు వీరిని బహిష్కరించేయవలయును.” అనియొక మహాజనుడు శ్రీ శృంగేరి స్వామిలవారి కంపిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారుకూడ స్వామిలవారికి దనకార్యము శాస్త్రీయమనిగూడ మరియొక యర్జునివ్రాసిరి. ఈరెంటినిగాంచి పీ తాధిపతులౌగా దనక తటస్థులై విస్మయపడిరి. ఇట్లుండగా గొంతకాలమునకు బంధువులు యథావ్రాత్యకముగ సంఘమునసహాయపడి మెల్ల మెల్లగ నుద్యమములోనికి గలియజొచ్చిరి. తటస్థులు గొందరున్నను వ్యతిరేకులుగారు.

ఉద్యోగ భ్రష్టత

౧౯౩౦సంవత్సరములో శ్రీ శాస్త్రిగారి రెండవ కుమారుడు నూర్యనారాయణ శాస్త్రి పల్లెకిమిడి కాలేజీలో బండిగుడుగఁ బనిచేయుచు సత్యాగ్రహోద్యమమునఁ గాంగ్రెసులోజేరి పాల్గొనుటచేత నరెట్టుగాఁ బడి తన యుద్యోగమునకు రాజీనామా యిచ్చిరి. అది కారణముగా రాజువారు శాస్త్రిగారిని “కుమారుని తమ యజ్ఞలో నుంచలే”దని బండితపదవినుండి తొలగించిరి. తొమ్మిది నెలలు గడిచిన తరువాత గాంధీ యిర్విక సంచి జరిగినది. ఆ వెంటనే శ్రీ రాజువారు శాస్త్రిగారికి తొమ్మిదిమాసముల పెన్షను ౨౫ రూపాయలు చొప్పున నిచ్చినేయుచు జీవితకాలమందు నెల

ఒకటికి ౨౫రూపాయి లిచ్చుటకు నిశ్చయించిరి. ౧౯౩౨ సంవత్సరములో బంపురం సిట్టి హైస్కూలులో సంస్కృతాంధ్ర ప్రధానపండితుడుగ నొకసంవత్సరము పనిచేసిరి.

అస్పృశ్యతా ప్రచారము

ఆ గోజులలో దేశమున మహామ్మని యస్పృశ్యతా ఉద్యమము బ్రబలియింపెను. అస్పృశ్యత విషయమై శ్రీ శాస్త్రిగారి యుపన్యాసము లాంధ్ర త్రిలింగ పత్రికలలో జరుగుచువారుండెను. అస్పృశ్యత శాస్త్ర సిద్ధముకావన్న పండితులలో వీరే మొదటివారు. శ్రాతస్మార్తకర్తాచరణమందు దప్ప యస్పృశ్యత యితరకాలములందు లేదని వీరి హుటాసిద్ధాంతము. సనాతనపక్షమువారు మొదట వీరిని వాదమునకై చెన్నపట్టణము బిలిచి యధ్యక్షవర్గము మువ్వరు గలిగియుండవలెనని వీరు కోరగా వాదమును జారవిడిచి యుపన్యాసపద్ధతినే యంగీకరించితి మనిరి. దీనివల్ల వారి వాదబల మెల్లదకు నానాడు విశదమైనది.

అటు పిమ్మట నాంధ్రదేశమున నెల్లూరు, గుంటూరు, గోదావరి, కృష్ణా, విశాఖపట్టణ, గంజాం మండలములలో నస్పృశ్యతాప్రచారము గావించిరి.

శుద్ధ శాస్త్రీయులు

వీరు పంచాయతన పూజాపరులగు స్మార్థుల య్యును శక్తిపంచాయతనమునే నెలకొల్పిరి. పూర్ణదీక్షా పరులు చండిపాఠము శ్రీ చక్రార్చనము మహావిద్యా పాఠము శూలినీ ప్రయోగపద్ధతియు శ్రీ బులుసు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి వద్ద నభ్యసించిరి.

ఆగమశాస్త్రమున నర్చనకు సర్వాధికారములు గలవని బంపురం జిడ్డి కొర్టులో సాక్ష్యము జెప్పుటయు నర్చనెల్లిశ్రీరేణువలయును స్వజన్తంధ ప్రతిష్ఠ జేయించుటయు జూచినవారికి వీరి యాగమ శాస్త్ర పాండిత్యము స్పష్టపడినది.

బేదార్యము, సమముద్ధి

శ్రీ శాస్త్రిగారు ధనవంతులు కాకపోయిన ననేక విద్యార్థులకు డమయింటనే బసలిచ్చి భోజనము

లు పెట్టి చదువుచెప్పిరి. అనేకులు శూద్రులగుడ భోజనము చేయుచు వీరి గృహమునఁ జదివెడివారు. సర్వులను జాతిభేదమును హెచ్చుతగ్గులను గణింపక సమభావముతో జూచుటయే వీరి యందుండు మహా తగ్మిష్ట గుణము. అందుల కొక యుదాహరణ మిచ్చు చున్నాను.

వీరిగృహమున భోజనముచేయుచు నప్పారా వను నొక బ్రాహ్మణేశ్వరుడు చదువుకొనుచుండెడి వాడు. శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ కుమార్తెతోఁ బాటు సర్వసంరక్షణములు సమానముగా జరిపించుటచే నా యూరివా రందరు “శ్రీ శాస్త్రిగారి నల్ల బ్బాయి” అని పిలుచుచు బాలకాలమునకు శాస్త్రిగారి కుమారు డనియే తలచుచుండిరి.

నిరాడంబర జీవనము

వీరు గృహయజమానుల య్యో నింటికి పెద్దనేవ కునివలె వర్తింతురు. ఒకనాఁడు కృష్ణామండలమున నుండి యొక పెద్దమనిషి శ్రీ శాస్త్రిగారి దర్శనార్థము వీరి గృహమునకు వచ్చిరి. ఆ సమయమున శ్రీ శాస్త్రి గారు తమయింటిలో మురికికాలువనుబాగుచేయుచుండిరి. నాకర్లింట నున్నను వారిచే నెప్పుడును పనిచేయించు కొనెడివారుకారు. శ్రీ శాస్త్రిగారి దర్శనార్థము వచ్చిన యతడు శాస్త్రిగారినిజూచి “నేను శ్రీ మల్లయ్య శాస్త్రిగారు కుండలములు సింహతలటములు కాలు వలు మొదలగు వాటితో నెంత యుత్కృష్టముగా నుండునో యని యనుకొంటిని గాని యింత నిరాడంబ రులని తలఁపలేదని” వ్రాకుచ్చినట్లు నేటికిని నాకు జ్ఞాపకము.

భూ త ద య

వీరి భూతదయ అపారము. ఏప్రాణినైన హింస చేయుటకు నొప్పురగదా! హింసనుజూచిన జాల పరి తపింతురు. అందు కుదాహరణము. వీరిగృహమున నున్న విద్యార్థులతో వీరి కుమారులు చిన్నతనమున నొక నాఁ డెలకకన్నములలోఁ బొగపెట్టి కొన్నియెలకలను జంపిరి. ఆ విషయము శ్రీ శాస్త్రిగారికి దెలిసి చాల పరితపించి కుమార్తెచేత నొక గోజుపవాసముచేయించిరి. వివశంతువును గూడ వీరుకొట్టినయరు. వీరి గృహమున తైలకష్టము నొక నాగుబాము చాలకాలమువరకు నంద రకు నగపడుదునీ యొప్పుట్లు నేనెరుగుదును.

కునక మొకనాడు గృహమున బ్రవేశించి యన్న మును దినుచుండెను. అంత నెవనోచూచి దానిని గజ్జతో మోదిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారు చూచి ‘మనుష్యుఁడు పశు పక్ష్యులకంటె బుద్ధిలో నుత్కృష్టుఁడు గావున నాహారమును జాగ్రత్తపరచుకొనవలెను. దానికి ఫలన వారి యాహారమును మనము దినమాడదన్న జ్ఞానము గలదా? కనుక నట్టిదానిని కొట్టుట మన యజ్ఞా నమే’ యని బోధించిరి. శ్రీ మల్లయ్యశాస్త్రిగారి పాండిత్యముతోపాటు వీరి యాత్మగుణములు సర్వుల నాకర్షించినవి ఆట్టి సహృదయుని దయాస్వభావుని నిరాడంబరజీవనని శాంతుని మరియొకరిని నా జీవిత మున నే నెరుగను.

వీరిచే రచింపబడిన గ్రంథములు

శ్రీ శాస్త్రిగారు చైతన్య చరిత్రను శ్రీశ్రీశ్రీ కృష్ణచంద్ర గజపతి మహారాజావారి కృతితో యక్ష గానముగ రచించిరి. (అచ్చయినది.) కంసవధ, కృష్ణ జననము, రామకృష్ణ పరమహంసచరిత్రలను యక్షగాన ములుగా రచించిరి. (అనుద్రితములు.)

రుక్మిణీకల్యాణమును భావతరకలాపముగా రచించి రి. (ముద్రితము.) కొండవీటి విజయమును పద్యకా వ్యమును బి. యే. విద్యాకా క్లాసులకు బఠనీయ గ్రంథ ముగా మన్నది. అస్పృశ్యత వివాహతత్వమును మరి రెండు గ్రంథములనుగూడ వీరిటీవల రచించిరి. (ముద్ర తములు.)

విరు దు లు

౧౯౧౨ వ సంవత్సరమున కలకత్తాలో పరీక్ష నిచ్చుటవల్ల “కావ్యశీర్ష” విరుదము నొసంగిరి. తరువాత చిత్తిటి సంస్థానములో సంస్కృతమునవీతాకల్యాణము జానకీవహ్ని ప్రవేశమున రె.డుకథలనుబుర్రాణ హరికథ లుగా రచించినందుకు శ్రీ రాజానారసత్కరించి వీరికిఁ “బుర్రాణవాచస్పతి” యను విరుదయొసంగిరి.

ఉ ప న ం హా ర ము

శ్రీ శాస్త్రిగారికి నేడుగురు కుమార్లు నొక్క కుమార్తెయు గలరు. పెద్దకుమారునకు నలుగురుపిల్లలు మూడవ కుమారున కిరువురు పిల్లలు. వీరికి వీరి కుటుం బవనకు బరమేశ్వరుఁ డాయారానోగ్యైశ్వరా వృద్ధుల నొసంగి సర్వదా రక్షించుగాక.

లక్ష్మీ కాంగ్రెసు చిత్రములు

2. సంపూర్ణానంద, స్వచ్ఛంద సేవాదళాధినేత

శ్రీమతి సోఫియాసోంజీ, స్వచ్ఛంద సేవకాదళాన్ని

౯. జాతీయగీతమును గానముచేయుచున్న స్వచ్ఛందసేవకలు

ర సా భా స ము

గొల్లపూడి శ్రీరామకృష్ణ

ఏకత్రైనామరాగ శ్చైత్
తిర్యక్ మేచ్చగతోపివా
యోషీతో బహుసక్తి శ్చైత్
రసాభాస స్త్రోధా మతః.

(ప్రతాపరుద్రీయము)

ఈ త్రివిధములగు రసాభాసములగూర్చి మార్పి
నెల భారతిలో నొకగు చిద్రించి తుదకు సీవిధ
ముగ తమ యభిప్రాయమును చిలిపిరి.

“తిర్యక్ మేచ్చగతరతి—ఇచ్చట నాయకనాయ
కులు గలరు. ఇద్దరియంగును రతిగలను. ఔచిత్యమును
తపసులగుముగనే వర్ణితమగును. రసాత్పత్తికి విభావజ్ఞాన
మనావశ్యకము గాన తివ్రతాభాసమునకు వారి
యవివిగ్ధత కారణమని చెప్పవచ్చును. వారికిని శృంగార
చేష్టలుండును. ఇట్లు రసాత్పత్తివలసిన సామగ్రియంత
యు నుండునపుడు రసమేల కాగూడదు? ‘అనుచితవిభా
వాఃంబనత్వం’ అని రసాభాసమునకు లక్షణ మొసగిన
జగన్మాధుపండితుని యభిప్రాయమును తిర్యక్ మేచ్చగ
తరతి ఆభాసమైఁబుల గాన్పింపవచ్చును.

తిర్యక్ మేచ్చగతరతి ఆభాసము గానేరదని అభి
ప్రాయపడువారు ఇంకను మఱికొందఱుగలరు (మమ్మ
ది భట్టాదులు). కావ్యప్రకాశ వ్యాఖ్యాతయగు నామన
భట్టు మూలకారుని యభిప్రాయమును గూర్చి వివరిం
చుచు ‘తిర్యక్ మేచ్చగతరతిః వరసాభాసః, అనాచిత్యా
భావాత్’ అని వర్ణకపఱచెను. కాని అనాచిత్య లక్ష
ణమును మాత్రము కొంచె మించుమించుగా సాహిత్య
వేత్తలందఱును ఒకవిధముగానే తెలిపి చివరకు ‘అత్ర
సహృదయ హృదయ మేవ ప్రమాణం’ అని నుడిచిరి.

“అనుచిత విభావాలంబనత్వం రసాభాసత్వం, విభా
వాదౌ అనాచిత్యంపునః లోకానాంవ్యవహారతోజ్ఞేయం
యత్రతేనాం అయత్యుమితి ధీ రితి కేచి దాహుః.”

(రసగంగాధరము)

“అనాచిత్యంహి కాస్త్రలోకాతిక్రమాత్, ప్రతిషిద్ధ
విషయకత్వాదిరూపం సామాజిక సంవేద్యం.”
(నామనభట్టియము)

రసాభాసము త్రివిధమని వదించిన విద్యావాద
పండితవర్గము నిరూపణమును గనుచు.

‘శృంగారాదీనాం లోకోత్తర నాయకాశ్రయత్వేన
పరిపాషాతికయః. అతఏవ శృంగారస్య స్లేచ్ఛాది విష
యత్వే త్యాభాసత్వం.”

(ప్రతాపరుద్రీయము)

“అతఏవేతి—యత్ర విభావాది పరిపూర్తిః తత్ర
ముఖ్యోరసః. తదుక్తం లోచనే రసస్థు సవీవ...స్థా
య్యం శే చర్యణ ప్రయుక్త వి వాస్వాప్రకర్షః...
నవంబ యత్ర విభావాది పరిపూర్ణభావః త త్రాలో
పితో రసః, స్లేచ్ఛాన తథాభూతత్వాత్ రసాభాస
త్వమితి భావః స్లేచ్ఛా...సహోపాదనం”(వ్యాఖ్యాత)

విదగ్ధత యనునది యేకోశమునందును లేని అన్న
విమృశ లనఁచిన తిర్యక్ మేచ్చులయెడఁ గల రతి విభా
వాదులచే పరిపుష్టము గానికారణమున రసత్వము నొం
పఁబాలించి పైవచనాభిప్రాయము.

మూఁడవ రసాభాసమునుగూర్చిన యాక్షేపణము
గూడ తెలిసికొని పిదప వీనింగూర్చి విచారించెదము.

“ఇక నాయకకు అనేకనాయకవిషయకరతి
వర్ణితమైనపు డదియు రసాభాస మనిరి. దక్షిణనాయ
కునకు అనేక నాయకానురాగము వర్ణితమైనపుడు రస
మగుచుండ నాయకకు అట్టియనురాగము వర్ణించిన రస
మేలకాఁగూడదు? మఱియు, పర నాయకాగతరతి రస
మగుచుండ బహుసక్త యోషిద్వతరతి రసముగాక ఆ
భాస మిట్లును? వీరిరువురకు గల భేదమేమి?”

రసభంగకర మనాచిత్యమని తెలిపి, అట్టియనాచిత్య
మును లోకకాస్త్రముల మూలమున గ్రహించవలయునని

నుడివిన యాలంకారికుల మతమున బహుసక్తయోషిద్ధత రతి రసాభాసమును నిష్కాదాంశము. దీనింబట్టియే పాండవులయెడ పాంచాలికిఁ గల యనురాగము రసాభాసమేయని కొందఱ యభిప్రాయము. అపరిశేష బహునాయక విషయత్వమున రసాభాసత్వమేగాని పాంచాలివిషయమునఁ గాదని కొందఱు.

“వ్యాసప్రశ్నలీతాశ్చైవ స్ఫూరితాః పరమాకులాః, పాండుపుత్రేషు పాంచాల్యాః పఠంతిప్రమాద్యుః.”

పాంచాల్యాః బహువిషయానూః రణేః అభివ్యంజనాత్ రసాభాసవీచితీ నవ్యాః. ప్రాంచస్తు అపరిశేష బహునాయకవిషయత్వే రసాభాసత్వం నాశ్రేత్యాహుః” (రసగంగాధరము)

మఱియు, “అనుచిత విభాసాలంబితత్వమే రసాభాసత్వమని నిర్వచించిన జగన్నాటపంకితులు లోకలబ్ధికి నేనియనుచి తమని తోచునో అది యనాచిత్యమని కొందఱుండుగ. ఈలక్షణము మునిపత్న్యాదివిషయమున సరిపోయినను సామాన్యయోగిక, అనుభవనిష్ఠ పట్లను పొసగదు. ఈయందు మోట్లగులరతి లోకులబ్ధికి అనుచితమని తోచునుగాన నది రసాభాసము గాకపోవును. కనుక అనాచిత్యము రత్యాదికి విశేషణముచేసి ననో అనుచితమున రతి రసాభాసమని యేర్చును. ఇ యర్థిది సర్వత్ర సరిపోవు”ననివచించెను.

పరకీయాగతరతి రసమైనపుడు బహుసక్త యోషిద్ధతరతి రసముగాక ఆభాస మెట్లు? అని యొక యాశ్చర్యము.

పరకీయ అన్యోధ, కన్య అని రెండువిధములు. ఒక నిచేఁ బెండ్లియాడఁబడినది అన్యోధ. పెండ్లిగానికన్య తల్లిపండ్లకు అధీనములుగాన పరోధవలె నిదియు పరకీయమనియే వ్యవహారము. కన్యామరాగము ప్రధానాప్రధాన రసాశ్రయముగా వర్ణింపఁదగును. అన్యోధాగతరతి యనాచిత్య భాజనముగాన ఉత్తమకాన్యముల యందు అట్టి పరకీయ నాయకగా నుండునగుదు. “పరిణీత రాగరసములఁ బరికల్పిత గాదు సత్ప్రబంధములందు” అని కావ్యాలంకార చూడామణిక్ర. కనుక

బహుసక్త యోషిద్ధతరతివలె పరనాయకానుగతరతి యు రసాభాసమేయని సాహిత్యవేత్తలయభిప్రాయము.

ఈరసాభాసములన్నియు నిట్లుండ, కావ్యాలంకార సంగ్రహక్ర “పలువుర కొకభామినిపైఁదలంపును ...రసాభాసమయ్యె” అని మఱొక రసాభాసభేదమును గూడఁగూర్చి మఱికొంత చిక్కు కలిగించినాఁడు. అది యట్లుండనిండు.

“దక్షిణనాయకునకు అనేక నాయికాను రాగము వర్ణితమైనపుడు రసమునందున నాయకకు అట్టి యనురాగమును వర్ణించిన రసమేల కాఁగూడదు?” అని యాశ్చర్యము.

ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్యాత మూలగ్రంథిక్రము లగు రసాభాసములఁగూర్చి వివరించుచు చేసిన చర్చయే మనవ్యాసక్ర గూఢేపమునకు కారణమని తోచెడి.

“బహుసక్తి రనేకతానురాగః, ఆతాపి ముఖాంతరేణ సమానురాగ ఫలాభావాత్ విభావాద్యపరిపూర్తి రితి భావః.”

“సర్వాత్మనా తన్ను ప్రేమించివచ్చిన విటులను చేరఁదీసి వారియొడఁదనకు అనురాగమున్నట్లునటించినారి ధనమెల్లఁ గైకొని పిదప వారిని ఇంటినుండి వెడఁగొట్టుటయే కలానిపుణ్యుని సామాన్యము నైజముగాన నిరువురకు సమానానురాగము లేనికారణమున తద్గతరతి విభావాది పరిపుష్టముగాదు. కనుక నది రసాభాసము.” అని పైవచనాభిప్రాయము. పిదప మనవ్యాఖ్యాతకు నేటి వ్యాసక్ర యాశ్చర్యము మరమునకు రాదానిని సమర్థింపఁబోయి యుండు తానే రసాభాస మొనరించినాఁడు.

“పుంసోఽప్యనేకనాయికానురాగే రసాభాసత్వమితి వేదత్. తస్మి తన్నునే దక్షిణనాయకానురాగస్య సర్వసంప్రతిపన్న రసభావస్య ఆభాసత్వ ప్రసంగ ఇతిచే ప్రైవం.”

“ఒక పురుషునకు అనేక నాయికలయొడఁగల యనురాగమును రసాభాసమేయని కొందఱుమతము. అట్లయిన సాహిత్యవేత్తలందఱును రసమని యంగీకరించిన దక్షిణ

నాయకానురాగమును రసాభాసమే కావలసివచ్చును. అది యనుచితము.”

“తస్యా స్వేకస్యా మేవ గాఢానురాగత్వాత్ అన్యత్రతు క్వచి న్యున్యత్వం క్వచి స్తందత్వమితి నిశ్చితం. తుల్యోపనేకత్ర దక్షిణఇతి లక్షణం తు అనేకాసు నాయకాసు అనువృత్తిమాత్ర పరశ్వేన తుల్యత్వపర మితి ప్రస్తుతమ్.”

(దక్షిణ నాయకునకు ఒకనాయకయందే గాఢానురాగము. తక్కిన నాయకలయెడఁగల యనురాగము మధ్యత్వ మందత్వములు గలవి. అయితే నాయకలయందలియందును సమానానురాగముగలవాఁడు దక్షిణుఁడు అను దక్షిణనాయకలక్షణము మాట యేమందురా? అంత నాయకలయందును సమానానురాగము గలవానివలె వర్తించువాఁడని తల్లక్షణాభిప్రాయము.)

బహునాయకానుగతరతి సమానానురాగాభావముచే రసాభాసమే యగుననినచో, బహునాయకానుగతరతియు నట్టిదేయను నాక్షేపమునకు సమాధానము చెప్పఁబడినవాఁడు. మఱియు ముఖ్యముగా సర్వసమ్మతిమైన దక్షిణనాయకగతరతి రసాభాసము గాదని నిరూపింపఁ దలచినాఁడు మనవ్యాఖ్యాత.

దక్షిణ నాయకునకు ఒకరియందే గాఢానురాగము. తక్కినవారియెడ అతనికిఁగల యనురాగము మధ్యత్వమందత్వములు గలది. కనుక దక్షిణనాయకానుగతరతి రసాభాసముగాగు అనెను. ఒకరియందెక్కువ ప్రీతి, తక్కిన వారియెడ తక్కువప్రీతియన్నచో నట్టి యనురాగమునకును సమానానురాగాభావదోషము తప్పక కలుగును. అట్లయిన దక్షిణనాయక గతరతియు ఆభాసమే యనవలసివచ్చును. ఏమో చేయఁబోవ ఏమో అయినట్లయినది మనవ్యాఖ్యాత సద్దాపాటు. అందఱునాయకల యెడలను సమానముగు ననురాగము గలవాఁడే దక్షిణుఁడని నిర్వచనము సర్వాంశకారికసమ్మతము.

“అనేకాసు నాయకా స్వనైషమ్యేణ న్నే హనువర్తీ దక్షిణో నాయకః.”

(విద్యానాథుఁడు)

నన్యోక్త్యైక నిమంత్రితా సమ్రకళాకేళిమ కాది న్యుగం సామానేన విలోకనేన హృదయం కప్యేది దావి మ్మృతమ్, కస్యాశ్చ త్ప్రహితః ప్రసాసనవిది ద్దూతీకరణక్యవా గంతాస్తీ త్యనుచింతయేవ నృపతే రాసీ త్ప్రభాతా

(రాజుగారు తనమనోగతమును ఒకనాయకునకు నన్యోక్తిగూలమునను, మఱొక నాయకునకు సాభిప్రాయములను చూపులచేతను, వేఱొక నాయకునకు ప్రశంసనాద్యలంకారమును చూపియుండునగా బంపులచేతను తెలియఁబడుచును. అంతలు నాతనికి ఏనాయకకడకు పోవును అను ఆలోచనము గలిగినది, అతఁడట్లు ఆలోచించుచుండఁగనే తెల్లగాఁతినది.)

“ఏత త్పరిస్పృహతి పక్షిస్పృశాం సాగ్రం అక్షిప్తయం క్షయ మత్ర నివేశయామి? ఇత్యాకలయ్య నయనాంబుజహే నివ్యాణ్ణోదూంచిలేన వపుషా స్థిత మయ్యలేన.”

(రసమంజరి)

(దక్షిణనాయక-బోధకు అధ్యక్షుఁడగు శ్రీయుత కృష్ణమూర్తిగారి ప్రతిభావిశేషమును గనుఁడు: తన యెదుటఁ గల పద్యాత్ముల వేనవేలు, తనతో రెండేకండ్లు, ఏకకాలమున నీరెండు కండ్లతో నెండొను చూడవచ్చును? ఒకరిని చూచినచో మఱొకరికి ణోపము రాక తప్పదు. వస్తే యేమనెదిరా? దానిచేఁ గలుగు ప్రళయము అంతయిం తనరానిది. మనకుఁ దెలియక పోవచ్చునుగాని ఆయనకును ఆయనజట్టువారికిని అది కరతలాపకము. మఱియు అనుభవసిద్ధము. కనుక ఆమహానుభావుఁ డట్టితఱి దీర్ఘాలోచనచేసినాఁడు. ఎవరిని చూడఁగూడదని నిశ్చయించుకొని రెండుకండ్లు అట్లే మూసికొని వాఁడు. అంతరంగముందలి యనురాగాతిశయముచే అతని శరీరము గుఱివొడిచినది. దానికి కారణము నేననేనె యని యచటి సవ్యాళంబు లనుకొనినారు.)

మీన మేషముల లెక్కించుచు తెల్లవాఁలు గడపిన రాజుగారి యంతరంగమున అనురాగశేషమైనను గలిగి

యందునా అని సంశయము. ఏమాత్రమేని అతనికి అనురాగ ముద్భవించియుండినచో ఏదో విధముగ నతడు తంపు చేసియుండెడివాడే. గనుక యిట్లును బట్టి మూర్తిగారి మనసున ననురాగ ముద్భవించినదని చెప్పుటకు సంశయములేదు. అయితే ఆచునురాగము ఎవరియొడగ గలిగినదని చెప్పుట మాత్రము దుర్లభము. చూచియు చూడకమునుపే కంఠమూసికొనుటచే మనకువలెనే ఆతినికిని తెలిసియుండదు.

సారాంశము

కాఖాచంక్రమణము గట్టిపెట్టి యింక సారాంశముఁ జేయుటకు యత్నించెదముగాక. ఆలోచింప త్రివిధములగు నాభాసములును గ్రాహ్యములేయని తోచెడి. మొదటిదగు నేకత్రానురాగము మనకువలెనే వ్యాసకర్తకును నిర్వివాదాంశము. రెండవది తిర్యక్ స్లేచ్ఛగత రతి. ఇది రసాభాసము గాదనువారిలో నొకరు వ్యాసకర్త. మనమో రసాభాసమేయనువారిలో నొకరము. తిర్యక్ స్లేచ్ఛగతరతి రసాభాసమే యనుటకు విద్యానాథ మహాకవి చెప్పిన ముఖ్యకారణము విభావాదిపరిపూర్ణభావము. దీనింగూర్చి కొంతవివరించెదముగాక!

విభావములు (లలనోద్యానాదులు), అనుభావములు (కటాక్షభ్రూవిశ్లేపాగులు), వ్యభిచారి భావములు (నిర్వేదాదులు) అను త్రివిధములగు భావముల చేరికచే రసము వ్యక్తమగునని యాలంకారికుల సిద్ధాంతము.

ఒకవస్తువు గోచరమైనంతనే మన మనసున ఒక భావము గలుగును. ఆభావము తీవ్రత నొందునేని దాని ననుసరించి యనుభావము లుద్భవిల్లును. భావములకును అనుభావములకును కార్యకారణ సంబంధము. వానికి వ్యభిచారిభావములు నోడ్వకునేది ప్రధాన భావము నిలుకడనొందును. అట్టిభావమును సహృదయుఁడు తన మనసున పలుమాలు భావించుటచే ఆనందము కలుగును. అట్టియానందమునే రసమందురు.

అనుభావములఁ గలిగించునదిగను, సహృదయ హృదయంగమమును అగు భావమును ప్రేరేపించుకీ ఆవస్తువు

నకు (అలంబనవిభావమునకు) ఉండవలెను. లేనిచో తనతః భావము సహృదయభావ్యమానము గాకపోవుటచే రసత్వ మొండఁజాలదు. భావము మనోగతమైనను దానిని ప్రేరేపించు శక్తి వస్తుగతమే. కనుకనే సహృదయులకుఁ గల భావజ్ఞతయు, వస్తువునకుఁగల భావప్రేరక శక్తియు నన్యోన్య్యాశ్రయములు. ఇందు నేని కొలవడినను రెండవది నిష్ప్రయోజనము.

కనుక అవిద్యులగు తిర్యక్ స్లేచ్ఛలయొడఁ గల రతి తాత్కాలిక హృదయరంజకము గావచ్చునుగాని అది సహృదయ హృదయములఁ జొచ్చి వారిచే భావ్యమానము మాత్రము కాఁజాలదు. కనుకనే యది రసాభాసమని చెప్పఁ దగినది.

బహునాయకగతరతి రసమైనపుడు బహునాయకగతరతి రస మేలకాఁగూడదు అనునాశ్లేషమునకు విద్యానాథమహాకవి 'అచటను సమానమంగమ' లేక పోవుటయే' యని సమాధానము చెప్పెను. అది మనవ్యాసకర్తకు క్లిష్టకరముగ నున్నట్లు గాన్పింపదు. ఒకపురుషునకు సహపురు నాయకలుండవచ్చును. ఒక స్త్రీకి ఒకపురుషుండే యుండవలయుననుట కాస్త్రవిహితము, ప్రాచ్య సాంఘిక మర్యాద. కనుక బహుసక్తమోషిద్ధ తరతి రసాభాసము అని మఱియొక సమాధానము. కాని యిచటను మఱియొక గూఢేషము గలుగును: రసాత్మకమగు కావ్యమునకును, లోకసంబంధియగు నీతి'ని సంబంధమేమి అనునది.

కావ్యప్రయోజనము నీతిబోధకము గాకపోయినను కావ్యమునకును నీతికిని సంబంధము లేదనుటమాత్రము అవిచారమాలకము. దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి నీసులు వివిధములైనను అన్నిటియొక్క ముఖ్యగర్భము మానవజీవితోద్ధరణమే. కనుకనట్టినీతిమిలితముగాని యేక శయు రసాత్మకము గానేగను. ఆలోచింప లభితకళలన్నియు సాంఘికనీతి మిలితములైనపుడే రమణీయము లగును. ఒకనిదర్శనము గనుఁడు. వస్త్రప్రసానయగు స్త్రీవిగ్రహమును చూచినపుడు ఆనందము గలుగకపోవుట యటుండ సహృదయులకు నేవగింపు సయితము గలుగు

చున్నది. అందులకుఁ గారణము సాంఘికజీవితమునందు అలవాటుపడిన వస్త్రధారణము లేకపోవుటచే రమణీయతకొరవడుటయే కనుక విశ్వశ్రేయమును గూర్చుటయే పరమప్రయోజనముగల కావ్యము నీతిమారముగ నుండినచో ఆనందప్రదము గా నేరదు. వాల్మీకి కాలిదాసాది కవిప్రవగుల కావ్యరత్నములు సాంఘికజీవితాచర్యములై కారణముననే గూనందిదాయకములైనవి. రసాత్మకమని యెల్లచో నేకగ్రీవముగఁ గొనిచూడఁబడు శాకుంతల నాటకము నీతినిధియని చెప్పవలెను. అందు “పతికులే తన దాస్యముపై తులం, అనిర్వణ్యం పరక శత్రం.” మొదలగు ప్రాచ్యసాంఘిక నీతు లెన్నియో యిమిడియున్నవి.

ప్రాచ్యుల జీవితము ఐహికాముష్మిక ఫలకాంక్షి. ముఖ్యముగ నాముష్మికఫల సంపాదన కేర్పడినయుపకరణమనియే పెద్దల యభిప్రాయము. ఇంక పాశ్చాత్యజీవితము కేవలము ఐహికము. కనుక దానింబట్టి సాంఘిక మర్యాదలను భిన్నములుగ నే యుండునుగదా. కళకును నీతికిని సంబంధము లేదనువాదము పాశ్చాత్య సంగీత ప్రతిభావిలసితము. పదేపదేవిదాకు లిచ్చుకొనుట కలవాటుపడిన పాశ్చాత్యులకావ్యములలో నొకవేళ బహుసక్త యోషిద్ధతరతి రసమైన గావచ్చునేమో కాని ‘యానజ్జీరం హోష్యామి’ అనేది భారతీయుల కావ్యములలో బహుసక్త యోషిద్ధతరతి రసాభాసమునుట నిస్సంశయము.

ప్రాచ్యవాఙ్మయప్రపంచములో ఉత్తమనాయకాత్వము నొందిన మన ద్రౌపదమృగాశివిషయమే నాఁడు

మొదలు నేటివరకు సాహిత్యకేత్రలకు ప్రాణగొడ్డముగ నున్నది. పోనీ యది యానాటి సాంఘిక నీతియేమో అనుకొందమన్నను పాంచాలిబహుపతిత్వమును గూర్చి ఆకాలముననే దూషించినవారు పలువురు గలరు. “ఒక స్త్రీకి ఒకపురుషుడే శాస్త్రనిహితముగ నుండ అయిదుగురు భర్తలుగల పాంచాలి దానిగాక పతివ్రతయెట్లు? దానినిసభకుతీసికొని వచ్చుట తప్పుగా”దని కారవసభలో కణ్ణాదులు ఆసుట మనకు తెలియనిదికాదు.

అప్పుడే దూ్యతానంతరము అంగరాజు ద్రౌపదిని బిలిచి “అమ్మా! నీవు మహాపతివ్రతాశిగోమణివి; నిన్ను ఎవరైన పల్లెత్తి యొకనూట అనినచో వారికి నావలెనే కండ్లు పోవును. తప్పులు తమించి నన్ను, నాబిడ్డలను కాపాడుము”అని బలిమాలుకొన్నాఁడు. ఆకాలముననే పాంచాలీ పాతివ్రత్య విషయమున నెప్పుడు సంభాషణ కలిగినను కృష్ణాదులు తమ మోట్లను అనాయాసముగ నామెచే యుచ్చుచుండెడివారు. కనుక మన వాఙ్మయ ప్రపంచములో నీ ద్రౌపదీపాత్రము చాలచిత్రము, విలక్షణము ననిచెప్పఁదగినది.

రసభంగకరమగు ననాచిత్యము “శాస్త్రంలో కొతి క్రమాత్ ప్రతిషిద్ధ విషయకత్వాదీరూపం సామాజిక సంచేద్యం” అని యశాదిత్య లక్షణమును నిర్వచించిన ప్రాచీన సాహిత్యకేత్రల యందలియభిప్రాయమును సాంఘికనీతి బాహ్యముగు బహుసక్తయోషిద్ధతరతి రసాభాసమనియే స్పష్టముచున్నది. (?) కనుక రసాభాసములు త్రివిధములని వదించిన సాహిత్యకేత్రలు మూడవవిధములనియే చెప్పవలెను.

శ్రీ పద్మ

యస్. వి. యస్. రామరావు.

పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య

నా కప్పటికి పడే క్లుప్తమయ్య మా అమ్మ చని పోయి. మా నాన్నగారు నాల్గు సబ్బినేనుపెట్టరుగా వుండి, యీవూ రావూగు క్యాంపులు వేసి కొంటూ, తల్లి లేనిపిల్లవాణ్ణి పెట్టుకొని సంసారం పెట్టేక, దిక్కుదిశానింలేకుండా మనోవృత్తికీవితంగడుపుకొంటున్న మా పెత్తల్లిని బ్రతిమాలి పట్టువాస కాపరంపెట్టింది చనువుకోసమని వదలేకారు నన్ను మా పెత్తల్లిగారి గ్రామంకూడా అక్కడికి నాలుగైదుమైళ్ళ దూరంలోనే వుండేది. మొదటినుండి పల్లెటూరి బ్రతు క్కలవాటుపడినామె గనుక, ఆ పట్టువాస కాపురం ఆమెకు తలకాయనొప్పిగా వుండేది. తల్లి లేనిపిల్లవాణ్ణి నామీద పంచప్రాణాలు వుట్టండేది గనుక మానాన్నగారి కోరిక ప్రకారం వాస్తవమైంది. కానీ, శుక్రవారం సాయంకాలము నేను స్కూలునుండి రావడమే తరువాయి వాళ్ళపల్లెకు ప్రయాణంకట్టేసి, మళ్ళీ సోమవారంఉదయము అక్కణ్ణే ఘోషించేసికొని స్కూలువేళకంతా వూడిపడేవాళ్ళం.

ఆ పల్లెగూడా మహా అనందంగావుండేది. ఎక్కడ చూచినా తోటలు, ఊళ్ళోఅంతా బ్రహ్మాండమైన శెట్టు. ఏ మనిసిపాట్లీలు లేకుండానే సందుగాందులతో సహా పరిశుభ్రంగా ఉద్భవట్లండేది. పల్లెనామకొనే నది. తోటల్లో సమృద్ధిగా కూరగాయలుపండేది. కానీ లనినంత పొడి పంట, మునిపల్లెలావుండేది. బ్రాహ్మణం

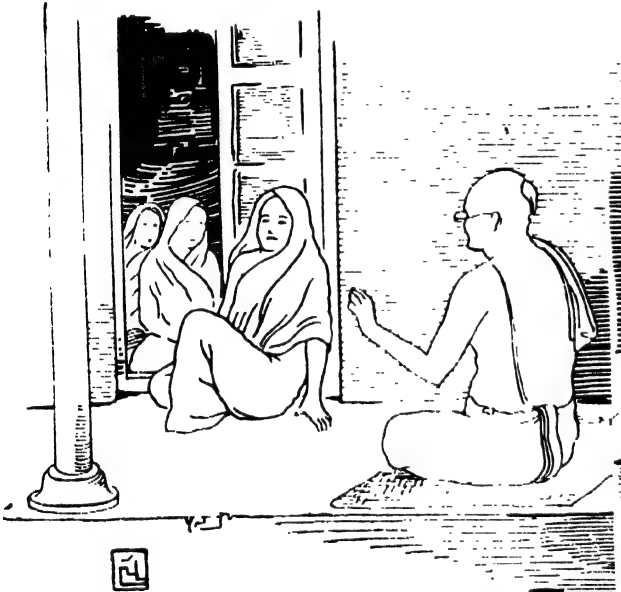
డ్లన్నీ ఓప్రక్క నుండేవి. ఎవరింట్లో వీకాగ్యమొచ్చినా సరే అండురు వొకయింటివారయ్యేవారు. రెండో యింట్లో పొయిలో పిల్లిలేచేదికాదు.

నామా యీమాజోమాపిల్లలు అడగోడానికి చాలాచుంచుండేవారు గనుక ఆ పల్లెలో కాలంగడపడ మంటే మహాసర్దాగావుండేది. ప్రాద్దున్నే చదవ్వుం వేళకు మేమెవరింట్లోగ్గర ఆడకొంటూచేరితే, ఆ యింటి పిల్లలతోపాటు ఇంత జరువాటికన్నం తినేసివచ్చే వాళ్ళున్నమాటే. ఇలాంటివిండులు నాకు శరవ పార్వతమ్మగారింట్లో జరుగుతుండేవి. వీరింటివ్యవహారాలుగూడా చాలాతమామగానే వుండేవి. అసల పల్లె మొత్తంమీదే బ్రాహ్మణకుటుంబాలలో మగ నాళ్ళుతక్కువ, 'విడో' పెక్కువగ కనిపి చేవారు. గ్రహ చారవశాత్తూ వయసుమీరింతరువాతమాటా బ్రతికివున్న ఏ సుబ్బయ్యగారివంటినాడో ఆవూరికంతా హీరో అన్నమాట. ఊరివ్యవహారాలతా, లాకికం కానీ నైదికం కానీ, వారి సలహా మీదనే జరిగిపోవలసివచ్చే. మజరా గ్రామ మవడంచేత కర్ణంగారికి మద్దతివ్వడానికి వాకిట వసారాఅరుగుమీద చిరిచాత పరుమకొని ఏవో కాగితాలకట్టలు ముందరేసుకొని, ముందుకు తయారైకాబోయ్యే శిష్యుణ్ణి ప్రక్కనెట్టుకొని మార్పునేమామ తాళ్ళకట్టిలాగి విగించిన చెండి కళ్ళుఅడ్డాలగుండా వీధిలో యిటూ అటూ పోతూ

వుండే ఆడవాళ్లను హెచ్చరించుకుంటూ ఓయికిలింపు యికిలించేవాడు. “ఓహో! చెంచా! (చెంచమ్మ) ఏమిటి ఆవుపాడ పట్టకట్లుతున్నావా? ఏం సంగతి? యీవేళ యింతిప్రాద్దుపోయి ది?” అని యిలాగే సగం సగంపేర్లతో పిలుస్తూ యికిలింపులతో హెచ్చరించే వాడు. ఆ పూర్వసువాసినిమాత్రా సుబ్బయ్యగారి హెచ్చరింపు గౌరవనూచకంగా, కాస్త వెనక్కుతన్నే నీవ ముసుగుక, రెండుచేతులూ వేదవిగనుక, మణికట్టు

కొంటూ వున్నాము. ఇంతలోకే సుబ్బయ్యగారు వచ్చాడు. గబగబా పార్వతమ్మగారు మమ్మల నంపరినీ కనిరి అవతలికి తిరిమేసి, ఆరుగూచ్చి చిరిచాప పరిచింది. ఎంకుకేంగారంతా అని నేనలాగే నిల్చుని చూస్తూ వున్నా. మహాలక్ష్మీ నాచెయ్యిపట్టుకొని ‘రా! బావా! పోదా’మన్నది. పెద్దమనిషి యింటికివచ్చి మాట్లాడుతూ వుంటే పిల్ల లల్లరిచెయ్యకుండా దూరంగాపోయి ఆడు లోవారి నాకింకా అప్పటికి కొత్తగనుక తెలియలే,

లో నెత్తినదిమి ముసుగును ముందుకులాగి ము? మండు మంచహాసం కనిపించేది. ఇలాగే వచ్చే పాద్యేవాళ్లతో వెర్రి ప్రశ్న. వాళ్లకు తగ్గట్టుగా భక్తి గౌరవాలసమాధానం.

ఇక మధ్యాహ్నం యోజనానంతరం వో గంట పడుకొనిలేది వొక్కొక్కరిండ్లకే బయలుదేరేవాడు. హాకిల వసారా అరుసురూప చాపవేయించుకొని ఆలోచనాపిక్కునబట్టి గంబూ రెండు గంబూ పూర్చుని మంచి చెడ్డా మాట్లాడి పట్టుకుండేవాడు. ఇది ఆ గూయింటివాండ్ల కో గౌరవంగా భావిస్తూవుండేవాడు.

ఓ సాయంకాలం పార్వతమ్మగారింట్లో నేనూ మహాలక్ష్మీ గుండడం యింకాకొంతమంది పిల్లలం ఆడు

‘రా! బావా! పోదా’మన్నది.

అందుకనే అనుభవపున్న మహాలక్ష్మీ నాచెయ్యిపట్టుకొని గుంజడం. ఇంతలోకే సుబ్బయ్యగారు “జనీ! పార్వతీ! మహాలక్ష్మీని శేఖరానికిచ్చి పెండ్లి చేసేట్టయితే బాగుంటుందో” అని మొదలుపెట్టా డాలోజా ‘టాపికో’. ఈ మాటనినడంతోనే నా కేమీచలనం కలగలేదుకాని, నాచెయ్యిపట్టుకొని గుంజాతువున్న మహాలక్ష్మీమాత్రం

చచ్చన నాచెయివదలేసి దూరంగావెళ్లి తలవంచి సిగ్గుగా నిలుచుంది!

అకసమిషమగున్న సుబ్బయ్యగారికి కనబడుతూ వుండేట్టుగా పార్వతమ్మ వాకిటితలుపు నామకొని కూర్చుంది. ఈ పెండ్లి ప్రసంగం సుబ్బయ్యగారెత్తి మాట్లాడుతూవుంటే పార్వతమ్మగారి మామగారు రామమ్మగారు, కోడలు భాగీరథమ్మగారు పెత్తిముసుగులు సరిగా సవరించుకొని మెల్లగావచ్చి పార్వతమ్మగారిని చాటుచేసికొని కూర్చున్నారు. పార్వతమ్మగారు 'మరేలే, మనసంబంధం వాళ్ళచేకొంటారూ. వాళ్ళంతా ఉద్యోగస్తులు, కొప్పవాళ్ళు. మనం పల్లెటూరివాళ్ళం' అంటూ మనకు దగ్గవారు మనకూ కొరుకుతారనే బిగువుతో చెనివెరుస్తూ, కండ్లారుస్తూ గడ్డానికి చెయ్యి తొప్పి కొంచెం ముందుకునాలి కూర్చుంది

సుబ్బ—దేవున్న మాటలే. పన్నువాసంవాట్లా, ఉద్యోగస్తులూ పల్లెటూరిపిల్లలను చేసికోరని యెక్కడన్నా వుందాయేమిటి? అంతదూరమెందుకు? వాళ్ళ మూలపల్లెటూర్లేఅవునంటావా కాదంటావా. వాళ్ళ నాయన చేసికోలా?

పార్వ—అదేకాదులే. వాళ్ళకుకట్నాలు-కానుకలు వాళ్ళ హోదాకు తగ్గట్టు మన కేమివ్వగలము? ఏదో యింతపులుసుమారా అన్నంపెట్టి చేసేవాళ్ళ మేకాని.

సుబ్బ—ఏమంతి మనిగిపోయింది? మీకుమాత్రం ఏ పనిమంది పిల్లలున్నారని. రామకట్లాగో (మామరికి) యెవరూ దిక్కులేరయిపోయే. దాని యెనిమిదకరాలూ యిచ్చి పిల్లనిస్తామంటేకండ్లద్దుకొంటూ చేసికొంటారు. కోడలిని కొడుకునూ పెట్టుకొని గుఖంగా వుంచవచ్చు. రామకుమాత్రం యింతకన్నా కావలసిందేమంది? గుండిగాడికి (మనవడికి) ఆ అస్తి కావలెనని యేమిలేదు కదా? వాడికి కావలసినంతరిని ఒకరి కింత పెట్టగలిగిన అస్తేవుండయిపోయే.

ఈ మాటలు వింటేపప్పటికి, అప్పడే మనవడికి కలిసివచ్చిన ఆ యెనిమిదకరాలు ఎగిరిపోయినట్టే గుండెలు కొట్టుకోమొదలుపెట్టినవి పార్వతమ్మకు! చైతన్య

కనిపించకుండా " సరేలే, మన మెన్నమకొంటే యేంలాభం దైవంమార్చివుండాలి కదా? " అని ఆప్రసంగం బారవిడిచింది.

రామమ్మగారికేమోగాని మొదటినుండి నన్ను మాస్తే విపరీతమైన ప్రేమవుండేది. అమ్మకైనా పాతిక ముప్పైయేళ్ళలో వుంటాయేమో? తలచేదిన్నమాటే కాని బంగారంలాంటి విగ్రహం. మహాలక్ష్మీ తలవచ్చి జడనయ్యగానే నాక్రాపురూప గువ్వేది. నీళ్ళుపోనేది. అన్నంపూడ మహాలక్ష్మీ, సుందరాలతోటిపాటు వాండ్లింట్లోనే తినమని బలవంతంచేసేది. గడ్డంక్రిందికి చెయిచెట్టిరెండుబుగ్గలుగట్టిగానొక్కిపట్టుకొని నాముఖంపైకెత్తి వంగి నన్ను తరుమగట్టిగా ముద్దుపెట్టుకొంటూ 'నా చిలకతండ్రి నా బంగారునాయన, నా కేఖరం' అని ఎలిపివేస్తుండేది. శుక్రవారం సాయంకాలం నేనూ మా పెత్తల్లి పల్లెకుచేరుకొనే సమయానికంతా వాకిట్లో నిల్చుని యెదురుమాస్తూ వుండేవారు. వెలవరెండు గోజాలూ (శని ఆదివారాలు) వాండ్లింట్లోనే సరిపాయ్యో దన్నమాట నాకు. మా పెత్తల్లికెందుచేతనో వాండ్లు నన్నంత చనువుచెయ్యడం గిట్టేదికాదు. అయినా ఏమో తల్లిలేనిపిల్లవాడినని నాసరదాకేనూ అడ్డుతగిలేదికాదు. అప్పటికి నాకుమహావుంటే పన్నెండు పదమూడేండ్లండవచ్చు. మహాలక్ష్మీ వొకటి రెండు తక్కువుండవచ్చు. కాని, పల్లెటూరిపిల్ల. పెన్నమిగడలతో మెరుగుబోసిన బంగారుబొమ్మ. నాకన్నా మంచి దిబ్బవుగా వుండేది. అటపాటల్లో తోటిమగపిల్లలమగు మమ్మలనందరినీ త్రోసిరాజనేది. గోలికాయలు మొదలుకొని గోటిబిళ్ళదాకా యుమాయించి ఆడేది! చెట్టెక్కడవస్తే నేమిబులకరించుకొనిమాస్తూ-మాస్తూవుండగానే చిటారుకొమ్మకెక్కి కూర్చునేది. నేనెక్కలేక తంటాలు పడుతుంటే ఓకొమ్మమీద కూర్చొని క్రింది కొమ్మను కాళ్ళహతగాజేసికొని రెండుచేతులూ వదిలేసి విరగబడేవేదేది.

ఓమారు ఉట్లో అందరూ మాఘస్సానాలకని బయలుదేరుతుంటే "నీవుమాదారా బావా పోదాం" అని విరిచింది మహాలక్ష్మీ. మాట తోనెయ్యలేక నేనూబయ

దేరా. చరిత్రభరింపలేకుండావుంది. తీరా అందాకావల్లి స్నానంకన్నా సానంపడ్డా అని గట్టిగాముసుగుతెట్టు కొనినీటివొడ్డున్నే ఓ రాయంలే దానిమీద కూర్చోని స్నానం చేస్తావున్నాల్లంపిల్లి చూస్తూవున్నా - మహాలక్ష్మీ నాకువర్గంగా కంఠంలాను నీళ్లలో మునిగుతూ తేల్తూ నవ్వుతూ ప్రభుకుతూ “స్నానంచెయి బావా చలుండను. ముడుక్కొని మార్చుంటే అట్లాగేవుంటుంది” అని పిలిచింది. “వద్దబ్బా నాకు చెడ్డచలేస్తున్నాది” అని మరీగట్టిగాముడుక్కొని పూగుతూ కూర్చున్నా. ఈమాట అసీఅవడంతోలే మహాలక్ష్మీ అమాంతం నన్ను బట్టి నీళ్లలోకిపెట్టింది. నాకు తలముణుకలయింది. ఒక బుటకేసి యిన్నినీళ్లుమాడా మింగా. ముక్కులోనూ, నోట్లోనూ నీళ్లుపోయి నేను ఉక్కిరిబిక్కిరవుతుంటే నా ఆవళ్ళదాని మహాలక్ష్మీ పకపకా నవ్వును మొదలుపెట్టింది. పక్కనేవున్న భాగీరథమ్మా (తల్లి) రావమ్మా (మేనల్ల) మహాలక్ష్మీని కూకలేశారు. కాస్తదూరంనుంచీ చూస్తూవున్న మాపెత్తల్లి “వట్టి గయ్యాలిపిల్ల” అనుకొంది కాబోలు మహాలక్ష్మీ కేసి మరమరచూచింది. ఆప్పుల్లో యీ ‘మరమర’ లన్నీ మహాలక్ష్మీ కోరికల్లోకే వచ్చేవికావు.

ఈ అటపాటలలో ఒకటిరెండేళ్లు గడచిపోయినవి. ఇలావుండగానే, ముబ్బయ్యగారు వివాహప్రశంస తెచ్చింది. ఈ ప్రశంస వచ్చిందేమొదలు రావమ్మగారికి నాపైపే వెర్రిచేమకలగడం, మహాలక్ష్మీ నాతో కొంటే చేప్తులుచెయ్యడం నూనివయ్యడం తటస్థించడం. పైగా మహాలక్ష్మీ నన్ను చూస్తే సిగ్గుమాడా అభినయిస్తూ వుండేది. ఇంతల్లోకే మాకు వేసవిపెలవలుమాడా వచ్చాయి. ఒక్కపట్టుగ మూడుమాసాలు. మహాలక్ష్మీని ముస్తాబాచేసి, నాజుటర తిరిగేట్టు చేసినా వెర్రివెర్రిగా మాట్లాడవద్దనీ, పిచ్చిపిచ్చిగా గంతులెయ్యవద్దనీ యేమేమో నీతులు చాటుమాటగా బోధిస్తూమాడా వుండేవారు. ఈకట్టుదిట్టా రెండుకో నాకేమీ ఆర్థమయ్యేనేకావు. పైగా నాకుమాత్రం మహాలక్ష్మీ నిట్లాంటి కట్టుదిట్టాలలో వుండడంచేత పూర్వంకంటెతక్కువనాండ్లింట్లో కాలం గడపడం అంత ఉత్సాహంగా వుండేదికాదు. ఒక్కో

రోజు బొట్టిగా నాండ్లింటికి చెళ్లడమే మానేసేవాడిని. నేను నాండ్లింటికి చెళ్లడం తగ్గించినతరువాత మహాలక్ష్మీ నాండ్లింటికి ఆప్పుడప్పుడు రావడం మొదలుపెట్టింది. ఒంటరిగా పనిచేసికొంటూవుండే మాపెత్తల్లిగారికి కాస్తసహాయంమాడా చేస్తూవుండేది ఆ అల్లరికొంటి చేప్తులునూని యంతబుద్ధిమంతురాలైనదని మాపెత్తల్లిగారికిమాడా ఆశ్చర్యంగావుండేది. “అమ్మాయీ, యీ రోజు నీవుమాడ మీబావతో యిక్కడే భోజనం చెయ్యి” అని మాడ అడిగేది. నేభోజనంచేసినతరువాత ఆలేతచేతుల్లో నా యెంగిలెల్లి పుద్దెట్టేది. మైలపనులన్నీ చేస్తూ ఆమెను సంతోషపెట్టేది. మహాలక్ష్మీకి నాండ్లింట్లో యిటుచెంబటుపెట్టేఆగత్యమే వుండేదికాదు. ఎంతో గారాబంగా, ఏమైనాపనిచేస్తే అరిగిపోకుండున్నట్టుగా చూచుకొనేవారుమాడ. అలాంటివన్నీ మాపెత్తల్లిగారి కన్నీ పనులు చేసి పెడుతున్నట్టు తెలిసిమాడ నాండ్లివ్వు తల్లి మేనల్లా యేమీ మాట్లాడేవారుకాదు.

ఆప లందాకావస్తే నాండ్లింటికి వసయమై తోకకం కలిగించుకోదానికి మాపెత్తల్లికేమీ అవకాశమండని పోలోపల ఆమెమాతెలుసు. అయినా ఆప్రయత్నంగా వచ్చిపడుతూవున్న యీగౌరవాన్నిండుకు పోగొట్టుకోవడమనుకొనేవో యేమో మహాలక్ష్మీచేయగలిగిన చిన్న చిన్నపనులన్నీ సగర్వంగానే చేయించుకొనేది. ఇన్నాల్లా పాపం మాపెత్తల్లికిదొరికే చాలీచాలని భరణంతో ఆ పల్లెలో జీవితం చెళ్లబుచ్చుకొంటుంటే అడిగేవాల్లేవరూ వుండేవాల్లేకారు. పైగా కాస్తదూర బంధువులు మంచిభూస్థితిగలిగిన పూర్వతమ్మగారికుటుంబమువారికి ‘భారతరే’ వుండేదికాదు. ఇప్పుడు భారతరే చెయ్యడమేకాదు కాస్తభయంగామాడా సంచరిస్తుండేవారు. మహాలక్ష్మీని నాకిచ్చి వివాహంచేసేయత్నాలలో మాపెత్తల్లిగా రడ్డుకన్నడకేమననే యీ భయమంతా వారికి! మాపెత్తల్లిగారికిమాడా యీ గౌరవమంతా నానంటి కొడుకుండబట్టేదని ఆమెద్రమ!

మహాలక్ష్మీ పూర్వంకూదిరి అటపాటల్లోనేమి, మాట ముచ్చటల్లోనేమి విజృంభించడం మానేసి కొండమెడ

మెడంగా తిరగడం మొదలుపెట్టినందుచే ఎందుచేతనో ఆకర్షణకర్మయొంది. ఒంటరిపాటున వారచూపులు చూచేది! మీదబడి క్రిందబడి గుంజకొని కొట్టుకొని ఆడుకొనేటట్లుగా యేవైతన ముండేదికాదు. ఈ దూరంనుండి ప్రయోగించేది వారచూపుల దెబ్బచూత్రం మహాబలరాయునించేది! ఎవరై వింటారేమోనని జంకుతూ పొంటిపాటుగా ఈ వేళిక్రమనే భోంచేస్తూ ముందుబావా అని దీనంగానేమోకానే అలాపం వ్యాదయాన్ని కలచివైచేది! ఇదివరలో ఆటలలో మొండికిబడి మాన్పంటే, లేవనెత్తిదానిని మీదబడి రెండుచేతులతో తనువు నమాంతం కాగలిగిచుకొంటే యేమీ అనిపించేదికాకపోయినా, మారమారంగా సం చరిస్తూవచ్చిన యిటీవల ఏ సందర్భంలోనన్నా తాకడం సందర్భం క్లుప్తముచేసి!

ఇలా కొన్నాళ్లుజరిగినది. ఆరోజుకాలోజు నే నెండుకో చిక్కిపోతున్నట్లు మాపైల్లి కనిపెట్టింది. చివర కామెవచ్చిన పర్యవసాన మేమంటే అనాదినుండి రావమ్మగారింటిని కొన్ని ఆశ్రయములు ఆశ్రయించు కొనియున్నాయని, మొగవాళ్లను చంపుకంటటాయ! వివాహాల నసలే సహించు! తనెరిగియున్న మామ తిరాలనుండి రావమ్మగారు కాపరానికివచ్చిన సంవత్సరానికి మొగ్గుణ్ణి చంపేకాయట. కొంటింటికివచ్చిన ఆరు మాసాలకే కొడుకు చచ్చాడట. మామరిపెండ్రయి పదహారుదినముల పంపకం అల్లుడింటికివచ్చిన మాడో రోజునే 'హరి' అన్నాడట. ఇహాపప్పుడు మహాలక్ష్మిని నాకిచ్చి వివాహము చేయవలయునని వాంట్లు పడుతున్న విశ్వప్రయత్నాలు కనిపెట్టి ఆదయ్యాల నావంటబడ్డాయని నిశ్చయించుకొంది! అందుకనే రాత్రిళ్లు నన్ను వాండ్లింట్లో పడుకోవద్దని నెత్తినకోరు పెట్టుకొని కొట్టుకొంటున్నా విన్నానుకాని గోల పెట్టింది. ఇదివల్లో ఎంతోతెలివిగా చదివేవాణ్ణి న్నూట్లో టీచర్లందరూ మెచ్చుకొంటూవుంటే యిప్పుడు పరిక్షలు ఫయలుచేయనూపున్నవి కూడా ఆదయ్యాలే అని తెలిసికొంది! తనకంతకష్టంగా వున్నా నాకొరకు అపల్లకు నెళ్లడమే చూసేసి నన్ను

పెట్టుకొని పట్నంలోనేవుండిపోయింది. అప్పుడప్పుడూ నేను సెలవలలో వెళ్లి వద్దాము రమ్మంటే ఆ దయ్యాలే యిక్కడివచ్చినా వదిలకుండా వంటబడ్డాయని నన్నేమీ అనకుండా ఆదయ్యాలను తిట్టిపోస్తుండేది! ఒకరిద్దరు భూతస్తద్యులనుగూడ పిలిపించి భూలోప శమనం చేయించిందిమాడ జ్ఞాపకం.

పాపం! మహాలక్ష్మిని నాకిచ్చి వివాహంచెయ్యవలెనని వాంట్లు విశ్వప్రయత్నాలు చేశారు. రావమ్మగారు తన యెనిమిదకరాలుయివ్వడమేగాకుండా జీవిత సర్వంతము దాస్యంచెయ్యడానికికూడ సంసిద్ధురాలై యున్నట్లు మానాన్నగారికి తెలియజేశారు. అన్నివిధాలా అనుమతిమైన సంబంధమేనని మానాన్నగారు కూడ మొగ్గారు. కాని మాపైల్లిగారు ఎక్కడన్నా దూరంగాపోయి బ్రతుకుతామన్నా ఈ పెండ్లిపేరుచెట్టి ఆదయ్యాలను నామీద ఉసిగొల్పి నా అంతంయాడటానికే రావమ్మగారి కుటుంబం పగబూనింపని, ఆ దయ్యాలను హరిమార్చడానికి రాక్షసరూపం దాల్చింది. మానాన్నగారి మనసు త్రిప్పేసింది. ఇంకను బ్రతిమాలడము ఆత్మగౌరవానికి లోపమని మహాలక్ష్మికి వేరే సంబంధం మాట్లాడారు. వివాహం జరిపించారు.

“బావా! నన్నయ్యాయం చేశావుగదా!”

అదేమి కర్మమోగాని ఏదాది తిరక్కమునుపే మహలక్ష్మికి వైశవ్యం సంప్రాప్తించినది! “హమ్మ! బ్రతికామురా దేవుడా! దయ్యాలకుతగిన ఆహూతి దొరికింది. ఇంకవి మాపిల్లవాడిని పట్టుక బాధింపవు” అనుకొని మాపెత్తల్లి సుఖంగా నిద్రపోతున్నది!!

పాపం మహలక్ష్మిని యిప్పుడుమాతా ఎప్పుడైనా చూడటం తటస్థించితే “బానా! నన్నన్యాయం చేశావుగదా?” అని కాలవలైగట్టు కంటివారల తన పవిత్రకొంకుతో అద్దుకొంటూ గద్దదికంగా అంటుంది.

జెనిత్ ద్రాక్షసవ

ఆయుర్వేద
శాస్త్రీయ
పద్ధతులమీద
తయారు
కాబడినది

ఆరంభదశలో మన్న తయారోగము, ఉబ్బసము, క్వాసనాశీద్రావము, ఊపిరితిత్తులకు సంబంధించిన యితర వ్యాధులు, శీతలము, పడినెము, మందాగ్ని, అజీర్తి, మలబద్ధకము, కడుపు పులియుట, వాంతులు వచ్చునట్లుండుట అన్ని విధములగు గొంతువ్యాధులు మున్నగు బాధ్యములను ఇది పూర్తిగా కుదుర్చును. పిల్లలవిగ్గులను పోగొట్టుటలో అద్వితీయమైనది. త్రాగుటకు మధురముగా నుండును. క్రమముగా నేవించినచో, ప్రేమలను శుభ్రముగా నుంచి, ఆకలిని వృద్ధిజేయును. జెనిత్ ద్రాక్షసవమును రాత్రివేళ పరుండక మునుపు పుచ్చుకొనిన సుఖనిద్ర నిచ్చును. ఉదయమున మేల్కొనినంతనే తమపనులయం దాసక్తులై చురుకుగా నుందురు.

“జెనిత్ ద్రాక్షసవము” ఇప్పుడు ప్రతినగరములోను, పల్లెలందును గల దుకాణములలో దొరకును. తపాల ద్వారా పీసాల సంపుటచే మిగుల వ్యయ మగును గాన మా ఖాతాదార్లు వారిగ్రామములో గల దుకాణములందే “జెనిత్” ద్రాక్షసవమును కొనినచో పీటగా నుండు పేకాక లాభకరముగాగూడ నుండును.

వల 1½ పానురు, 1-12-0. 1 పానురు, 1-4-0. ½ పానురు, 0-12-0. ప్యాకింగ్ వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

అంధజిల్లా యేజంట్లూ:—

Zenith Chemical Works,

డబ్బెంద్ర అండు కో., గుంటూరు.

Dekaran mansions, Princess St., Bombay No. 2.

వామన భట్ట బాణుడు - శ్రీనాథుడు

కురుగంటి సీతారామయ్య

స్వవిషయము:-

కొంతకాలముక్రిందట మనుచరిత్రము లోని యొకపద్యమునందలి పాఠభేదములయొక్క సామంజస్యమును చర్చించి వ్రాయగా పండితులును, విమర్శకులును నావై దండెత్తిరి. ఒకరు నా తంజావూరిపిచ్చిని బయటబెట్టి శ్రీశ్రీశ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజావారి వ్యాఖ్యానసహాయముతో “స్థితస్యగతి”ని చింతించి నావాదమును భేదించిరి. మరియొకరు “చు”లో “విభావానుభావ సాత్వికవృత్తిచారి భావసముల్లాసితస్థాయి భావమును” కనిపెట్టి, యట్టి వారిసామర్థ్యమున కవకాశమిచ్చిన నాకు పందసముఁ నొసంగిరి. ఇద్దరును పద్యముననున్నవి రెండేయర్థములని మాత్రము చెప్పిరి. నేను ధన్యుడను. కాని వీరేలాకొ యర్థత్రయమును కల్పించి వ్రాయబడిన టీకను పొర బాటనిమాత్ర మనలేదు. దయచేసి తామంగీకరించిన యర్థద్వయపఠముగా చానిని దిద్దించిన బాగుండును. నేనుమాత్రము పాఠభేదమన్న భయపడవలదని యొకరికిని, రస మర్థ నిష్ఠముగాని కేవల వ్యాకరణ ప్రత్యయ నిష్ఠము కాదని మరియొకరికిని మనవిచేయుచున్నాను. ఈవ్యాసమున్నమరియొకవిషయము బయటబెట్టి మరికొందరి విమర్శనమునకు పాత్రుడను కాదలచినాను.

వామనుడు

వామను డొక సంస్కృతకవి. ఈయన వేమభూపాలచరిత మను గద్యకావ్యమును రచియించి దానిని బాణుని కాదంబరీ సదృశముగా వ్రాసినాడు. అందుచే ‘భట్ట బాణ’ శబ్దము

నాయనవేరునకు తగిలించి యాయనను బహూకరించినారు. అప్పటినుండి యాయన వామన భట్ట బాణు డను వ్యవహారమున బరగినాడు. ఈయన కొండవీడును పాలించిన రెడ్డి రాజగు వెద్దకోమటి వేమనృపతివద్ద నాస్థాన విద్వాంసుడుగా నుండెను. ఈవేమనృపతి స్వయముగ పండితుడై, కవియై, కవి పండితులకు పోషకుడై పఠలెను. ఈయనవద్దనే సుప్రసిద్ధాంధ్ర కవి యగు శ్రీ నాథమహాకవి యాస్థానకవీశ్వరుడుగా నుండెను. కావున వీరిద్దరును, అనగా వామన శ్రీనాథులు సమకాలీనులని నిశ్చయము. ఈకాలము ౧౫-వ శతాబ్ది ప్రథమపాదమని చెప్పనగును. ఇద్దరును నప్పటికే కవులయి గ్రంథముల నిర్మించి మించినట్లుకూడ కన్నట్లు మన్నది. ఇద్దరును బహుగ్రంథనిర్మాతలే. వామనుడు వేమ భూపాల చరితమును గాక నలాభ్యుదయాది కావ్యములను, శబ్దచంద్రికాది నిఘంటువులను; శృంగార భూషణాది రూపకములను, ఇంక కొన్ని గ్రంథములను రచియించినవోడ. వీరిద్దరిలో మొదట నెవరువ్రాసిరో యిదమితథమని చెప్పుటకు వలనుపడదు. ఇట్టి సమకాలికులగు వారియొక్కయు, నందును నొక యాస్థానము నందుండి పొత్తుగల్గినవారియొక్కయు వ్రాతల యందు సామ్యము లుండుట వింతకాదు. ఒక్కొక్కచో భావసామ్యమేకాక భాషాసామ్యము కూడ కానవచ్చును.

“చూడామణి ర్భూపాణాం
దుర్బదపరిపంథిశిఖరిదంభోళిః,

సర్వజ్ఞ చక్రవర్తి.

3దశోమటి వేమభూపతి ర్జయతే.”

(శృంగార శ్రీనాథము. ౭౨)

ఈ శ్లోకము వేమభూపాలచరితమునందొన్నది. శ్రీనాథవిరచితమగు శాసనాంతర్గత మీ శ్లోకమని శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తెలుపుచున్నారు. కావున నీ శ్లోక మెవరిచే విరచితమని యడిగిన మనము చెప్పజాలము. ఇట్టిసామ్యమునుబట్టి యెవరివద్దనుంచి యెవరు గ్రహించిరో చెప్పట దుస్సాధ్యము.

వైభాగములేగా యింకను కొన్నిభాగములు భీమఖండమునందలివియు, వేమభూపాల చరితంబునందలివియు, సమానములుగా నున్నవి. వానిలో కొన్నిటి నీక్రింద బొందుపరచుచున్నాను. చతుర వక్త మహాశయి ర్చించినవసరమున:-

౧ “సంకాంత హరిచరణ లాంఛన ఇవ, ఆతపత్ర చామరతోమరధనురసిభి రవిరహితః; సురాపగయా సోదర్యస్నేహదత్తా నీవ, శుచిత్వ గాంభీర్యపావనత్వ మాధుర్యాణి చరితమనఃస్వభావవచనేషు సముద్రహా. కలితకారణగుణ ఇవ సందరితమహిమా’ చరితము.

అట్టి సందర్భముననే:-

“అష్టజ్యోవంశంబు కంసాసురధ్వంసి చరణవల్లవంబు దనకుఁ బుట్టిసిల్లు గావునఁ గారణగుణ సంక్రమంబునంబోలెఁ జామరతోమరచ్చత్రధనుః భద్రాది చిహ్నావళోభితంబై, చదలేటి నీటివలని సోదరీయ స్నేహ లబ్ధంబులుం బోని పావనత్వ శుచిత్వ గాంభీర్య మాధుర్యంబులు చరితమనః స్వభావవచనంబుల ధరియించి.”

(భీమేశ్వర పురాణము. ౧-౩౨)

౨ త్రిలింగదేశ వర్ణనా సందర్భమున:-

“సమంతా దఖండిశాంభస్సమృద్ధిః విశ్వంభరాభ్రాలతానుకారిసేతుల్లేఖైః, తటతరుకుసుమాంతరక్షరదమంద మకరందస్యంద కందళిత కల్లోలైః, సలిలకేళిలోల కలహంసకామినీ కోలాహలానుకృతజలదేవతామణినూపుర ఝణ ఝణాత్కారైః, కారండవ వక్షవిక్షేప పరివలిత పంకజ పరాగపాళీ విరచితాళీక సంఘానుబంధ చకిత చక్రవాకయుగైః, స్తనంధయైరివ సాగర రాజస్య అనేకైః స్తటైకై రుపశోభితః.”

(వేమభూపాలచరితము.)

దాక్షారామ పురవర్ణనావసరమున:-

“అఖండిశాంభః సమృద్ధి విజృంభించి విశ్వంభరాభ్రాలతానుకారి సేతురే ఖాలంకారంబులై, తటతరుకుసుమాంతరక్షరదమంద మకరంద స్యందన కల్లోలంబులై, సలిలకేళిలోలకలహంస కామినీ కోలాహలానుకృతజలదేవతాచరణమణినూపుర ఝణఝణాత్కారంబులై, కారండవ వక్షవిక్షేప పరిచరిత పంకజ పరాగపాళీ విరచితాళీక సంఘానుబంధచరిత చక్రవాక మిథునంబులై, పయోధిగన్న బిడ్డలుంబోని యొడ్డు చెరువులచేతను.”

(భీమేశ్వర పురాణము. ఆ.౧-౧౦)

౩ ఆ సందర్భముననే:-

“సరస సహకారశాఖా శిఖాధిరూఢకోకిల కులకోలాహలాకలిత విరహిణీ హృదయమాలా హలక్షేపైః, మధుకర గుంజాయమాన మాధవీని కుంజఖంజస్తిహిర కిరణపుండ్రైః, ఉద్భిన్నపుష్పాగకుసుమ పరిమళోద్గార నిర్హారిభిః, ఉల్లసిత పంపక కళికాకలాప కల్పిత కందర్ప పావకాస్త్ర సంపద్భిః, పాకపరిస్పృటితపుండ్రేక్షుపరుర్బుభోద్ధిర్ల(?) ముక్తామణీకిరణ దర్శితకాలరాకానిశాప్రకాశైః, కోరకప్రకరకారకీతకురవకానోక్తవైః, వనితావద

నాసవ వాసనా సనాధవకుళవనైః, మహిళాకుచ
కాంతి చోరలికుచఫలైః, మాతులుంగామో
దహృదయంగమైః, నవనారంగసంగిభిః, భుజం
గలతాపరిష్కంగ ధన్యతరుణ పూగభద్రైః, లలి
తలవలీలతాలింగితలవంగైః”

(వేమభూపాలచరితము.)

అట్టి సందర్భముననే:-

“సరస సమాకారాఖాశిఖాధిరూఢ కోకి
లకుటుంబిని కంఠనాళకోమలకుమారాకార కోలా
మాల కలితవిరహాణీ హృదయ హాలామాల క్షేపం
బులును; మధుకరనికరగుంజాయమాన మాధ
వీనికుంజ కుంజన్నిహితకిరణపుంజంబులును ;
సముద్భిన్న పున్నాగ కుసుమ పరిమళోద్గార సీహా
రంబులును సముత్పన్న చంపక కళికాకలాప
కల్పిత కందర్ప వాచకాస్త్ర పరిశ్రస్త పంబు
లును; పాకపరిస్ఫుటిత పుండ్రక్షృంపర్వముఖోద్గి
ర్ణముక్తామణి దర్శితాకారరాకానిశాకర ప్రకా
శంబులును; కోరక ప్రకరతారకారకీత కురవకానోక
హంబులును; వనితావదనాసవవాసనా సనాధవకు
ళవనంబులును; మమోరు కుచకలశకాంతిచోర
ఫలకలిత లికుచనిచయంబులును; మాతులుం
గామోదహృదయంగమంబులును; నవనారంగ సం
గసుఖిత సారంగమంగళగాన సరససంగీత ప్రసం
గంబులును; భుజంగలతా పరిష్కంగధన్యతరుణ
పూగద్ఘ్రమంబులును; లలితలవలీలతాలింగితల
వంగంబులును నగు శృంగారరామంబుల
చేతను.”

(భీమేశ్వర పురాణము ౧.౧౦౦)

వైయనువాదములుచూచిన రెంటికినిభేద
మొంతయో లేనట్లు తెలిసికొనగలము. ఇందు
మాతృకయేదో, పుత్రికయేదో తెలుసుకొనుటకు ప్ర
యత్నించిన నాకు మూడూహలు తట్టచున్నవి.

౧ శృంగార శ్రీనాథము. పు. ౪౧౨

(౧) రెండుగ్రంథముల రచనాకాలమును
పరీక్షించిన కొంతవరకు తేలగలదని తోచును.
రెడ్డిరాజ్యము కొండవీడున క్రీ. శ. ౧౪౨౪ సం
వత్సరముతో నంతమొందినట్లు చెప్పనగును.
కోమటి వేమారెడ్డి రాజ్యము క్రీ. శ. ౧౪౨౦
తో నంతమొందెను. వామన శ్రీనాథులు వేమన
యాస్థానమున నుండిరన్నపుడు క్రీ. శ. ౧౪౨౦
వరకునని తెలియుచున్నది. తరువాత శ్రీనాథుడు
రాజమహేంద్రవరము చేరినట్లు కన్పట్టును.
వేమభూపాలచరితము వేమనకాలములో, ననగా
క్రీ. శ. ౧౪౨౦ కి లోపున రచియింపబడినట్లు తల
పవచ్చును. రచనానంతరము వామను డేమ
య్యెనో మనమెరుంగము. రెడ్డిరాజ్యము పోయిన
వెనుక వామను డెచ్చటనుండెనో కూడ మనకు
తెలియదు. వేమారెడ్డి యనంతరము వేమభూ
పాలచరితమును వామనుడు రచించెనని చెప్పుట
సమంజసముకాదుగదా! ఇక భీమేశ్వర పురాణ
మన్ననో శ్రీనాథుడు రాజమహేంద్రము చేరిన
తరువాత రచియింపబడినట్లు తేలుచున్నది.
శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు భీమేశ్వరపురాణ
రచనాకాలమును క్రీ. శ. ౧౪౩౦ సంవత్సరమని
తలంచినారు. పౌర్వావర్తము నాలోచించిన
రెండుగ్రంథములలో వేమభూపాలచరితమే
పూర్వరచితమని తోచుచున్నది. ఇదియే నిజమైన
వామనునే శ్రీనాథు డనుకరించియుండవలెను.
శ్రీనాథు డిట్టివ్రాతలయంద సమర్థుడని నాయా
శయము కాదు. సమకాలికు డగుటచేతను, నొం
డొరులకును గౌరవభావ ముండుటచేతను, వర్ణ
నము రసవంత మగుటచేతను ననుకరణ మట్టి
వ్యక్తులయెడ నపకర్షణమేకావు కాకపోవుటచేతను,
శ్రీనాథుడు వామనునినుండి గ్రహించియుండ
వచ్చును.

౨ శృంగార శ్రీనాథము పు. ౧౪౪

(౨) వామనుని గ్రంథము సంస్కృతమునం దున్నది. శ్రీనాథునిది యాంధ్రమున గలదు. వర్ణనములా సంస్కృతభాషలో నున్నవి. దీర్ఘ సమాస భూయిష్ఠములైయున్నవి. వామను డట్టి వ్రాతలలో సమర్థుడగుటచే నాయనకు “భట్ట బాణ” బిరుదము లభించెను. ఇట్టి సందర్భమున వామనుడే పీనిని రచించి యుండవచ్చునని యూహింపవలసినది తోచుచున్నది. శ్రీనాథుడుకూడ దీర్ఘ సంస్కృత సమాసరచనాచణుడైనను వై యూహకు తావున్నట్లు తోచును.

(౩) రెండురచనలను పోల్చిన నొకదానివై నొకటి యాధారపడినట్లు కన్పట్టును. వామనుని సమాసముల నొక్కొకచో హ్రస్వములుగనున్నవానిని శ్రీనాథుడు కొన్ని పదములనుచేర్చి దీర్ఘములు వించెను. ఒక్కొక సమాసమునందలి భావమును వెంచెను, పొట్టిదైన రచన పూర్వమనియు పొడుగైన రచన పరమై వెనుకటిదాని యుపబృంహణమనియు తోచుచున్నది. రెండుదాహరణముల నిత్తును.

౧. ‘ఉల్లసిత చంపకకళికాకలాపకల్పిత కందర్పపావకాస్త్ర సంచభిః’

(వేమ భూపాలచరితము.)

౧. “సముల్లసిత చంపక కళికాకలాప కల్పిత కందర్పపావకాస్త్ర పరిత్రస్త పథికలోకంబులును.”
(భీమేశ్వర పురాణము.)

వైసమాసమునమొదటిదానివై నత్యూహ. చంపక కళికా సందోహము మన్తభాస్త్రముల ననుకరించుచున్నవని వామనుడనగా నట్టిమన్తభాస్త్రములచే పాంథలోకముభీతిల్లుచుండు నట్లుచెప్పి వామనునియూహనుపొదిగించి శ్రీనాథుడు వాక్యమును వెంచెను.

౨. “నవనారంగసంగిభిః” ఉపవనంబులు నారంగసంగము కల్గియున్నట్లు వామనుడనెను. దీనిని “నవనారంగ సంగసుఖిత సారంగ మంగళగాన సరససంగీత ప్రసంగంబులును” గా శ్రీనాథుడు వెంచి తదనంతరార్థమును కలిపి యట్టి సంగీతప్రసంగము లుద్యానంబులు కలిగియున్నవని చెప్పెను.

ఇట్టి యుదాహరణముల నింకను నియ్యవచ్చును. రెండుస్థలములను చూచిన మొదటిది మాతృకయనియు, రెండవది దానియుపబృంహణమనియు చదువరులు తలంపకపోరు.

పర్యవసాన మేమనగా వామనుని వాక్యములను శ్రీనాథుడు గ్రహించి వలసినచో దానికి వన్నెవెట్టెనని నిశ్చయింపవలసినది.

‘ఈ కలిమికోసం’

మద్దా విశ్వనాథం

పాసం! ఆ విశంతువుకి ఇరవై రెండేళ్లు

రామం ఒక్కడే కొడుకు. చదువూ సూక్ష్మ చాపిచవానికిగాని, పెళ్లి పేరంటం జరపడానికిగానీ ఏమీ ఆస్కారం కనపడదు. ఏకోశాన్నీ ‘నా’ అనే దక్షతలేదు. ఇంకేం ధైర్యం! ఆమెకు తెలుసు, పూరాగా తెలుసును : కనీ మెదుకున్న కొడుకుని కన్నుల పండువుగా దగ్గిరంచుకోకుండా ఒక అయ్య చేతి కొప్పగించి ఇల్లటముంచడం కానిదని అనీ, ఆత్మగౌరవానికి కుటుంబ ప్రతిష్ఠకూ భంగకరమనీ, చూస్తూ చూస్తూ ఆలా వప్ప చెప్పడం కటికివాళ్లుకూడా చేయలేని క్రూర కృత్యమనీ, ఇవీ ఓవిధమైన మాంసవిక్రయ మేననీ అనుకుంది. అయితేమట్టుకి? - ఒక యింటివాడయితే చదువు సాగుతుంది, నాగరికంగా నలుగురలోనూ మనసుతాడు, మిద్దెలూ మేడల్లోనూ విహరిస్తాడు, వాడి బ్రతుకు వాడు బ్రతుకుతాడు అనే సంకల్పంతో-ఆ కుటుంబానికి ఒక్కగానొక్క పిల్ల అయిన లలితకు ఇచ్చి ముడతించింది. లలితకు పదిహేనో ఏడు, గొప్పయింటి పిల్ల.

అక్కడికి బాగా బిగిసి పద్దెనిమిదికోసులకు పైగా ఉంటుంది అగ్రహారం. రామం తల్లికి అక్కడ చిన్నతోటముక్క ఉన్నది. పూర్వపు వార్షికాలూ అవ్వీ అయిదారుపుట్ల

గింజలకి లోటులేకుండా వస్తవి. ఏదో అవిడ తనువు తెల్లారేటందుకు సరిపడా పరమేశ్వరుడింత కలగజేశాడు. అంచేత అక్కడనే కాలక్షేపం. అదీగాక ఏనాడయితే పెళ్లయిందో, రామం-అత్తారి కుటుంబానికే చెందిపోయే డగా! మొదటినించి మామగారు రామానికి చెయ్యితడిపి చేస్తూండేవాడు, కర్చుపెట్టుకోమని. కాని తల్లియందుండే భక్తిచేత తను ఇబ్బందిపడికూడా సొమ్ము అవిడికి పంపేస్తూండేవాడు రామం.

రామానికి బి. యే. అయింది. ఇంకా ఉద్యోగమేమీ లేదు. ఘరానా తక్కువని చెప్పి చిన్న చిన్న నపుకరీ లేవీ వద్దనేవాడు మామగారు. సరే ఉద్యోగంమాటచూచుకోవచ్చు, ఇప్పుడంత తలమునుకలేదు గదా అని ఊరుకున్నాడు రామం. ముసలి తల్లిదగ్గిరకి తనూ, భార్య వెళ్తే అవిడ సంతోషిస్తుందనీ, సంతోషించి చల్లని దీవన లిస్తుందనీ, తనను నవమానములూ మోసి కనిపించిన మాతృకము కొంత తీరుతుందనీ, కుటుంబంపేరు నిలబడుతుందనీ ఆశించాడు. ఆశించాడు కానీ! -పెదప మెదపడానికి వీలుందా, అడుగు కదపడానికి హక్కుందా; మామగారి ఆజ్ఞ లేదీను? అయినా నోరుతెరిచి అడిగినాడు రామం. అడిగేటప్పటికి ‘ఏమిటీ పెర్రి పెర్రి

[illegible][illegible]

ଢେ଼ ଛୁଇଁଲେ, ଉଠେ ଛେଉଣୁ ଲେଖକ

102 ശ്ല.]

മലയാളത്തിൽ 'പ്രതിഭാസം' എന്ന പദം ഉപയോഗിക്കുന്നത് പലപ്പോഴും അർത്ഥശൂന്യമായിരിക്കാറുണ്ട്. 'പ്രതിഭാസം' എന്ന പദം ഉപയോഗിക്കുന്നത് പലപ്പോഴും അർത്ഥശൂന്യമായിരിക്കാറുണ്ട്. 'പ്രതിഭാസം' എന്ന പദം ഉപയോഗിക്കുന്നത് പലപ്പോഴും അർത്ഥശൂന്യമായിരിക്കാറുണ്ട്.

[illegible][illegible]

၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် ဗမာ့အလင်းသတင်းစာ
 ကို ဖွင့်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က ဗမာ့အလင်း
 သတင်းစာကို ဖွင့်ခဲ့သူမှာ ဦး
 နုပုလဲ ဖြစ်သည်။

ଶ୍ରୀମଦାୟତ୍ତ ମହାୟତ୍ତ 'ମାତୃ
 'ମାତୃତ୍ବେ ଓଞ୍ଚି-କ୍ଷମ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ
 ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ — ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ — ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବ

၁၀၃
 မင်းတို့ လူတို့ မင်းတို့ နှစ်
 မင်းတို့ မင်းတို့ နှစ်
 မင်းတို့ နှစ် မင်းတို့
 မင်းတို့ မင်းတို့ မင်းတို့

[illegible]

•നാളെപ്പോഴും നാളെ

[illegible]

రామం—నాతల్లి ఇక్కడికి రావాలి? నువ్వు అక్కడికి వెళ్లరాదూ?

లలిత—ఏమిటండీ వింతగా అడుగు తున్నారు! మీబతుకూమీభాగ్యంఎరగమూ! నేను చూస్తే పువ్వులాగ పెరిగిన పిల్లని. పూటకి గతిలేందీ నన్ను రమ్మని పీకుతా రెందుకూ? మీదర్శనం నాకూ అంటుకో వాలనా?

రామం—సంబంధం ఉండబట్టి అంటు కుంటే అంటుకోనూవచ్చు. దానికేంలే. ఆవిడ తల్లి, నేను కొడుకునిన్నీ. ఈ వృద్ధాప్యంలో మన్వంతరం గడపి, నాచేతులమీదుగా పిడి కెడుబుగ్గి చెయ్యడం విధి. అంచేత ఇద్దరమూ వెళ్లి ఉందాం రా. లోకరివాజుగా ఉంటూది, ఇహం పరం కూడాను. రానం టాప్గా, నేను మట్టుకి వెళ్లకతీరదు.

లలిత—ఉహూ! అయితే ఓవారం రోజు లుంటారా యేం?

రామం—వారమేమిటి? నాతల్లి జీవిత కాలం అక్కడే ఉండాలి. అందుకనే ఉభయ అమూ వెళదామంటున్నాను.

లలిత—నేను రాను. మీరయినా, వెళ్లి వారంలోపలే తిరిగి రానాలి, వచ్చితీరాలి. నన్నట్టే విసిగించకండి.

రామం—బాగానే ఉంది. నువ్వు రానూ రావాలి? నన్నూ వెళ్లనియ్యవూ? వస్తేరా, లేకుంటే నీయిష్టం, నేమాత్రం వెళ్లడం నిశ్చయం.

లలిత—గట్టిగా బుకాయస్తున్నా లేమిటి? మీ అమ్మ మిమ్మల్ని మా కమ్మ కున్నప్పుడు ఈపరతు లేమిలేవే? గుడ్డి గవ్వకి గతిలేక, గర్భదర్శనంచేత మీతల్లి మిమ్మల్ని నా కప్పగించింది. మీ పూసెత్తడానికి ఆవిడికి అధికారం లేదు. మీకూ ఆవిడకీ అసలు సంబంధమే లేదు. మీరు నా సొమ్ము, నా అధీనం. తెలిసిందా? మానాన్న గారు సంచలు కోసి కుమ్మరించి మీకు చదువు చెప్పించి దెందుకు? చీటికీ మాటికీ మీయెదాన్న డబ్బు కొడుతుండుడ మెండు కనుకున్నారు? తినగా తినగా మాసొమ్ము మీకు విష మైపోతుందికాబోలూ!

ఈగర్జనారావం రామం చెవులికి తుపానులాగ సోకి చకితుడైపోయి, మరి నోరెత్తలేదు. చెంపలవెంట బాటబాట నీళ్లు కారినవి. చేతులు రెండూ జోడించినట్టుగా ఒకటయినవి. అవును, అత్తవారి పరతులకు ఒడబడి అమ్ముడైపోవుట నిజమే. ధనమోహములకు ముసిసిపోయి వారు పన్నిన ఉరికి గురి అయినాడు. వారిసొమ్ము తిన్నందుకు, ఋణ పడియున్నందుకు, లలిత నిరంకుశాధికారం చెలాయించినా, అగ్గికణాలు రాల్చినా కిం మృతకుండా పడవలసిందే, పడ్డాడు; దులిపి దుల్లగొట్టినా, చెరిగేసినా మాటాడుకుండా పడ్డాడు. కాని - ఇప్పుడతల్లి వేచి, వేధిస్తున్న పెద్దసమస్య ఇది: అమ్మకున్నది భౌతిక దేహమేనా? సూక్ష్మకరీరంకూడానా? ఈధర్మ సందేహంలో పడి ముందుకథ ఆలోచించు కుంటున్నాడు రామం.

నయస్సుకి చిన్నయినా ఇంతటి బి.ప. నీ నోరు కట్టించితిని గదా అని లలిత తన ప్రజ్ఞకి తన్మయం పొందింది. పరువుమీదపడి దొర్లుతూ “ఈ బాల్లి బాల్లియేడువు ఎండుకో! ఏమన్నారసీ!” అంటూ గొణిగింది. గొణుగు తూనే గుర్రెట్టి నిద్దరోయింది.

తెల్లవారి చూసేటప్పటికి ఒక్కని రామం లేడు. దుష్టుకలవచ్చి, ఆకలతో తెలివొచ్చింది లలితకి. హృదయంలో ఒక మోస్తరు ఆవేదన బయల్దేరింది. భర్తని తిట్టి, తిరస్కరించి, తూలనాడిన సంగతి తలపుకి వచ్చింది. గది నలుమూలలా రామంకోసం వెదికింది, కనబడలే. ఏమీ తోచక పెద్ద కేకపెట్టింది. కేక విని ఇంట్లో అందరూ గబగబ పరుగెత్తుకొచ్చారు. సంగతి తెలిసింది. రామం ఎక్కడున్నాడోనని గడులన్నీ గాలించారు. కాని కార్యం లేకపోయింది.

ఓవరికి పారావాడి నడిగితే, వాడిలా అన్నాడు-“బాబు, ఓరేల్లిరివేళ లేచి ఎక్కడికో వెళ్లారండి. తోడ్పాటనంటే అక్కణ్ణి దన్నారండి. అమ్మాయిగారి కియ్యమని ఇదుగో చీటీ యిచ్చారండి; ‘ఒరే అప్పూ! పూటకు గతిలేనివాడినిరా. ఇలాంటి భవనంలో ఉండడానికి తగనురా. ఈ కలిమికోసమని కన్న తల్లిని వాడుకోలేనురా’ అంటూ మరి సూపులేదండి.”

వాడితూపుల్లాటి ఈ వాక్యాలు లలిత హృదయాన్ని దూసుకుపోయి, చెప్పదెబ్బ కొట్టినట్టయింది. నయస్సుకి ఒక విధమైన వింత పరివర్తనం కల్గింది. తన జీవితంలో ఒకకొత్త

పాతాని కివి తొలిపలుకు లయినవి. మగడూ, మగడిమంచితనమూ, తనపైని అతడు చూపు తూండిన మక్కువ, అన్నీ ఒక్కొక్కటే నెమరుకుకి వచ్చాయి. అతడు ఎదుట నున్నన్నాల్లా అతనివిలవ తెలియలేదు లలితకి.

కన్ను తెరిచి మంచిచెడ్డలాలోచించింది; తనమీద నుండే గారంచేత తలిదండ్రులు వక్రమార్గ మవలంబించినట్టూ, ధనమే సాధనంగా అమాయకపు రామాన్ని - వెర్రి రామాన్ని-వలలో వేసుకుని ఈ భవనమనే కత్తెరజునులో బంధించినట్టూ, తమ సొమ్ము తినడంచేత నీతికి కట్టుబడి నోరెత్తలేక తన భర్త తప్పనిసరిగా ఇంతవరకూ ఉండిపోయినట్టూ గ్రహించింది.

“నాకూ నాతలిదండ్రులకూ పరస్పరమూ ఎంత అనురాగ అభిమానము లున్నవో, అలాగే పాపం! ఆ తల్లి కొడుకులికీ కూడ ఉండరా? వాళ్లూ మాలాటి మనుష్యులేనే! మ్రాకులుకాదే! డబ్బులేదన్న ఒక్కలోపం చేత రామం నా ఇంట చేరితే, అతన్ని జడపదార్థంగా, ఆటవస్తువుగా చూచాను; మా పశువులు మేసి పాలిస్తున్నట్టే అతడు మాయంట మస్తుగా తిని, నాకు చాకిరీచేస్తూ, శయ్యాసుఖమిచ్చే యంత్రమేమో ననుకున్నాను. పెళ్లి నాటినించి మా అమ్మ నాన్నా మప్పిన పాత మిది. ఈ పాతమే అనాలోచితంగా రాత్రి రామందగ్గర ఏకరువు పెట్టాను, కొంపముంచుకున్నాను, కాపరానికి నీళ్లు పోసుకున్నాను.”

“నా రామానికి ప్రాణం ఎంత విసిగి పోయిందో! ఓకట్టన తొందరపడే మనిషి కాదు. ఎంతో బుద్ధిమంతుడు. పాపం! అగ్గిలో పడ్డ మిశ్రతలాగ ఒక్కవిధంగా వేగిపోయి నాడు. నేనూ మానాన్నా పల్లవేగులూడి వచ్చేటంత కుళ్లుమాట లాడాము. మరొక స్త్రీయితే పోవచ్చును చావ్వలసిందే.” ఈ ఆలోచనలతో లలితహృదయం కెల్లకుపోయింది. లలితదృశ్యం మారింది-కథ అడ్డు తిరిగింది.

తనమీది ప్రేమచేత తల్లిదండ్రులు తల పెట్టిన పూహం ధర్మవిరుద్ధం కనక ధిక్కరించకతప్పదు. రామం తల్లిని కనిపెట్టుకుని ఉటాననడంలో రాజబాట త్రొక్కినాడు. ప్రజలూ, పరమేశ్వరుడూ కూడా మెచ్చే ఆలోచన అది; కాబట్టి ఆమోదించితిరాలి. లలిత ఒక్కగా నొక్కకూతురైతే, రామం ఒక్కగా నొక్కకొడుకు కాడూ? ముద్దా ముచ్చట, ప్రేమా అభిమానమూ అందరికీ ఒక్కటేగా! బీదా గొప్ప అనేది వ్యక్తులికి గాని గుణాలకి కాదే! సౌఖ్యంకోసం నారవం చంపుకుని గొప్పరింట గులాం అయినాడు రామం. రుచి తెలిసినతరువాత సౌఖ్యం రోసి నలాంపెట్టి వెళ్లిపోయాడు.

ఇంకేదా? - ఇంకెక్కడిరామం? —

ఈ జిజ్ఞాసతో తిన్నతిండి ఒంటబట్టక, కంటినిండ్ నిద్ద రెక్క తల్లిడిల్లిపోయింది లలిత. రోజురోజూ చింతతో చిక్కి నగ మ్రొంది. ఈవివేకం కల్గినతరి - మునుపటి కొంటిచేష్టలు, పెరికబుద్ధు, వెకిలినవ్వులు,

నాటంత టవ్వే పోయినవి. పెద్దమనిషితరహా అలవడింది. సంసారమూ బాధ్యతా బోధ పడింది - అన్నీ బాగానే ఉన్నవి. కాని రామం యేడి? - ‘ఒరే అప్పడూ! ఈకలిమి కోసమని కన్నతల్లిని వాడులుకోలేనురా’ అని దీనంగా చెప్పుకుని వచ్చిన రామం యేడి? ఈమాటమట్టుకి లలితహృదయం మీద ఆచ్చుపడిపోయింది. కలలోకూడా మరచిపోలేకుంది. తలపుకి వచ్చినప్పుడల్లా గుండె చెరువై కుంచెడునీళ్లకి వలవలాయేడుస్తుంది. ‘ఈ కలిమికోసం మని కట్టుకున్న రామాన్ని వాడులుకోలే’నని నిశ్చయించుకుంది. కాని ఎవరితో చెప్పుకోవడం? ఏం దారి? - ఇంకెక్కడి రామం? -

రామం వెళ్లిపోయి ఇప్పటికి మూడేళ్లయింది. లలితకి బెంగల్లా ముదిరి రోగం లోకి దింపింది. రాగారాగా పెద్ద జ్వరం వచ్చేసింది. డాక్టర్లకి లొంగలేదు. ఇరవై యొక్క లంఖణాలు. సన్నిపాతం, పేలవన. ఆపేలవనలో ‘అత్త యింకా బతికుంటే బాగుండు’ నంటుంది ఒకమాటు. ‘రామం, రామం, రామం, ఇంకేం రామం!’ అంటూ నిట్టూర్పు విడుస్తుంది మరోతడవ. కాళ్ళే పూడుకుని ‘అగ్రహారం వచ్చేశామా?’ అని ఆత్రంతో అడుగుతుంది. అంత జ్వరంలోనూ ఉలిక్కిపడి లేచి కూచుని “అలా అన్నానని ఏమీ అనుకోకండే!” అని రెండుచేతులూ జోడిస్తుంది. “ఇంకేముంది? ఈ కలిమికోసం - ఈ దిక్కుమాలిన కలిమికోసమని-అయ్యో!

అయ్యో!!” అంటూ బోరున ఏడ్చేస్తుంది. ఆ వెంటనే - కంటినిట్లు ఆరకుండానే - “నారామాన్ని నే నెరగనూ!” అంటూ ఒక పక నవ్వేస్తుంది. ముక్కోటి దేవతలకి పేరు పెరు నా మొక్కి దుడాలెడుతుంది. ఆఖరికి అటా ఇటా అన్న స్థితికివచ్చింది. తలిదండ్రులకిదంతా శ్రవణభీకరంగా కన్నడింది. కాట్లా చేతులూ ఆడలేదు. ‘పెల్లిచెయ్యకుండా వున్నా తీరి పోను’ అని మూలుక్కున్నారు.

‘బాబూ!’ అని కేకేశాడు టపా బంట్లోకు.

ఇంకా పథ్యంలేదు గాని, రొట్టీ - కాఫీ- పట్టు అవ్వీ పుచ్చుకుంటూంది లలిత. లేచి మనసలలేకపోయినా మంచమీదే తనంత తను కూచుంటూంది. పచ్చిన ఉత్తిరాలలో ఒక కవరు చింపి చూశాడు తండ్రి. “ఓహో అగ్రహారంనించా?” అని కోరచూపుచూస్తూ తల పంకించాడు. లలిత గభాలున లేచి తొడి చేతులో ఉత్తరం లాక్కుంది మోటగాను. అతడేమీ అనలేకపోయాడు, ఆ స్థితిలో. పడుకుని లోపలే చదువుకుంది. చిరునవ్వు నవ్వుకుంది. ఆనందబాష్పములు రాల్చింది. మళ్లీ ఇంకోసారి చదువుకుంది. ఉత్తరం కళ్ల నద్దుకుంది, తండ్రి కిచ్చేసింది.

“.....
మీ ఆకీర్షచనబలమున నాకు పద రజి
స్ట్రోలు ఉజ్జోగమయినది. అత్తనపన్నీ
దలలో మునిగి తేలలేకపోయినా, సంపా
దపక్షంగా స్వల్పత్రజీవనం సాగించుకో

గల అపకూలస్థితి ఏర్పడినది. ఇప్పుడయిన
మీ అమ్మడిని ఇక్కడికి పంపుటకు మీ
న్నదేమీ తెలిసికొన నభిలషించుచు
న్నాను.....”

లేఖసార మిది. ఈలేఖ లలితకి గాఢ జీమూతాంధకారంలో మెరుపులా గబ్బోచింది. శోషగొట్టిస్తావాణికి నీళ్లు చల్లిన ట్టయింది. చివికిపోయిన లలితపాటిటి జీవామ్మత మయినదీ ఉత్తరం.

లలిత జీవిత కథనము ఇతిలి పరిణమించినా, తలిదండ్రుల మనస్సు మారలేదు. మునుపటి పిచ్చిమోహం వదలేదు. ఇప్పుడీ ఉత్తరమయినా వాళ్ల కొయ్యమతానికి విరుగుడుగా పని చెయ్యలేకపోయింది. “ఈ మాత్రం నవుకరికోసం తల అమ్మకుని దేశా లట్టి పోవడమేమిటి? ఇక్కడికేవచ్చి ఉండి పో”మ్మని జవాబు రాదామని వాళ్లనుకుంటున్నారు. ఆ మాటలు విన్నది లలిత. లేని బలం తెచ్చిపెట్టుకుని లేచి కూచుంది. ఆవేశం వచ్చేసింది - “నా కావరానికి నీళ్లేనా?” అని కోపంతో అడిగింది. “నిజంగా మీకు నామీద అభిమానంలేదు, వట్టి దురభిమానం!” అని నిర్భయంగా చెప్పింది. “అదే నన్నింతవరకూ తెచ్చి కొంప ముంచింది. ఇంకా కనికరం లేదా?” అని జాలిగా బతిమాలింది. “ఈకలిమికోసమని కట్టుకున్న భర్తనివోదులుకోలే” నని కంట నీరు పెట్టుకుంది. “నారామం నా ఎదుట కూచోనాలి. నా అత్తగారిచేతి పథ్యం పుచ్చుకోవాలి. లేకుంటే ఇలాగే మాడి

చచ్చిపోతా”నని ఘట్టిగా భీష్మించింది. చేనేది లేక వాళ్లు మతి మార్చుకున్నారు. అగ్రహారం మనిషిని కట్టారు.

* * *

చాలా లోతు ఆలోచన గలవాడు రామం. ఆలోచనకు తగ్గ ఓరిమీ ఉన్నది. ఓరిమీలోగాని మాటలోగాని దుడుకుపడడు. అయితే, అత్తారింటిదగ్గర వశం తప్పిపోవడం చేత ఆఖరిమెట్టుగా ఆలోచించి ‘ఆరాత్రి’ సెలవుపుచ్చుకున్నాడు. చివరివరకూ మృదువుగానే మెలుక్కువచ్చాడుగాని, ఎక్కడా మోటుతనం చూపలేదు. ఎకాదశిని పట్టుదలతో వెళ్లిపోయాడు, అద్వైతం బాగుంది, రేఖ బయలుపడింది, పని దొరికింది, ఈ మూడేళ్లలోనూ ఆరువేలు వెనకేశాడు, ధైర్యం కలిగింది, మామగారికి ఉత్తరం వ్రాశాడు.

లలితమనస్సు బాగా ఎరుగును రామం. తూలనాడిగా, కాళ్లదన్నినా, అదంతా అత్తమామల ప్రభావమనీ, నిజంగా లలిత హృదయం నిష్కలుపిత మైనదనీ, నేడు గాకుంటే రేపయినా లలితప్రవర్తన మారి చక్కబడే అవకాశ మున్నదనీ, అతనికి పూర్తిగా గ్రాహ్యమే. ఈ కారణంచేతనే ‘ఆరాత్రి’ లలిత అన్న మాటలకి చేయవలసినంత పట్టింపు చెయ్యలేదు.

మనిషి వచ్చిరావడంతోనే తల్లి కొడుకూ బయల్దేరారు. ఈసారి రామం అత్తారింట్లో లోకాచారప్రకారం మూడు

రోజులే ఉన్నాడు. నాలుగోరోజుని తల్లి, కొడుకూ, కొడలూ బండి చేయించుకొని అగ్రహారం వెళ్లిపోయారు.

తెల్లవారింది. ముగ్గురూ బండిదిగి ఒక పూరిల్లు ప్రవేశించారు. రెండున్నగడలూ, వంటపంచా ఉన్నవి, అంతే. నవ్వుతూ గుమ్మంలో కాల్చింది లలిత. నవ్వుకన్నా, చొక్కన్నా ఎవల్లా లేరు.

“మరి నీకు నేనే కావలిస్తే ఇదే బాధ. ఈ గుడిసెలో ఉండాలి. వాళ్లువంచి వెళ్లి చాకిరీ చేసుకోవాలి. ఈ అడివిలో నరసం చారముండదు. ఎవ్వళ్లా సలకరు. చూసుకోమరి. ఈ అవస్థపడడమో, నాన్నగారి హవేలీకి ఉడాయించడమో!” అన్నాడు రామం మందహాసంతో.

ప్రత్యుత్తరంగా చిన్న చిరునవ్వు నవ్వి పూరుకుంది లలిత. ఇప్పుడు తన జీవితవిధానమే మార్చేసుకుంది. పుట్టింటి హవేలీలడం బరంకంటే ఈ పూరింటి ప్రకృతిరామణీయ కతలో ఉన్న రుచి తెలుసుకుంది. మేకల మందలాగు వందలాది నవ్వుకల్లను అక్కడ అస్తమానం తోలుతూండే అధికారబలం కంటే ఇక్కడ అవలంబించిన ‘స్వయంకృషి-స్వతంత్ర జీవనము’లోని సారం తెలిసి ఆనందించింది. ఆ ఉన్న కాస్త పెరడులోనే చిన్ని చేతులతో చినచిన్న మళ్లుకట్టికొత్తిమిరి, మెంతి కూర-ఇలాంటి నిత్యావసరములు, పుష్ప జాతులూ పెంచి, మహాసౌధముల కంటేనూ ఈపూరిల్లు కలకల్లాడేట్టు చేసింది. భర్తనేవ,

యౌవనముగను,
దృఢముగను నుండు తెట్లు?

రక్తమును శుభ్రపరము
కొనవలెను. మానవుల ఆరో
గ్యము, ప్రాణము మంచి
రక్తమువై ఆధారపడియుం
డును. నెత్తురు చెడిపోయి
యున్నప్పుడు “బాక్టర్

పాల్పు విం పిల్పు” అను మాత్రలను నేనించినచో
రక్తము శుభ్రపడి ఆరోగ్య మొదలుగు. వృద్ధులు
నూతన యౌవనవంతు లగుదురు. ఒకమాత్రమే
మంచినూ మిచ్చును. కొరకు పులకలు:—

అప్పా అండ్ కో,

286 ప్ర నాబహదూర్ రోడ్, మదరాసు.

దాదా అండ్ కో,

85 సైనికపునాయోగ్ రోడ్, పాగులపల్లె, మదరాసు.

ఇంకా యితరమండుల నుకాణం లలో అమ్మబడును

S. PAUL & Co., 4 Hospital Street.

Dharamtola, CALCUTTA.

జ ము న

శ్రీ పంతుల చౌక బబ్బు

ఇది

స్నానమునకు టాయిలెటు

వస్తులకు శుభదాగించును.

నిరపాయకరమైనది. మంచినీరువాసనగలది. నేదదీర్చును.

BENGAL CHEMICAL :: CALCUTTA

మద్రాసు మేజంట్లు:—

యన్. దేశాయి గౌండ్స్ అండ్ కో, 41 బందరువీధి.

లూరి—

సుందరశాస్త్రి గారి

నందరసము

సరస్వతీమహామలకుసంజీవి

గుణముత్యక్షము

అనుభవసిద్ధము. ఇకకెక్కడ

అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా

మహాలనైనాకు దుర్బును

కామారుక-

ఆర్థరసాయనశాల, ముక్త్య

ముఖవర్చసుకు కాంతినిచ్చును

పటన్ వాలా ఆఫ్ గన్ పోన్ ను తయారు చేసి, దీనియందు శవలము వనస్పతులు నానా విధముల నుముల సారములు చేరియున్నవి. దీనిని ప్రతిరోజు వాడుచున్నచో చాల శరీరము మృదువుగానుంకి మొఖములునలె అతి మనోహరముగా నుండును దేహము విరిచుచున్న, మొటిమలు, కురుపులు వగైరాలు నూనెను, బుగ్గలు నులాభిరంజనపొందును.

ఆఫ్ గన్ పోన్

ప్రతివోట దొరకును.

యి. యన్. పటన్ వాలా,
182, 84 అడ్మినిస్ట్రేషన్ వీధి,
బొంబాయి 3

నెరసిన వెండ్రుకలు నల్లబడుటకు

వివరై తలనూ నెను వాడుము. నెరసిన వెండ్రుకలు తిరిగి నల్లబడి గుబురుగా పెరుగును. వెండ్రుకలకు రంగువేయకుడు. ఈనూ నెను

వాడుము. బాగుగా నెరసిన వెండ్రుకలకు పెద్ద నీసారు. 3/-లు. కొద్దిగా తెల్లబడిన వెండ్రుకలకు చిన్న నీసారు 1-12-0 లు. 3 నీసాలు (పూర్తిగా చాలును) కొన్నచో పోస్టేజి ఉచితము.

Sole Distributors:-

SCIENTIFIC PUBLISHING Co.,

(Medical Dept.) BHOWANIPORE, Calcutta.

మద్రాస్ ప్రాంతము దవే ఆంధ్రుకో,

260, చై నాబాబు, మద్రాసు.

నెకండ్రాబాదు, డిక్టేన్ ప్రాంతము :

పరిశ్రమదర్శక సమాజమునీరు.

అంశి సాక్షిముఖ : మెడికల్ సోర్సు తిరువల్లూరు.

అయ్యప్పదాస్త్రి, అష్టవధాని, కవిరాజు
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావుగారి

కామమృతము

కామమృతము:—దేశదేశములలో బ్రహ్మ తిరిబాంధినది. రాత్రి 1 మాత్ర నేవించిన 1 గంటకే ఎంత నిస్సారమైనకు మైనను సంసారసౌఖ్యము నీయగలదు. ఏవిధముగా నష్టమగుచున్న కుక్కుమునైనను రోదినములలో నిలిపివేయును. మధ్యనపుంసకులు, నరములకై క్షిరస్థనవారు ఈ మందునే పైకి పూతగాయూడ నుపయోగించుకొనవలెను. 20 మాత్రల నీసా. 1-కి రప్ప. 2-0-0.

తేజోమృతము:—నెగరోగము (గనోరియా) ఎట్టిరంగుతో, ఎంతటిబాధతో, ఎన్ని సంవత్సరముల నుండియున్నను మొదటిమోతాదునుండియే గుగుణమును జూపించి పూర్తిగా నివారించును 1 నీసారు. 4-0-0

వృద్ధామృతము:—ఒక్కనీసా చాలును. నల్ల మందువేసికొనుదుర భ్యాసమునువలగించి ఆదాయమును బలమును వృద్ధిచేయును. 1 నీసారు. 5-0-0

విలాసము:—అయ్య రాత్రి మము,

నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

అత్తగారిశుశ్రూష ఏమరకుండాచేసి, అత్యంత వైపుణితో గృహ నిర్వాహకత్వం వహించింది. ఆదర్శప్రాయమైన హిందూగృహం నిజజెట్టి ‘భూలోకస్వర్గ’ మనిపించింది. ఇంటికే గాక గ్రామానికంతకూ విశిష్టశోభ కూర్చింది. “అటూ ఇటూ కూడా ఏడుతరాలవాళ్లు తరించిపోతూ”రని ఆహ్లాదపడ్డారు. ప్రజలు లలితని లక్ష్మీదేవతగా, రామాన్ని అభినందించారు. అతని తెల్ల భాగ్యనికి అందరూ అప్పు రోడ్లకు. ఇంతలా ఒక్క నెలలోనే సంగతి.

ఒకనాడు పికారుకి పిలిచాడు రామం ఇద్దరూ పిచ్చా పాటీ మాటాడుకుంటూ, ఊరిచివరకి వెళ్లిపోయారు. అదో తోట, ఆ అందం ఇలాటి దని చెప్పలేము. మరో ఫర్లాంగులో అప్పుడే తయారయిన అద్భుతమైన బంగళా. “ఇదెవరిల్లు?” అని అడుగుతూ వెనక్కి తగ్గింది లలిత. “చెప్తార” మృని చెయ్యి కట్టుకుని తీసుకెళ్లాడు. అక్కట్ల నలుగురు సప్తకర్ణాచ్చి దండలు పెట్టారు. ముందేదరూ, వెనక ఇద్దరూ బంట్లోతులు

చేతులు కట్టుకుని నడుస్తూంటే ఆ జోడీ - రాజూ, రాణీ అన్నట్టున్నారు! బంగళాకు వైపులున్నాయి, మెనుపులైట్లున్నాయి, ఇంకా ఇంకా

ఏమేమిటో కనీ వినీ యెరగని చిత్రాలు తమాషాలున్నా! బంగళా అంతా చూడమయింది.

చివరికి పడకగది కొచ్చారు. పటాలన్నీ పరికించింది లలిత. “ఈ కొత్త రకాలు నే నెప్పుడూ చూడలే” దంది. వచ్చి వచ్చి ఒకపటం చూచి ఆశ్చర్యచకితయై పోయింది. అది తమ ఫోటో. ‘ఆరాత్రి’ - అంటే మూడేళ్లక్రిందట రామం అత్తరింటికి సబాం పెట్టిన ఆరాత్రి - నాటి లలితా రాముల ఫోటో. లలితనిచూచి రామం నవ్వి నాడు. లలితకి ఏమేమో జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

“వచ్చివచ్చి ఒకపటం చూచి ఆశ్చర్యచకితయై...”

అమెని బిగ్గర చేరదీసుకున్నాడు రామం. వైపున 'లలితావిలాస్' అనీ నల్లఫలకముల
లలితారాముల భౌతికకాయములతోపాటు మీద బంగారురంగు అక్షరాలు చెక్కబడి
అత్మలుకూడా విశ్వ మైపోయినవి! ఉన్నవి. లలితమీద రామానికి ప్రేమ

బాగళా గేటుకి ఒక వేపు 'వి. రామా లేదంటారా ?
రావు, బి.ఎ., సబ్ రెజిస్ట్రార్' అనీ, రెండో

బ న వ పు రాణ ము మెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:-పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:-వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు

పండ్లెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకముగ ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్ర ములను సరసముగను, పాశకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మంఠలములకు శిందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాశాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలను. ఆకాలపు ట్పూర్వపారస్వత చారిత్రక విశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పిచుర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్నంతోపకారకము.

ఘనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథ మాల, నెం. 2, రంబుసెట్టివీధి, మదరాసు

బుడబుక్కల జోస్యం

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

(శ్రీ కారదానికేతన వార్షిక తృతీయములో ప్రచురింపబడినది.)

అంభాపలుకు, జగదంభాపలుకు, ఆది శక్తి పలుకు, ఓంభారీ పలుకు, మళయాళమహేశ్వరీ పలుకు, నానాలుకయందు రణభేరీ పలుకు నకులకోలాహలీ పలుకు నేనున్నానని.

తమహృదయములో ఒక్క రాయభారముండది దేవరో. అదియేమి రాయభారమని అడుగుధరు గెనండి రాజా? చేవుకొని పండు పండినట్లు చెంగల్వపూసినట్లు సభలముగా ఒక్కపంతముండది దేవరో.

రామరామనా రామన్నా
రామరామనా రామన్నా

బృహస్పతిగాము వుండదిబాబు
మూడులోకముల ముచ్చటలన్నీ
ముంజేతిలో వొల్చిపెడతది
జోగలో మంచిపేరు పడతవు
బలేధాతవు వుండవురాజా.

ప్రశ్న—

నీవుజెప్పే సందేశమేమిటి?

రాయభారమే ఉండదిరాజా
దేశాన్నంతా ముంచకపోయ్యే
ఆడద మన కాసన్నమయినది
కాటుమబ్బులు కమ్ముతుండవి
కనుగలిగీ వర్తించు రాజా

తిల్లిక మలిగిపోతే నీవు
దేబిరించిన లాభములేదో
కనిపెట్టురు వుండగానే
శట్టబుట్ట నవిరించుబాబూ.

రామ

వేదశాస్త్రములు వెలిసినరాజ్యం
యజ్ఞయాగములు వెలిగిన రాజ్యం
రామక్కష్టాలు పుట్టినరాజ్యం
ధర్మరాజులు ఏలినరాజ్యం
సొంత ధర్మములు సన్నగిల్లుతవి
పరధర్మాలే బలిసిపోతవి
పరమతముల్లో గలిసిపోతరు
అన్నె మతములు ఆవరించుతవి
అన్నివైపుల అల్లుకుంటవి
చుట్టూతల చుట్టేస్తవి
మంటలు చుట్టూ ముట్టుకుంటవి.

రామ

రామ

ప్రశ్న—మనకేమి సప్తము?
హిందువులంతా తగ్గిపోతరు
పరమతముల్లో కలిసిపోతరు
అన్నె దేవతల కొలుపులు చేస్తరు
తురకపురుసులకు ఈశ్వరపోతరు
క్రీస్తుబాప్తులు వీళ్లేపెడతరు
వీర్లపండగలు వీళ్లేవెరాజా
అన్ని దేవతలకు వీళ్లేమొక్కుతరు
హిందువులంతా వెజ్జిమూకలు

రామ

అంతటితో పోయిందా బాబు
మనలో మనకే పొరుపులు బాబూ
మనవాడంటే మనకేగిట్టదు
అందువల్లనే అలుచయిపోతము.

ప్రశ్న—

అలుచయితే ఏమి నష్టము?
మన దేవుళ్లను కొలువనియ్యరు
పూరేగింపుల కడ్డం బెడతరు
గుల్లోహారతు లెత్తనియ్యరు
ఇంట్లో మేళము చెయ్యనియ్యరు
బయట పల్లకి లెత్తనియ్యరు
జెండాలుంటా చెర్పిలుంటా
మనీదులుంటా మతాలంటా
గోమాతలనే గొంతులుగోస్తారు
తల్లిగోవులనే తలలు సరుకుతరు
ఆ ఊరి అంటే నోరు నొక్కుతరు
అదేమంటే అంతేనంటరు
ఏమాటన్నా ఏకమవుతరు
కూడదనంటే కొడతామంటరు
తగునాఅంటే తంతామంటరు
కొట్టుకొంటు కొల్లగొడతరు
ఆడలమర్యాదనలేదక్కదు
ఎక్కడోపాఠము ఏమి ఘోరమో.

ప్రశ్న—మనమేకంకాగూడదా?
ఎట్లాగేకం అవుతంబాబు?
ఎవరికి వారే యమునాదేవత
తలకోదారి పుర్రోకొబ్బెద్ది
ఏట్లోకొనరు కోట్లోకొనరు

కమ్మొకటంటే కాపాకటంటడు
ఏదీకాదని బాపడంటడు
కుక్కలుచింపిన ఇస్టిరిబాబు
రామ ఊత్తమంటే ఎగిరిపోతాడు.

రామ

రామ

ప్రశ్న—

ఇప్పుడు మనకేమి నష్టమొచ్చిందా?
ఏమి నష్టమని మెల్లిగడుగుతవు.
కాళ్లకట్టకొచ్చిందాబాబు
గుటగుటమంటావుండరాజ
పాంచాలము పరమతమైనది
కాస్మీరిము గంగగలిసినది
వంగదేశము భంగమైనది
సింధుదేశము సింధుగలిసినది
మదరాసంతా బైబిల్ మయము
పేరుగన్నది గుంటూరుమండలము
ఫరంగిపురములొ ఎవరుండారు?
పాటిబండ్లగతి వారజూచితే
గుండెలు దడదడ కొట్టకొంటవి
పల్నాడంతా పరవంజింది
పిలుసల్వేలి తిరువాన్కూరు
పరమతములకు పట్టుగొమ్మలు
మాంబులైలు మాదగలైలు
ఎరుకులవాండ్లు, ఏనాదూలు
కాపులకమ్మలు కలుస్తుండరు
అలగాలంతా కలిసిపోయిరి
ఇకామనకే ముండదిబాబు
చిట్టచివరికొస్తుండరాజా

రామ

ప్రశ్న—

మిగిలినవాండ్లు చాలాదాయమిటి?

ఎవరుమనకుమిగి లుంటరుబా?

కాళ్ళుచేతులు పోయినవిబా?

వాటి మొండెమే మిగిలివుంటనీ

పనికిమాలిన సోమరిపోతులు

ప్రాణములేని బొమ్మగుంటు

బొట్టలుపెరిగిన కోమల్లుంటు

భోగలాలనులు-భాస్వాములు

బాసకడుపులోఁ డాచప్పిలోఁ

ఎండిపోయిన ఎవరుతొమ్ములోఁ

కండలులేని కలెబొమ్మలు

తోళ్లుగప్పిన బొమ్మకెలపోగులు

ఉప్పునఁడొడతె గాఁగికిబాయ్య

చెత్తిచెదారము మిగులుతదండ

కట్టజూపితే వణికిపోతరు

తుక్కుదుడుసుమన కెందుకుబా?

గట్టిగుండెలోఁ పక్కబలములోఁ

కండలుపెరిగిన దండలుగలనోఁ

ఛాతీత్ బెరిగిన వీరబంటులు

ధార్యసాహసములు గలవాళ్లంతా

పరమతముల పాలైనారండీ.

రామ

ప్రశ్న—

పైకులాలవాండ్లంతా పనికిమాలిన
వాండ్లంటావా?

అంతదాక మన కెందుకుబా?

నిన్నమొన్ననే జరిగిందంట

కలకు తులకలు కట్టలుబట్టి

యిండ్లమీదకే యెగబడివస్తే

కోహట్లో యేమైనదరాబా!

గుల్ బగ్గాలో యేమిజరిగెను?

మూర్తాన్ హిందువులేమైనారు?

కొవ్వలిరైతుల గతియేమైనది?

బిడ్డలపెండ్లా యిందర్నొడలి

పెట్టలుబేడలు మేడలుమిడ్డెలు

ధనధాన్యాలు అన్నీనదలి

బ్రాహ్మణులందరు పారిపోయిరి

బి. యే, లెమ్మోలోతోకముసీచిరి

కోమల్లందరు కొంఱలునదలి

పరుగో, పరుగో, పరుగో, యనిరి

బొట్టలుపెరిగిన రైతులందరు

పెండ్లాంబిడ్డల యిండ్లలోనదలి

పొలములలో దాక్కుండిరిబా?

అటుతలువా లేమెనదిరాబా?

ధనధాన్యంబుల కొలగొటిరి

కొంఱలుకొట్లు తగులబెట్టిరి

గుడ్లుగోపురాల్ కూలదోసిరి

చెప్పకుంటిమా సిగ్గులచేటు

స్త్రీలనుబట్టి చెఱచిరిబా?

రామ

ప్రశ్న—

ముందు ఏమిజరుగుతుందంటావ్?

ఏమిజరుగుతదో యెరుగవబా?

అటచేయి చూచుట కద్దమొందుకు?

నేదశాస్త్రములువెలయించినదేశం

యజ్ఞయాగములుచేసినదేశం

కర్మయోగము కాసినదేశం

భక్తియోగము పండినదేశం
రామకృష్ణులవతారములెత్తి
పోషణజేసిన పుణ్యదేశము
నాస్తికమతములు బలమును
నాశనమైపోతుందిబాబు.

ప్రశ్న—

మతిస్పదు మార్గమేమిటి ?

మార్గమొక్కటే వున్నదిబాబు
అందరికొక్కటే రాజమార్గము
ముసుగులుదన్ని గుట్టుపెట్టితే
దేశమంతయు దొడ్డగోతది
కండ్లునిప్పి చూడండిబాబు
గుడ్డిచూపులు చూడకుబాబు
దూరపుచూపు తెచ్చుకొనబాబు
లోకమంతయు మేలుకొన్నది

జ్ఞానమొ, జ్ఞానమొ, జ్ఞానమొఅంటూ
అలివిదప్పిన ఆకలిగొన్నది
చదువో, చదువో, చదువో అంటూ
దరిమాలిన దప్పికొన్నది
అడ్డగోడలు ఆగివురాజా
కరుణాశువులై పూర్వయోగులు
లోకమంతకుని జ్ఞానవర్షము
కుప్పతిప్పలుగ కురిసిరిరాజా
నడుంగబ్రాహ్మణులు అడ్డందగిలి
అంతా తమకే కావల్సింటరు
వేదశాస్త్రములు తమవేనంటరు
గుట్టగోపురాల తమకేనంటరు
తిప్పలు తీర్థాల తమసామ్యుంటరు
అందరినోళ్లా గడ్డలుగొట్టి
అంతానెత్తిన కట్టకుంటారా?

రామ

అందఱు సమమని వేదంజెపితే
అందఱిలో మేమెక్కువంటరు
అన్నివిడువుమని వేదంజెపితే
అన్నీనాకే కావల్సింటరు
చెట్లచెరున తబుసులుమాని
మేడలు మిద్దెలు నిలకడజేసుక
శ్వాసవృత్తినే చేపట్టారు
ఎవరిధర్మము వారికెక్కువని
సమతాధర్మం వేదంజెపితే
ఎక్కువెక్కువలు తెచ్చిపెట్టినరు
ఇహపరిములు రెండాచెరిపి
రెంటికిచెడ్డ రేవడలయిరి.

రామ

ప్రశ్న—

అయితే చివర మాటేమిటో చెప్పు ?

చదివీ చదివీ చచ్చుపడకను
కర్మయోగులై కార్యకారులై
తలుపులన్నియు భాగ్లాదీసి
లోకమంతకు ప్రాణముపోసే
లోకమంతకు జ్ఞానముచేపే
లోకమంతకు మోక్షమునిచ్చే
చెడనిమార్గమును చెప్పేటందుకు
గోబ్రాహ్మణులు కాండెన్నా
మనమంతా వొకమిత్రమండలి
లోకముక్తికై పయనంగట్టి
చెట్లపట్టాల్ చేతులుపట్టి
కల్యాణమనకు కదలండన్నా.

రామ

పక్షిచెప్పిన పలుకిదిరన్న
ప్రహ్లాదాకృష్ణుని తెలియరబాబు
ఎన్నటికీ యిదితప్పదురన్నా.

రామ

‘లంఘనం పరమకౌషధం’

‘క రుణ తు మార’

“వంకాయలున్నై, పచ్చిమిరపకాయలున్నై,
అరటిఃకున్నై”

“అరటిపళ్లెటా ఇస్తావు?”

“అణాకు పదిస్తుండా నమ్మా.”

“అ! బజారులో పదహారు వంతున దిబ్బలు
దిబ్బలుగా ఇస్తుంటే.”

“లేదమ్మా.”

“మొన్న మేం తెప్పించుకోలేమా!”

“అవ్వో జబ్బురకం తల్లీ.”

“నీవి మేలరకంగాబోయి, అన్నీ ఒకటేరకం.”

“లేదు తల్లీ! పొద్దన్నే తమలో బేరంఎందుకు,
పదకొండుచేసి తీసుకో అమ్మా.”

“పధ్నాలుగుచేసి యిస్తే ఇయ్యి-లేకుంటే ఇల్లు”

“మే నేం తినేది తల్లీ?”

“అన్నం—”

“మీ బోటిగొప్పవారే ఇట్లా బేరంచేస్తే మాకు
అన్నం ఎట్లావస్తుంది తల్లీ.”

“ఉల్లోవాళ్ళకంటే మేం అన్నం పెట్ట లే
మయ్యా! నీకిష్టమైతే ఇయ్యి—”

“నేనుకొన్నచే పన్నెండువంతునకొంటే నీకు
పధ్నాలుగల్లా గిచ్చేది తల్లీ.”

“నాకదంతా తెలియదు—”

“లేదమ్మా: పన్నెండుకాడికి కొన్నాను:
అణాకు ఒక్కపండులాభం. తల్లీ నీకుగా:ట్టి పద
కొండుచేసి యిస్తుండా. దయచేయి.”

“లేదు లేదు: పధ్నాలుగుకు ఒక్కటితక్కువై
నాకవసరంలేదు—”

“సరే: తల్లీ! నేకొన్నకాడికేయిస్తా: పన్నెండు
చేసి తీసుకో—”

“ఆరి నీ పంతం పాడుగాను.”

“లేదమ్మా: దణ్ణం పెడతా పొద్దన్నే నీకు.
ఎప్పుడూవచ్చే ఇల్లుకదాఅని—పోగొట్టుకోలేక లాభం
లేకపోయినా యిస్తుండా—తీసుకో అమ్మా.”

“అణావికద్దు-ఓ అర్ధణాపళ్ళువాలి—”

“అయ్యో తల్లీ: ఓ అణావి ఉంచుకో అమ్మా.
మళ్ళా నేను నాలుగు గోజులునాకా రాను”

“మాఇంట్లో తినేవారేలేదు; ఖర్చుకావు.”

“అర్ధణాపళ్ళు ఎన్నా శుంటాయి తల్లీ—”

“అర్ధణాకయితే ఇవ్వవాఏమిటి చెప్ప—నాకు
పొద్దెక్కుతోంది-నీతోకూర్చోలేను—”

“సరే: తీసుకోతల్లీ-నీచలవడంలే అంజేవాల్లే.”

“మంచి వియ్యవోయ్.”

“నీ కాదనే దాచుకొంటానా తల్లీ.”

“చూడు. ఆకాయ దానపడింది”

“దాగు కాదమ్మా: వైతొక్కుకొంచెం—”

“కుళించేమా?”

“కుళ్లితే నాకు చచ్చులివ్వబోకండి: చెడి
పోయినవదుకు అమ్మకొని, నే నెంతకాలం బడికి
ఉండాలమ్మా-ఈలోకంలో—”

“కాయలు గట్టిగాఉన్నాయి ఏమిటోయ్.”

“లేదు తల్లీ: భోంచేసుకొని మరీ చచ్చులి
య్యింపమ్మా నాకు. ఇప్పుడు లొందరలేదు.”

“.....”

“వంకాయ లక్కరలే తల్లీ”

“ ఎందుకు పాడువంకాయలు, తినితిని మొలకలు తింటింది.”

“ చెన్నపూసలాగుండాని తల్లి : ఇవ్వేళ కోసువును.

“ ఓ వీశకాయలు తూచుతా.”

“ ఎందుకు? నీకక్కడా అమ్మడుపోలేదా ఏమిటి?”

“ అరవీశ వేసేదా?”

“ ఆసలు ఎట్లా ఇస్తున్నావు?”

“ నీ యిద్దంకాడికి మిరిపాను నీ తల్లి.”

“ నిన్నటికే అర్థజాతి వీశకో అని తొలుపల్లి గొట్టి కల్గవీడి పట్టించి-బుద్ధుకావని వద్దన్నా.”

“ అయ్యో : తల్లి : అన్నిటినీ ఇట్లా బేరంచేస్తే మాకు ఈ ఎంజిలో తిరిగిన మాత్రమే గిట్టవక్కరలేదా తల్లి . ఈకాయ లట్లాంటివికావులే, : జాచేసి యిస్తుండా. ఓ అరవీశమాస్తా.

“ అజానా? సరేలే. పొద్దున్నే బేరం బాగానేఉంది—”

“ వీశకు చిన్నపిల్లలంటేచాలు తల్లి? నాలుగు వీశలుతెచ్చాను. ఒక్కఅజానాపిల్లలు వంకాయలలో మిగిలితే చాలనుకొని తెచ్చా. మాకేమైనా స్వంతతోలులుండాయా తల్లి! మారానాలు మీరు. మావంటివాళ్లని పూనికి పనిమందిని పోషించగల మారానాలు. మీరే ఇట్లా బేరంచేస్తే కేంబలికొని ఎట్లా తల్లి?”

“ సరేలేద్దా. నీకులకేమి? అర్థజాతిచ్చేటట్లయితే ఓ అరవీశఇచ్చిపో. లేకుంటే నీదారిస నీవువయ చెయ్యి—”

“ సరే. నీవెట్టుమేకానియ్యమ్మా: ముక్కాని చేసుకొని తీసుకో: ఓ వీశఇమ్మంటావా ”

“ ఎందుకు! వీశ: అరవీశాను: సంతర్పణం చేయమంటావా ఏమిటి? ఓవీబులంతువు—”

“ ఏబులం ఎట్లాగమ్మా? లెక్కపరిపడదే: ఏబులం చిన్నపిల్లకాడికి తీసుకో—”

“ సరేలే ఏబులానికోబేరం, వీశకోబేరమానా. నీదంతా ఎగతాళిగాఉందే—”

“ వీశ ముక్కానయితే ఏబులం ఎట్లామ్మా గిట్టేది. రెండు పిల్లలకు కొంచెంఎక్కిందే—”

“ నీవీడుపుమండిపోనూ. ఏబులానికి ఇంకా నాలుగుకాయలు అడవంగావేసి చిన్నపిల్లలతోనుకొని పోరా. ప్రాతాలు కొరికేస్తున్నావు ”

“ అయ్యో మాబట్టి: నీకు దణ్ణం పెట్టుకో నాలుగ్గా సరే తీసుకోఅమ్మా ”

“ నీకు అరటిపళ్లనూ, వంకాయలనూ ముక్కాని ఇవ్వాలి ”

“ పొద్దున్నే బోణీచేస్తే నీచేతిచలవ చల్లంగా ఉంటుందమ్మా ”

“ ఇప్పుడు చెయ్యివీరలేదురా. ఇంటికేపొయ్యో ఎప్పుడురా”

“ సరేతల్లి: పచ్చిమిరపకాయ లక్కరలేదా అమ్మా ”

“ పచ్చిమిరపకాయలూ వడ్డా, పండుమిరప కాయలూ వడ్డా—”

అరవీశపిల్ల వంకాయలూ ఒకటిలోవేసుకొని పండుని నాకిట్లోనుండి ఇంట్లోకిపోయింది. మూల నాగ - తట్టను నెత్తిమీదికెల్లెవాళ్లులేక - తనేకన్యం మీద నెత్తికెక్కించుకొని - అసలే అప్పరించుకొని వన్నుకు అంటిపెట్టుకొనిఉన్న కడుపును చెవిబట్టు కొని వనుకకు తనలోనికి లాసుతూఉండగా అడుగులు వేసుకొంటూ - “ ముక్కానిబేరం: మూడుజాములయిందిగదా. పిల్ల లెట్లాగబాబ్బ బలికించేది. ఇంటి కాడ వోపలేనిమనిషి. మాడయినా వొండుకుందో లేనో ” అని అనుకుంటూ నడవదిగి - బయటి ప్రాకారంవాటి - వీధిసబడి - “ వంకాయలు, పచ్చిమిరప కాయలు - ” అని అరుదుకొంటూ పూర్వజన్మలో

॥ శ్రీ ॥
॥ వివిధ సమస్తానాం ॥
॥ యోగ కుండలకా ॥
॥ యాన ॥ ३ ॥
॥ య ॥ १ ॥ య ॥ १ ॥
॥ య ॥ १ ॥ య ॥ १ ॥

శ్రీమద్భక్త మాహాత్మ్యమున కులాలాభ్యాసమున నొకరంగము
(శ్రీ) కాశీనాథరావుగారి తంజావూరు ప్రాచీనచిత్రసంగ్రహము

పెట్టిపుట్టిన సంపన్న గృహస్థుల పాదరాజములచే
కోధించే బజారున బడిపోయినాడు.

౨

“అమ్మ! మారలేదు ఆక్కరలే—”

“ఏం తెచ్చావే?”

“పొన్నగంటామా: దేవదారామా?”

“దేవదారావేమిటే!”

“ఇట్లావచ్చి చూచిపోఅమ్మ: నయ్యేసి వంట
కొంటే కమ్మంగా ఉంటుంది.”

“దేవదారాకా? ఏంచిత్రమే! కాలంమారిన
దీ మారలుగూడా మారుతున్నాయి కాబోలు—”

“దేవదారా: తినలేదా తల్లీ: మామూలుకు
తూర్పుతట్టు నల్లబోడుకుపోయి కోసుకొచ్చా.”

“ఈ మార ఉడుకుతుందా?”

“అయ్యో! పొయ్యిమీద పెట్టేవరకు పన్నము
ద్దయిపోతుంది తల్లీ. తెల్లనాడుజానున కోట్లుపూసిన
పుసు లేచిపోయి తెచ్చా. ఇయ్యేళ్ళ పొండిమాను!”

“ఏమండీ దేవదారాకట్ట. కొనమంటారా?—కు
మారంటే మీకివ్వమేగా!”

“ఆకుసూర లేవిరిన్నా విరేచనబంధం ఉండును.
తీసుకో.”

“ఈరాగింజలు పుచ్చుకొని కాస్త దేవదా
రామా, కాస్త పొన్నగంటామా పెట్టవే, నాకు పొద్ద
క్రింది.”

“.....”

“ఆ గింజల కిదేనా ఏమిటిమార.”

“నా బంగారుతల్లీ, ఎప్పుడొచ్చినా జేరం ఆ
డందే తీసుకొను. ఊ, తీసుకోళ్లు!”

“అయ్యో, నీ చెయ్యి పడిపోనుగదే. చేతిలోకి
ఏమైనా వచ్చిందటే!”

“గింజలు ఊరికేనే ఒళ్లోపోనేవరకు— వీళ్ళ కేమీ
లెఖలేకుండా ఉంది. దోసిటితో దోసెడుగింజలు తెచ్చి
పోకాను దీని మొఖాన్ని.”

“లేదులే తల్లీ కానాపెట్టాను.”

“ఏమిటే? ముప్పి పెట్టినట్టు పెట్టుతున్నావు.
చాల్లే. నీమార నీవుతీసుకొని నాగింజ లిట్లా నాకియ్యి!”

“లేదులే అమ్మా. కోపం చేయబోకమ్మా!”

“ఏం నడిమంతర పాడుచానివే. నీదగ్గరే ఇంత
శాణీతనం ఉంటే ఇక మాబోటివాళ్ళ దగ్గరెంత ఉం
డాలో అనుకొంటా. ఇందాకటినుంచి చూస్తూన్నా.
వేస్తున్నట్టుగానే వట్టిచెయ్యినే దులుపుతుందిగాని చేతు
లోకి ఆకేరాగు. దీనిశాణీతనం మండిపోను.”

“అబ్బబ్బ. మాఅమ్మ పొద్దుగూకులూ కొనుకు
తూనే ఉంటుంది. కడుపుచల్లంగా ఉందా— నిక్కు
లేనిముండ్ల ఎట్లా బతకాలో అనేనా లేదు మా
అమ్మకు.”

“నీ నవ్వు నిర్మూలంగానూ. ఎప్పుండుకే?”

“అమ్మా, తొడుక్కొన్న రవికలేదు, నీచెమ
టకు మాసింది ఓపాతరవిక పారయ్యిమ్మా. నీకు రోజూ
కరివేపాకు తెచ్చిపెడతా. అమ్మ అమ్మ!”

“మీకు చీరెలూ, రవికలూ సారపంచిపెట్ట
డానికి మాకేమీ జమీలు లేవు.”

“అమ్మ! అమ్మ! మెన్ననే విడ్డుకుకన్నా.
బాలింతరాశిని కిధిసబడిపోవాలంటే క్లిగవుతోంది.
నీకు చిల్లంపెడతా. ఒక్కపాతరవిక పారయ్యిమ్మా.
చూడు, నీకు రోజూ కరివేపాకు, పొన్నగంటామా తెచ్చి
పెడతా తల్లీ.”

“ఇప్పుడు నాదగ్గర ఏమీలేవే. నన్నాటే వాగిం
చకు.”

“ఎన్నాళ్లనుంచి అనుకుంటుందా తల్లీ!”

“అడిగితే ఇక్కడ కిద్దంగా ఉండొద్దా!”

“నీదయ తల్లీ. ఏంచేసేది. మమ్మల్నిటా పుట్టిం
చినందు కనుకోవాలి.”

అని అనుకొంటూ ఆకుమరల వ్యాపారంగా
అర్జునుని జీవించే ఆ ఆడపడుచు నల్లపోయింది.

3

“అమ్మా, ఉట్టు గంపలూ బుట్టలూ కా
వాలా”

“.....”

“ఉట్టు అమ్మా ఉట్టు-గంప లక్కరలే”

“ఎట్లా ఇస్తావు.”

“నీ ఇవ్వంకాడికి తీసుకో అమ్మా అడిగేదే
మంది. గంప తప్పదుగింజల కిస్తా”

“ఇకనేం, సంసారాలు చేయకక్కర్లేదు. చాడే
ఇకవిల్లంపి. ఈ ఎరుకలమంపరికి రుకాళి.”

“అమ్మా, పోబోకమ్మా, ఎట్లా తీసుకొంటావో
చెప్పరాదా అమ్మా”

“గింజలంటే మీ కేం తెలియకుండా ఉండే.”

“ఈ గంప కావాలా. ఆ గంప కావాలా.”

“నాకిదేకావాలి. ఎదురు దాణా పెట్టుకోను
గంపలేక ఇబ్బందిగా ఉంది. ఇదే తీసుకొంటా.”

“దీన్ని తప్పకుండా గింజలకడిగితే ఇవ్వలేదమ్మా”

“సరే: ఇంకా ఇక్కడవాస్తేపెడతాగని వచ్చా
వు కాబోలు పాపం.”

“నువ్వెంతకు తీసుకొంటావు చెప్పమ్మా”

“సోలేదు గింజల కిచ్చి పో.”

“కడుపు నిండదు తల్లీ—”

“అయితే పో. ఉట్టు ఎట్లా ఇస్తావు.”

“ఒక్కొక్కటి చూడు సోలల గింజలకి
తక్కువ లేదు.”

“మీకేం లోకం కింమామిదూ తెలియడంలేదే.
నోటికివచ్చినంత భగినులు చెప్పుకున్నారు.”

“ఎన్ని తీసుకొంటావమ్మా.”

“చేరం కుదిరితే ఒక ఉట్టి, ఒకగంపా తీసు
కోవాలనే ఉంది: అయినా మీ ఎరుకులవల్లలోచేరం,
ఎముకలు కొరుక్కు లింటారు.”

“అమ్మో: తల్లీ, అడుక్కోను వస్తే ఆసాములు
ముట్టిపెట్టకుంటే, ఇట్లాంటివేనా చేసుకొనక
పోలే ఎట్లా గమ్మా కడుపులోకి గంజి వచ్చేది—
మీరు మారాజులు.”

“సరేలే: గంప సోలేదుకూ, ఉట్టి చూడు అర
సోలలకూ ఇస్తావా ఇవ్వవా?”

“కడుపు నిండదు తల్లీ.”

“సరే పాండి: ముప్పిముండల్లానా: మీ లో నే
ఊరేగులోందా ఏమిటి లోకం— పనిలేదులే పాండి.”

“పో బోకమ్మా: కోపంచేస్తే ఎట్లాగమ్మా.”

“మీలో సమానంగా నే నీ సుంజిట్లు పెట్టలేను.
ఆకాడి కిస్తే ఇవ్వండి లేకుంటే పాండి.”

“సరే: తీసుకో అమ్మా: నీకడుపు చల్లంగా
ఉంటే అంటేచాలు మాకు.”

“... ..”

“అదేందమ్మా: గింజలునిండా ఇంతదుమ్మా,
ఇంతపాట్లా ఉంది: మంచిగింజలు పెట్టమ్మా.”

“అమ్మో: ఇదేం పా య్యో కాల మేమి మాకు.
ముత్యాలవంటి గింజలు తెచ్చి పోస్తే— గుమ్మంటావు:
ఓ!మీలో చేరం చేయడమే బుద్ధితక్కువ.”

“అమ్మా:నువ్వు కొలిచేది సరిఅయిన సోలేనా.”

“ఇదిగో, నా కాట్టే కోపం తెప్పించబోకు. నేను
సరిఅయిన దాన్ని కాను: మీకేమైనా కళ్లు దిండు కొని
పోయినాయా ఏమిటి? ఈనాడు మీకే కొత్తగా కొలు
స్తున్నానా. పిచ్చసోలలలోనూ, పిచ్చ తెవ్వలలోనూ
కొలవడం నాకు చేతగాదు—”

“సరే: ఇయ్యమ్మా.”

“... ..”

“అమ్మా: చంటిబిడ్డ ఒడిలో ఉండాడు—
నిన్నటినుంచి కూచులేక పారెండిపోయినై. బిడ్డ మెడలో
తగిలించుకొని తిరగలేకుండా ఉన్నాను: కోపవస్తాంది—
ఒక్కపిడచ అన్నంపెట్టమ్మా: చచ్చినికడుపునపుట్టుతా”

“ సతే: పుట్టక పుట్టక నీవంటివాణ్ణి పుట్టితే మేం తరిస్తాం. — ఇప్పుడు నీకోసం మేం అన్నాలు వండి పొయ్యలేదు. వెళ్ళండి ”

“ అమ్మ! అమ్మ! ఇంకా వెనకా తిన్నీ. నీకు పున్నెండు ఉంటుంది. ”

“ ఈ చెధవ గోడు నే పడోను. కూటికి లేని చెధవల కీ సంతానం ఎందుకో. పొండి పొండి. ”

“ చంటిబిడ్డవాడన పెట్టుకొంటూ — ఇంత అమడంయ్యా చేతులో వెయ్యమ్మ. పోతాం — ”

“ అబ్బ బ్బ: ఈ ఎరకల మండలు మొగడి ముండలు. పట్టుకొంటే పిగాచాల్లా వడలరు. ఇప్పుడు నీకోసం చము రెక్కలుంచి తెచ్చేదే! ”

“ అమ్మ! అమ్మ! చంటిబిడ్డ. చూడమ్మ మాడు ఎండిపోతోంది — ఒక్కబొట్టు పెట్టమ్మ. ”

“ ఇప్పుడు నాకు చెయ్యివూరుకోలేదే. పొండే! ” అంటూ చేతిలో గంపా, ఉట్టి తీసుకొని వీధిలలుపు దగ్గరగానెట్టి — రోపరికి చిటచిటలాడుతూ వెళ్లిపోయింది సరోజనమ్మ.

“ అయ్యో: ధర్మాశ్మరాలు — మా అమ్మ — మారేళ్లు నిండాటి. ” అని దీవిస్తూ ఎరకలమ్మలు వచ్చిన దారిని పోయినారు

౪

శేషకాయ తీరమైన సామ్యవాది. ఆయినప్పటికీ కొన్ని అనివార్యమైన కారణాలవల్ల ఆతనిభావాల్లా ఉన్న తీవ్రత కార్యాల్లా: ఇంకా దిగలేదు. వీధాసాదా అంటే అపరిమితమైన కరుణా, దయాను. తిక్కగ్గుతువులయిన పశుపక్ష్యదులకేగాక, అచరములైన వృక్షలయినప్పటికీ చీమకాట త బాధ కలుగగా చూచి విలసిల్లాడే కనుమ కోమలమైన వృషభయం ఆతనిది. ఇక పరమేశ్వరుని సృష్టిలో మిక్కిలి పరిశ్రమైన మానవ జన్మ ఎత్తిన ప్రజలయొక్క — అందులోనూ దరిద్రులయొక్క — కష్టపరంపరలు చూచినప్పుడతనిమానస్సెటులు ఖోళించునో అది ఊహింపదగిన విషయమేగాని తల్లించవలసినదిగాదు.

తరిదండ్రులిద్దరూ గతించిన పిదప అన్నయొక్క అభిరుచి, ఆశయాలకీ — తన అభిరుచి ఆశయాలకీ పొత్తు కుదరనందున, పెంటనే విభాగాలు చేసుకొని స్థిరచరాస్తులు అమంబాపకులూకలిసి శేషకాయా, తన అన్నాచెరొక ఇరువైవేల రూపాయల కిమ్మకుగల ఆస్తిని పంచుకొన్నారు. ఇల్లు మాత్రం అంతా అన్నభాగానికేవల తాను విడిగా మరొక ఇల్లు కొత్తగాకట్టించుకొన్నాడు ఓమూడువేల రూపాయలతో.

అంత దొరైశి సంపాదించుకొంటేనేగాని జరగ దిగులులేదు. అదిగాక ఇంట్లో మట్టపమైన సంసారం — తనూ, సరోజినీ, ఓపడేళ్లకుర్రాడు రంగకాయాని. రంగకాయతర్వాత ఓఆడపిల్ల పుట్టి రెండేళ్లు పెరిగిందిగాని నవ్వుమెప్పోయింది పాప. మళ్లా సరోజిని నీళ్లుపోసుకోలే దింతవరకు. తండ్రి సంపాదించిపోయిన ఆస్తి ఎంతవున్నా — ఉద్యోగం పుగులటకణం గాలిట్టి — కిరికీమూచ్చునిచేసేదేమింది — కానీ అంతగావస్తే చూతారే అని అనుకొని తనకంత ఇష్టంలేకపోయా — కట్టినబోర్డు విప్పకుండా — జన్మస్థానమైన వెల్లురులోనే శోజా కొద్దుకుపోతూ వస్తూ ఉన్నాడు స్రాంగాడు నియోగి వంశంలో ప్రథమించిన మన శేషకాయ.

నిజంలో తనతెలివీ, తన చదువు, తన చాకచక్యానికీ వెలకు చెందువంపల రూపాయల సంపాదన ఓకెళలోదికాదు. చెందువంపలు రొఖంగా చేతికొచ్చి ఇంకా ఓవంద రూపాయలుదాకా వమాలు కావలసిన పద్దులు అక్కొంటుమీద ఉంటే ఏంగాక — కాంగ్రెస్సనీ, సోషలిజమనీ, ఉపన్యాసాలనీ, హరిజనులనీ, యానాదులనీ — ఇట్లాంటి ఇతర వ్యాసంగాల్లా దిగకుండా నలుగురులాగా, తనూ అంగడిలో కొమటి గల్లాపెట్టి నంటిపెట్టుకొని మార్పున్నట్లు అంటిపెట్టుకొని నిలబడే ఉంటే ఈపాటికి లీడింగ్ అడ్వోకేటు అని అని పించుకోకపోయాడా? కాని చిన్నప్పటినుంచీ అతని మతమే వేరు — అబద్ధం సోకిన అలజడి తగిలితే అక్కసు అట్లా అంటుకోడు — లక్షపన్నుగాక — లక్షపోసుగాక. భగవంతుడిచ్చినదానితోనే తృప్తి, ఆనందమానూ.

అంగువల్ల ఇంకా ముప్పై అయిదు ఏళ్లయినా పూర్తిగా నింపరి పిన్నవయస్సు అయినప్పటికీ - ఇతనియొక్క విముఖత్వానికి తోడ్పడినట్లుగా కొంతమంది ఆశ్చర్యపడుతూ ఉన్నా, మరి కొంతమంది మాత్రం సంతోషిస్తూ, ఇతనిని ప్రోత్సహిస్తున్నా, బారులో మట్టుకు తాము లీడర్లు అని అనిపించుకొంటున్నారని.

సోషలిజంమీద అసంపూర్ణంగా చదివాడు శేషశాయి. తత్సంబంధమైన సాహిత్యవాచానిలో పడ్డాడంటే, నిద్రాహారాలక్కరలేకుండా ఎన్నిరాత్రిం బగళ్లయినా, వందలకొద్దీ మైళ్లు అట్లా కొట్టుకొని పోతూనే ఉంటాడు. ఆ ఆలయమీద తాంపవం చేస్తుంటాడు. ఎంత భోగభాగాల్లో పాల్గొనుతూ ఉన్నప్పటికీ, నిత్యనూ తన ఆంతర్వీక్షణానికి గోచరమయ్యే భారతదేశ దారిద్ర్య విచ్ఛేదనానికి సోషలిజంతప్ప మరొక ఆయుధం పనిచేయవని పృథవివాసం ఆతనిది: కాని ఇంత తీవ్రమైన సామ్యవాదికి ఇంత తీవ్రమైన అహింసాప్రేమ తత్వాల పట్లపడడం ఆశ్చర్యకరంగా ఉండకపోవడా అని సంశయం.

తానెంతవిప్లవవంతుడై శేషశాత్రం నీం-సగోజిని కారణి వ్యాపయంగాని జ్యోతి దృష్టోచరంగాలే దింకా. ఇంగ్లీషువచువులేకపోయినా తెలుగులో చక్కనిపాంక్షింపూత్రంకద్ద. ఆమెకు. భార్యాభర్తలరువురూ అసంపూర్ణప్రేమతో ఒంటకలను క్రేమించుకొంటారు. అదిగాక ఈశ్వరస్పృహతో ప్రతిసూననీకీ, ప్రతిశీర్షి - వృగానికీ పక్షికి గూడా స్వేచ్ఛఉంటి తీరాలనివాదించే శేషశాయి తనభార్యకుగూడా ఆమెకోరికస్వేచ్ఛ ఇవ్వడంలో ఆశ్చర్యంవీచుంటుంది గనక! కాకపోయినా ఎంతస్వేచ్ఛ విమర్శగాల్లో అయినప్పటికీ - సంచారానికి సంబంధించిన విషయాల్లో ఆమెకత్తి కెదురుతెగిరిందంటే ఓర్పుకొనే ఘటంగావుతామె. కొంచెం ముక్కుమీదకొంపంఆమెకు. అందులోగా మొదటినుంచీ ఇంట్లో అత్తగారి పొరూ, అడవిడల్లపోరూ తేనెసంసారమేమో. ఆమె అవిచ్చిన్నంగా స్వరాజ్యంవీలుతోంది తనఇంట్లో.

అట్లాఅని ఓడూబరామనిషి గూడాకాదు పాపం. పొదుపుచెప్పాచ్చినపుడు ఆమెనుచెప్పి మరొకరిని చెప్పాలి: తనభర్త ఇంతస్వేచ్ఛ ఇచ్చాడగదా అని ఈ కాలపువార్తలాగ సత్తినిక్కి తొక్కిరకనూగాదు: భర్తఅంటే పంసప్రాణాలుఇస్తుంది - అప్పులూ మాంసమూ అరిగిపోయేట్లు చాకిరీచేసి భర్తను సుఖిపెట్టుతుంది. కాని —

౫

అదనం ఆదివారం: కొద్దిశేకపోవట్టి ఉదయాన్నేన్నానంతయంతిగ్వాత కాఫీతీసుకొని, బయట తన అఫీసుగదిలో పడకబుగ్గిలో పండుకొని శేషశాయి స్వరాజ్యపేపరు చదువుకొంటున్నాడు. ఆదివారం అయినందువల్ల సుమాస్తాగాని, పార్సీలుగాని అప్పటికింకారాలేదు.

తనగదికెదురుగానే వీధివసారి. తనపడుకొన్న పొటునుండిమాస్తే వసారాలోవస్తూ పోతూఉన్నమనుష్యులు కనుపిస్తూనేవుంటారు. శేషరు చేతిలో! తీసుకొన్నదిలగాయతు వసారాలో ఉపయంనుంచీ సగోజిని చేస్తున్న హరగాయలచేరాలు శేషశాయి నిశ్చలమైన ప్రిప్టితో గమనిస్తూనేఉన్నాడు. చూచిన కొద్దీ తనలో తాను ప్రసంగిపోతున్నాడు. తానుఅధిష్టించిన పడకబుగ్గి పాతాశంలోనికి పోగున్నట్లుగా అతనితోదించింది. పోనీ, ఆహారగాయలచేరాల్లో తానుకలగ చేసుకోరాదా అనిఅనుకొంటే, సగోజిని స్వాతంత్ర్యభంగానికిఓర్వడే! ఇదివరకొకటిరెండుసార్లు ఇట్లాగే “స్వల్పంలో చేరాలు చేయబోవు” అని మాత్తుంగా అనేవరకు “మీకు తెలియదు ఈరుకొందురూ, మీకెందు కీఆహంగిగొడవ” అని కనురుకొంది. అప్పటినుండి తా నిట్టివిమర్శాల్లో చటుక్కునజోక్యంపుచ్చుకోవడానికి సంధిహిస్తూఉంటాడు శేషశాయి. అదికాక అతనికోరికలేదు. తాను వీడలయెడల ఏవిధంగా కరుణాసముద్రుడయి, ఆపన్నులై వచ్చినవారికి లేదనకుండా నాయపడుతూ సంతోషిస్తూ ఉంటాడో అట్లాగే సగోజినిగూడా—తానంతటతాను కరుణార్ద్రస్వాదయయై, వీడయిడి సానుభూతి,

కరుణ, దయగలిగి వర్తిస్తూ, లోకోపకారంచేస్తూ జీవిం చుతూఉండగా, తానుమాచి సంతోషించవలెనని అతని ఆశయం. కాని అపూర్వదగ్ధుడు, పశ్చాత్తాపము లొకరు నూరిపోస్తే అలవడే సుగుణములా! ఆ ప్రేమ, ఆ కరుణ సహజంగా లోపలినుండి పుట్టుకురావలె.

శేషశాయికిదే దుఃఖం. ఎంతోశ్రమపడినా తన భార్యకుతమలో మార్పుకలుగలేదు. మొగనాడు ఎన్నిటి కని - హరగాయలదగ్గర పూడా - భార్యకు కానిని తాను కలుగచేసికొంటాడు. ఒకవేళ కలుగచేసు కొన్నా “ఆయన ధర్మరాజు - అట్టిదే గయ్యాలి.” అని చోరు లనుకొంటారేమో అని అతని భయం

ఆ దినం జరిగిన దివ్యలు సామాన్యంగా ప్రతి ఇంటా నిత్యము జరుగుతూనే ఉంటాయి లోకంలో. భార్యవంతులకీ, దరిద్రులకీగూడా పరిపాటి అయి పోయింది. అయినప్పటికీ తనభార్య ఆవిధంగా ప్రవర్తించగా చూచి శేషశాయిమనస్సు వ్యాకులపడింది. పేదరు వదనాలని ఒకటి రెండు పర్యాయములు ప్రయత్నించాడుగాని మనస్సు నిలకడ చిక్కలేదు. “మక్కానిచేరం మూడుజాములయింది—” “అమ్మా బాలింతరాలిని - వీధిపబడిపోవడానికి రవిక లేక సీగవుతోంది” “అమ్మా అన్నం లేక పాలెండిపోయినవి. ఒక్కపిడవ అన్నం పెట్టెయ్యాలి” — ఈ వాక్యా లే చెప్పగ్లో గింసరు మంటున్నవి అతనికి. తలచుకొనిన కొలదీ నిట్టూర్పులు అధికమవుతూ ఉన్నవి.

ఒకటి రెండుసార్లు శేషి, వీధిరసారాలోనికి పోయి, ఒక పావుగంటనేపు అటూ ఇటూ పచార్లు చేశాడు.

“ఎందుకీ గృహస్థాశ్రమం - ఉత్కృష్టమైనది అంటారు గాని - గృహిణి ఇట్లాంటివియనవును ఈ ఆశ్రమంయొక్క గొప్పతనం ఎట్లాగోచరిస్తుంది— అది ఉపయోగించుకొనే పద్ధతి తెలిసి ఉండాలి.....”

మల్లెవచ్చి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. వీధిలో ఎక్కడ మరగాయలవార్ల ఆరుపులు వినబడ్డా, అతడు ఉలిక్కిపడి, “సుండ దడదడమని కొట్టుకొంటోంది—

ఎందుకో! ఈశ్వరా! నీ విలాసం” అని అనుకొంటూ, నిట్టూర్పు విడుస్తూ, పడక కుర్చీలోనే పరుండి ఉన్నాడు శేషశాయి.

౬

“పది గంటలయిందే సుబ్బీ: నంపనే నీది. ముందు లోపలిగది, సావిడీ కుడిదిరా: ఎచ్చే: వట్టి న బ్రాసిముండలీ గూనాది ముండలు.”

“కస్తుండా నమ్మా! అయిపోయింది వసుండా. ఇయ్యోళ పనే జరగడం లేదమ్మా!”

“కానీ కానీ. కొద్దులేకపోయినా భోజనానికి సాగ్తోలే అయ్యక పేరరు ముందు నా కా బాణలి కడిగి ఇయ్యి.”

“తెశిసెడ్డలు పిండి ఆరవేశావా?”

“వేస్తుండా నమ్మా.”

“చూడు. పని అయింతర్వాత ఎద్దుతోక్కిన పేదలీసి, ఇవ్వోళ, పిడకలుచేసి మనీపో.”

గూనాదిసుబ్బీ సరోజిని దగ్గర పనికి కుదిరి ఆరు నెలలయింది. ఏవో నెల జరుగుతోంది. సరోజిని కాపు రానికి వచ్చిం తర్వాత ఇంతకాలం అతుక్కొని నిలిచిన గూనాది ఈ సుబ్బీ ఒకలే ఇంతకరకు. సరోజిని పతేహాదూ కష్టమూ పడలేక - వచ్చిన గూనాదులు ఓ రెండు మూడు నెలలుండేవరకు నిభాయిం దుకోలేక వెళ్లడమూ జరుగుతోంది: కట్టుకోను గుడ్డ లిస్తానని, రవిక లిస్తానని, అన్నం కాడతానని కొండంత ఆశలుపెట్టి పిలిచి ఏర్పాటు చేయడమూ, ఈమె రవ్వారట్టూ పడలేక వాళ్లు పారిపోతూఉంటే ఆ గూనాదిదాన్ని పిలిపించి, చెడదట్టి, దాని కది వరకే రవికనా, ఏ గుడ్డయినా ఇచ్చిఉంటే దాన్ని మల్లీ గూబలునులిపి తీసుకొని - ఇంట్లోపెట్టి - మల్లీ రాబోయ్యే గూనాదిదాని కివ్వడమూ - ఇట్లా జరుగు తోంది ఇంట్లో గూనాదిదాని వ్యవహారం. సుబ్బీ

కొంత పెద్దవరసలో మనిషి కాబట్టి పాపం మొడిటినుంటే వాళ్లువంచిపనిచేసుకొనిపోయే అలవాటు కొద్దీ ఎవ్వరూ మెప్పించలేని సరోజిన్ని సుబ్బిహారం మెప్పించి అంటిపెట్టుకొని, రోజూ అన్నంపెట్టే బడనాయం లేకపోయినా - నెలకారూ పాయిపాపూ ఉగ్రోగంతోనే తృప్తిపొంది కాలం గడుపుకొంటోంది పాపం.

ఉదయం సరిగా ఎదుగుంటే ఆయ్యవరకువస్తుంది. పదిన్నరగంటవాకా పనిచేస్తుంది. ఇంటికిపోయి మళ్లా మధ్యాహ్నం 3 గంటలకల్లా వస్తుంది. సాక్షాత్తం ౬ గంటలవరకూ పనులుచేసిపోతుంది. చదువుకోక పోయినా, గంటలు తెలియకపోయినా - అలవాటు చొప్పునగాబోలు - పిమ్మటపడి వస్తుంతున్నా సరే, ఇంటికాని తనెల్లటి జబ్బులుచేసి తలక్రిందులైనాసరే, ఎన్ని అటంకాలున్నాసరే, ఉదయం ఎదుగుంటున్న కాగానే సుబ్బి తనవ్యూహానికి చాజరు కావలసిందీ, తనపనిచేయవలసిందీని. తానువచ్చేటప్పటికి ఆసలు తలుపులింకా తెరవకుండా నిద్రమంచమిదే ఉంటారు సరోజినీశేషశాయలు. బయటవాకిలి దిమ్మ తూండే సుబ్బిచేతిలోని పొరకకట్ట ధ్వనులతోనే తరచు శేషశాయకి మెలకువరావడం. “దీనితన్నాగొయ్యి. ఏరోజుమాచినా, ఇది ఇంతకరట్టగా వేళేట్లా వస్తుందిరా. ఎంతతంటాలు పడ్డా పదకొండుగంటల! మేం కోట్లకు సరిగ్గా అందుకోలేమే” అని శేషశాయ ఆశ్చర్యపడుతూ నిద్రలేవడమూ, కాలకృత్యలు తీర్పు కోవడమూ జరుగుతూఉంటుంది - ఇట్లా కంటి సంజ్ఞతోనే ఇంటిపనులన్నీ అరిజాగరుకతోచేస్తూ ఉన్నప్పటికీ సరోజిని సుబ్బినిగూడా తరచు ఏవో వంకలు పెడుతూ ఇల్లూడిస్తూనేఉంటుంది. అయినా కడపార పడిమందిగన్న పెద్దలతల్లి గాబట్టి తనజనా బుడారీ చక్కగా గ్రహించుకొని, మెలకువతోనూ, తెలివితేటలతోనూ చేసుకొంటూ కాలంగడుపుతోంది సుబ్బి:

పదన్నరగంట అయింది. రోజూ చేయవలసిన పనులన్నీ పూర్తిచేసుకొందిసుబ్బి. ఇంటికిపోతూ—

“అమ్మా”

“ఏమే”

“ఒక్కసారి బయటికి రా అమ్మా”

“ఏమే”

“నాలుగురోజులు కాస్తఇబ్బంది పడాలనాచ్చిందే.”

“ఏమిటే: ఏవారైనా పోతానాఏమిటి?”

“నీవుగనక దయఉంచితే నీవుత్యాన్న ఇంత అన్నంలింటాం.”

“ఏంవచ్చింది?”

“వరికోతలమ్మా”

“అయితే”

“పైరు పంటకొచ్చింది. కోతగాపట్టారు. మాలి వాళ్లకోసరం రెట్లు తిరుగుతున్నారమ్మా”

“అయితే ఇంటిపనులన్నీ విడిపించి వరికోతకు పోతానంటానాఏమిటి ఇప్పుడు?”

“అమ్మా, రోజుకు శేషదియ్యం, ఆరణాలు డబ్బులూ ఇస్తారమ్మా”

“ఇవ్వంలేకపోతే మానుకొని లేచిపోరామా”

“పదిరోజులకల్లా కోతలయిపోతాయమ్మా. మల్లె వరినాలుకోజాలు. ఇంకా అయిదారు నెల్లదాకా అడనుతల్లీ”

“ఉద్ధరిస్తావు”

“ఏమో: పిల్లలూమేమూ ఇంతబతుకుతాం. ఆదునుతప్పితే మళ్లావచ్చేదిగానుగదా అమ్మా”

“అయితే ఇంటిపనులు నీతాత చేస్తాడనుకొన్నావా, నీమూతత చేస్తాడనుకొన్నావా?”

“పిల్లని పంపిస్తావమ్మా”

“ఏపిల్లని?”

“నాపిల్లనే”

“ఎవరు? ఆబొడ్డాడరిలం తెనా. పడితే మాకు పిల్లవద్దు తెల్లవద్దు”

“.....”

“నాకు ఇంట్లో పనిచేసేమరిగి రేకుంటే ఓణం జరగదు. మీయానాదివార్లకున్న రోగం యిదేగా. ఉన్నన్నాళ్లూ, మంచలు చెవలి నేదినీ, ఒంటికి పొగరెక్కింకర్వాత ఉదాయి చేదినీ”

“నేనట్లాంటిదాన్ని గావమ్మా. ఒక్క పదిరోజులు గడుపుకో తల్లీ. పోనీ శీతంపట్టుకోరే”

“శీతంపట్టుకుంటే పనులెట్లా జరగారనే.”

“పిల్ల అన్ని పనులూ చేయగలవమ్మా. పోనీ రెండురోజులు చేయించుకొని చూడు. నీకు అంసు బాటురేకుంటే అట్లాగే నేను వస్తారే. పన్నెండు ఏళ్లండయ్యమ్మా చానికి. మీచటికి దాన్నిగూడ కూలి పనికి పంపించాలని ఉండా.”

“వల్లగాదు. ఉంటే నువ్వంశవలసింది, లేక పోలే మానుకోవలసింది.”

“అట్లాగంటే ఎట్లాగమ్మా?”

“ఎట్లాగో వన్నడిగిలే.”

“మీ అన్నంలింటూ నిన్నడగకుంటే ఎవరినడిగేదమ్మా ఇక”

“పదిరోజులు కాదుగదా. పదినిమిషాలుగూడా నీకు కలవు ఇవ్వడానికి వీలులేదు ఇవ్వుమేనే ఉండుకత్తయిలే వెళ్లు”

కొంచెంసేపు ఏమీ జవాబు చెప్పలేక ఊరు కొండి గుచ్చి, అలవాటయిన ఇల్లు- చటుక్కున చిన్న పిల్లలా వదలుకొని ఎట్లా లేచిపోగలదుపాపం.-

“పోనీలే అమ్మా. నీదయ. నీవు పొమ్మంటేనే పోతా, వద్దంటేపోనరే. కోప్పడబోకు. ఇంటికాడ మొగాకు నిన్నడిగిరమ్మంటే-పోనీ ఈపదిరోజులూ చెరొక పాతలా డబ్బులూ సంపాదించుకొంటే పిల్లలకి దిగులుండదని అనుకొని అశిగాను తల్లీ. కోపగించుకోబోకు”

“లేకురే. మళ్లా పెండలాడేరా. మధ్యాహ్నం ఎద్దుకి ఉలవలువిసరాలి. నిమ్మకాయ ఊరగాయలోకి మిరపకాయలు దళిచాలి. చాలాపనులున్నయి”

“వస్తారే అమ్మా. ఒక్క బేడడబ్బులుంటే పారెయ్యమ్మా, ఈ నెల శీతంలో పట్టుకొందువుగాని.”

“డబ్బులూ?”

“ఒక్కబేడ ఇయ్యమ్మా. ఈ నెలశీతం - కొరవ రూపాయిచేడే యిద్దువుగానిరే. ఇంటికాపి కూటికీలేవు. మీ యానాదోడికి నిన్నరాత్రంతా జరంకాసిపోసింది. ఈ పొద్దు హరికిపోలేదు. ఒక్కబేడ ఇస్తేవా ఈ పూట రాగులు కొనుక్కొని ఇంతగంజి కాచిపోస్తాపిల్లలకి”

“నీకోసం నేనేం చేసలూ, మాసలూ మూట గట్టుకోలేదు, తెలుసునా. నీఉవోగ్గానికితోడు అద్వాప్తులు గూడానా? ఒక్కబేడీరస్తేగాని డబ్బులుమూట ఎత్తకు.”

“అమ్మా! అమ్మా! రాత్రి ఇంటిల్లిపాదిమీ పన్ను పండుకొన్నాం. నీవుదయించకుంటే పిల్లలు చస్తారు”

“నన్నురికే పడే పదే వాగించకే. పొయ్యిమీద పూర మాడిపోతోంది”

“అమ్మా, ఇవ్వేళ్ ఇంత అన్నమేనా వేకావు గాదు తల్లీ అంటున్నా”

“రాత్రి అన్నం మిగలందే ఏంచేయమంటావు. నీకోసం ప్రతిరోజూ సమారాధనలు జరపమంటావా ఏమిటి? అదిగాక నీకు రోజూ అన్నం పెట్టే ఏర్పాటు లేదే. నెలకు రూపాయి పావలాడబ్బులు మాత్రం ఇచ్చేది ఖరారు. అన్నం మిగిలినరోజు పెడతా, లేనిరోజు లేదు. అన్నంబవనాయం లేదుగా”

అంటూ సరోజిని వంటఇంట్లోకి పోయింది.

సుబ్బి—అన్నంకోసం రోజూ తెచ్చుకొంటూ ఉన్న ముంతి- తెచ్చిన ముంత తెచ్చినట్టుగానే కుడి చేతపట్టుకొని ఎడంచేత్తో తలగోక్కుంటూ— ఇంటికిపోయింతర్వాక తన వృష్టిలో పడే దృశ్యం అక్కడనే దృగ్గోచరంకాగా-అడుగుసాగక-ఏమీ చేయడానికి తోచక-ఒక్కక్షణం నిలబడి-నిట్టూర్పుత్తుచ్చి ఇంకోరెండడుగులు ముందుకు బలవంతాన్నవేసి -దొడ్డిలోనుండి పడమటితట్టు సందుగుండా వీధివాళ్లలోకి పోతూ - అఫీసుగదికాడికి వచ్చేవరకు - కిటికిగుండా

పంతులు శేషశాయి పడకటర్పిశాయియై ఏదో చదువు కంటూఉండగా చూసి, పోనీ తన బాధ పంతులుతో చెప్పకొంచునా అని అనుకొని రెండడుగులు నేనవరకు - “అమ్మయ్యా! అమ్మ బతకనియ్యదే- ఎప్పుడూ పంతులుతో నేను పలకనేలేదే - నావలగారు-” అని నిస్పృహచెంది ఈ ప్రయత్నంలో పుట్టిన ఆనేనతో గుండెకొట్టుకోవడంలో గలిగిన వే:వల్ల - అదివరకే ఏకాదశీవ్రతాచరణదీక్షలో నిస్సప్తత లైన తన అవయవములు మరింత పటుత్వంతోవ్వినందుచు బహీనుయై పదిమంది బిడ్డగ్నికని ఏబయ్యోపడితే నొగుడాకువనారకమాంసాదు రెండిపోయి - ముడతలుపడిన సుర్యంతోనూ, కట్టెవలె బిగుసుకున్న ఎముకలు కనుపించేదేవాంతోనూ, తినిపారేసిన తాటిముంజెలోని కళ్ళవలె గుంటులపడ్డ కళ్ళతోనూ, రామకౌసు చమురుదేనంగున తైలలేపనముగాని, స్నానసాభాగ్యముగాని లలతరబడిగా ఎరగనందువల్ల అట్టకట్టిన తలవెంట్రుకల చుట్టతోనూ చూసేనాళ్ళకి ఓరిప్రదేవతవలె ప్రకాశిస్తూ- ఆదొక విధమైనస్థితిలో ప్రాణాలు ఉగ్గజటి - పంచభూతాత్మకమైన తనదేహాన్ని బలవంతాన్నవీధినబడి ఈడ్చుకొంటూ, ఈడ్చుకొంటూ సుబ్బినాలుగుఫల్గాంగులదగ్గరలో ఉన్న తనగుడికకాకికి ఒక అరగంటనేపటికి ఘటించే రచేసింది.

2

అతనిబాధ అతనిది : శేషశాయి పవ ఏమీ తెలియదు పాపం : ఉదయం తాను చూచిన దృశ్యమే చిత్రములో హత్తుకోగా - తిన్మూలన్న గలిగిన విచారంవల్ల ఓగంటాగంటన్నరనేపు దుఃఖించి.-

“దుఃఖించి ఉపయోగం లేదు, అజ్ఞానంవల్లనే సోగిని ఇట్లాప్రవరిస్తాంది. కాని ఆతెకు ఓయలేక పోలేదు. డబ్బంటే కాపీన్నమాలేదు : లోభిత్వము లేదు: ఆపెకు డబ్బును సద్వినియోగం చేయడంచూత్రం తెలియదు : నేను హరిజననిధికి వండరూపాయలు ఇచ్చినపుడు తాను సంతోషించిందిగాని విచారించలేదే: హరిజనహోస్తలుకు ఏభయి రూపాయలు ఇచ్చినప్పుడు గూడ సంతోషించిందే: కారదానికేతనానికి రెండు

వంద లిచ్చినపుడు సమ్మతించిందే - ఇట్లాటిది ఎన్ని - మొన్న సంక్రాంతిపండుగకు హరిజనుల పిల్లకాయలకు నిడ్డలుకుట్టించినపుడు తాను స్వయంగా తన చేతులతో పంచిపెట్టింది. ఇట్లా నేచేనే సద్వినియోగాలకు ఆమె ఎప్పుడూ నాకు అడ్డు రాలేదు: కాని - ఎటువచ్చి - తన ఇంటివిషయాల్లో మట్టుకు ఆమె స్వాతంత్ర్యంకోరుతుంది: ఆపెట్టుపోతిగా నమ్మకలిగించుకొనివ్వదు: తనకింతస్వతంత్రం ఉన్నందుకు-ఈ స్వల్పవిషయాల్లో రవంతి ఉదారంగామేఉంటే - నాకెంత ఆనందంగా ఉండును! కానీలే: ఈశ్వరని దయవుంటే - ఆమె ఈదుర్గుణాల్ని విడిపించుకోగలను:”

అని కొంతప్రయత్నంమీద దొరటకల్పించుకొని నిట్టూర్పువిడిచి - మరల పేపరు చదువుకొంటూ కుర్చీలోనే కూర్చొని ఉన్నాడు శేషశాయి. ఈలోపల గుమస్తా ఓసారివచ్చి ఏవోకొన్నికాగితాలమీద సంతకం చేయించుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

ఇంట్లోవున్న శేషశాయికే సుష్టిబాధ తెలియనప్పుడు ఇక వీధిలోవారికి తెలియక పోవడంలో ఆశ్చర్యం ఏముంటుంది?

వంట అయిందని సోగిని చెప్పడంతోనే శేషశాయిలేచి భోజనంచేసి, తాంటూలంవేసుకొని ఎండివేళ కాస్సేపు నిద్రపోయాడు. నిద్రలేచింతర్వాత ఏవో కొన్ని బాబులు పోస్తకుపోవలసినవి వ్రాసుకొంటూ ఆఫీసుగదిలో కూర్చున్నాడు. మూడుగంటలయ్యేవరకు ఫలహారంచేసుకుగాని రోమ్యుని సోగిని పిలిచింది. ౭రే నని లేచి పడమటిసందుగుండా దొడ్లోకి కాలుముడుచుకొను పోయేవరకు, ఉత్తరపురట్టు వసారాలో ఎప్పుడు వచ్చిందో సుబ్బివచ్చి క్రింది గోతంపరుచుకొని, దాని మీద తిరగలిపెట్టుకొని వసారాగోడ కోఅడుగుదూరంలో ఓక్షిణపుముఖంగాకూచుని, ఎడంకాలుముడుచుకొని, కుడికాలు సాచుకొని ఎక్కుపెట్టిన ఉండీలుబద్దవలె ముందరికి వంగిపోయిన నడుముతో, ముందుకీ వెనక్కి ఊగిసలాడుతూ, ఉలవలు విసురుతూ నూర్చుంది. “అరే! ఇంతకరక్టగా ఇది దూర్భటికి తప్పకుండా

వచ్చిందే" అని మనస్సులో ఆశ్చర్యము కలుగగా, ఒక్కక్షణం నిదానించి మాచేవరకు తిరగలిపేరయి కొంతకష్టమొంది తిప్పుతూ ఉన్నట్టు అతని మనస్సుకు తట్టింది. అకోటంతీర్చుకొని, బావివద్దకు కాట్లాచేసుకూ ప్రయోగం చేసుకొని పైనునాలుగో చేతులు సుడుచు కొంటూ కంటయింటిగడపవక్కి లోపలికి పోతూ ఉండగా సగోదని అప్పుడే ఇల్లుచిమ్మి సువేయ బోయింది.

"ఇప్పుటికి రెండుమాడు వెలన్నంది మాస్తున్నాను. ఎప్పుడు చూచినా సుబ్బి ఆనుడ్డకట్టుకొని ఉంటుంది. పాపం దానికి కట్టుకోను రెండోనుడ్డలేదు గాబోలు. దాన్ని మాస్తే నాకు సుఖంవస్తుంది. పాత చీరల్లో ఏరో ఓనుడ్డ దానిమెఖాన్ని పారెత్తగూడదటే"

"....."

"అబ్బ! ఈ వానిస్వభావం మాచేవరకు ఉన్నాను. కళ్ళబిరకపోయినా బాగుంటుంది ఈ అవతారాలు. మల్ల దానిచేతనే, ఆ మరకిన్నెలతోనే ఇంటికి పోతూ, కెరుగూ, పోతూ అన్నీ తప్పవు. అబ్బ! అసభ్యం అవుతోంది."

"....."

"ఏరో పాతికర ఒకటిచూచి దాని కిట్టి. నేనీ దుంఘం మాచేవరకు ఉన్నాను."

"వచ్చిపొందుదురా. లోకం చుట్టారినే బాగుంటువు."

"దానిలో పాతికర ఇస్తేనేగాని నా కేమి సహించదు."

"ఇది మరీబాగుంది. కలచినపుడే తాత పిల్చిలా ఉంది."

"దీని కేమైనా లగ్నం కుదిరాలా ఏమిటి?"

"అయితే మీ ఇష్టంవచ్చినట్టు చేసుకోండి. నన్నుగడ మెందుకు? మీకు తెలియని చీర లేమున్నై. మీరే తీసి యిచ్చుకోండి. పాతదో, కొత్తదో నాకు

తెలియదు."

"అంజేగాని నీవుమాత్రం నీచేత్తో యివ్వలేవన్న మాట."

"ఇప్పుడంత తొండరేమి వచ్చిందండీ? మొన్ననే ఆరుకల్లయింద - రాయివంటి చీర ఇచ్చాను. మల్లా ఇంతిలోనే ఇంకొకటా? దానికి లేకపోయినా మీ రెండు? అనవసరపు గొడవలా?"

అని ఏమేమో చెప్పబోయేవరకు నీధిలోనుండి

"శేషశాయి"

"ఎవరువాడు?"

"ఏంచేస్తున్నావోం"

"పస్తున్నా. రా, లోపలికిరా. ఇట్లా వచ్చి నావిట్లో పూగో."

అనేవరకు తోడి అడ్డొంటు శ్యామలరావు చంకన పైన్నినుబాటు వెట్టుకొని పూవిట్లోకి వచ్చి కుర్చీలో కూచున్నాడు సమయానికి వచ్చిన స్నేహితునికి భార్యగర్భం తగవులు తెలియగూడనిది - సగో భని ఇచ్చిన బహుళవల్ల లోపల కుతకుతలాడే హృదయంగాని తెచ్చిపెట్టుకొన్న ముఖవిలాసంతో మరుగు పరుస్తూ, శేషశాయి శ్యామలరావుప్రక్కనే కుర్చీలో కూచుని మాట్లాడుతూ ఉన్నాడు. ఇంతలో పీఠాలోని ఆంలు చాలించి "అమ్మా! తినడానికే" అంటూ రంగశాయి వంట ఇంట్లోకి పరుగుపెట్టేవరకు వెళతామందు" అని రెండవట్టల్లో ఫలహారాలు పెట్టి శేషశాయి, శ్యామలరావునూ చెరోకట్టా ఇచ్చిరమ్మని లోపలినుండి సగోదని రంగశాయిని పంపింది.

"ఇప్పుడేఇంటివద్దగతినవచ్చాను: ఆకలిలే" అంటూ విసుగుతోనే శ్యామలరావు బలవంతాన్న లోపలికెక్కి పుస్తాడు ప్లేటులోఫలహారాన్ని. కడుపులోనూ మనస్సులోనూ బాగులేనందున శేషశాయిమాత్రం కొంచెం ఎంగిలిచేసి, సగంపైగానే ప్లేటులో దిగతట్టాడు. టిటీసుకోని -

“ఇవ్వేళ్ళ క్లబ్బులో పాటకచ్చేరికి వస్తావా శేష
కాయీ?”

“అహా: ”

“తప్పకరా: చాలాగొప్పసాట. ”

“ఎన్ని గంటలకేమిటి? ”

“ఎట్లాలేదన్నా ఆరవుతుందిలే: ఆదిచారం
కాబట్టి నేనుమందుగాపోలేనేగాని తెన్నునుపెట్టు
దొరకదు: నేనునమ్మతా. క్లబ్బులోకలసుకొందాం”
అంటూ శ్యామలరావు వెళ్లిపోయినాడు.

అతడెందుకువచ్చిందీ శేషకాయీ అర్థంకాలేదు:
వెళ్లేదారిగాబట్టి, ఇరుగుపొరుగు కాపురంగాబట్టి
పోతూపోతూ ఇట్లా తొంగిచూడడానికి వచ్చాడుగా
బోలునని అనుకొని-“ఎందుకో ఓఅందుకునే. దీనికింత
అలోచనయేలే? ఎందుకొరకైనా సమయూని కందు
కొన్నాడు.” అని అనుకొంటూ, సోజినిసంభాషణ
వల్లగలిగినరచ్చపాటు చిత్రానే ఇంకాస్వస్థతలేకుండా
ఉన్నాడు. ఇంతలో

“యేమంజోగ్: ఇట్లారండి: ఇట్లారండి -
తొందరగారావారి: అయ్యయ్యో:”

.....”

“అయ్యయ్యో తొందరగారాండి: చావారి
రావారి. ”

“ఏమి? ”

“ఏమిటండీ. సుబ్బివిసురుతూ విసురుతూ ఇట్లా
ఖిరుమకొని కిందికిఓరిపోయిందీ? ఇట్లా పడిపోయిందే
మిండి? పిలిస్తేపలకపంలేదు. ”

“అయ్యో పాపం! ఇట్లా పడిపోయిందే”

“ఏమిటో! ఇప్పుడు మాకానండీ. విసురుతూనే
ఉంది”

“దీనికేమైనా జబ్బుందా ఏమిటి?”

“అబ్బే లేమండీ! ఏమి నెలలుగా చూస్తు
న్నాను. ఎప్పుడూ ఇది ఇట్లా పడిపోలేదు. అయ్యో
పాపం! ఎట్లాగండీ ఇప్పుడు”

“డాక్టరును పిలుచుకొని వస్తానుడు”

“పిలిపించండి పాపం. చూడండీ, ముందు దాని
ముసుడికి చెప్పి పంపండి. కాస్త పట్టుకోనై వా పట్టు

“నే పట్టుకుంటారే”

“మీరు వద్దు. వాణ్ణి పిలిపిస్తూ—అన్నట్లు
మరిచిపోయాను. దీని మొగుడికిగూడా నిన్నరాత్రి
జ్వరం వచ్చి పడివున్నాడని చెప్పిందండి పాపం.
అయ్యో: ఎట్లాగండీ”

“అయ్యో” అంటూ శేషకాయీ సుబ్బికి సమీ
పంలోకి పోయి కూచున్నాడు. సుబ్బి కుడిచేతిని బల
వంతాన ఎత్తి నోటికిగ్గర పెట్టుకొని “దాహం దాహం”
అని అర్థం అయ్యేట్లు పంజా చేసింది.

“మంచిసీగు కావాలట. కాసినిసీగు తీసుకురా”

“అయ్యో పాపం! శోమవచ్చింది కాబోలునండీ.
నిన్నటినుంచీ అన్నంలేదు పొద్దున చెప్పిందండీ పాపం.
అతిగినపుడు ఆశేపహబ్బులయినా పారేశానుగాను.
పొద్దున్న అంట్లో అన్నంగూడ మిగలలేదు ఇవ్వేళ్ళ.
ఈమ్రోగూడ గంజిలేకుండా వచ్చింది గాబోలు
సన్నాసిమంప: చెప్పగూడనూ, పోనీ: ఏమీ చెప్ప
కుండా వచ్చి తిరగలి మందసుకొని మార్చుంది”

“నీచురువు తర్వాత చదివొచ్చులే. ముందు
ఇన్ని సీగు తీసుకొచ్చి గొంతులోపోయి”

“చన్నీల్లా, వేన్నీల్లా”

“గోరువెచ్చని సీళ్ళయితే మంచిదే”

“తెస్తాగాని ముందు ఈలోటాలో చల్లనిసీగు
దాని ముఖాన్న కొట్టండి. కొంత తెప్పిరిల్లుకుంటుంది.”

“ అయ్యో: మళ్ళీ చూపుతోందే, దాహమట —
తొందరగా సీగులే —. ”

లోటాలో సోజిని సీగు తెచ్చేవరకు— సుబ్బి
నోరు తెరిచగా—శేషకాయీ గొంతులో ఓ గుక్కెడు
సీగు పోకాడు — నోట్లోపోసిన రెండునిమిషాలవరకూ
సీగు గొంతుదిగలేదు. క్రమ క్రమంగా—ఒక్కొక్క

చుక్క దగమింగుట ఆనుక్కడునీళ్లు—అయిదు నిమిషాలకు మింగింది —.

“ మాన—ఇక వట్టినిస్తునద్దగాని — కాసిని చిట్టుక కునీళ్లు త మారుచెయ్యి — నేను పోయి దీని మగనినైనా, కొడుకువయినా పిలుచుకొనివస్తా ” నని సుబ్బిని సరోజినికప్పగించి, శేషకాయ పరుగు సుబ్బి సంసారం ఉండే సుకేశకాడికి పోయినాడు.

శేషకాయఇంటికి వాయవ్యమాలగా, గోధుమ పడమటగా ఉంది సుబ్బిసుకేశ — నాలుగు ఫర్లాం గురులుంది దూరం — ఆసుకేశ అట్లా ఆపక్కగా ఉందని అనుకోవడమే గాని శేషకాయ ఎప్పుడైనా వాళ్ల సుకేశకాడికి వెళ్లాడా, వచ్చాడా.

అక్కడ సుబ్బిసుకేశ ఒక్కటే గాక ఇంకా ఏడుసుకేశలున్నై. ఏనుడికేశాడిపోతే సుబ్బిసంసారం కనుపిస్తుందో తెలుసుకోవాలి శేషకాయకి: అన్ని సుకేశలూ చుట్టు సుకేశలే. ఒక్క అనుసు ఎత్తనగా బోలు మట్టిగోడపైటి, దానిపాద తాటిఅకులూ, చిరిగిపోయిన ఈతచాపలూ కప్పి అమర్చబడి ఉన్నవి. మనిషి మార్పుని డేకుతూ లోపలికిపోగల సందుమాత్రం ఉంది— ముఖద్వారం. మిగిలిన యానాడులందరూ పనులకు పోబట్టిగాబోలు అందుకేళ్లు ఎక్కడా శబ్దంలేకుండా—ఈతాకుతిడికలనో మాయబడిన ముఖద్వారములు గలవై — సుకేశలన్నీ నిశ్శబ్దంగా ఉన్నవి. ఒక్క సుకేశకాడ మాత్రం సందిడిగా ఉంది. సుబ్బిపిల్లలు—అప్పపప్పుడు తల్లితో శేషకాయఇంటికన్నా పోతూఉన్న వాళ్లయినప్పటికీ—ఎందుకల్లనో శేషకాయకి వాళ్లు గుర్తు చిక్కలేదు.

ఈయన పోయేవరకు సుబ్బిపిల్లలు—నలుగురు అడవిపిల్లల, అయిదుగురు మొగపిల్లలూ— సుకేశకాడ బయట గలభాచేస్తున్నారు. ముసలాడు - తండ్రి సుకేశలో కాళ్లుచాచుకొని క్రిందనే తలకింద ఇటుకరాళ్లు ఎత్తు పెట్టుకొని ఇల్లికిలాపండుగాని ఊ, ఊ, ఊ అని మూలుగుతున్నాడు. శేషకాయ వచ్చినసంగతి

బయట పిల్లలెవ్వరూ గమనించలే దింకా. సుబ్బి పెద్ద కొడుకుసుబ్బరాముడు ౧౭ ఏళ్లవాడు ఓగోచీపెట్టుకొని నడుంగా మార్చున్నాడు. వాడిమట్టా మిరిసకెల్లలం దరూ—చూచుకొంతమంది—చుంచొనికొంతమంది—గంతులేస్తూ కొంతమంది—మారాములు చేస్తున్నారూ. సుబ్బరాముడికి వాడిచెల్లెక్కడిదరికీ గుడ్డలన్నీ తడిసిపోయి ఒళ్లంతా బురద అంటుకొని ఎండిపోయి నల్లగా, బురదలో పొర్లివచ్చిన వరాహవతారాల్లాగా ఉన్నారూ.

సుబ్బరాముడు తనమం దొకకుండబొచ్చెట్టుకొని మిరిసవాళ్లు మారాముళ్లుఉడతూ ఉంటే వాళ్లని న మా వ్వా, భయావ్వా సమాధానపెడతూ ఎవ్వరికీ లోపం లేకుండా పంచిపెట్టుతున్నాడు; కాని తనకంటే చిన్నవాళ్లయినప్పటికీ—ఒకరిద్దరు ఆఘాయిత్యపు పిల్లలు సుబ్బరాముడిమీది కెగబడి, బొచ్చెలోనిది బలవంతంగా హస్తచెరుక్కుని దూరంగా పారిపోయి మామిడి చెట్టుకింద నిలచుకొని ఆత్రంతో గతుక్కొంటూ నోట్లో కుక్కుకొంటున్నారు. “ ఈ పారిరా సభనా పెడతారే. అమ్మకి అయ్యకి మిగలవనిలే అంతా మీ పొట్టనే పెట్టుకొంటే”అంటూ సుబ్బరాముడు చేయి బారిపోయిన వస్తువును సరించి తమ్ముల దుండగానికి ఆక్రోశపడుతున్నాడు. మరికొంత మంది అన్న ఇచ్చిన దంతోనే తృప్తిపడి మంచితనంగానే అన్నను బెల్లించుకొని తీసుకొని తింటున్నారు. పిల్లలొక్కల్లా ఎవెల్లనాడు - శేషమ గాబోలు - నాలుగేళ్లకుంక - ఈమధ్య ఆడుకోవడంలో ఎక్కడవంచో కాలవారిపడి, ఎడంకాలవోడో విరిగినందున చచ్చినంత జబ్బుచేసి చికిత్స చేసేవాళ్లలేక పోయినకాలారానందున డేకుకొంటూనే త్రొక్కుల్లాడుతున్న ఆ సంఘంలో ఎట్లాగో మారి అన్నమీది కెగపడ్డాడు. ప్రాణంమీడికొచ్చి తిరిగి జన్మ ఎత్తిన త జబ్బుచేసి నందువల్ల శేషకి బలహీనవల ఊపరపొట్ట పెరిగి కాళ్లుచేతులూ సన్నని మాచేవాళ్లకి వీడ్చి బతుకుతాడా అని అనిపించేట్టున్నాడు పాపం. వాణ్ణి చూడంగనే సుబ్బరాముడికి దయగలిగి ఉన్నవాటిలో లేతవి మంచివిగా రెండు ఏక బురదనులికి “ఇంకా

లిను" అని చేతిలో పెట్టాడు. మిగిలినవాళ్లు చేతికం దినవి తొండరగా నోట్లోవేసుకొంటే అన్ని మల్లా ఇస్తాడని ఆశతో చేతిలోనివి తొండర తొండరగా బురదా బాడే అనకుండానే నోట్లోవేసుకొని కనుకూ కనుకూ నమిలి మింగుతున్నారు.

ఈచర్యలన్నీ గమనిస్తూనే శేషశాయి చూస సంపును సమాపించాడు. శేషశాయిని చూచి నుబ్బ రాముడు వాని చెల్లెల్లిద్దరూ కొంత జ్ఞానంకలిగిన శుభు వచ్చినవాళ్లు కాబట్టి లేచి నిలబడ్డాడు. మిగిలిన కుర్ర కుంకలు గంతులేస్తూనే చేతిలోనివి తింటున్నారు. "ఒక ఆబొచ్చెలోనిది ఏమిటిరా" అని శేషశాయి నుబ్బరాముడిని అడిగి, అనుచుంటూనే పిల్లకాయల చేతుల్లో వున్నవాటిమీదికి ఆశ్రయత్నంగా తిని దుప్పటిపోగా అవి పచ్చికప్పులు, పచ్చిచేపలు, పచ్చిపండ్లకాయలుగా వంటనే తెలుసుకొని అప్పశ్యం చూడకుండానే తనకు గలిగినవికారానికి వాంఛితపునుంజేయవనిభయపడినట్లు ఇంకెళ్లుమీదకొని "సశ్వశ్వరా! ఈ చనం మర్దికం నాజన్మలో" అని అనుకొని కళ్లు తెరచినవకు నుబ్బ రాముడు బొచ్చెను వాలున మారంగా దాచి పిల్ల కాయల్ని బయటికి వాగనంటి సుశికాకికి పోయి "అయ్యోయ్ పంకులు వచ్చిండు" అని సుశికా ప్రాచయోపవేశదీక్షలో సరుండిఉన్న తండ్రిగో చెప్పి నాడు.

"ఒరే! మీనాయన పట్టాసంధిరా"

"మొన్నలేశమంది బువ్వజేపిండి. ఈ పొద్దంతా జరం తగిలింపిండి. అయ్యో, బయటికి రావే సీపాటి! పంకులు వచ్చిండు"

"నీకు జ్వరంగావుంటే నీవుగావ్వుజే, పంకుకో. నీకు మంగు పంపుతావే. ఒరే! నీవేలేమిటిరా"

"నాకేరు నుబ్బరాముడండి"

"ఒరే నుబ్బరామా! నీతో పని ఉంది, ఇంటి దాకారా"

అని శేషశాయి అనేవరకు ప్రస్తుతా అని నుబ్బ రాముడు దాచిపెట్టిన బొచ్చెమీద తాటాకుక్కి వైస

రాయి బగువుపెట్టి శేషశాయితో నూడ సమకనే పోయినాడు.

"ఇచ్చేత మీగు మీగు తినలేదురా నుబ్బ రామా!"

"లేను చాలు! గింజలు లేవు. మా అమ్మ పని చెడవుటిమంటే నూలికి పొయ్యెవాళ్లు శేష నిన్నా మొన్నా గింజలు దిక్కలేను. శేష కోతకు నూలికి పోతానంటే ఇంటికాడ అమ్మకు బాగులేదని నన్నీడ ఉండమనిపెప్పి మా అమ్మ మీయింటికి వచ్చింది. పోనీ మా అమ్మయినా ఈ నానునూ... లు వరికోతకు పోనాలనుకొంటే ఇంటికాడ అమ్మగోగు శలవివ్వసెంటే వస్తానట"

"మరి నిన్నటిమంటే ఏంతిన్నారరా మీగు?"

"అచ్చేళనంజీ! ఆ పచ్చే! నాను తెచ్చుకొని తిన్నాం. మా అమ్మకి నిన్నటిమంటే అనినూడా జేపిండి"

"మరి మీ అమ్మకెందు కివ్వజేసంగా?"

"మా అమ్మ పచ్చిని తినపిండి. పోనీ కాబ్బుకొనేనా తింటుందని నిన్న సుగ్రాహ్నం నానున చేరేసిన దాచి పెట్టిన నివ్వరూ చూడకుండా కుక్కవచ్చి మింగేసిం పిండి. మా అమ్మ నిన్నటిమంటే వస్తేపిండి—"

"అట్లగురాదాపం. చూడు, మీ అమ్మకిందాక మాయింటికాడ జబ్బుచేసే సడిపోయిందిరా. ఇదిగో - అట్లొ నొడ్డోకిపోయిమాగు..." అని అప్పుడే ఇంటికి చేరుకొన్న శేషశాయి నుబ్బరాముడిని సంగుసంగా నొడ్డోకి పంపి తాను లోపలినుంచి వచ్చాడు. అప్పుడే దిట్టుడుకునెట్లు తయారుఅయినందున గిన్నెలోపాను కొని సరోశిని సుశ్చింగరతచ్చిపెట్టింది. వాటిని నుబ్బ రాముడు నుబ్బగొంతులోపాసి సీసరగంటికి నుబ్బ లేగుకొని కళ్లునిప్పి కాస్తలేని మామన్నతర్వాత

"ఒరే: ఇచ్చేతకు పని చాలుగాని మీ అమ్మ నింటికి తీసుకొనిపోరా నుబ్బరామా: ఇదిగో ఈ రెండు గూఢాయలూ తీసుకొనిపోయి గింజలు తెచ్చుకొని తినండి. తర్వాత చూడాం" అని శేషశాయి

సుబ్బరాముడి చేతిలో కెట్టేవరకు మేరువువర్వతం వారికినట్లు, కట్టెలుగట్టేసట్లు సంతోషిస్తూ సుబ్బరాముడు తల్లిని చెప్పిపట్టుకొని తిన్నగా నడిపించు కొంటూ ఇంటికి తీసుకొనిపోయాడు.

“చేతి కెంతవస్తే అంతే ముంగుళి నుకా ఆలోచనలేదు. ఒక్కసారి రెండుగూపాయ లిస్తారా నక్కడవైనా. అంత బాగాయి” అని నవ్వుకుంటూ సోదరిని లోపలికి పిలిపిపోయింది.

నాయనం అయినా, ఆయనన్నరగం లయినప్పటికీ పొంగిచేర్చినంత మనవిపోయి కేషుకాయ ఒకటిపానులోబడి ఉక్కిరిబిక్కిరిస్తున్నాడు. కాబట్టిని లిల్లిలాగా ఒక అరగం నీపు ఇంట్లోనే అయిపోతూ తిరిగి సుమాస్తాను పలికింది. దాట్లగు పెద్దగమండి మంచుత్రప్పించి సుబ్బ మగనికిపంపి అప్పుడే పొద్దుకూసంనుండి కాస్త కొలు సాగిపంకోసం పెన్నాపదనపు పికారుకుపోయి అపసరానుతీర్చుకొని చిక్కిపోయి ఏను గంటల కంటికి వచ్చి పైకత్తరియం కొయ్యకుతగిలించి చొక్కా విడిచి నుండున్న భుజంమీదపేసుకొని ఏమిలోచనంనున పడకగడలో పరుపురూపి పండుకొన్నాడు.

సోదరిని లోపలవంటచేస్తూ పొయ్యిమీద కెట్టిన బాణలిలోని నేపుడుమరలోని పొరుపులలోనూ, కట్టెచాగులో పెట్టిన తిరగ మోతలతోనూ, మంయ్యి చంయ్యిమనే గ్వసులుపట్టిస్తూ, పొరులుచేయించినపుడు చేతిలోగరిబ బాణలికి తగిలించువల్ల కలిగినశబ్దముల తోనూ, నీళ్లదండలో చేయిమంచినపుడు కలిగే శబ్దములతోనూ వంటింట్లో గాకుండా ఇల్లంతా కోలాహలించేస్తోంది. పొయ్యిమీదబాణలి కిందికి దింపవలసి వచ్చినపుడు కాబోలు చేతిలోనుండిబారి చేయూ, బాణలి కలుసుకొన్న సంపర్కంవల్ల పంపం సోదరినికీ చెయ్యి చురుసునేవరకు “అబ్బబ్బ దీనిమొగుల తగల బెట్టా” అని ఎవరినో, ఎందుకో తిట్టి, ఖంగు మురిపెద్దశబ్దంఅయేటట్లుగా బాణలిని వంటయింట్లో గచ్చుమీదపడేసింది. చెదరి కిందిపడిపోయిన కూర

ముక్కలని ఏరి మట్టిబాణలిలో నేస్తూఉండగా ఇంతలో “అమ్మా: అన్నమే” అని రంగకాయ వచ్చి తొండరచేసేవరకు “ఉండరా: చిన్నాఉంటేను. ఇంకా పొద్దు గూకలేకు: కాస్తనిలు” అ కడుపాదని కన్ను నొడకయినప్పటికీ సోదరిని కనుగొంది. ఉద్దగడ్డ నేపుడుచేసి చారుకాచి మినుమువేసి చింత పండు పచ్చిచేసే పుట్టి పేరునుంటే కాస్త అల్లం చేసి పచ్చిచేసి పొద్దుబాట నిద్రపోతానని రంగకాయని పిలిచి అన్నంపెట్టి నీచిపుచ్చి గంట పూసుకొనేవరకు పనిమీద దాటింది.

“ఏమండ, లేవరామో, పొద్దోయింది.”

“.....”

“.....”

“.....”

“కెంపిల్లాడేమనూ, మాపుడ్యార్ని ఇంత తిని నకుం నాలుస్తాను.”

“.....”

“అబ్బా: ఇవ్వక దానిమండ విరుచుకొనిపడి పోయి ఇంటిపనిఅంతా నాకు అప్పగించి మరీ పోయింది దానిమొఖంమండా.”

“.....”

“ఏమండ: మిమ్మల్నే. నాకు కాస్తా, చేసు లూ స్వాగ్ధసంతోషం: అన్నం చిల్లారిపోతుంది. నాలుగు మెనుకులు నేసుకొంటేనేగాని, నాకు ప్రాణాలు నిలిచేట్టేనేవు,”

“.....”

“తొండరగాచేచి అన్నంతిని మరీ పడుకొందు రూ..”

“.....”

“.....”

“.....”

“ఎన్నిసార్లు పిలిచినా పలకనే పలకరేమండీ; బదానూ ఏమిటి? చిన్నాఉంటే మీకు పిరికి వేళాకోళం.”

“.....”

భా ర తి

“ఏమిటి? నిద్రవా ఏమిటి? అన్నం తినకుండా నిద్రమింటి - చిన్న పిల్లాడిలాగ” అంటూలేచి సగోదినీ శేషశాయిపరున్న మంచం దగ్గరకు వచ్చింది. ఔషధములైటుకు తలుపు అడ్డం వచ్చి శేషశాయి మెఖానకి చీకటిఅయింది. దగ్గరకు వచ్చి తట్టి పలకరించింది. శేషశాయి పలకలేదు. మిడిచేయివేసి ఇబ్బాఇబ్బాకదిపి పలకరించింది: నిద్రపాతూఉన్నవాళ్ళని శేషశం సభాంగాని మేలుకొని ఉన్నవాళ్ళను శేషశం కష్టంగా! ప్రయత్నం కోపవే మోసని అనుకొని చీకటిలోవున్న శేషశాయి మెఖానికి తన ముఖం దగ్గరగా పెట్టి - మందుకువంగి శేషశాయికి కిక్కిచిలు పెట్టింది అని పనిచేయలేదు. “ఏమిటండీ: ఇబ్బాపంపి కొన్నారూ.” అని నీడంపుచ్చుకొని ఆ పక్కగా ఒగ్గిరి పంపి కొనిఉన్న శేషశాయిమెఖాన్ని తనపక్కకి తిప్పుకొనే ప్రయత్నంలో ఒప్పుకొచ్చగా చేతికెగిరింది. కొంచెం ఆందోళన కలిగి ఏమిటాయనుకొని, మంచంమిడిచాయని తలగడమిడి చేయపడేవంతు అది చల్లగా మద్దలా ఉంది.

“ఏమిటండీ: ఎందుకట్లా?”

“.....”

“ఎందుకూ ఈమెఖం?”

“.....”

“చెప్పురుగదా? నన్ను చంపుకొన్నంత ఒత్తే” అని అశేవకు శేషశాయి శేచికుర్చొని రెండు చేతులూ సగోదినీ మెడకుమట్టి తల ఆమెభుజంమీదపెట్టి కళ్ళకు చిల్లులు పొడుచుకొని - ఆమెరవికను స్నానం చేయిస్తున్నాడు. సగోదినీకి కంపంబుతుంది.

“సగోదినీ, వాగ్విలాస ఆ రిలేదు: అన్నం తినను”

“.....”

“తినలేను: నాకడుపులో నీవు చిచ్చుపెట్టి నోటిలో అన్నం పెట్టికే నేను తినగలవా?”

“.....”

“ఇన్నాళ్ళగా నాతోకాపురం చేస్తున్నావు గాని నామనస్సెట్టిదో నీవు తెలుసుకోలేక పోయావు

గదా! నాకానందం కలుగచేసేపనులు నీవు చేసినవైదుగదా నీ చేతి అన్నం నా కానందం కలుగ చేస్తుంది. ఈ కోణ నాజన్మలో దుర్గినం—”

“నే నేంచేశానండీ. అంత తప్పుపని చేసిన జ్ఞాపకం నా కేమిలేదే?”

“అవును. అందుకనే నాదుఃఖం. నీవు కోణా చేస్తూ ఉన్నది నీకుపరిపాటి అయిపోబట్టి నీకు తప్పుగా తోచిను. అదితప్పు అని ఇతరులు చెప్పినాగాని నీకు తప్పు అని తెలియదు. ఒకవేళ ఇతరులు చెప్పినా గూడ నీకు తప్పుగా తోచిపోయింది.”

“.....”

“సగోదినీ! ఉదయంనుండి చూస్తున్నాను. నీ వింతకీకహనం వని నే ననుకోలేదు. అనేక గ్రంథాలు చదివావు. అనేక పత్రికలు చదువుతూ ఉంటావు. కేళిమూ కేళిభక్తి అంటే సరేనంటావు. కాని ఏమిప్రయోజనం? నీ ఇంటిమంగిల తాండవించే దరిద్ర జీవితమే తరిమివేయలేకపోతున్నావు. ఎందుకీ దొర్లాట? ఎవరికొరకు?”

“

“పొద్దున్న నీవు చేసినపూరగాయలవేరం నీ విన్నదేనైనా జ్ఞాపకం ఉందా? ఆ బేరాలు చూచినప్పటినుండి నాదుఃఖం ఇనుమడించింది. ఏమిడీదగ్గర, చిట్టెడు గింజలదగ్గర వాళ్ళను ఎం ఏనీపించి పంపావు. ఛీ. ఛీ. ఇంత ఉదాగ భూస్వామిగల హృదయంకలదానవని నేనుకోలేదుసమా. పనిచేయక, సోమరిపోతుండా, మప్పి ఎత్తుకొని బ్రతకడం గౌరవంగా భావించి, ఏదీ తగో, ఏతాంబురాయో పట్టుకొని, మెఖాన్న విధూతి పెండికట్టులో, తిరుచూర్ల తీగలో ధరించి ఏ బ్రహ్మం గారి తత్వాలో పాడుకొంటూవస్తే తవ్వలతోనూ, సోలలతోనూ ఉపాదానం చేస్తావు. కాని అడకొని తినడం ఇష్టంలేక, ఇతర పెద్ద పెద్ద వ్యాపారాలు చేసుకోవడం నీలలేక ఏ కూగో, ఏ కాయో, ఏ ఆగో, ఏ ఆలమో కష్టపడిమెఖాని నీ యింటికాడికి అమ్మకోనువస్తే వాళ్ళతో ఆబేరాలేమిటి? ఎన్నిదమ్మిడిలు

ఈ ప్రకారంగా మిగిల్చి నీ మెడలోని నాలుగువేల రూపాయల బంగారం బరువును మరింత వృద్ధిచేయాలనుకొన్నావు? పట్టువాసాల్లో మెప్పుగ్గానికపోతే తేరంచేయగూడదని పెద్దపెద్ద అక్షరాలు అచ్చువేయించి ఎదురుగా తగిలిస్తారే? మొన్న నీవు రెండు వందలరూపాయల చీరలూ రవికలూ కొనుక్కొన్నావుగదా: ఆప్పుడు ఈ చేరాలు చేయలేక పోయినావేమి? ఈ వంకాయచీరాలు అక్కడ పాగవళికామా! వీళ్లు దరిద్రులు గాబట్టి, నీవు విశ్వరంగం కరాలవు గాబట్టి నీవు కొట్టినా తిట్టినా పడి ఉంటావని గదా నీకు ఈ వంకాయలదగ్గరా - పొన్నగంటాకు దగ్గరా - లేవ పళ్ల దగ్గరా. ఛీ: ఛీ: ఛీ: ఎందుకీ చేరాలు ....."

"

"అబ్బా! తలచుకొంటే కడుపువహించుకొని పోతుంది. "బాలింతరాలిని రవికలేక బయటికి పోవాలంటే సిగ్గువునుంది. ఒక్కపాతనవికే పారెయ్యమ్యా" అని నీనంటి ఆపివోయికింది అడిగితే అంతమాత్రం యివ్వడానికి నీకు మనస్సురా లేకపోయిందిగదా: "అన్నంలేక పారెండిపోయినై - ఒక్కపిత్తచి అన్నం పెట్టమ్యా" అని అడిగి ఎరుకలదాని ఆకలి తీర్చలేక పోయినావు. ఆఖరుకు చంటిబిడ్డ మాడున పెట్టుకొను రవంత అముదంచుక్క పెట్టమని గోలపెట్టితే నెయ్యి ఊగుకోలేదని తలుపుబిగించి లోనికిపోయావు. నేనన్నీ గమనిస్తూనే ఉన్నాను: నీస్వాతంత్ర్యానికి భంగం కలిగితే నీవు ఆ సమయంలో ఓర్పు కోలేదని, సమయంచూచి నీకు నచ్చచెప్పాలి అని ఆప్పుడు నోరుమానుకొని ఊరుకున్నాను. : రోజినీ! అడవాని మనస్సు మగవాని మనస్సుకంటే కోమల మయిందని అంటారుగాని నాకు నమ్మకంలేదు"

".....

"నేనీట్లా అంటున్నానని కోపపడకు. నా మనస్సు కుమిలి కుమిలి నీమీద నాకు గలప్రేమ నన్నీ రోజు ఇట్లా అనిపిస్తుంది. నీవు దినమూ చేసే చర్యలలోని అర్థం నీకు విపులంగానచ్చచెప్పి నే నభిలషించిన

విధముగా నిన్ను మార్చవలెననే నాకోరికగాని నీ మీద నాకు అమాయా, ఆగ్రహంలేదు: తెలిసిందా. ఆఖరుకు నీచేత సుబ్బి కొక పాతచీరైనా ఈరోజు ఇప్పించలేకపోయాను నేను ఇవ్వలే. ఆరునెలలయింది చీరయిచ్చి ఇప్పుడేమి తొందరన్నావు. నీవు ౬ గంటల కొకసారి చీర మార్చునిడే ఉండలేనే. అది ఆరునెలల కయినా చీరమార్చుటకు వాయిదా రానప్పుడు ఇంకా ఎప్పుడు వస్తుంది? నీ చీరలూ, నీ రవికలూ దాచి పెట్టుకొను ఒ బీరువాచాలక ఇంకో బీరువాను చేయించమని తొందర చేస్తున్నావు గదా! ఎందుకు నీకిన్ని చీరలు? రోజుకు పదిగంటలకాలం నీయింట్లో దాస్యం చేసి, నెలకు రూపాయి పావలా శీతం తీసుకొనివీచించే అడవానికి చీరలుకొనుక్కొను పెట్టు ఎక్కడనుంచి రస్తుందినుకొన్నావు. నిన్నాశ్రయించుకొన్న జీవితం నీకే కరుణలేనపుడు. ఇక బయటివార్ల కెట్లా గలుగు ననుకొన్నావు, 'వరికోతకు పోతాను. నాలుగు రోజులు శలవు ఇవ్వవలసింది' దని కోరినే నీవు నిరాకరించి నా వటగా! అబ్బా! ఎంత కఠినస్థానం నీది సరోజినీ. ప్రేమలేని జన్మ నిరర్థకం. కరుణలేని జీవితం నిష్ఫలం. దిగుదాక్షిణ్యాలు లేని జీవనం నిష్ప్రయోజనం! నిష్ప్రయోజనం! షష్టిక అవుతుంది. ఇన్నిమంచిసీళ్లు ఇయ్యి..."

"....."

"ఇంతకీ నేను చేసుకొన్న పాపఫలం కాక పోతే నీచేతికిందపనిచేసే నీనంటి అడవానియెడ నీవితర కార్యం వహించి, నాకింతముఖం కలిగించి ఉండవు. ఆహా! తలచుకొంటే ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. నాకంటే రెట్టింపుగా నెలకి వందలకొద్దీ సంపాదించుకొని, తిన్నది హరించుకోలేక, అశీర్వాధిచే బాధపడే నానంటి స్త్రీడరు శ్యామలరావు ఇంట్లో అనుకుప్పెంగనే, అడగకుండానే పల్లెంలో అమర్చి ఫలహారాలు ముందుపెట్టి నావు. కాని చెమట ఊడ్చి నీకు ఊడిగంచేసే దానిదానికి ఒక్క బేడడబ్బు రివ్వలేకపోయినావు. అబ్బా! ఈ రోజు దాని ప్రాణాలు మన ఇంట్లో అన్యాయంగా

పోయి ఉండునే! దాని సుడికకుపోయి చూతును గదా, కుచేయిని సంతానవలె దాని పిల్లలు పడుచుండి తన దానికి కూడులేక, నిన్నా ఈ గోడూకూడా పచ్చి చేపలు, పచ్చికప్పులు, పచ్చి ఎండ్రికాయలు-బురదలతో పట్టినవి. బురదయినా చులపకుండా తింటున్నారు. ఇక నాకు అన్నం కోటికట్లాపోయింది సగోజినీ! నీవు పోయితిను. నాకు ఆకలి అడుగంటింది."

"....."

"మరిగింది ప్రయోజనంలేదు. నే నిట్లాగా, నీట్లాగా కళ్ళనీళ్లుకారిస్తే ప్రయోజనం లేదు. ము కన్నీటిధార దారిద్ర్యముఖాన్ని చిల్లార్చి, ఈ జన్మలో ఒక్కశీఘ్రని చుట్టమైనా తొలగింపజేసవును గదా మన జన్మ సార్థకం. అదలేనవును ము బస్తి ఎందుకు?....."

"....."

"స్వప్నంలో కట్లా మానవజన్మ సహ్యోత్సాహమైన దాని పెద్దలంటారు. అంటే గారు చాలా పవిత్రమైనవిగూడా అంటారు. అట్టి పవిత్రమైన జన్మలు పోషించుకొనేతందుకు అన్ననూ, నీళ్లూ లేక, ఎన్ని మలమల నాడునూ సగింది పోనున్నామో నీకు తెలియదు. నీ కాకలిబాధ ఎట్లాంటిదో తెలియదు గాబట్టి గోకంలలో నీకాకలి బాధ ఉన్నదని నీవు తెలుసుకోలేక పోయావు. దారిద్ర్య దుఃఖం నీకు లేదు గాబట్టి లోకంలో అలా లేదనుకొంటున్నావు. గడపదాట్టి బయట తలమాప వలసిన అవసరం నీకు లేదు గాబట్టి, గోకంలలోవున్న దుఃఖం నీవరుగవు. నీకాళ్లకు ముక్కుకొని నీకు దాద్ర్యంచేసే గూవాడిదాని కడుపులోని బాణే నీకు తెలియనవుతూ, ఇక బయటిబాధ నీకు ఎట్లా తెలుస్తుంది?"

"....."

"నీసంపారంలో నీకింత వ్యర్థం ఉన్నందుకు, నిన్నంటిపెట్టుకొని నిన్నాశ్రయించిన దురిద్రుగొట్టు శీవుల్ని ఎంచరిని నీవు ఉద్ధరించగలవో ఆలోచించుకో. నీభర్తమీద, నీపుత్రునిమీద నీవు ఎట్టి ప్రేమతో ప్రవర్తిస్తున్నావో అట్టి ప్రేమనే ఇతర శీవులమీద ప్రసరింపజేస్తే ఇట్టి అల్ప సుఖాలు అలవడువు. సగోజినీ! ఇక నైనా నీమిత్రులమార్చుకో. ఎన్ని గోజులనుండియో నీకే విషయాలు చెప్పవలెనని అనుకోవడమేగాని నాకు అట్టి అవకాశం ఇదివరకు చిక్కలేదు."

"నాథా! నా తప్పులన్నీ గమించితి. ఇక మీరం మీ కోరిక ప్రకారమే ప్రవర్తించి మీకానందిము కలుగజేసి దనములు గడపకొంటూ ఉంటాను. ఈతిప్పు గమించి ఈవ్రాట ఫోజునానికి తెలిసి."

"సగోజినీ! ఈనాడు నామనస్సులో గలిగిన ఈ దుర్భక్తమైన ఆశేపని ఈరాత్రి ఉపవాసవ్రతంవల్ల గాని చిల్లారి, నాకు శ్వాంత కలుగును. నే నీరాత్రి ఉప వసించి సర్వేశ్వరుని ప్రార్థనూ గడపవలెనని నిశ్చయం చేసుకున్నాను. నీవు మరొకలానున అనుకోకు."

సగోజినీ లోపల పొంగివచ్చేదుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక అనొక విధమైన అవధిలోపడి మనశ్శాంతికొరకై వాదని పొడములపై వ్రాలి అతిని పొడపద్రుములను కన్నీటిగాఢ చే అభిషేకించింది. పొడములపై చేయబడిన అభిషేక వైత్యంవల్ల శేషశాయికి తలవేడికొంత ఉపశమించిందిగాని, కడుపులో బాధ యింకా తగ్గనందువల్ల 'లంఘనం పరమావధం' అని ఆరాత్రి సర్వేశ్వరుని ప్రార్థనూ తన వ్యాధిగూర్చి ఆయన పది సార్లు ధ్యాననిలీలి ధ్యానించుకోగా, కడుపులో వేడికూడా కొంతవేపటికి చుడ్డగా నిద్రపట్టినది. సగోజినీకూడా ఆరాత్రి అన్నంవర్జించి భర్త నిద్దరపోయినవిషయగూడా ఆయనకు శ్రోత్యోపచారాలుచేసి, ఆరాత్రి భర్తను అనుకరించి, తెల్లవారి లేచేవరకు ఆమెకు ఆకలిబాధ ఎట్లాంటిదో కొంత తెలిసింది.

మన యాహారము

౨౦

గోటిటి జోగిరాజు

యమనామ సంవత్సర కార్తికమాసపు సంచిక
యందలి తొమ్మిదవ వ్యాసమున కూరగాయలు
మొదలగువాని యాహారపు విలువనుగూర్చి తెలుపబ
డెను. దానితో నాయాతరగీతుల తిండివస్తువుల తత్త్వ
పరిశీలన ముగిసెను. ఈపరిశీలనవలన నాయాతరగీతుల
లోని యేప్రత్యేకవస్తువుగాని మానవశరీరమునకు సమగ్ర
మును, ఆరోగ్యకరమునునగు నాహారముగ బనికవచ్చునని
చెప్పదగునది కనబడెను. అనుకూలముగు కొన్నివస్తువు
లను చేర్చితినిగాని సమగ్రమును ఆరోగ్యకరమునునగు
నాహారము లభింపదు.

ఆహారనిర్ణయమునందు గమనింపవలసిన ముఖ్య
నూత్రములుకొన్ని, మొదటివ్యాసమున వివరింపబడెను.
అందు ముఖ్యమైనవి యీక్రింద సంగ్రహముగ మరల
వ్రాయబడును.

౧. ఆహారపు మొత్తపు యింధనశక్తి మనిషి
యొక్క వయసు, పని, కరువు వీనికి తగినట్లుండవలెను.

౨. ఆహారమునందలి మాంసకృత్తులు, చమరు,
కర్బనోదజనితములు శరీరమునకువలయు పరిమితిని గలిగి
యుండుటయేగాక సమీకరణమున కనుకూలముగు రూప
మునగూడ నుండవలయును.

౩. శరీరమునకు వలయు ఖనిజద్రవ్యములకూడ
సమీకరణముగు రూపమున తగినంతయుండవలెను.

౪. శరీరమునకు జీవశక్తినిచ్చు A, B, C, D,
వగైరా విటమినులుకూడ ఆహారమున తగినంత యుండ
వలెను.

౫. కడుపునింపి తృప్తిగలిగించుటకు తగినట్లు
కొంతనూలత్వమును గలిగియుండుటయు మలవిసర్జనకు

సహాయపడుటకు తగినంత నారసదార్ధముతో కూడియుం
డుటయుకూడ అనుకూలముగు నాహారలక్షణములనిచెప్ప
వచ్చును.

పైలక్షణములను గలిగియుండునట్లు, నెనుకటి
వ్యాసములందు పేర్కొనబడిన వేర్వేరు తరగతులంగలి
యాహారద్రవ్యముల నెట్లు సంపుటికరణము చేసికొనవ
గునో తెలుపుటకు ఈ క్రింద కొన్ని పట్టికలు వ్రాయబ
డెను. ఈపట్టికలందు సూచింపబడిన ద్రవ్యములుగాని,
వానిసంపుటికరణముగాని, ప్రతిమనిషికిని అనుకూలంప
కపోవచ్చును. ఆహారశాస్త్రముగాని, శారీరశాస్త్రము
గాని యింకను పరిపూర్ణత నొందక పోవుటచే
నెంత ప్రవీణుడైన శాస్త్రజ్ఞుడయినను ప్రతివ్యక్తికిని
అనుకూలించు ఆహారపుపట్టికను వ్రాసి యివ్వజాలడు.
తన యాహారమును సంస్కరించుకొనడలచు యేవ్యక్తి
యయినను ఆహారశాస్త్రముఖ్యనూత్రముల ననుసరించి
వ్రాయబడు యీక్రింది పట్టికలవంటి పట్టికలలో సూచిం
పబడు ఆహార సంపుటిలలో నేది తనవయసు,
తూనిక, పాటు, శరీరతత్త్వము మొదలగు వానినిబట్టి
తన కనుకూలించునని తోచునో దాని నవలంబించి,
అనుభవమునుబట్టి అందు తగిన మార్పులను చేసికొనవలసి
యుండును.

నెనుకటి వ్యాసములందు పేర్కొనబడినచెక్కు
ద్రవ్యములలో నిరుపదిరెండు ముఖ్యద్రవ్యములుమాత్రమే
యీక్రిందిపట్టికలందలి యాహారసంపుటి లిందు చేరియు
న్నవి. ఈపట్టికలందలి యంశాలను గుఱువుగ గ్రహింప
గలుగుటకు ఈయిరువదింటి సంఘట్టనమును మరల
నొకచోట చేర్చి యీక్రింద వ్రాయబడు యుక్తముగ
నుండును.

అవతర ద్రవ్యము	జక్ష్మస్వల్పము			100 పా. తూనికగునలయు			మిగునల			పాన 1 క			1 అజాగు లభించు ఇంధన శక్తి (కాలరీలు)	
	గల	(గ్రాములకు)	(గ్రాములకు)	అనిజ (ద్రవ్యముల 1 జక్ష్మ వలన లభించు	% శక్తి	% శక్తి	% శక్తి	చ	బ	సి	దు.	అ.		మె.
1. చేరియము	2.30	0.09	22.80	99	0.6	6.3	5.5	స్వ	+	0	0	0	8	2876
2. గోధుమ (పొట్టుతో)	3.91	0.54	20.35	102	3.8	9.1	9.1	+	+	0	0	0	9	2176
3. చోడి	2.78	0.46	23.35	108				+	+	0	0	0	6	3456
4. వరి తక్కు	5.70	6.00	8.10	110	4.8	40.0	35.0	+	+	0	0	0	4	5280
5. కంది	6.50	0.99	16.20	100	5.0	13.1	25.0	+	+	0	0	0	6	3200
6. పెనరు	6.71	0.81	18.12	107	6.4	13.1	26.0	+	+	0	0	0	6	3424
7. మినుము	6.81	0.68	18.20	106				+	+	0	0	0	6	3392
8. వేరు పెనగు	8.72	14.78	3.96	184	4.4	12.8	5.6	+	+	0	0	0	9	3925
9. నూపులు	6.08	15.48	4.93	183	54.0	18.9	?	+	+	0	0	1	0	2928
10. తెలికపిండి (నూపుపొట్టుతో)	11.40	3.00	9.60	111	90.0	31.0	?	+	+	0	0	0	8	2564
11. నూనె	—	28	—	252	—	—	—	+	+	0	0	4	0	1008
12. కొక్కెర (నగము ముదిరినది)	1.70	10.8	3.6	118	3.0	5.1	1.2	+	+	0	0	1	0	1988
13. అశ్రునాలు	1.00	1.32	1.50	22	6.2	2.4	0.5	+	+	+	0	0	9	469
14. మజ్జు	0.85	0.14	1.36	9	5.5	2.6	0.6	+	+	+	0	0	3	576
15. చిన్న	—	23.10	—	208	—	—	—	+	+	0	0	12	0	277
16. నేయ	—	28.00	—	252	—	—	—	+	+	0	0	8	0	504
17. పండ్లు (అరటి)	0.40	0.21	6.60	28	0.5	0.9	1.5	స్వ	+	+	0	0	4	1344
18. పండ్లు (ఇతర జాతులనగము)	0.16	0.07	2.59	12	1.0	0.6	0.9	+	+	+	0	1	0	192
19. కాంబూనాలు (నగము)	0.30	0.04	1.40	7	0.7	0.8	0.7	+	+	+	0	0	4	386
20. ఆకుకూరలు (నగము)	0.40	0.05	0.88	5	2.4	1.00	3.9	+	+	+	0	0	2	480
21. టొమటో	0.08	—	25.00	100	—	—	—	—	స్వ	0	0	0	8	2400
22. తేనె	0.11	—	20.21	80	0.4	0.6	2.8	స్వ	స్వ	0	0	4	0	324

ప్రశ్న ౧. పరియన్నము ప్రధానముగాఁగల యాహారము

ఆహార ద్రవ్యము	ఆహార ద్రవ్యము				విటమిన్లు				1 నెలకుల యాహారముల విలువ						
	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద	కొరింద			
1. చేరయ్యము	8	18	1	178	792	5	50	44	స్వ	+	0	15	0	10	0
2. కందిపప్పు	2	14	2	82	200	10	26	50	+	+	0	3	0	1	11
3. కాయగూరలు	6	2	—	8	42	4	5	4	+	+	+	11	0	3	9
4. అకురూరలు	2	1	—	2	10	5	2	8	+	+	+	3	0	0	8
5. మానె (హాఫులకు)	1	—	7	—	63	—	—	—	+	+	0	15	0	2	0
6. నేయి	1	—	21	—	189	—	—	—	+	+	0	1	0	11	8
7. మజ్జిగ	16	14	2	22	144	08	42	12	+	+	0	80	0	7	6
8. పండ్లు (అరటి)	6	2	1	40	168	8	5	9	స్వ	+	+	11	0	3	9
													2	8	10

రదువు మినహాయింపు 10%

పోషకనికరం

(౧) ఈ యాహారము దినమునకంటెక్కిని నిరవధి. పిలువబట్టి అసాధ్యముగా 3 నాళ్లుగాని విధించి పుచ్చుకొనవలెను. ఉదాహరణగా

అ. బొప్పిల మజ్జిగయు ౧ అరటిపండ్లము పుచ్చుకొని తక్కినవి మధ్యాహ్నము రాత్రి పుచ్చుకొనవచ్చును.

(౨) రుచికారకు కుమారు 4 బొప్పిల ఉప్పును 4 బొప్పిల మసాలా ద్రవ్యములను జేర్చుకొనవచ్చును.

(౩) కందిపప్పునకు బదులు ఆహార తక్కువల యనుకూలతనుబట్టి పెసరపప్పునుగూడ మనయొగింపవచ్చును.

(౪) ౧౬ బొప్పిల మజ్జిగ అనగా ౧౬ బొప్పిల పాలను తోడుపెట్టి పెచ్చు తీయగా మిగులునది. దీనికీ బదులు పాలనుగాని పెళగునుగాని పుచ్చుకొనవచ్చును. కాని అట్లుపుచ్చుకొను ప్రతి ౬ బొప్పిలకును 1 బొప్పిల నేరిని తగించవలెను.

(౫) అరటిపండ్లకు బదులు అంతే ఇంధనశక్తినిచ్చు నిరవధిపండ్లను పుచ్చుకొనవచ్చును.

పట్టిక ౨. గోధుమయన్నముగాని రొట్టెగాని ప్రధానముగ గల యాహారము

అహార ద్రవ్యము	అహార ద్రవ్యము				విలుమవులు		1 కెలకు వలయు ద్రవ్యముల విలువ			
	గ్రాములలో	అంగుళాలలో	అంగుళాలలో	అంగుళాలలో	పరిమితి	పరిమితి	గ్రాములలో	అంగుళాలలో	అంగుళాలలో	అంగుళాలలో
1. గోధుమ పొట్టెతో	8	31	4	168	816	80	78	78	15	0
2. పెసర పప్పు	1	7	1	18	107	5	13	25	17/8	0
3. కాయగూరలు	8	3	—	11	56	4	5	4	15	0
4. ఆకు గూరలు	2	1	—	2	10	5	2	8	8 1/2	0
5. మానె	1	—	7	—	63	—	—	—	15/82	0
6. నేయి	1	—	2 1/2	—	252	—	—	—	17/8	0
7. మజ్జిగ	12	10	21	16	108	6 1/2	31	7	22 1/2	0
8. పండ్లు (అరటి)	8	3	1	53	224	4	7	12	15	0
	55	43	263	1636	113	129	126		2	13
రద్దుకు మినహాయింపు 10%	6	4	28	164	11	13	13			6
ఛోను నికరము	49	39	237	1472	102	116	113			

౧ వ పట్టిక యందలి ౧, 3, ౪, ౫ వరాలు దీనికర్పించును. అలవాటు చేసికొనుచో దానికంటె నెదియెక్కువ అణ్యోగ్యకరముగ నుండును. అలవాటునవరకును ఒక్క-పూట మొదటిపట్టికయందలి యాహారమును ఒకపూట నింజలి యాహారమును పుచ్చుకొనకచ్చును, లేక 3 వ పట్టికయందు మాపబడిన వరి, గోధుమ కలవిసయాహారమును తినవచ్చును.

గోధుమను గింజ ౨, 3 ముక్కలగునట్లు విసరి యన్నముగవండి తినవచ్చును లేక సిండిగ (పొట్టెతోనీచేయకుండు) విసరి రొట్టెచేసి తినవచ్చును లేక గింజ ౨, 3 ముక్కలగునట్లు విసరి, గోధుమలను, పెసరపప్పును, కడిపి పులుకుగవండి తినవచ్చును.

పట్టిక 3. వరియు, గోధుమయు కలిపి ప్రధానముగ కల యాహారము

	5	11	—	111	495	4	31	28	స్వ	+	0	9 3/8	0	6	3
1. చేలియ్యము	3	12	2	61	306	12	27	27	+	+	0	5 5/8	0	4	3
2. గోధుమ (పొట్టుతో)	14	10	1	27	160	8	20	38	+	+	0	213/16	0	1	5
3. పెసరపప్పు (పొట్టుతో)	8	3	—	11	56	4	5	4	+	+	+	15	0	5	0
4. కాయగురలు	2	1	—	2	10	5	2	8	+++	+++	0	8 1/2	0	0	
5. అకుగురలు	1	—	7	—	68	—	—	—	+	+	0	15/32	0	2	0
6. నూనె	1	—	28	—	252	—	—	—	+	+	0	1 2/8	0	15	0
7. నేయి	16	14	2	22	144	88	42	12	+	+	+	30	0	7	6
8. మజ్జిగ	6	2	1	40	168	3	5	9	స్వ	+	+	11 1/2	0	8	9
9. పండ్లు (అరటి)															
	53	41	274	1654	124	182	126				2	13	10		

రద్దీనకు వివరములు 10%

పోష నికరం 48 37 247 1489 112 119 113

౧ వ పట్టికయందలి ౧, 3, ౪, ౫ వరాలు దీనికిని వర్తించును. ౨ వ పట్టికయందలి యాహారము వేడిచేయవలసి తోచినచో ఈ పట్టిక యందలి యాహారము అనుమలముగ నుండవచ్చును. నియ్యమును అన్నముగవండి పకటిపూయియు, గోధుమను అన్నముగగాని, పొట్టిగగాని చేసి రాతియు తినవచ్చును. లేక గోధుమను క్షీణాశ్మ పెసరపప్పును పులకమువండి, రాతి తినవచ్చును. తక్కిన పెసరపప్పు మధ్యాహ్నము ప్రశ్నోక్తముగవండి తినవచ్చును.

పట్టిక గి. నంబు సుభువగు నావళము

1. చేయియము	3	7	—	67	297	2	19	17	స్వ	+	0	53	0	3	9
2. గోధుమ (పొట్టుతో)	2	8	1	41	204	7	18	18	+	+	0	34	0	3	2
3. మినుము (పొట్టుతోసహ)	14	10	1	27	159	9	20	33	+	+	0	218/16	0	1	5
4. బేరునెవగ	1	9	15	4	184	4	13	6	స్వ	+	0	15	0	1	5
5. కూరగాయలు	12	4	—	17	84	8	10	8	+	+	+	224	0	7	6
6. అకురలలు	4	2	—	3	20	10	4	16	+++	+++	+	74	0	1	3
7. నేయి	1	—	28	—	252	—	—	—	+	0	0	17	0	15	0
8. మజ్జిగ	16	14	2	22	144	88	42	12	+	+	+	30	0	7	6
9. పండు (అడి)	6	2	1	40	168	3	5	9	స్వ	+	+	114	0	3	9
10. తెల్లం	1	—	—	25	100	—	—	—	—	—	—	17	0	1	3
														2	14
															0

రద్దతు మిహాయింపు 10%

బాసు నికరం

50 43 221 1451 109 119 112

ఇందు మొదటి యాదులను అవిరిమిద సుడికించితవలెను. గోధుమనుగింజ రంకు ముక్కలనట్లు విసరవలెను. మినుము పొట్టుతో సహా పిండిగా విసరవలెను. బేరునెవగను చెక్కముక్కల నలుగొట్టవలెను. కూరగాయలను అకురలను సన్నముగ తీరగవలెను. అన్నిటినిచేర్చి కొంచెము మీరు చివరికి కలిపి అవిరిమిదగాని, కుక్కరులొగాని కంటి నేరిని తెల్లమునుజేర్చి కలిపితిరిన రుచిగనుండును. పిమ్మట మజ్జిగను త్రాగి పండ్లను తివచ్చును. నూనెసాదు అవళిరమును పుచ్చుకొనుచో ఉయమున ౧, ౨ అరటిపండ్లను, ౬ బ్రెస్టుల మజ్జిగను పుచ్చుకొని, తక్కిన యావళిమును, మధ్యిచ్చుము పగమున, రాత్రి సగమును పుచ్చుకొనవలెను.

13.

5.

చట్టిక 2. వంట యవనరములేని యాహారము — అరటిపండ్లు ప్రధానముగ గలది

	80	12	6	198	840	15	27	45	శక్తి	+	+	561	1	1	30
1. అరటిపండ్లు	1	9	15	4	184	4	18	6	+	+	+	17/8	0	1	5
2. చేరునెనగ (ములకకట్టి)	2	11	12	16	220	10	80	70	+	+	+	81	0	1	8
3. కరికపుడు	16	16	21	24	852	98	38	8	+++	+++	+	80	1	6	6
4. పాలు	48	54	212	1595	128	118	129						2	11	0
రద్దుకు మినహాయింపు 10%	5	5	24	160	13	16	18								
పోష నికరం	48	49	218	1436	115	143	116								

ఇది మిగుల లభ్యమగు వాహారము. వాల్చుకట్టుపులే కావలయుండును. కొన్ని యరటిపండ్లకు బదులు ఇతరపండ్లను తినుచుండవచ్చును. పాలు పడకపోయినచో పెరుగు నువరొగి పవచ్చును. ఈయాహారమును దినమునకు రెండుసార్లుగాని మూడుసార్లుగాని పుచ్చుకొనవచ్చును. మాడునార్లు పుచ్చుకొననచో ఉదయమున కొంచెము పాలనుమాత్రముగాని, పండ్రుసూత్రముగాని పుచ్చుకొని మధ్యాహ్నమున రాత్రియు పుచ్చుకొనవచ్చును.

జట్టికల్ ర. జంతం సంబంధ పదార్థములేని యాహారము — వంట యవనరమగునది మనిషి తూనిక ౧౦౦ పౌ. కఠిన వ్యాయామము ౧ గంట, లఘువ్యాయామము ౧ గంట

ఆహార ద్రవ్యము	ఆహార ద్రవ్యము				విటమినుల పరిమితి				1 నెలకు కలయు ద్రవ్యముల పరిమితి				చ. గా.		
	గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు	జి. గ్రాములు			
1. చేలియ్యము	8	18	1	178	792	5	50	44	స్వ	+	0	15	0	10	0
2. కంది పచ్చ	2	13	2	32	201	10	26	50	+	+	+	33	0	1	11
3. నూవులు (పొట్టుతో)	1½	9	92	7	270	81	19	7	+	+	+	213/16	0	2	10
4. నేయి	½	—	14	—	126	—	—	—	+	+	0	15/16	0	7	0
5. కూరగాయలు	9	3	—	13	63	6	7	6	+	+	+	16½	0	5	8
6. ఆకుగూరలు	8	1	—	3	15	7	3	12	+++	+++	+	5½	0	0	11
7. పండు (ఆరటి)	6	2	1	40	168	3	5	9	స్వ	+	+	11½	0	3	9
	46	40	273	1634	112	120	128					2	0	0	1

రద్దుకుమినహాయింపు 10%

పాన నికరం

41 36 246 1471 101 108 115

పాలు దొరకకగాని, జంతుసంబంధమున పదార్థములు పుచ్చకొననిద్రవము లేకగాని, క్షీరసంబంధమున ద్రవ్యములను పుచ్చకొనక యితరహారము మాత్రమే పుచ్చకొనునో సాహస్యముగ ఆహారమున సున్నము లోటువడుటచే ఆరోగ్యము చెడును. కాని యిట్టివల జరిగిన పరిశోధనలవలన నూపులలో (మెత్తిముగ పైపొట్టులో) సున్నము విస్తారముగగలదని కనిపెట్టుబడెను. ఇందువలన క్షీరద్రవ్యములులేని సమ గాహారపు పట్టికను నిర్మణ్యపరిచెయ్యెను. కాని బియ్యము, పప్పు, పైరాలలోని నాంశకృత్తుల మానవశరీరమునకు పాలలోని మాంసకృత్తులంత యవకాలములుగావని కాస్త్రాజుల యభిప్రాయము. పాలను సంపాదించుకొనునశక్తిలేనివారును, యితిరులు అలంబించవచ్చునకు, క్షీరద్రవ్యములకు బదులు, నూపులు (బిమ్మిలి రూపమున) గాని, నూపు పొట్టుగాని పుచ్చకొనుటవలన, శరీరమునకు సున్నపులోలు లేకుండ చేసికొనవచ్చును. నూపుపొట్టు పుచ్చకొనునో, మాంసకృత్తులను, చమరును ఒసగుటకు చేరు సెనగ నింజలనుగాని, శీడిపప్పునుగాని తినవచ్చును. 1 బైన్సు చేరు సెనగనింజలనుగాని శీడిపప్పుకాని చేరి 10 బైన్సుల పాలతో సమానమున నింధనకృతి సున్నము ఒసగును.

పట్టిక ౯. జంతుసంబంధ పదార్థములులేని యాహారము — వంట యవనరము లేనిది

అరటిపండ్లు — వేరు సెనగ చేరినది

1. అరటిపండ్లు	౩౬	14	7	2౩౮	100౮	1౮	౩2	౬4	స్వ	+	+	67½	1	6	6
2. వేరు సెనగ (మొలకపట్టి)	1½	1౩	22	6	276	7	19	౮	+	+	+	21౩/16	0	2	2
౩. నూనె (తెలకపిండిపాటుతో)	1	11	౩	10	111	90	౩1	?	+	+	0	17/8	0	1	౩
4. వరితప్పుడు	2	11	12	16	2౨0	10	80	70	+	+	+	౮½	0	1	౮
	49	44	270	1615	125	162	1౩2						1	11	2
రద్దతు వివరములు 10%	5	4	27	162	1౩	16	1౮								
చోడు వివరము	44	40	24౩	145౩	112	146	119								

శాస్త్రీయరటిపండ్లకు బదులు ఇతర పండ్లను తినవచ్చును. ఈ యాహారమును దినమునకు రెండుసార్లుగాని ౩ సార్లుగాని విభజించి పుచ్చు కొనవచ్చును. ఉదయమున కొన్ని పండ్లను మాత్రము పుచ్చుకొని తక్కినది మధ్యాహ్నమున రాత్రియు పుచ్చుకొనవలెను.

పట్టిక ౧౦. జంతుసంబంధ పదార్థములేని యాహారము — వంట యవనరము లేనిది

అరటిపండ్లు కొబ్బరి చేరినది

1. కొబ్బరి (నగము ముడిచినది)	౩	5	౪౩	11	౩౬4	9	15	౩	+	+	+	5½	0	5	౮
2. అరటిపండ్లు	౩౮	1౩	6	21౮	924	17	29	50	స్వ	+	+	67½	1	6	6
౩. నూనె తెలికపిండి (పాటుతో)	1	11	౩	10	111	90	౩1	?	+	+	+	17½	0	1	౩
4. తప్పుడు	2	11	12	16	220	10	80	70	+	+	+	౮½	0	1	౮
	40	౬4	2౬5	160౮	126	155	12౩						1	14	౮
1. రద్దతు వివరములు 10%	4	5	26	169	1౩	16	12								
చోడు వివరము	౩6	49	229	1440	11౮	1౩9	111								

౯ వ పట్టికయందలి మరాలు దీనికని వర్తిండును. ౩ బొమ్మల కొబ్బరికల బదులు ౨ బొమ్మల జీడిపప్పు పుచ్చుకొనవచ్చును.

పట్టిక ౧౧. అతిమాత్రవ్యాధిగలవారికి సరిపడు అహారము వ్యాధి తీవ్రముగ నున్నపుడు అవలంబించదగినది

అహార ద్రవ్యము	అహార ద్రవ్యము					విలుమనలు					1 నెలకు వలయు ద్రవ్యముల పరిమితి				
	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి	గి
చేరు పెనక (ములకకట్టి)	8	17	80	8	368	8	28	11	+	+	+	+	+	+	+
"	1	7	1	16	100	5	13	25	+	+	+	+	+	+	+
పాలు	16	16	21	24	352	99	88	9	+++	+	+	+	+	+	+
శనాయి	1	—	28	—	252	—	—	—	+	+	+	+	+	+	+
పరిశువుడు	2	11	12	16	220	10	80	70	+	+	+	+	+	+	+
కాయగురలు	12	4	—	17	84	8	10	8	+	+	+	+	+	+	+
అకుగురలు	4	2	—	4	20	10	4	16	+++	+++	+++	+++	+++	+++	+++
రదుకు మినహాయింపు 10%	57	92	85	1396	140	171	138								
బోను నికరం	6	9	9	140	14	17	14								
	51	89	76	1356	126	154	124								

వ్యాధి కవిష్టబుడగానే, మాత్రమున చక్కెర తగువరకు అనగా ౧, ౨ రోజులు ఉపవసించి, పిమ్మట కొంచెము పాలు, గుర తినట కారం లిచి క్రమక్రమముగ ఇతర అహారద్రవ్యములను జేర్చుచు 3, ౪ నెలలలో పెప్పటికాయలను కూచించబడిన పూర్తిగాహారమును తీసికొనవలెను మాత్రమున చక్కెర తగుండమాచుకొనుటయేగాక తిన్నంతి జీర్ణమునకున్నదా రేచాయనికూడ చూచుకొనవలెను. వేరు పెనకను ౩ బౌన్సులలో ప్రారంభించి క్రమముగ పాచించవలెను. ఇందలికాయగురలు, అకుగురలు వండకుండ తినుటయేమంచిది. అలవాటునవరకు వండి తినవచ్చును ఈయాహారమును నినయనకు రెండుసార్లు విభజించి తినుట మంచిది.

పట్టిక ౧౨. అతిమాత్ర వ్యాధిగలవారి కనుకూలించు ఆహారము — నంబిలివడగినది.

వ్యాధి తగ్గినవిమ్మల నది మరల కనబడకుండుటకు అవలంబించుచున్నది.

1. చేరువెనక	2	17	30	8	368	8	26	11	+	+	+	+	0	32	0	2	11
2. మినుము	1	7	—	18	101	6	13	26	+	+	+	+	0	17	0	0	11
3. తవుకు	2	11	12	16	220	10	80	70	+	+	+	+	0	32	0	1	8.
4. శీయ	12	—	42	—	378	—	—	—	+	+	+	+	0	218/16	1	6	6
5. కూరగాయలు	12	4	—	17	84	8	10	8	+	+	+	+	0	22	0	7	6
6. ఆకుగూరలు	4	2	—	4	20	10	4	16	+++	+++	+++	+++	0	7	0	1	3
7. పండ్లు (వారింజ నీమకంక వగైరా)	12	2	1	31	144	12	7	10	+	+	+	+	+	22	1	6	6
8. పాలు లేక పెరుగు	12	12	16	18	264	74	29	6	+++	+	+	+	+	22	1	0	11
<hr/>																	
రెండు మివహాయింపు 10%																	
<hr/>																	
4 11 9																	

౧౧ వ పట్టికలోని యాహారమును కొంతకాలము తినుటవలన వ్యాధిమండిన పిమ్మల నీపట్టిక యందు ౧౧ హారమును తినడము, దీని వలనలించి కాలముగడుపువారి కీవ్యాధి మరల రాదనిచెప్పవచ్చును. ఇందు ౧, ౨, ౩, ౪, ౬ వస్తువులను ౫ వ పట్టికలోని హారము వ్రాయబడినట్లు అవి: మీద గాని కుక్కదూలోగాని వంటి నేతినిచేర్చి తినవలెను. పండ్లును, పాలు లేక పెరుగును పిమ్మల పుష్కలకావలెను. దీనిని విధినిది దినమునకు రెండు సార్లు పుష్కలము మంచిది.

పట్టిక ౧౪. శరీర పరిశ్రమ హృదయ గలవారి కనుకూలింపునది, వరి, వోడి ప్రధానముగలది

1. పేరియము	7	16	1	156	698	4	44	89	స్వ	+	0	181	0	8	9
2. వోడి	5	14	2	117	౯40	20	45	45	+	+	0	98	0	4	8
3. వేరుపానగ	2	17	30	8	368	9	26	11	+	+	0	34	0	2	6
4. కూరగాయలు	4	1	—	6	28	3	3	3	+	+	+	74	0	2	6
5. ఆకుగూరలు	4	2	—	4	20	10	4	16	+++	+++	+++	74	0	1	3
6. నూనె	1	—	14	—	126	—	—	—	+	+	0	15/16	0	3	6
7. మజ్జిగ	12	10	2	16	108	66	31	7	+	+	+	22 1/2	0	5	8
8. వండ్లు (అరటి)	6	2	1	40	100	3	5	9	స్వ	+	+	11 1/2	0	3	9
9. తెలుము	1	—	—	25	120	—	—	—	—	—	—	17	0	1	4

రైతుకు దినపాత్రయంపు 10%	62	50	372	2151	115	158	120	2	1	11
పోషక నికరం	6	5	87	215	12	16	12			
	56	45	335	1936	108	142	108			

౧౩ వ పట్టికయందలి మరాలు దీనికిని వర్తింతును.

++ ఈ తెలుగువారును 'వెస్ట్' నాయుగానే స్వీకరింపబడినది.

పయి ౧౮ పట్టికలయందలి యాహారము నూరు పానులు బరువుగల వ్యక్తికి ఒకదినమునకు సరిపడునట్లు లెక్కకట్టి వ్రాయబడినది. వీలునుబట్టి దానిని రెండు పాళ్లుగాని, మూడుపాళ్లుగాని విభజించి పుచ్చుకొనవచ్చును. హెచ్చు బకవుగలవారు తమ తూనికకు తగినట్లు ఆయావస్తువుల పరిమితిని హెచ్చించుకొనవలెను. ఉదా:-౧౨౫ పానుల బరువుగల వ్యక్తి ఈపట్టికయందు చూడబడిన పరిమితిలో నాల్గవవంతు హెచ్చుగ పుచ్చుకొనవలసి యుండును.

ఈపట్టికలందలి మొదటి పంక్తియందును శరీర పరిశ్రమ అంతగా లేక అభీషుపనిచేయు గుమాస్తా లకును, ఉద్యోగస్థులకును అనుకూలించునట్లు వ్రాయబడినది. ఇట్టివారైనను దినమునకు ౫౧౦౦ కఠినవ్యాయమును (దండెములుతీయుట, త్రవ్వటవంటిది), ౧౧౦౦౦ లఘువ్యాయమును (నడక, కొద్దివేలవేల వంటిది)గలిగి యుండుట ఆవశ్యకము గావున నీపంక్తియందు పట్టికలందు నీపాటి కొద్దివ్యాయమునకుకనిపట్టె ఆహారపు పరిమితి నిర్ణయింపబడినది. బయట తిరుగు ఉద్యోగస్థులు

గాని, యితర శరీర పరిశ్రమగలవారుగాని తమకదనముగ గలనుప్రతియొకరిగంట లఘువ్యాయమునకును నూరు పానుల తూనికకు ౫౦ కాలరీల ఉష్ణతనిచ్చు ఆహారమును (౫ ఔన్సులవియ్యపు ౫౫౫౫౫౫౫౫ ౨ ఔన్సుల బరువుగల ఆరటిపండుగాని మూడు ౫౦ కాలరీల శక్తినిచ్చును) అదనముగ పుచ్చుకొనవలసి యుండును. ప్రతి గంట కఠినవ్యాయమునకును ౧౦౦౦ కాలరీల ఉష్ణతనిచ్చు ఆహారమును అదనముగ పుచ్చుకొనవలెను.

౧౧, ౧౨ పట్టికలయందలి యాహారము ప్రత్యేకము ఆతిమూత్రవ్యాధిగలవారి కుద్దేశింపబడినది.

౧౩, ౧౪ పట్టికలందలి యాహారము విస్తారము శరీరపరిశ్రమగల్గియుండు వ్యవసాయదారులకును, ఇతర పరిశ్రమలను తమవృత్తిగాగలవారలకును అనుకూలించునట్లు వ్రాయబడినది. దినమునకు ౪ గంటలు కఠినవ్యాయమును, ౪ గంటలు లఘువ్యాయమును గలవారి కవసరిపడును. హెచ్చుపరిశ్రమచేయువారు తమ యాహారము నందుకు దగినట్లు హెచ్చు చేసికొనవలెను. తక్కువ పరిశ్రమగలవారు తగ్గిందుకొనవలెను.

భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తల్లి శైల్య రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచున్నదని మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతావిధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రలేఖనము, శేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చిత్రకళావిధానముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినది. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజ్ఞానువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్ల ఈ గ్రంథము చదువవలసిన గ్రంథము.

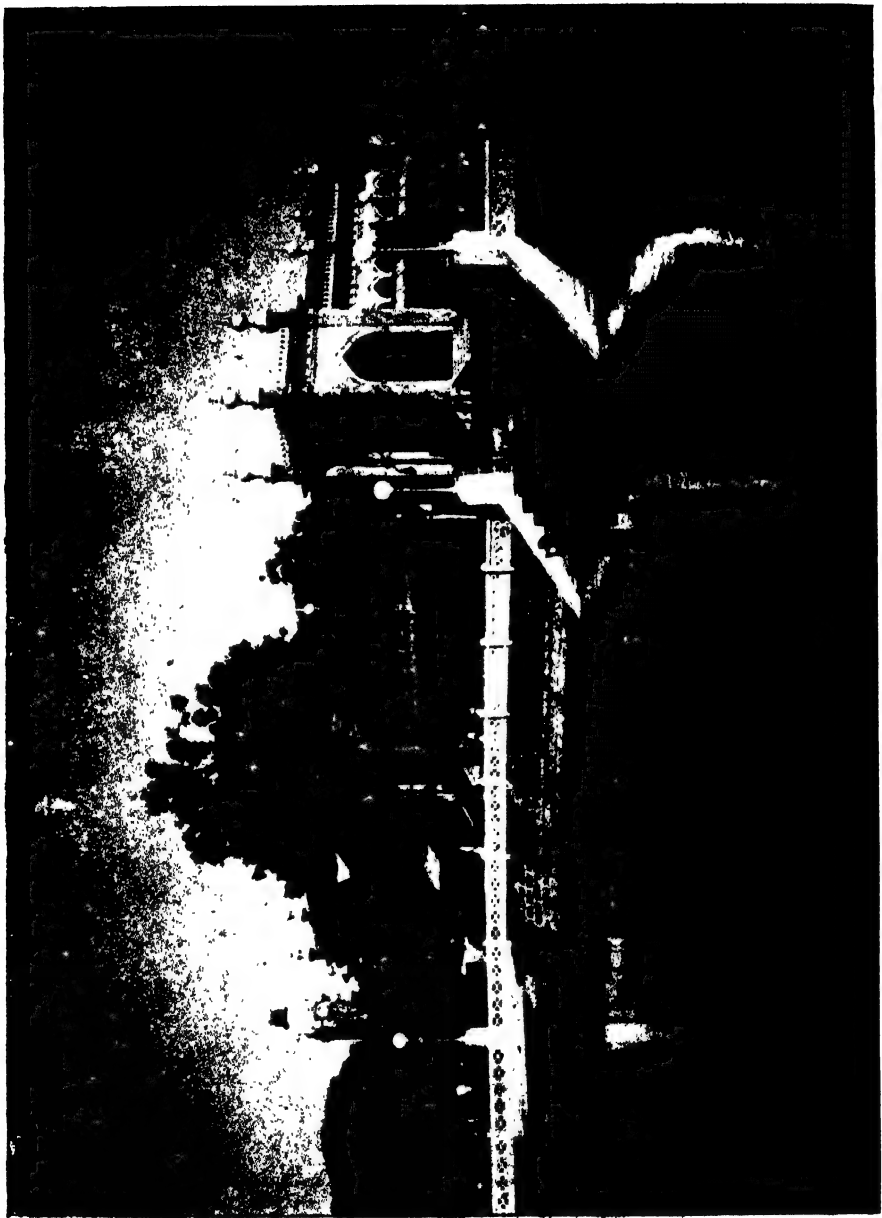
కల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. ౨, తంబుచెట్టిపేది, మదరాసు.

ს. ს. ს.

ს. ს. ს.

K. M. R.

విహార రంగము

తెలుగుటాకీలు - ప్రస్తుత నిర్మాణవిధానము

ఏ. వి. సీతారామయ్య

జైవములేని సినిమాకంపెనీలకు పుట్టినిల్లు బొంబాయి. కాని ఇప్పుడప్పుడు మద్రాసురాష్ట్రముగూడ ముందంజ వేయుచున్న దీవిషయమున. మనరాష్ట్రమునకు ముఖ్యనగరమగు చెన్నపట్టణము, తెంకూరు మొదలయిన ఏలెండు చూడు పట్టణములో తప్ప స్టూడియో నిర్మాణమునకు యోగ్యములగు పట్టణములులేవు. సినిమాయందలి ఉత్సాహవంతులగు కొందరికి ఇటీవలనే బెజవాడయం దొక స్టూడియో నిర్మించ బుద్ధిపుట్టినది. కాని దైవానుగ్రహమువలన అది మరల తిరుగుమొగముపైటి కొంత ధననాశమును తప్పించినది. తెలుగు దేశమున ఫిలిములు తయారుచేయు 'ప్రొడ్యూసర్లు' (Producers) హెచ్చుగానున్నను ఫిలిములను తయారుచేయు స్టూడియోలు మాత్రము మచ్చునైన లేవు. ఈవిషయమున అరవవారు ముందంజవేసి కొన్ని స్టూడియోలను నిర్మించుకొనియున్నారు. మనకుమాత్రము సినిమాకంపెనీలుఇన్నియున్నను స్టూడియోమాత్రము ఒకటైనను లేదు. కాని యిచ్చట నేను మన చిత్రములను తయారుచేసుకొనుటకు గాను స్వంత స్టూడియోలను కలిగియుండు నవసరమును గురించి ముచ్చటించుటలేదు. ప్రస్తుతము మనవారు తెలుగుటాకీలను తయారుచేయుటకుగాను కంపెనీలను మాత్రము స్థాపించి సమాజములను కలకత్తా, బొంబాయి నగరములకు కొనిపోయి అచ్చటి స్టూడియోలను అద్దెకు తీసికొని పటములను తయారుచేయుచున్నారు. ఈ విధముగ కొంతకాలము జరిగినయెడల కలుగు ఫలితములను గురించియే నే నిచ్చట ముచ్చటించ దలచుచున్నాను.

౧౯౩౪ పెప్టెంబరువరకు కలకత్తాలోని స్టూడియో స్వంతదారులు దక్షిణాదిటాకీలను తయారుచేయుటకు బొత్తిగా యిష్టపడకుండిరి. పరిశ్రమయందలి

లాభమును గుర్తించి నేను కలకత్తా స్టూడియో ప్రాప్త యిట్లగు తెలుగుపటములు తయారుచేయు నూచనలతో కలుగుకొనగా ఒకరైనను అందుకు సిద్ధపడకుండిరి. తెలుగు, తమిళపటములను తయారుచేయుటకు స్టూడియోలను అద్దెకిచ్చుటకు నైతము కొందరి కిష్టములేకుండెను. కారణము, ఏ హిందీపటమైనను స్టూడియోకు వచ్చు అద్దెకన్న నెక్కుడు రాబడి తెప్పించగల అవకాశము గలిగియుండెను ఆ కాలమున. అదియుగాక తమిళ, ఆంధ్రపటములు ప్రదర్శించు స్థలములు కొద్ది, హిందీపటములకుగల స్థలములకంటె. మరియుక కారణము తమిళ తెలుగు టాకీలు హిందీ టాకీలతో పోల్చిచూచిన యెడల కళాదృష్టిని చాల హీనజాతికి చెందినది. అటువంటి కళా ప్రాస్థ్యముగల పటములు తయారుచేయుటకు వారికిగల అయిష్టతగూడ విశదముగా గనబడుచుండెను.

ప్రస్తుత మాంధ్రదేశములో తుపానువలె వీచుచున్న టాకీతయారుచేయవలెనను ఉత్సాహము ఈజ్ఞ ఇండియా ఫిలిం కంపెనీవారి 'లవ-కుళ' వలన జనించినది. ౧౯౩౫ ఫిబ్రవరిలో 'రిలీజ్' చేయబడినది మొదలు ఇంతవరకు అది ఆకర్షించుచున్న ప్రజలు, తద్వారా ఆర్జించినధనము పెట్టుబడిదారుల నాకర్షించి కదలించినది. నెంటునే గ్రామమున కొక ఫిలిం కంపెనీ చెలసినది, శుభము.

కాని యిచ్చట మన మొకరిక నిలచి ఈ కంపెనీలు నడపబడుచున్న విధానమునుగురించి కొంచెయలోనించవలె, పెట్టుబడిదారులు మనరాష్ట్రమున కొద్ది. ఆకొద్ది నుండి ఆలోచించి ఆలోచించి ఒకపరిశ్రమను ప్రవేశించురు. సరియైన పాఠకులులేకగాని, సరియైన పరిపాలనా విధానములేకగాని పరిశ్రమయందలి ప్రత్యేక నిపుణుల

సహాయము పొందకపోవుటచేగాని, నిర్వాహకుల సంఖ్య యధికమగుటచేగాని, ఆపరిశ్రమ హులబడుట తటస్థించును. ఇంటనే మనరాష్ట్రమున పరిశ్రమలకు తగు ప్రోత్సాహము ప్రజల దృష్టిని ఓదార్చుటో పెట్టుబడి దారులు నిరాశజెందుదురు. మరల చాలకాలమువరకు ఆపరిశ్రమయందు మరియొక రెవరును ప్రయత్నము చేయుటకైన వీలు లేనట్లు పెట్టుబడిదారులు భయపడుచుందురు. ఇది యంతవరకు తెలుగు దేశమున పరిశ్రమలు నిర్వహింపబడి అంతమొందింపబడిన విధానము. ఇది తెలుగువారందరికి అనుభవమే. అందువలన క్రొత్తగా ప్రైవేటును మునుముందు అభివృద్ధి గాంచదగిన ఈఫీలింపరిశ్రమ ఏవిధముగా నిర్వహించబడుచున్నది, దీనివలన ఏవిధమైన ఫలితము కలుగబోవుచున్నది తెలుగువారు గమనించుట అవసరము. ఎందువలన నన ఎటువంటి ఫీలియంతైనను ధన మొసగబోవునది మనమేగదా.

సాధారణముగా ఒకతెలుగుటాకి తయారుచేయుటకు రూ. ౫౦,౦౦౦ లు చాలును. తెలుగుదేశమునందున్న అన్ని సినిమాప్రదర్శనశాలలలోను ఆటాకి సాధారణ ప్రదర్శనావకాశమును గలిగియుండిన కనీసము ఒకరూ. ౫౦,౦౦౦ లు బాధము రాగలను. 'సావిత్రి', 'లవకుశ' ల మాదిరి 'ప్రాహ్లాదరు' నకు లక్షలు గడించకపోయినను బాధముమాత్రము రాకమానదు. నిజమునకు మన తెలుగుదేశమున ఇందరు 'ఫీలిం ప్రాహ్లాదరు', ఇన్ని సినిమాకంపెనీలు వెలయుటకు కారణము 'లవ - కుశ' యే. కాని ఆవిధముగ నది ప్రజలను ఆకర్షించుటకు గల కారణము లేదో ఫీలిం తీయవలె ననుకొను ప్రాహ్లాదరు ఆలోచింపజేసిన ఆలోచింపడు. తెలుగుపట్లమైనంతమాత్రమున ప్రజలు తండ్రిపతంశములుగ మూగి ధనమును క్రమస్థిరమున నమ్మకతో ఏదో ఒకపాపమును - తెలుగుచాలును - తయారుచేయును. ఏ విషయమందైనను కొత్తలో కొత్తదనమే కొంత విలువగలిగియుండును. పోనుపోను ఆ కొత్తదనమునందలి ఆకర్షణ తగ్గి నిజముగ నుణమున్నదా, లేదా యనుపరీక్ష బయలుపడెను. ఇది ప్రాహ్లాదరు గుర్తించుట అవసరము. ఈకాలమున తెలుగుటాకి అయి

నంతమాత్రముననే డబ్బువచ్చుననుకొనుట వెర్రి. ఉదాహరణగా కార్నిఫీల్సు కంపెనీవారి 'తులాభారము' లేదా? అది తెలుగుటాకియే. పైగా జనమున్న పొందిన చక్కని నాటకమునుండి గ్రహింపబడిన కథ. చక్కని పద్యములు, జనాకర్షణీయములైన పాటలు. నటులు తక్కినటాకిలలోనివారికంటె తీసిపోరు. కాని బాగుండ లేదు పేరుసంపాదించినది. కారణము అందు బాటులోనున్న వస్తువులను సరిగానుపయోగించుకొనలేక పోయిన డైరెక్టరులు తీసిన పటమది. అంతా ఒక తవక తయారు. ఇంతకంటె కొప్పరి కాకపోయినను యడవల్లివారి 'పాడుక', 'శకుంతల' మొదలగు టాకిలకు ధనము వచ్చినది. కారణము అప్పుడు వాటియందున్న నూతనశివ్యము. అదికాక యిప్పుడు ప్రదర్శింపబడుచున్న టాకిలకు డైరెక్టరు మన మనుకొనుచున్న ధనము నిజముగ వచ్చుచున్నదనునది సమస్య. ప్రచురణార్థమై ప్రజలు లేకపోయినను వొట్టి బెంచీలకు, కుర్చీలకు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి మన తెలుగు టాకిలు కొన్ని. ఈ టాకియే ఇన్నివారములు ప్రదర్శింపబడుచున్నప్పుడు మనటాకి ఈమాత్రకాలమైనను ప్రదర్శింపబడక పోవునాయని 'స్వతంత్ర ప్రాహ్లాదరు' తలపరాదు. స్వతంత్రుడైన ప్రాహ్లాదరుకంటె మూడియో స్వంతదారునకు ఫీలింతయారుచేయుట సులభము చవక కాన. మూడియో స్వంతదాదల-ఫీలిములు, వారి రాబడులవీడ సాధారణమి స్వతంత్ర ప్రాహ్లాదరు రంగమున దుముకరాదు. కనీసము ఒక రూ. ౭౦,౦౦౦ లయినను లేనిది స్వతంత్ర ప్రాహ్లాదరు మూడియో స్వంతదారునితో డీకొనలే దీవ్యాపారమున. సరియైన పెట్టుబడి లేకుండ నీ వ్యాపారమున దిగిన మధ్యలో తట్టతగల వేసి కొని లేచిపోవలసివచ్చును. కాన మన తెలుగుఫీలిం నిర్మాతలు ఈ విషయముల నాలోచించుచున్నారా తమ కార్యవిధానమున? ఎట్లు తయారుచేయుచున్నారు తమ ఫీలిముల?

ఒక కంపెనీని ఏదోవకపేరుతో స్థాపించి తాము తీయబోవు టాకిని పత్రికలయందు విరివిగా ప్రచురించుట తెలుగు టాకినిర్మాణమున ప్రథమ పోపానము. కొందరు

నటులను 'అడ్వాన్సుల' నిచ్చి 'బుక్' చేసి పేరులను గూడ ప్రచురించుట క్రమముగా జరుగుపని. ఈసందర్భమున ప్రతిగ్రామములోను రెండు మూడు సినిమాప్రదర్శనశాలలుండుటచే వారిలోవారికిగల పోటీచేత ఒకరికంటెనొకరు హెచ్చు 'పాట'తో కొంతసామ్యునిచ్చి-ఫిలింతీయబోవు కంటేవారికి-ఆరాబోవు టాకీని తమ హోలలో ప్రదర్శించుటకు హక్కును పొందుదురు. ఈ విధముగ ప్రతిగ్రామమునుంచియు - ముఖ్యముగా రెండు మూడు ప్రదర్శనశాలలన్న నగరములనుంచి - ఫిలిం నిర్మాతలకు కొంతగనము సమకూరును. హక్కును పొందు ప్రతిప్రదర్శకుడను కనీసము ఒక రూ. ౧౦౦౦ లయినను యిచ్చును. ఈవిధముగ రూ. ౧౦,౦౦౦ లకు తక్కువ తేకుండ కంటేనీకి ఫిలిం నిర్మాణము ప్రారంభించక మునుపే చేపూరును. కంటేవారికి ప్రతికలయందలి ప్రకటనలకును, నటులకిచ్చిన ఎడ్వాన్సులకును జచ్చించిన ఏ రూ. ౨౦౦౦ లో, రూ. 3౦౦౦ లో తప్ప యితర పెట్టుబడివుండదు. అప్పుడు ముందుగ ప్రదర్శనహక్కుకొరకు ధరావతులు కట్టినవారి రూ. ౧౦,౦౦౦౦ లతో కంటేవారు 'జెట్టు' (set) ను తీసికొనిపోయి కొంత స్టూడియో అడ్డకించి ఎడ్వాన్సునిచ్చి పని ప్రారంభింతురు. ఒకమాసములో చేసెన్న గన మైపోవుట తటస్థించును. అప్పుడు కొంత భాగముమాత్రమే తయారయిన ఆపటమును అండ్గా నుంచుకొని అనుకొని పోటీనుండి గనము రానట్లు నటించుచు ఎవరయిన కొత్తపెట్టుబడిదారుల సహాయమున ఫిలిమును పూర్తిచేయుటకు ప్రయత్నింతురు. అప్పుడు ఎవరో ఒక మహానుభావుడు తటస్థించి ఆఫిలిమును పూర్తిచేయుటకు తన గనసహాయ మొసగును. అంతదనుక ఆఫిలిమునిర్మాణము జరియుండును. ఇదియే కారణము మన తెలుగుటాకీలలో కొన్ని నెలల పర్యంతము పూర్తిగాకుండ నిలుచుటకు. టెక్నికల్గా పరిపక్వముగా నుండుటకొరకు చేయబడు ప్రయత్నముల వలన ఆలస్యముగుటకూడ నుండునుగాని మన తెలుగుటాకీలలో నది తక్కువ. దీనివలన ఫిలితము వికృతమగుదా! అసందర్భ పరిస్థితులలో కాలముగానికాలమున

ఫిలిము బయలుపడుట జరుగును. రెండవ పెట్టుబడిదారు దొరకునంతలో నటనటుల 'ఎగ్రిమెంట్లు' కాలదోషము పట్టుటయు, మరల వారిని నిలుపుకొనుటకు 'ప్రాప్రయిటరు' అడ్డకట్టములబడుటయు, వారు అసంతుష్టికరమైన పరిస్థితులలో పనిచేయవలసి యుండుచేతను ఫిలిము మొదటిభాగమువలె నుత్సాహకరముగా తయారుకాదుగావున ఫిలి మంతయు సాఫీగా నడవక పొందుదుకులతో నిండియుండును. సగమాక లితో మాడుచుండు ఈ నటులన్న స్టూడియోవారికి గౌరవముండదు. వారికి వీరీయందు గౌరవ మున్నగదా ఫిలింనిర్మాణమును ఆపేక్ష. ఇంతలో ఫిలిం తయారగుటయు, మరల ఆంగ్రులకొక 'సినిమా ప్రపంచమున నొక నూతనాలంకారము' ఏర్పడుటయు జరుగును!

మరియొక ఫిలిం నిర్మాణమాద్యముగూడ తెలుగుటాకీలలో కలదు. ఫిలింనిర్మాతకు సహాయంబుయు, నిర్మాణముండు కిచ్చిత్తన జానము లేకుండుయు, అంతట నాతడు ఒక "అనుభవశాలి" చేతిలో దీనిసంతయు పెట్టుటయు—ఆ "అనుభవము" న కర్థము భగవంతునికే తెలియవలె—జరుగును. అంత నా "అనుభవశాలి" తన యిచ్చనచ్చిన ఒక చౌకబారుపంపునుతోలుకొనిపోయి, ఒకచౌకబారు స్టూడియోలో పటమును తయారుచేయుటకు ఏ సినిమాకుల నురువునో, ఏ సినిమాకుల వృద్ధునో నియమించుటయు, అంత తెలుగురాని ఆ డైరెక్టరు దానిని పూర్తిగావించుటయు, తొనునారికి మరల నొక గొప్ప తెలుగుటాకీ బయలుపడుటయు జరుగును.

ఫిలిం నిర్మాణమున మాత్రమార్గము, ఫిలిం నిర్మాణమున కను ఖర్చులలో స్టూడియోవారును, పెట్టుబడిదారును చెరికొంత పెట్టుకొని తయారుచేయుట. ఇద్దరు యజమానుల చేతులలో నలుగు ఈ నటులు అడ్డకట్టములతో పటమును పూర్తిగావించురు. కారణము పెట్టుబడిదారు ఖర్చులు తగ్గుటకుగాను వీరిని కష్టపెట్టుచుండును. తమ కాలము వృథావోవకుండ వీరినుండి రక్తమును సిండుచుండురు స్టూడియోవారు.

తీవ్రముగా విమర్శించుచుంటినని నన్ను తప్పుదలచినను నిజమును దాచుటకుగాని, యధార్థసంఘటనము

లను త్రోసివేయుటకుగాని వీలులేదని నా సమ్మతము. పరిస్థితుల నీవిధముగ జరుగనిచ్చిన ఒక గొప్ప పరిశ్రమ అన్యరాష్ట్రీయులకు పూర్తిగా వశమైపోవును. దాని వలన నష్ట మెంతేనిగలదు.

దినదినమును కొత్తటాకీలు వచ్చుచున్నట్లే తెలుగు ప్రేక్షకులయందు విమర్శజ్ఞానముపై తమ పెంపొందుచున్నది. చనువుకొనిన యువకులు ముఖ్యముగా వీటిని క్షమింపక తీవ్రముగా విమర్శించి త్రోసివేతురని కోరుచున్నాను. బంగారమునందు మన తెలుగుటాకీలను

ఎంత పరిచోషకరముగా జూతుకో అనుభవించినవారికే తెలియును.

ఇవియే మన తెలుగుటాకీలు. సినిమా ప్రేక్షకులకు నయనోత్సవములు! సినిమాకులగురువుల చేతులనుండి తయారగుచున్న గొప్పటాకీలు ప్రదీప్తతారలతో నటించబడి సినిమా ప్రపంచమున వెలుగుచున్న నూతనాలంకారములు!

వీటిని ఏవిధముగ తయారుచేయవలె, ఏపరిశ్రమను ఏవిధముగ నడిపిన లాభకరము? అనునవి మరియొక వ్యాసమున ముచ్చటించును.

‘నాటు హేటు’

K. M. R.

నా మహారాష్ట్రయాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

బస్సువాలకం బహుచిత్రముగానున్నది. అది యీనాటిదికాదని వెంటనే గుర్తించితిని. ధర్మరాజు దులవారి రాజనూయాయాగమును మాచుటకై బయలుదేరిన కొంతమంది పెద్దమనుష్యులు ఒకబస్సుమీద ప్రయాణంసాగించి, తిరిగివచ్చునపుడు అది భంగపెట్టుటచే నాసికలో దానిని వదలినట్లును, అదియే నేటి మాపయనమునకై ఉపయోగింపబడుచున్నట్లును ఊహింపగలిగితిని. తూకముగలవ్యక్తులు నలుగురు కూర్చున్నయెడల అది విశేషముకల్గునననియు, మగ్యమార్గమున మమ్మిది యేగోతిలోనో కూర్చునేయుననియు అటుచు బిక్కుబిక్కుమనుచునే అందు ప్రవేశించితిని. ఈరీతి బస్సులు ఉత్తరహిందూస్థానములో ముఖ్యముగా లాహోరు అమృతసరములకు నడుమ విరివిగా లభించును. నేను ప్రవేశించునప్పటికే బస్సులో మహాశయు లెండోన్ పెద్దపెద్దమనుష్యులు కప్పకొని కూర్చునియుండిరి. వాలకములనుబట్టి చూడగా వారంతా పోరంబోకు సరుకులోనివారినై తోచిరి. వారు కప్పకొనిన దుప్పట్లుపూడ ద్వాపరయుగంలోనివలె నగపడినవి. నన్ను చూచి పాపము కొంతవోటిచ్చిరి. నాసికకు తాళమువేసినగాని కూర్చుండుట సాధ్యముకాదని గ్రహించి, ఊపిరివిగబట్టి ఒకప్రక్క జరికిలపడితిని. పెద్దపాగాగిరించిన చిన్నమనిషియొకడు చాలనేపు నన్ను లేటిచూచి “భాయీసాబ్! Where did you come from?” అని ప్రశ్నించివాడు. బస్సులోని బడుద్యాయిలలో నెవ్వరికైన ఇంగ్లీషు వచ్చియుండునని నేను తలచియుండలేదు. హిందీలో ఇంగ్లీషును మిగిలించిన మహాశయు డొకడు నన్నట్లు ప్రశ్నింపగనే “గోదావరి సాగరమున కలియుచోటున కనతిచూము నుండి” అని ఇంగ్లీషులో Paraphrasis అలంకారము ఉపయోగించి వడిగా సుత్తరమిచ్చితిని. దానితో అతడు ఉక్కిరిబిక్కిరియైనాడు. ఇంగ్లీషుతో

నోరువిప్పుట తప్పనిగ్రహించి అతడు హిందీలో భోరణి మొదలుపెట్టినాడు. నాస్వస్థలము రాజమండ్రి అని యెఱిగినాడు. మహారాష్ట్రులకు ముఖ్యముగా, నందరి గోదావరీతీరవాసులకు రాజమండ్రి పరిచితమైన ప్రదేశము. ఆవ్యక్తి నాగపురములో నేదోయువోగ్యము చేయుచున్నాడు. వానిసంతయూరు నాసికము. నెలవుదీసి కొని, యిపు డింటికి మరలుచున్నాడు. డిశంబరులో నాగపురమున మారిన కాలేతి స్వస్థోత్సవసందర్భమున రాధాకృష్ణజోషగిని మహాపన్యాసమును వింటినని అతడు పలికినాడు. ఇంతలో నెవ్వరో బస్సుకడకు నడచినచ్చి, లోనివారిని లేజీచూడ దొడగినాడు. నాసమీపమునకూర్చున్న నాగపూరుమిగ్రుడు మెల్లగా “మీదేయూరని ఆత డడిగినయెడల నాసికయనియే చెప్పడు. లేకున్న మీసామానును పరికించి కొంతపన్ను యిమ్మంటాడు” అని నాతో చెప్పినాడు. కాశ్మీరము, రాజస్థానము మున్నగుచోటులకు పోయినపు డిట్టిపరీక్షలు జరుగుదుంట నెఱుగుదును. ‘నాది నాసిక’యని వానితో నెట్లు తెలుపుదును? అమాంతముగా అబద్ధవాడును నాకివ్వలేదు. చదివినది స్టీవరీవృత్తికైనా, జగదీశుడు అందులో రాడుక్షేణీయక అందుండి నన్ను తొలగించి నేనెంత యత్నించుచున్నను నన్ను మరల నందులో ప్రవేశింపనీయకున్నాడు. ఆహా! నుంచి లాచురునైనయెడల, న్యాయవాద వృత్తికి మంగళసూత్రమును కట్టియున్నయెడల, అబద్ధమాడుటకు అంత తటపటాయించియుండునా? ఆయినను అప్పటిలో నాకడనున్న సామానుమాత్రమెంత? స్నానమునకు పనికివచ్చు గుడ్డలేకదా నాకడనున్నవి! వానికి పన్ను తగులబడియకుచో, మాట్లాడక రెండు శువార్ల నా పెద్దమనిషికి సమర్పించవలెనని నిశ్చయించితిని. తొందరపడి “నాది నాసికయే” అని చెప్పడలచుకొనలేదు. కాని నేనుకూడ మహారాష్ట్రీడనని అహా

హపడి నన్నేమియు ప్రశ్నింపక ఆవ్యక్తి అందుండి తరలిపోయినాడు. బస్సు కదలినది. ఏముహూర్తమున ఊడి క్రిందబడుచుమా అని యపరి, బస్సు శబ్దము వికృతమై వినబడినపుడు “హరహరా” అనుకొనుచు, మరల విపస్తురాకుండుటకై వేయిదేవుళ్లకు మ్రొక్కుచు నిమిషములు రెక్కింపసాగితిని. చలిగాలి రివ్వరివ్వన వీరదొడగినది. నాసిక విడువైల్ల దూరమందే యుండు నుచే (బస్సు కేంద్రకంవారిదియైనను) అవిరళమున చలు జేరుకొంటిమి. పైక మంతకుమున్నే చెల్లించితిని కావున అంచుతో బస్సునుండి దిగితిని.

చలి మరంతమై, దుస్సహమై యుండెను. ఇంకను రాత్రి సాగుచునేయున్నది. నాటినిశీఘ్రము నాయెడల పగబూనినదేమా అని యూహించితిని. నాసిక నుండి త్రియంబకమునకు పోవుబస్సు పగలు ఎనిమిది గంటలు దాటినపిదపగాని బయలుదేరదని వినియుంటిని. అప్పటివఱకు కాలక్షేపము చేయుటెందు? బొంబాయి లో ఏముహూర్తమున నై రెక్కితివో, త్రోవపాడుగు నను చిక్కురై పడుచుంటిని నిమిషమైనను ఎందును ఒరగజేస్తాిని. సన్యాసిగోగమువంటి మాబస్సు మార్గ ముగ్ధమండే ప్రభాతమును చూచునని ఆశపడితిని. నిద్దురకు నీరువచ్చి, తెరువున నిలిచి యెంతవేపు చలితోపోరు సలుపవలెనో యెఱుగెనైతిని.

సమయసమయములందు నిద్రాహారములకు స్వప్త చెప్పి, యిక్కట్టులతో పోరు సలుపవలయు తరుణములు నాకెన్నో లభించినవి. తొలుత దేశాటనమునకై బయల్దేరి కలకత్తాలో ప్రవేశించినపుడు అనుచనము నాతరుణములు ప్రత్యక్షమగుచుండెడివి. బాలకుడనై కలకత్తాలో బాబూరు హైస్కూలులో చదువుతట్టి, తప్పనిసరిగ ఆర్థికసంయమమును ఆర్థ్యసించుటకై పాటుపడవలసివచ్చెను. కొంత పైకి మార్చించి చువు కొనవలసివచ్చెను. విశ్రాంతిగాని, నిద్రగాని, యిష్టమైన ఆహారముగాని నాకంతగా లభించెడిదికాదు. అప్పుడు కలకత్తాలో తెలుగుహరిసంఖ్య అంతగాలేదు. తెలుగు తిండిలేదు. భోజనమునకై ఎల్ల ఊడకొహస్పిటలోనో యింట్లో గల పంజాబీ హోటలులో ప్రవేశించితిని. అచ్చట

లభించెడిది రొట్టె. అంతకుమున్ను రొట్టెతినుటకు అభ్యాసములేనందున అచ్చటి ఉప్పుకారములులేని క్రొత్త తిండి నాకు సాక్కెడిదికాదు. ఆ సమయములో నాజీవనముపై కన్నుంచిన ఆంధ్రు లిద్ద ణుండిరి. వీరు బ్రాహ్మణేతరులు: తేకపల్లి వీరాస్వామి, చోడినెట్టి వీరరాఘవులు అనువారు. వీరు కలకత్తాలో వర్తకము చేయుచుండువారు. నాకును వీరికిని సఖ్యము కుదిరినది. వీరాస్వామి అప్పటికే మిగుల వృద్ధుడు. అప్పటికి ముప్పది యైదేండ్లకుమున్నే అతడు కలకత్తాలో చేరుకొన్నాడు. కాకినాడనుండి గోదావరి లంక పొగాకును తెప్పించి, కలకత్తాలో చుట్టులు చుట్టించి స్టేషన్ గో మున్నగు చోటులకు ఎగుమతిచేయువాడు. ఈతని కింగ్లీ ఘరాను. బంగాళమును, హిందీని, అక్కరైనపుడు తెలుగును కలిపి ‘చక చక’ మాట్లాడువాడు. అట్టిగ్రామ్యమునకు న్యాకరణ మక్కడలేదనుకొన్నాడు. మనిషి మంచి వాడు. మంచిభక్తుడు. సన్యాసులపై కంటో ప్రతిగల వాడు. ఎంచుతెంచునో కపట సన్యాసు లీయమాయకుని జేరి ఏమేమా మంత్రము లుచ్చరించి డబ్బు దోచుకొని పోవువారు. ఒక సన్యాసి “నిన్ను బ్రాహ్మణుని చేతు”నని చెప్పియే మేమా మంత్రములుచ్చరించి అతని మేడలో నొకజం దము వేసినాడు. అబద్ధపు జం దమైననేమి, దానిని మెడదాల్చి తన జన్మ పవిత్రమైనదని వీరాస్వామి యెంచు వాడు. పుణ్యదనములందు తప్పక ఉపవాసములు సలుపుచు, మత్స్యభూంసములను వర్జించి మిగుల నిష్ఠాపరుడై యుండువాడు. ఆపుడపుడు హోమములు సలుపుచుండు వాడు. అనుచనము గల ప్రీస్టెంట్ బిధినుండి అచటికి రమారమి రెండుమైళ్ళ దూరమందున్న చాంద్ పాల్ ఘట్టమునకు స్నానమునకై పోవుచు నన్ను కూడ కొంపోవువాడు. కలకత్తాలో తొలుత నన్ను జూచిన తెలుగువా డీతడే! తన యింట్లో బసచేయుమని నన్ను కోరినాడు. వీని కింగ్లీ ఘరానందున, ఈతని వర్తకమునకు సంబంధించిన ఉత్తరములను నేనే వ్రాసిపెట్టుచుండువాడను. మాస మాసము నాకు కొంతప్రతిఫలం యిచ్చువాడు. తనతో గంగాస్నానమునకు కొంపోవువాడు. ఉపవాసములందును, జాగరణములందును తనతో పాల్గొనుడని ప్రాత్య హించువాడు. నాచే భారతభాగవతమును చదివించి,

వినుచుండువాడు. వీరరాఘవుని మకాము మలంగానేకోలో. అతనియంగడి ఆరవనెంబరు చాందినీచాక్లో నుండెడిది. ఇతని తండ్రి నాగయ్య, కాకినాడ కాపురఘడు. వీరాస్వామికంటె ముందుగనే కలకత్తాపోయి వర్తకము మొదలిడినాడు. తొలుత గొంతకాలము వీరాస్వామి ఈతనికడపనిచేసి, పదంపడి సాంతవర్తకము సాపించుకొన్నాడు. వీరరాఘవులు కలకత్తాలోపుట్టి, అందే పెరిగినాడు. బంగాళమునే చదువుట, వ్రాయుట నేర్చినాడు. తెలుగు వ్రాయుటెఱుగడు. వర్తకమును తానే చూచుకొనుచుండువాడు. తెలుగు ఉత్తరములను నాచే వ్రాయించుకొనుచుండువాడు. వీరాస్వామివలె స్వదేశపురుట్టలను ఎగుమతిచేసి, ఆతనికింటె విరివిగా విదేశమునుండి వివిధములైన న సిగరెట్లను తెప్పించి పెద్ద వర్తకము జేయుచుండువాడు. జానాచుట్టలను వాడు వాడు. అప్పటికే షార్ట్ గుడును కావున అక్కణగునపు డీతనికి ఉత్తరములు టైప్ చేసి యిచ్చువాడను. ఇతడుకూడ ప్రతిమాసము నాకు కొంత పైక మిచ్చుచుండువాడు. వీరాస్వామి, వీరరాఘవులతో గల సంబంధము కలకత్తాలో నావిద్యార్థి జీవన ముం దించుక భాగమును కడపి తరువాతి చదువునకు వలసిన వ్యవస్థను అనుష్ఠల సంపర్కమువలన స్థాపించు కొనగలిగిరి. పిన్నతనమునుండి వివిధరాష్ట్రములందలి ప్రజలను పఠించుతరుణములు నాకెన్నో లభించినవి. ఆంధ్రులందు బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేశ్వరముల నెంచటిసో పఠించితిని. వారియెడల నాకు సమానగౌరవభావము కలదు. నా బ్రాహ్మణేశ్వరమిత్రు లంతగా చూపుకొనిన వారు కారు. కావున వీరు తమ సుండెలను భూమిగోళాద్వీపెట్టలేదు. తోడి బ్రాహ్మణులు, తోడిబంధువులు నిర్దయులై నన్ను భ్రష్టునిజేసి దేశాలనమునకై పుత్తెంచినపుడు, నన్ను దగ్గరకు దీసికొని, నాకాదరాసు రాగము లొసగి, నాచేయుపని నానందముతో గైకొని నా కంటేని సాయముచేసి, నన్ను కాపాడినవారు బ్రాహ్మణేశ్వర సోదరులే! జాతినిబట్టిగాక గుణమును బట్టియే మనుష్యమహత్వమును గుర్తింపవలెనని నాడే గ్రహించితిని. వీరాస్వామి వీరరాఘవుల గురు గుణ

ములు నాకపుడు మేలుబంతులైనవి. ఉపవాసములును, జాగరణములును వీరాస్వామివల్లనే నాకు పట్టుబడినవి. వీరాస్వామి, వీరరాఘవులు నే డిహజగతియందు లేరు. వీరి పవిత్రాత్మలకు సచ్చిదానందముల నొసపట్కై సదా నే నీశ్వరుని ప్రార్థించుచుండును.

నా పరిశ్రమను పరికించుచు ఆదివసులలో వీరాస్వామి నన్నుద్దేశించి, “అర్జునునివలె నిద్రను, లక్ష్మణునివలె ఆచారమును మీరు జయించినారు” అను చుండువాడు. ఈ ప్రశంసకు నేను తిగమగాని, కలకత్తా చేరినదిదా నిద్రాచారములను హద్దులో నుంపగలిగితి ననియు, నిక్కట్టు లొక్కమ్మకి మార్గొనినపుడు దృఢచిత్తుడనై నిలువగలననియు నమ్ముచుండును. నాడే కాదు నేడుకూడ దురంతదురితోత్కట బాధలు పైబడి నాసుండెలను సుండజేయ గమకింప, నానిని కాపాడు చున్న దీ యాత్మ విశ్వాసమే!

నాసికలో నాకు తలదాచుకొనుటకు చోటు లేక పడినయిబ్బందిని నే నంతగా పాటింపలేదు గాని నా యాత్మవిశ్వాసమును కఠోరపరీక్షకు సుతీగావించిన పరిస్థితులు ఈ మహారాష్ట్రయాత్రలో గూడ నన్నెదు రొక్కినినవని తెలుపుదును. ప్రారమ్భగములతో నిండిన సాంధ్రవనములందు నేను కొన్ని రాత్రులు గడవవలసి వచ్చెను. చదువగు నీయువంతమును కాలక్రమమున నెఱుగగలరు. ఆ తరంగమందలి జిజ్ఞాసను వృద్ధిజేసి, భయ సంశయములను పోనాడి దుర్విమర్శనలను, విమర్శములైన పరిహాసములను పాటింపక మనుష్య హృదయమున నపూర్వశక్తిని జనింపజేయునది ఆత్మ విశ్వాసమని తెలుపుట నాయాశయము.

బస్సునుండి దిగినంతనే నాగపూరువ్యక్తి మఱి నాతో మాట్లాడక మెల్లగా నిష్క్రమింప దొడగినాడు. నాసిక ఆతని స్వస్థలము. అందు సాంత గృహముగల అదృష్టవంతుడు. బస్సులో నిష్టగోష్ఠి నాతో కాలక్షేపము చేసిన పెద్దమనిషి. రాత్రిసమయముగనుక తనయింట విందారగింపబోవువాడనుగానని, ఉదయమే లేచి త్రియంబకము పోవువాడనని యెఱిగిన బుద్ధిమంతుడు.

అప్పటికప్పుడే రాత్రి చాల కడనిపోయినందున మిగిలిన భాగమున చరితుండి నన్ను కాపాడుటకై పరుండుటకై నాకు కొంతచోటిచ్చిన తన కపు డెంతో పున్నెము లభించు నని యూహింపజాలు బుద్ధికారి. దురంతమైన చరిచే నేను వడకుచుండ నప్పటి నాదు తిని గ్రహింపగల విద్యాధికుడు కాని ఆత డేమియు పలుకక, మెలగ తనదారి దాను బట్టుచున్నాడు. “మీకూడవచ్చి, తెలువారువఱకు అందుదు” నని ఆమెద్దురానిప్పుతో నెటు పలుకుదును? “ఏయరు గుమీదైన నిండుక చోటు లభించినయెడల, కొంచెము నేపందు విశ్రమించి మృత్యు తి ననుకొంగును అని మాత్రము రెండడుగులు ముందులకువెచి ఆతనికి విన బడునట్లుంటిని. “ఇచ్చట అరుగులేమియుండును” అని నెలవిచ్చి ఆతడు దాటినాడు. నాకెట్లు మండ కొని పోయినది. చోటునకే నేనంత పరితపించలేదు. కాని యిట్టికఠినచిత్తుని గాంచితినిని భేదపడితిని. విద్యాధికుని యందు నిపురమైన అట్టి యుదాసీనభావమును గాంచి నంతనే నా భేదమున కాగ్రహము తోడైనది. కొంత దూరమువఱకు సాగిపోయిన ఆస్యక్షిని కేకవేసి, నిలిచి నంతనే వానిని సమీపించి, “ఏపుణ్యధూమి పంథా జీవయైన శివాజీని, నేకహితార్థము మహాత్యాగ మొనరించిన లోకమాన్యతిలకను, మహనీయగుణారిష్టుడైన గోఖలేను కని జగత్ప్రసిద్ధి నందిననో, అట్టినుహారాప్తిము నేడును మహాత్ముల కాలవాలమైయున్నదని ఆశపడితిని. మీదర్శనము నాకు నిక్కముగ నాశాభంగము కలిగించినది. ఇక నిం దెట్టివింతమానవులు నాకనులబడుదురో! ఇక తమత్రోవను తాము పొందు నే నీపథముండే నిలిచియుండి మీపై కాపకృప్తి గురిపింపను గాని నేటియనుభవమును హృదయంగమ మొనరించు కొందును. మీకు సంపూర్ణమైన ఆంతరంగిక పరివర్తనము కలుగుగాకని ఈశ్వరుని వేడుకొందును.” అని పలికి మరలితిని. ఆత డేమియు మాట్లాడక తనదారిని తాను పోయినాడు.

ఈ మహారాష్ట్రాని బోలువృత్తి యొకడు హిమగిరియాత్రయం దేడిండ్లకుమున్న నాకు ప్రత్యేకము

మైనాడు. నాటియుదంతము నీనందర్శనమున సంక్షేపముగ తెలుపుట అప్రస్తుతము కాదని నాతలంపు.

ఒకానొక హిమగిరి యాలో నాకు గమ్యస్థానమైనది శ్రీనగరము. అచటికి పోవుటకు రెండుమార్గములున్నవి. అవి జమ్మా, రావల్పిండిపథములు. ఫ్రాంటియర్ మేజులో పోయి వజీరాబాద్ లో దిగి, అందుండి కాశ్మీరరాజయొక్క గ్రీష్మావాసమైన జమ్మాకు పోయి, అందుండి బస్సుద్వారా శ్రీనగరమునకు పోవచ్చును. కాని, యాత్రోప బహుళములైన అపాయములతో నిండియుండును. మహాన్నత స్థలముల నుండి పాతాళమునంటు బోయలలోనికి దిగి, అందుండి మరల బై కెగ్రాబాకి మరల నొకగభిరోపత్యకయొక్క యందునుండి హిమగిరియాత్రయందు బస్సుపోవును. లోయలోనికి దిగుబస్సు చెన్న నెత్తెనచోటునుండి వచ్చుబస్సులోనివారికి ఒక్కొక్కపుడు కానుపించదు. బస్సుకంటె ఫెజర్ కార్ వేగముగ పోవును గావున పెక్కువిపత్తులకు గుటియగుచుండును. కావున పలువురు ధనికులుకూడ బస్సునే ఆశ్రయించుచుండురు అచ్చటి డ్రైవరులు మిగుల నేర్పరులు. ఇంచుక యజాగ్రత్త పాడ నూపినయెడల, బస్సు గుభాలున లోతులోయలోపడి పిండిపిండియగును! అందలివారు నిముసములో గుండె యగుదురు! కాశ్మీరరాజ విశేషధనము వెచ్చించి జమ్మానుండియు, రావల్పిండినుండియు శ్రీనగరమునకు రోడ్డులు వేయించినాడు కాని పర్యవ్రాజక మందలి తెన్నులు సరియైనవి కాక ఉపద్రవములతో నిండియుండును. ఏపిల్లవర్తకమునకు రావల్పిండి మార్గము అనుకూలమైనది. అందును అపాయములు జరుగుచుండునుగాని జమ్మాపథమందలి అపదలకంటె నివి తక్కువయ్యెనవి. రావల్పిండినుండి శ్రీనగరము సుమారు రెండువందలమైళ్ల దూరమందున్నది. ఈ మార్గముగుండా నేను కాశ్మీరమునకు పోవ నిశ్చయించితిని.

౧౯౨౭ లో లాహోరులో జరిగిన కాంగ్రెసునకు రాజస్థానమునుండి పోయి, అందుండి హిమగిరియాత్ర సజావ ముద్దేశించితిని. లాహోరు కాంగ్రెసునకు కొంద

తాండ్రులు వచ్చిరి. తొలుత నేను “రాజస్థానయువ ససూజము” యొక్క డేరాలో బసచేసెడిని. ఒక బంధువు ఆంధ్రప్రదేశుడు * నాకు కనుపించి తెలుగుల డేరాలోనికి రమ్మగి నన్నాహ్వనించివాడు. కలకత్తానుండి బాంబేలోగూడ పెక్కువలలు రాజస్థానమున పర్యటించుచున్నందుననే, నాటివఱకు నాకు తెలుగుమొగము కనుపించలేదు; తెలుగుమాట చెవిబడలేదు. అందుచే రాజస్థాన మిత్రులతో నేనో సర్ది చెప్పి నే నాంధ్రులడేరాలో ప్రవేశించితిని. నాతో నాపొట్టి పిడికి యున్నాడు. నెల్లూరినుండి కేబాలవారు, కాకినాడ నుండి మొసలగంటివారు, రాజమండ్రినుండి నాళం వారు కాంగ్రెసుకు వచ్చిరి. ఇంగ్లీషువానికొందఱు తెలుగులుకూడ లాహోరు కాంగ్రెసు చూచుటకై వచ్చిరి. పలువురుకలిసి ఒక్కటిక్కడేకొని వంతులువంతులుగా కాంగ్రెసుడేరాలో ప్రవేశించి విప్లవము చూచువారు. చాలకాల సాంకేతిక లో ఏమేమో హాస్యకొట్టువారు జెనారెన్సుండి వచ్చిన ఆంధ్రవిద్యార్థుల లీచేసకలో కులాసామాటలతో పాల్గొనవారు. నేను పెషావరునకు పోచువనినపుడు నలుగురాండ్రులు నావెంటబడిరి. వీరిలో మొదటివాడు రాజమండ్రి కాపురమును నాళంభీమరాజు. ఇతడు నిర్మలవృత్తయుడైన దేశభక్తుడు. నైశ్యకులమునకు వన్నెదచ్చిన యువకుడు. చదువునకై కలకత్తా వచ్చి నాకడ కొన్నాళ్లుంటుంటే నితడు నాకు పూర్వపరిచితుడు. రెండవవ్యక్తి విశాఖ పట్టణమునకు సమీపమునది చోడవరమునుండి వచ్చిన వాడపల్లి బ్రహ్మన్నకాస్త్రిగారు. తక్కిన యిరువురు ఇచ్చాపురమునుండి వచ్చినవారు. ఒకడు తూముల కృష్ణమూర్తియను నైశ్యరత్నము; రెండవ వాడు పట్టు సాలికులధ్ధుడు దున్నారామమూర్తి. ఇత డింగ్లీషు నెరుగడు. కాంగ్రెసువీమో చూడవలెనని పరుగెత్తుకొనివచ్చినాడు. ఫ్రాంటియరుమెయిలు లాహోరులో

రాత్రి ఏడుగంటలకు బయల్దేగను. మేమాటుగురుము (అలవనాడు పొట్టిపిడికి) ఆశ్రయపడప మాడేరాను విడిచి అవ్వలి కరిగితిమి. “లజపతి వగర” ద్వారమున ప్రేక్షావఱకు రెండుటాంగాలు కట్టించుకొనవలచితిమి. “సంతులుగారూ! వీరితో మీ రిందు నిలువుడు” అని చెప్పి భీమరాజు ముందుకరిగి “టాంగానాలా! టాంగానాలా!!” అని యాచివాడు. టాంగావచ్చు లోపల ఆతనిజేబు చులకనైనది. అందున్న మనీషర్ను నెవ్వరో లాగివైచిరి! అందు చాల నోట్లున్నవట. కాంగ్రెసుసమయము కావున జనులు ఇసుకవేసిన రాల నట్లున్నారు. పోయినపర్చు ఇక లభించుననుట కల్ల. టాంగాలువచ్చునని మేము నిలుబడియుంటిమి. భీమరాజుమాత్రమువచ్చి పర్చుపోయినసంగతిని చెప్పినాడు. ఆతనినష్టమునకు మిక్కిలి వగచితిమి. పోలీసులతో చెప్పితిమి కాని పోయినపట్టు మరల లభించలేదు. ఇట్టిచుక్కనునతో ప్రయాణము సాగించుట కష్టపడక నాటికి డేరాలోనికి మరలిపోతిమి. మఱునాడు నేనూ, బుడంకాయా పయనమైతిమి. భీమరాజు తనపయనమును మానుకొన్నాడు. తక్కినమువ్వరు నావెంటబడిరి. వీరితోగలిసి నేనుసలిపిన ప్రయాణమును గుఱించిన విపులోదంతము నా “కాశ్మీరముజరీలందు” కాలక్రమమున వివరింతును. ప్రస్తుతము మనదృష్టియందలి విషయమును దృష్టాంతీకరించుటకుమాత్రము అప్పటి ప్రయాణాంశముల గొన్నింటి నిందుల్లేఖింతును.

పైన తెలిపిన మువ్వరు మిత్రులు నాతో† పెషావరునుండి కైబరుకనుమయవ్వలివఱకు వచ్చిరి. కాశ్మీరమునకు మాడ పోదునని నా ప్లాను వారికి దెలిపితిని. “మేముకూడ నచ్చటికి వస్తుము. హిందీకాని, పంజాబీకాని, కాశ్మీరీకాని మామరారు. ఒంటరిగా గాక మీతో పయనముసాగించిన, మాకెంతేని మేలుకలుగును. మా అంతకు మే మచటికి పోలేము.” అని ఫలికి వారు

* ఇతనిపేరు ‘రావు’; కొంతకాలము మదరాసులోనున్నాడు. పదంపడి బొంబాయిపోయినాడు. కడదిన డిశంబరులో నన్ను కలిసికొని “బొంబేక్రానికల్” అధీనులో నుండి వని తెలిపినాడు.

† “నాతో” అనినపుడు నాకూడ నాపొట్టిపిడికిగాదుకూడ నున్నాడని చదువరులు గ్రహించురు గాక! నాయనవరుడైన బుడంకాయాగాడిని గుఱించిన వృత్తాంతమును నా “కాశ్మీరముజరీ” లోడు బాధుభూధిక్షాంతుడు,

మువ్వురు నాచెంటబడిరి. నాతో తక్కువయందు విడిసి, అందుండి రావల్సింది వచ్చిరి. రావల్సిందిలో “నాలో మండీ” యనుచోటున నానకొసెంగ్ అను సిక్కు మిత్రునింట గొంతకాలముండి, పదంపడి శ్రీనగరమునకు పయనమైతిని.

రావల్సిందికి నలుబదియైదు మైళ్ళదూరములో మర్రే అనుచోటు కలదు. పంజాబు గవర్నమెంటువారికి వేసవిపయమున వసించురు. హిమగిరిపై నిది మిగుల నెత్తయిన ప్రదేశముండుండుటచేతను, మే మచటికి జనవరిలో పోవుటచేతను, ఆచోటంతయు మంచుతో నిండియుండెను. కాశ్మీర ప్రభుత్వమువారిచే నియోగింప బడిన నాకరులు బస్సుచోవుచో వసుండి మంచునెత్తవ్వి, పంజాబ్ గవర్నమెంటు ప్రోగ్రామరింతురు. అచటి యిండ్లన్నియు నొప్పుగ పిండిముద్దలతో కప్పబడినట్లు మంచుమద్దలతో గప్పబడియుండెను. బస్సుచోవుతేలి చేయిజాపగనే నిమిషములో నది తెల్లబడిపోయెడిది. ఇచటికి రమారమి ఇరువది మైళ్ళలో “కోహలో” అను చిన్నకొండపల్లె కలదు. ఈపల్లె తీలమనడియొద్దకు నున్నది. మే మీపల్లెను చేరుసరికి రాత్రి రమారమి యెనిమిదిగంటలసమయ మైనది. హిమగిరి చూత్రలో రాత్రులందు కొండలందు పలుమాటు విడియుచుండు వారము. అప్పటియనుభవములు అత్యున్నతమైనవి. నాటికి “కోహలో” యందు విశ్రమించి మలునాడుద యమున బయకమగుదమని చెప్పి మాబస్సు డ్రైవ రెండో అంతర్ధాన మైనాడు. బస్సు ఆగగనే ఒక కాశ్మీరీ యువకుడు చరచర మాకడకు వచ్చినాడు. ఆతని పేరు చాయ. దబ్బపండుగులను ధిక్కరించుచున్నది. అతడు డబ్బమైన లాంగ్ కోటును ధరించినాడు. వాని తలపై చక్కనిటోపీ అలరారుచున్నది. బస్సులో నున్న నన్ను చూచి “బాబూ సాబ్! ఆయియే. మై ఆఫ్ కా తావేదార్ హుం” అనినాడు. ఈ యాహ్వానము నా కంతో ఆనందము గలిగించినది. రానునవని యుత్సవములు చూచి, భద్రాచలమునుండి రాజమండ్రీకి యాత్ర పులు తిరిగివచ్చునపుడు, పోలవరంకడ ఇసుకతిప్పలలో కొన్నిపందిలువేసి పుకార్లుకొలు కొండలు వారిని

నేమపూర్వముగ నాహ్వానించి భక్త్యుతోజ్యోతేహ్వానో వ్యయలతో వారిని తనుపుచుండురు. ఇట్టి యేర్పాటు నేనున్నదో లేదో యెఱుగను గాని ౧౯౨౨ లో నుండె డిది. వినయపూర్వకముగ హిమగిరిపల్లెయందు మమ్మా హ్వానించిన కాశ్మీరీయువకుని జూచి మంచుకొండపై మాకాశ్మీరీమిత్రుల నవతరించిన గంధర్వబాలుడని యూహించితిని. అపూర్వమైన విందు చేసుకునని ఆశపడితిని. “చలియే!” అని చెప్పి మిత్రులతో నేనాతని వెంట బడితిని. చలి చెప్పనలవిగానట్లున్నది. అక్కడైన శీత వస్త్రములు శరీరముపైనున్నను, అంతరంగమునుండి దాగుఁదమైనచలి యెట్లని గజగజ ఊపుచుండెను! అవిర ములో మే నాయువకనియింటి కరిగితిమి. మమ్మా తన వేర్వేరుకన్నీలపై నానీచుల గావించి ముంగల గల బల్లలపై నేడినిప్పలతోనింకిన కుంపట్ల చుందినాడు. శీతనగమున పయనము సలుపుతేలి గాత్రులందు అనివార్యముగ అగ్ని సమీపమున సమయము గడవకలెను. రాత్రులందు కొండపల్లెలందు విడియుతేలి గడికిని మంచమునకును అగ్నికిని ప్రత్యేకముగా బాడుగనియ కలెను. అగ్ని దగ్గనముగల్గి మేము “అమృత్యుః!” అను కొన్నాము. “తమకు ప్రాణికాలలెనా, కహోడీ కా వలెనా, పుల్కా కావలెనా, చకోటా లేక చపాటీ కా వలెనా? సెలవీయుడు” అని కాశ్మీరీయువకుడు నన్ను ద్వే శించి పలికినాడు. “ఇవన్నీ రొట్టెరకములు. మీ కేమి కావలెనో చెప్పండి” అని తెలుగుసోదరుల నడిగితిని. ఇంతలో పొట్టిపిడికి “గర్గాగరం చపాటీ లియావ్” అని హుకుమ్ జారీచేసినాడు. నిమిషములో నేడినేడి చపాటీలువచ్చి మాముందు వ్రాలినవి. “మలాయిథి లీజయేగా?” (“మీగడమాడ లీసికొందురా?”) అని యువకు డడిగినాడు. వానిప్రశ్న ముగియకమున్నే “అల్ బత్” (తప్పక) అని బుడంకాయగాడు అబ్బి నాడు. మీగడతోను, కోపీ లేక గోరీ (కేరేజ్) ఆలూ (బంగాళాదుంప) మటర్ (పచ్చిబొటానీగింజలు) కలిపిన చక్కనిమారతోను చపాటీలను కడుపునిండా మెక్కితిమి. “మాదీథి లీజయేగా?” (“పాలుకూడ దీసికొందురా”) అని యువకుడు మధుర ప్రశ్నించి

నాడు. "జరూర్!" అని పొట్టిపిడికి పలికినాడు. అర్ధ సేరు ప్రాప్తికి అందరము పంచవార కలిసిన వేడివేడి పాలు పీల్చి "అమృతామృతం" అనుకొన్నాము. "ఏం పుణ్యామృతం! జగదీశు డిట్టివానికే సకలైశ్వర్యము లిచ్చును. మే మిలాపలికితిమని ఆ పెద్దమనిషికి తట్టనూచేసి చెప్పండి" అని బ్రహ్మశాస్త్రిగా రనిరి. "నే నట్లే తెలిపితిని. "అవ్వా కా మెహర్ బానీ" అని యతడు బిల్లుతెచ్చి మాముందుంచి "పాక్షాభి లిహాపుంగా" అని చెప్పి వెంటనేపోయి, తాంబూలము తెచ్చి మా కిచ్చి నాడు. బిల్లులో నెగురుకల మొత్తమున్నది. "ఏమి చెప్పా?" అనుకొని, తోడనే "మాకింత సత్కారము చేసి నూ యుద్దరములను నిండించిన పెద్దమనిషి ఒక చోటలుకపరుగాని మమ్ములను తనపుట్టకై గంభీర్య భావమునుండి దిగివచ్చిన వరూధిని తమ్ముడు కా"డని గుర్తించి దానిని, కూడమన్న మహాశయులచేత కిచ్చి తిని. బిల్లును చూచినంతనే వారు తెల్లబోయిరి. కత్తిగో నేటువేసినను వారి మొగములనుండి రక్తపుమక్క పడునని తోచలేదు. నిమిషమునకుమున్ను ఆతని నెంతో పొగడిన బ్రహ్మశాస్త్రిగారు "హరి పీఠి మొహమ్మండా! అయిన రూపాయలే! కొంప తీశాడు ఉండి ఉండి!" అని గుండె చూచుకొని అజచినాడు. "మనిషి ఒక్కంటికి రూపాయయైనది. పొట్టిపిడికిగాడిఖర్చును నేనే భరించును. కావున నేను రెండురూక లిస్తును రూపాయచొప్పున మీరు మీ పైకము వానికీయును" అని నేను పలికితిని. "ఇప్పు డేమనుకొంటే యేమిలాభం యిచ్చిచేయండి" అన్నాడు రామమూర్తి. "ఇటువంటి డిమేండు తలపైబడునని కలలోనైన తలచియోచుగను. హిమగిడి తలపై పడినట్లయింది. నేను పుట్టి పెరిగి రమారమి యేళ్ల యేళ్లు కడిపినాను. ఒకపూట లింకికి (అందులో అన్నమూ లేదు, పిడి పిండామూడూలేదు) రూపాయి నేనెన్నడూ యిచ్చియుండలేదు. ఈవల్లూ పిడికి దిక్కియేగుడుం చేమి ?" అని చిగురుకుసుము బ్రహ్మశాస్త్రి గారు తొంటినుండి తమ రూపాయనుండిని క్రింద గిరవాలూ వేసిరి. "తలూ అని పంతులుగారు ముందే చెప్పినందుడ

వలసింది. మాటరాకపోవడంచేత ఇంతపని జరిగిపోయింది. పిడు ఏమిపెట్టినాడని రూపాయి యిచ్చేది! చివరికి ఒక్క పెసరట్టయినా కళ్ళపడింది కాదు. నోరంతా చచ్చి మార్చుంది. చూసి చూసి పిడికి రూపాయి నే నియ్యను. నా కింకా చపాటీలు తెప్పించండి" అన్నాడు కృష్ణ మూర్తి. మా ధోరణి యేమో కాశ్మీరీయులకునకు తెలిసే నది కాదు. "క్యా చాయియే ఫర్మాచాయియేగా" అని ఆతడని నాడు. "ఉన్నో ఫిర్ చపాటీ దీయేగా" అని నే నంటిని. వడివడిగపోయి నాలుగు చపాటీలను తెచ్చి ఆతడు కృష్ణమూర్తియందుంచి నాడు. "చతులు కడుగుకొన్న నేమి? మేమేల అడుగరాదు?" అని తక్కిన మహాశయులు తమలో తాము. యోచించు కొనిరి. ఇంతలో మహాకబిల్లుతెచ్చి "అవుర్ ఆకి అజా దీషియే" అన్నాడు యువకుడు. "మఱి ఎనిమిదజా నీయమంటున్నాడు" అని కృష్ణమూర్తిగో చెప్పితిని. "సనేమిరా!" అనినా గాతడు. "అల్లరెండుకు పాత వేయండి" అని నే నంటిని. "పీల్చేవాడు పిని దుంప తెగా" అని బ్రహ్మశాస్త్రిగా రనిరి. "ఇంతభూ రమా! ఇంతవాయూమా! ఈ వల్లూలో ఎంతమందితో పంతులూచేయవచ్చునే!" అని సణుగుచు, తిట్టుచు కృష్ణమూర్తి పైకము చెల్లించినాడు. "పరుండులకు మాకు చో టెందు లభించును?" అని నేను యువకుని ప్రశ్నించితిని. "కొంతమారంలో ఒక డాక్ బంగ్లా యున్నది. అవల కావలసినంత చోటుండును. ఇక్కడ చోటులేదు. ఇప్పుడే ఈ బల్లమీద ఒకరిద్దలు పరుం వవచ్చును. కాని యిచ్చు చలి-అధికము" అని ఆత డని నాడు. ఇచ్చావురపు మిక్కిలు లండీ యుండువలసి కాని 'నిద్రచేసి' నందులకు మరల పైక మీయవలసి వచ్చునని అడలిరి. ముతెచ్చటికి చాలేమని ప్రక్క నున్న దుకాణములో చలికిలపడిరి. నేను వెలుపలి కరిగి తిని. పొట్టిపిడికి, బ్రహ్మశాస్త్రిగారు నావెంట బడిరి. "పాక్షా కా పైసా దీషియే" అని చోటలు వాడు శాస్త్రికిచేయి పట్టుకొన్నాడు. "ఏమండో, పి. డి. మో అంటున్నా డు ఈవత్తాడు కాబోలు పిడి మొహమ్మండా! అమాంతంగా తెల్లపట్టా

కొన్నాడు!" అని కాస్త్రీగారు మొరపెట్టిరి. చెనుకకు తిరిగి సంగతివెట్టి, కిల్లిలకైన డబ్బులు యావకునికిచ్చి ముందులకరిగిరిని. "బంగ్లా బాగా యెత్తుచోటుననున్న" డని అచటివారన్నారు. కారుచీకట్లు నలువైపులందు అలముకొనియున్నవి. త్రోవా, తెన్నూ కానుపింపలేదు. ఎత్తు పల్లములూ, ముట్లూ, మంచుగడ్డలూ మమ్మెగు రొక్కనివని. ఎట్లో నేనూ, బుడంకాయగానూ ముందుల కగ్రాహకమిది. ఇక బ్రహ్మన్న కాస్త్రీగారు!

లాహూరులోనే ఈయన బావాజీవరె తయారై నారు. ఈజన యెజ్జిపంచలే వాడుచుండురు. ఒంటికి చొక్కాలేదు, కాలికి జోడులేదు. మెడలు వంచి "పిండిలో" ఈయనచే ఒకరగ్గ కొనిపించినాను. "చొక్కాకుట్టించుకొను" డంటే "హాహూ!" అని మాతిపోడిగించారు. "కాలికి జోడుతప్పదు. జోడు లే కున్న నీప్రాంతాలలో నలుగురూ నవ్వెదరు. అదెట్లుండు జోడులేనిదే మంచులో తిరుగరాదు. వినుమిమిమలలో ప్రాణము రెగిరిపోవును" అని చెప్పిరిని. నానకొనిగూ, ఆతని పోదరులూ అట్లే చెప్పిరి. ఎట్టకేలకు ఒక చవుక రకపుజోడు కొనుటకు కాస్త్రీజీ అంగీకరించారు. పొడ వుపాటి యెజ్జిని చురకజోడును కొన్నారు. జోడు గంతకుమున్ను పని పెద్దమనిషియగుటచేతన, ఆజో డుతోలు రాతికంటె గట్టిదగుటచేతన కాస్త్రీజీ దాని లో పాదములు దూర్చి చాల బాధపడువారు. "రామా! ఇది కుక్కపీకినట్లు పీకుతోందండీ!" అని ఆయన అంటుచువారు.

నేనూ, పొట్టిపిచికి ముందులకరునను "త్యరగా రంజి" అని కాస్త్రీజీని హెచ్చరించితిమి. పాపము ఆయనబాధ వర్ణనా తీతము. చిక్కుచిక్కుమంటూ జోడుతో ముందుల కడుగువేసి "రామా హా!" అని కత్తువన కేకవేసి, దానిని తీసివేసి మంచులోనూ, ముండ్ల లోనూ అడుగువేసి "అమ్మో! చచ్చేమ!" అని బహుకష్ట ముతో మరల జోడుతోడిగి, కాలుసాగించి "హరహరా" అని ఆయన ప్రక్కగోతిలో పడిపోయిరి! మేమిద్దఱుమూ ముక్కు కదపితిమి. "చంపేశావయ్యగ్గ బ్రాహ్మణా! ఇక్కణ్ణించి రావడంయెల్లాజోడుతోడిగిలే ఒకతంటా,

నోడగకపోతే మఱొకతంటా! ఈ కాస్త్రీరము నన్ను చంపేందుకు పుట్టిందికాబోయి! ఈ పర్యతాలూ, యీ మంచూ, యీ ముట్లూ నాహతమార్చి తీర్తాయి!" అని ఆయన గద్దవస్వరముతో మొరపెట్టినారు. నాగుండె నీరైనది. పొట్టిపిచికి పకపకనవ్వును గంతులువేసినాడు. "కాస్త్రీజీని ఇందుండి కడపు పెట్టు?" అని పరిపరివిధ ముల దలపొసిరిని. ఇద్దఱుమూ పట్టి పైకి కొనిపోవుదమని నను, ఆతడు స్థూలకాయుడుగాని రెండువంటినాడుకాడు. ఎక్కిలలసినది ఎత్తుకొండయగున, దాపలనున్నది లోతులోయ యగున, అట్లానరించుట అసాధ్యమని గ్రహించిరిని. ఆయనచే మరల కష్టంపూడ జోడుతో గించి, మెల్లగ చెరియొకనె పునుండి చెరియొక చేయిపట్టు కొని ముందుల కడుగువేయించితిమి. బుడంకాయగాడి నవ్వు హెచ్చినకొలది కాస్త్రీజీ అగ్రహం హెచ్చినది. "తెల్లవారనియ్యి నిన్ను తెవ్విపొజ్జేస్తాను" అని ఆయన అంటువారు. ఎట్లో కాస్త్రీజీతో మేము డాక్ బంగ్లాను చేరుకొన్నాము.

మే మచటికి పోవునప్పటికి బంగ్లానండి యెవ్వలో ఒక హిందూస్థానీయుడు చివాయిని నీవలికి వచ్చినాడు. యూరపియకా డ్రై లో ఆతడు అల రారుతున్నాడు. "మీ రెవరు? ఇచ్చటి కేలవచ్చి రిరి?" అని ఆత డనినాడు. అతని కంకష్యరము తీర ముగా నున్నది. "అయ్యో! మే మీ రాత్రి యిచ్చట పరుండుము. ఉదయమే లేచిపోదుము." అని నేను తెలిసిరిని. "ఇవట చోటులేదు పొండు" అని ఆత డని వాడు. "లోపల చోటులేకున్నను, మేమీ వసా రాలో నొరుగుదుము. ఇందు కావలసినంత చోటున్నది కదా!" అని నేనంటిని. "తావు ఇంచూలేదు, అందూ లేదు. వెంటనే పొండు" అని ఆత డనినాడు. నేను హిందీలో ప్రసంగించుచుండ నతడు ఇంగ్లీషులో మాట్లాడసాగినాడు. నేనుకూడ ఇంగ్లీషులో ప్రసంగము మొదలిడి, నా ధోరణిలో కొంత స్టీప్ ఎక్కించిరిని. "ఏమోయీ! నీవు మానవునివలెనే అగపడుదున్నావు. అందును భారతీయుడవు. నీకిట్టి నిష్ఠురము కూడదు. నిన్ను మేము కొరివ దేమియులేదు. డక్కిన నీమణుండి

వచ్చి, కాశ్మీరమునకు పోవుచు, ఈ రాత్రి యిందు చిక్కుబడిపోతిమి. ఈ సీతిలో వన్యవృక్షములయిన మాకు చోటిచ్చుట కంగీకరించును. మనుష్యరూపమున నున్న నీ నోటినుండి ఇట్టి నుకువులు చెడలంట శోచనీ యము " అని పలికిరి. "ఎంతచెప్పినను, మిమ్మిందు పగండ్రనీయను" అని ఆత డెప్పటిపాటను పాడినాడు. "నీవు నూలుచెప్పము. వేయిచెప్పము. మే మింకే తిన్న వేసుము. నీ యిచ్చవచ్చినచర్య జరపుకొనుము. " అని "శాస్త్రీశీ! సంశయింపక మీరు ప్రక్కవేయుడు" అని పలికిరి. తాను తెనుగున మాట్లాడిన నచటి హిందూస్థానీయునకు బోగపడవని శాస్త్రీశీ యెలుగును. "ఈషికాచము నులను మింగివేయునేమా! నీనికో మనకు పోరాట మెందులకు?" అని "పరుండు" డని నేను గద్దించినంతనే నేలపై మేను వాల్చినారు. "మేము మనుష్యులము. ఈతడు ప్రస్తుతము పశువైనాడు. పశుబలముకంటె మనుష్యుల బలము మధికము ఏదింతలేక నిద్రింపుడు. హిమగిరిని విలొకించుమ నే నీరాత్రి మేలుకొని యుందును. మోక్షమియు భయములేదు." అని శాస్త్రీగారికి ధైర్యము చెప్పిరి. హిందూస్థానీయు డవాక్కియి నిలిచినాడు. "నీవు ఎవరైనను భారతభూమియందు పుట్టుటకు తగవు. 'అతిథిదేవో భవ' అను పవిత్రవాక్కు ఈ దేశమందు ముఖ్యముగ, నొకప్పుడు మనిపుంగవులకు, శవతలకు నిలయుమైన ఈపర్వతప్రదేశమందు ప్రతిభ్యసించినది. నీవు నీహృదయము నెంచు వీడితివో యెరుగను. ఈ బంగ్లాకు సంబంధించిన నిబంధనపత్రమును గొనిరమ్ము. మర్యాదినేకాక, రూలునుకూడ నెలుగని మూర్ఖుడవువలె నగపడ చున్నావు. నీపైవర్య దీసికొనిన నీ యుద్యోగము ఊడి నేలరాలును. నీ కపకారము చేయనుగాని నీకు హితవు చెప్పనును. మేము దొంగలముకాము. ఇందుండి నీవు మమ్ములను క్రిందికి దొరలించ దొరకొనినను, మేము కడలువారముకాము. ఈగనానమున మాకు మరొకతావు లభింపదని నీవుతొలకనే గ్రహించి యుండవలసినది" అని హిందూస్థానీయు నుద్దేశించి పలికిరి. ఏముకొనినాడో కాని ఆత డిక మాట్లాడ

లేదు. నా యాదేశానుసారము పొట్టిపిడికిపోయి శాస్త్రీ దీప్రక్క పరున్నాడు. కొండమీది యల్లరి విని ఎవరో ఒకపెద్దయనీ బంగ్లాలోనికి చరచవచ్చినాడు. మనిషి చామనచాయవాడు. డట్టమైన బట్టలు ధరించినాడు. "కథయే" మని నన్నడిగినాడు. జరిగిన ఉదంతమును వానికి పూనగ్రుచ్చినట్లు చెప్పిరి. ఆతడు మిగుల నక్కజంపడి రాతిప్రతిమవలె నిలిచిన హిందూస్థానీయు నుద్దేశించి "నీ చెంకేని దుర్లయమున కొడిగట్టితివి. సిగ్గుచే, దుఃఖావమానములతో మనము తలలు వంచుకొనవలెను. ఈయన దాక్షిణాత్యుడు. విద్యాబుద్ధులందు దాక్షిణాత్యులు మన తలచాటినారు. వారు మనకు పూజనీయులు. ఉత్తరహిందూస్థానమునుండి పోయినవారిని వా కెంతో గౌరవింతురు. వారుమాపు ఆచరణమునకు బదులుగ నీ వత్యాచారము జూపితివి" అని పలికి యుభయ వాచునట్లు వానికి చీవాట్లు పెట్టినాడు. పశ్చాత్తాపము నంది ఆ హిందూస్థానీయుడు త్నమింపుడని నన్ను వేడుకొనినాడు. నాకన్నులనుండి నీరు జొటజొట రాలినది. గంగానదంతెడల నా హృదయమున నత్తలీ పూతభావపూర ముప్పొంగినది.

అహో! మనుష్యత్వము మహదానంద మొసగునది మహత్తరమైన ప్రణయభావమేకదా! మనుష్యహృదయము నేలన దీభావమేకదా! అపుడపుడు దుష్టిం తలు రాబందులట్లు మనసుపై వ్రాలుట నిక్కమే! క్రోధభావము యుంఘామాదతమట్లు హృదయము నట్టిటు లాడించుటయు నిక్కమే! క్రోధముచే ఘూర్ణిత చిహ్నుడైన వ్యక్తి దురుక్షలాడుట నిక్కమే! దుష్క్రియలకు దొడరుటయు నిక్కమే! కాని క్రోధముగాని, మత్తే ప్రతిహతభావముగాని మనుష్యత్వము సహజములు కావు. సహజముగాని సరు కెంతకాలము నిలుచును? శవదేవుని పీడపలియైన మనుష్యహృదయమున విశాచము కాపురముండ నేర్చువా? జగచ్చక్రువుమ్రోల కారు చీకటి భామవలె నృత్యముచేయజాలవా? మనుష్య హృదయమున దివ్యకంభారవమట్లు పవిత్రప్రేమవాక్కు ప్రతిభ్యసించినంతనే దొంగపగిది క్రోధమందుండి కారికొలది పాటిపోదా? కొంతనీవు హిందూస్థానీ

యేనును, నేనును పోరాడుకొంటిమి. ఆత్మరక్షణము కొఱకు, చెంతనున్న మిత్రులకు రక్షణమొసగుకొఱకు నేను కొంతనాటక మాడితిని. సంయమిని కానుగాని శ్రోధభావమును హృదంతరాళమున గాఢమండ నీయక దానిని తటిమికొట్ట నాకురంపదును. కాని మెత్తనివానిని చూచిన మొత్తువా లేదు రగునపుడు అప్రస్తావనాస్థము అనర్థహేతువగుటచే, కాలపరిస్థితులు కరునేనలట్లు మార్పొనినపుడు ముప్పునుండి దాటుటకై కొంత ధూమధామముచేయుచు, ఎదుటిపగతుని మిత్రుని గావించుకొనుటకై వేయివెరవులు రోయుచుండును. నాకు మిగులగూర్పు మిత్రులలో పలువు రొకప్పుడు నన్నెదుర్కొనినవారే! నాటి హిందూస్థానీయుడు పదంపడి నాకు వ్రాణమిత్రుడై నాడు. హిమగిరియాత్రయందు నా కత డెంతో సాయము సలిపి నాడు. ఈతని పరిచర్యనుగుఱించిన విపులౌదంతమును చదువరులు జేబుగ్రంథమున గాంచగలరు. పొట్టిపిచ్చి తొలుత నాశక్తుచేకదా!

ప్రణయభావనేచనముచే నాటిరాత్రి మమ్ముల నానందపూరమందు ముంచిన ఆనూతన ఆగంతువు నకు మేము ధన్యవాదము లొసగితిమి. అతడు కురుక్షేత్రమందు ఆధ్యాపకవృత్తిలో నుండెను. “కొంత సొంతపనిమీద కోహలోకు కొన్నాళ్లకుముందే యగు

దెంచితి” యని అతడు పలికినాడు. అతని పేరు చిరంజీవి. నే నుత్తరహిందూస్థానమును వీడివచ్చినయనంతరము అతడును, నాటిహిందూస్థానీయులను తలచుగ జాబులు వ్రాయుచు, నా యోగక్షేమము లరయుచున్నారు. దాక్షిణాత్యమునకు రంజని వీరికి పలుమాటు వ్రాయుచుండును. ప్రేమబుణమును దీర్చుకొను నవకాశములకై పొగులుచుండును.

“పరుగుడుటకు మీకి చట సౌకర్యము లభించదు. ఈ చరికి మీకు సుఖికారాదు. మీకు వలసిన సగుపాయములను నేనొనగూర్తును. నా మా డరండు” అని ప్రాఫెసర్ చిరంజీవి నాటినిశ్చిమున నాతో నాచర పూర్వకముగ పలికినాడు. “మంచి” దని నెచ్చెలులతో కలిసి మెల్లగ నానినెంబ నరిగితిని. తరువాతయూరంత మను పాతకులు పదపడి తెలిసికొనగలరు.

హిమశైలమున, నాడు తాంజిలిన్ హిందూస్థానీయునకు నాసికజేరుతటి నాకగవడిన నాగపురవృత్తి తమ్ముజ్జీమాయని యూహించితిని. చదువరు లీతని గాల క్రమమున మరల గాంచగలుగుదురు; నెచ్చెలియయ్యెనని ఆనందింపజాలుదురు.

నా డాత డదృక్కుడైనంతన తెరువున, చరిలో నేనట నిలువంబడి పోతిని.

బ్రతుకు తెరువు

వడ్లమన్నాటి కుటుంబరావు

౫

యువకునకు లక్ష్యము ప్రధానము

ఒక మహత్తరశత్రువును మనమును దుంచు కొని, దానిని సాధించి ఫలప్రాప్తి ననుభవించు మానవుడు యథార్థముగ అదర్శపురుషు డనడును. జీవిత పరమావధియందు ఒకలక్ష్యము, ఒక ఆశయులేని మానవుని జీవితము చుక్కానిలేని ఓడవంటిది. చుక్కానిగాని, నాణకుడుగాని లేని ఓడ గాలివిసురుడుడు, ఎడతెరచి లేని తరంగముల తాకిడికి ఎట్లు చెల్లెత్తినునో అట్లే లక్ష్యము, ఆశయులేని మానవుని జీవితము కూడ.

తన యజమానికి యువకుడు ప్రయోజనకారిగ నుండునట్లు ప్రయత్నించవలెను. తనకుమారిన ధర్మమాయనుసామ్యము యువకునిపట్ల వర్తింపజేసికొనగూడదు. వివేకముగల యువకుడైనచో తననేమన వ్యప్రయోజకముగగూడ చేసికొన గలుగును. యువకుని సేవ యజమానికి ప్రయోజనకరముగ నుండవలెనన్నచో యజమాని యువకుల నడుమ పరస్పర విశ్వాస ముండవలెను. యజమాని నియమించెడు ప్రతి కార్యమునకు యువకుడు సిద్ధపడుటవలన యజమానియొక్క ఆదరవిశ్వాసములకు యువకుడు పాత్రుడు గాగలడు. యువకు డిట్టిసందర్భముల అలక్ష్యము, అసంతృప్తి నతిపరచుచో భావిజీవితమునందు ఆభివృద్ధి సృష్ట్యముగ నుండును.

వాగ్దానాభివృద్ధికి నిజాయితీ చాలముఖ్యము. యజమానికి ముప్పునుదెచ్చు కార్యములను యువకు డేమాత్రము తలపెట్టగూడదు. అట్లు తలపెట్టువాడు నేడుగాకున్న ముందైనను పట్టువడకమానడు. నేడు పట్టువడకున్నంత మాత్రమున, ఆకార్యాలనుమనుచిదిని మరొకదానియందు చేరినంత మాత్రమున యువకుడు తానొనర్చిన అపచారములకు బాధ్యుడు కాకపోడు. యువకు డిట్టి అప్రాచ్యుతకార్య మొనర్చి ఆకార్యాల

యము విడచి మరొకదానియందు జేరినప్పటికి త్వరలో పట్టువడకపోవచ్చును. ఎంతకాలమైనపిదప నయ్యది బయలుపడి సరాసరి వ్యామసానమాలమున నిందితుడుగ ఖాయపడకపోయినను భావ్యభివృద్ధికి భంగపాటువుగ నుండుటలో నెట్టిసంశయము నుండదు. యజమానికి హెచ్చున నాకరిచేసి ఆతనిని యువకుడు యెల్లప్పుడును మొగమోటమి (Obligation)లోనుంచవలెను. అట్టిదానిని యజమాని యెన్నడును మరువజాలడు.

కొందరు యువకులు కార్యాలయమునందు పని చేయుపట్ల వారికిగల రెడుకండ్లలో నొకదానిని గడియారపుముల్లుపై లగ్నమొనర్చెదరు. రెండవదానిని కార్యాలయ సేవయందుంచెదరు. ఆనాటి కానాటి పని పూర్తియైనదా లేదాయను శ్రద్ధ చాలముఖ్యముగాని అధీశ మూసెడివేళ యెప్పుడాయని గడియారము వంకనే లక్ష్యముంచగూడదు. యజమానికుసన్నలలో మెలగుదు ఆభివృద్ధి నాశించు యువకుడు యజమాని యొక్కపనులందు శ్రద్ధ నెక్కుడుగ చూసి, యింటికి మరలుట యించుక ఆలస్యమైనను విసువుచెందమాడదు.

అధీశునందు పనులను చిందర వందరగ నొనర్చగూడదు. త్వరత్వరగా చేయలేకున్నంత మాత్రమున అసహ్యకరముగ చేయమాడదు. చేయునది యించుకయైనను బహుశ్రమముగ, యితరుల కాకర్షణీయముగ నుండునట్లునర్చవలెను. పని జాగ్రత్తగనుండి తెనుటకున్నచో నీ విషయము అధికారులకు విన్నవించవచ్చును. నిర్ణీతకార్యముల నొనర్చుటయంగుగూడ వెనుకపడుచున్నట్లు యజమాను లభిప్రాయపడకుండ కష్టమును జాగ్రత్తగ వారి కెరుకపరచవలెను. తప్పులచేయుట ముఖ్యము. సవరించుకొనుట చాలకష్టము. ఒక్కొక్కసందర్భమున నానవరింపు యువకునిచేతులు దాటిపోయి ప్రమాదము తలపిండును.

ఒకానొక యువకుడు ఒకనియొద్ద నేవకావ్యునికి చేరునది అనాటికి భుక్తిగడచుటకొరకు గాదు. భావిజీవితము సౌఖ్యకరముగ, ఆనందముయముగ గడుప గలుగుతలంపుతో నేడు కష్టించుచున్నాడు.

ఈసంవత్సర మిమాసమునందు కెల ౧౩ ను. ౩౦ ల జీతమునకు కుదిరినాతడు పైసంవత్సర మి కెలకు ను. ౪౦ లు వేతనము సంపాదించుట కన్నివిధముల కష్టించవలెను. పైసంవత్సరమునకు పదిరూపాయలు హెచ్చువేతనము సంపాదించగలగుటకు సాధన భూతములు కాగలవి దేహమనోబలములు, యుక్తి, ఓరిమి తక్కు వేతనపు, ఘృపుదిరూపాయల వేతనమునందున్న యువకుడు ఒక్కసంవత్సరములో నూరురూపాయల వేతనముకొరకు ఆశించుట చెల్లదురాశయనిగూడ తోపజేయును. నిచ్చిన కెక్కువా దొక్కసారిగ పై మెట్టుకు నురకదలించు మానవుడు నిజముగ ఉన్మాదుడే. అట్టి ప్రయత్నమునకు దిగువాడు కాలుగాని, చెయ్యిగాని, నడుముగాని విరుచుకొనుటయం దేలాటి ఆశీషము నుండదు. అధికాశ అసలుకే మోసము చెప్పును. యువకుడు తనమోతాదు కెక్కి ఆశయముల నిర్మించుకొనవలెనేగాని కొరగాని కోర్కెలకు పరువు రెత్తి ఉన్నదిగాడ నూడకొట్టుకొనుట తగదు. తన మోతాదును అభివృద్ధిమార్గముననున్న యితరులతో కుల తూచుకొని యెక్కిడేని నెనుకపడియున్నట్లు తోచిన సందర్భమున అట్టి లక్షణముల సరిమాడకొనుచుండ వలెను. యువకుడు ఇక్కడ గమనించవలసిన కవయములు తన ఉనికి, దుస్తులీతరు, అక్కడ పనిలోచేరిన కాలపరిమితి గావు ముఖ్యములు. యువకు ధోనర్పు నేవయందు శ్రద్ధ, అప్రమత్తత, నిజాయితీ, అణకువ, ఉత్సాహము మొదలగునవి ముఖ్యములు. ఒకని నభివృద్ధి మార్గమున బడజేయునది యజమానికి తనయందుగల Favouritism కంటె Merit హెచ్చుగ సహాయకారి యగును. యువకుడు తనలో నిమిదియున్న సాధన ముల రాపిడిపెట్టుటవల్ల ఆ Merit ను పొందగలడు.

మానవజీవితమునకు గుఱుదులుము రెట్టివో కయ. పణయములుగూడ నట్టివే. హెచ్చు ఆశయములు కల

వాడు అపజయముల లక్ష్యమొనర్చుడు. అయ్య దొక లీలగ న్రోసివైచి పునఃప్రయత్నమునకు దిగును. అస జయముల కెన్నిటివో నెనుకొక్కి ముంగుకుదుకుదాం దిన అంతశీఘ్రముగ మానవుడు జయభేరి తన కెగురు వచ్చుచున్నట్లు తలచును.

౧౨

యువకు డెట్టిసనిని ప్రథమమున స్వీకరించుట మంచిది

యువకుడు మొట్టమొదటగా చిన్న కార్యాలయ ముందు పనిచేయుటే బహు ఉత్తమము. చిన్న కార్యాలయములందు ప్రశ్నోకకాఖి నువవి గమనింప బడక జరుగవలసిన కార్యములెల్ల కొలదియందిమిచనే ఆధారపడియుండును. ఇట్టి ప్రదేశముల పనిచేయు తరుల వాణిజ్యమునకు సంబంధించిన అన్ని పనులను కొద్దిగనో, గొప్పగనో యెరుగుట కవకాశ మొర్చుదును. పెద్దకార్యాలయమున చేరిన యువకుడు సాధారణముగ ఒక ప్రశ్నోకకాఖియందు నియమింపబడి యితరకాఖిల పనుల నవగావాన మొనర్చుకొనుట కవకాశముండదు. అయినను యిచ్చోట యువకుడు కొంతకాలమునకు ఆ ప్రశ్నోకకాఖియందు నిపుణుడు కాగలడు. ఈ ప్రశ్నోకకాఖి నైపుణ్యము అన్నికాఖిల కెరిగియున్న దానికంటె గొప్పదే. అన్నికాఖిలయందును నేరిడిన వారనేకులు Jack of all trades అనబడి అభివృద్ధికి రాజాలకున్నారు. ఒకకాఖియందు ప్రాముఖ్యముసంపా దించుటకు కృషిచేసిన యువకునకు హెచ్చు నవకా శము లభించును. నూతనముగ సంస్థలు బయలువెడల నున్న సమయమున నిట్టి యువకునికొర కవకాశములు చెదకికొనుచువచ్చును. ఇప్పుట్టున నొక్కరివయము నుదా హరింపవచ్చును. యువకుడు ప్రప్రథమమున చిన్న కార్యాలయమునందే ప్రారంభమై అన్నికాఖిల మర్మ ములను కొద్దిగనో, గొప్పగనో కెందు మూడు వత్సరముల కృషివల్ల నవగావాన మొనర్చుకుని పిమ్మట పెద్ద సంస్థ యందు చేరిగాని, చేరకగాని ఒక branch of busi-

పనకొట్టుడు

S. S. S.

మరమ్మతు

D. A. R.

నందు ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యత నలవడజేసికొనుటకు శ్రమపడవలెను.

అవకాశము దొరికినంతవరకు యువకుడు తన మెదడును కార్యాలయమునకు సంబంధించిన ప్రతివిషయమునందును జోషించుట మంచిది. ఇంతమాత్రమున అన్ని విషయములందును జోక్యము కల్పించుకొనుమని గాదు ఆర్థము. ఎరిగియుండుట మంచిది. వాణిజ్యము నందు నిపుణులైనవారితో పరిచయ ములవడ జేసికొనుట మంచిది. తీరిక సమయములందు నితర వ్యాపారపుతీరుల పెద్దలతో ప్రసంగించుటచేతనో, పని మొనర్చుటచేతనో ప్రపంచజ్ఞానమును సంపాదించుట ఉత్తమము. ఇట్టి సందర్భములందు యువకుడు తన కార్యాలయపు సుట్టు మట్టుల బయలుపెట్ట జనదు. సంవత్సరమున కొకసారి పడునెదు దినములు యజమానియొద్ద కలవు తీసికొని మహాపట్టుముల దర్శించి అక్కడివింతల, విశేషముల, క్రొత్త క్రొత్త తీరులు, కొంతవ్యాపారములు, ప్రచురణాధికములకు అక్కడివారనుసరించెను పంథాలు కర్ణాకర్ణిక గ్రహించుట యుత్తమము.

యువకుడు తన రాజధాని విడచి మరొక రాజధాని నడవినప్పుడు అక్కడిభాష తనకురాదని స్పష్టమైంది మాటలాడకుండ నుండగూడదు. తప్పలూ ఒప్పులూ వారిభాషనే మాటలాడవలెను. భాష యెరుగని వారు తప్పులే మాటలాడెదరు. పొరబాటువచ్చినను ఈ దేశము భాష తెలియనివాడని గేలిచేయక సవరింప నక్కడివారు ప్రయత్నించుటచేత కొంతవరకు యువకుడు ఆభాషను సాధింపగలుగును. పరభాష లెన్ని నేర్చిన నంత శ్రేయము యువకునకు. ఏదేశమేగిన అదేశ పుభాషను ప్రసంగించుట వల్ల చాల కార్యములు సులభ సాధ్యములు కాగలవు.

ఆంధ్రులకు స్వాభిమానము మెండని యిదివరకే పండితిమి. ప్రపంచమునం దన్నిప్రాణులు ఆంధ్రభాష నేల నెరిగియుండగూడదని ఆంధ్రుని తలతిక్క. ఆంధ్రుడు త్రినేండ్రము చెల్లినను తెలుగునే ప్రసంగించునుగాని అరవము ప్రసంగించి చూడమని యత్నము సలుపక

పోగా ఆప్రాంతములం దాభాషయొక్క అవశ్యకత నైన యెంచిపడు. అట్లే ఉత్తరహిందూస్థాన ప్రాంతముల కేగిన ఆంధ్రుడు గూడ. భారతవర్ష మునం దేప్రాంతమునకు జనినను హిందీ తెలిసియుండుటవల నెక్కువ రావచ్చును. వాణిజ్యమునం దతినిపుణులైన ఆంగ్లేయులు భారతవర్ష మునకు వచ్చినచెంటనే హిందీ భాష నభ్యసించి ప్రయత్నింతురు. భారతవర్ష మునకు ఏకైకభాష యనదగిన హిందీని వ్యాపార సౌలభ్యము కొరకు యువకుడు అభ్యసించుట ఉత్తమము.

౧౩

వేతనములు

ప్రపంచమున చలామణి అగుటకు ప్రతిప్రాణికి ఒకవల గలదు. యువకుడు తానె తవరకు చలామణి కాగలుగునో యెరిగియుండవలెను. తనయొక్క విలువను, అర్హతను తాను గుర్తించవలెను. యువకుడు ఆత్రుతతో తానుగ నాకరీ పెదకుకొనుమహిమనుచో తక్కువవేతనము లభ్యపడును తా నెంతవేతనమున కర్హుడో యెరిగి తాను నర్హులైన యజమానిగూడ కొంచె మెచ్చుతక్కువగ నామిత్రమునే నూచించిన అనాకరీని పెంటనే అంగీకరింపవచ్చును. ఆత్ర మెన్నటికిని చెరువు. సాధారణముగ యజమాని యనబడువాడెప్పుడును తక్కువవేతనమునకు లభ్యపడునాతనినే గ్రహించి హెచ్చగుపని నాతనియొద్దనుంచి తీసికొన యత్నించును. యువకుడు తన శక్తియుక్తుల బేరీజు వేసికొని యెంతవేతనమునకు తా నర్హుడో తెలిసికొన గలిగినచో యజమానులయొక్క సహజనై జమును కొంత వర కడ్డగించగలుగును.

యువకుడు నాకరీకొరకు తనాతనా పడుచుండ వచ్చును. అంతమాత్రముచేత యజమాని చెప్పెడి యిచ్చకపుమాటలకు లొంగిపోయి యువకుడు తక్కువ వేతనమున కంగీకరించుట యుక్తముగాదు. లభ్యపడినదే తడవుగ దూరుట అవ్యక్తమని పూర్వోక్త అధ్యాయము నందు తెలుపబడినది. వైవాహికబంధముచే రెండునం సారములకు బాంధవ్య మేర్పడనున్న సందర్భమున

యిరు తెగలవారును ఒకరి సంప్రదాయము నొకరు ముందుగ నెట్లు విచారించుకొందురో అట్లే యువకుడు నాకరీ చదువుకొను సందర్భమునగూడ. నాకరీసీరపడక పూర్వము ఆసంస్థయొక్క పరువు మర్యాదలు, అంతకు ముందు చేరియున్నవారికి వేతనములు సరిగ నియ్యబడు చున్నవా యనునది తెలిపవలసి, మూడవది యజమాని యొక్క స్వభావము, నాలవది వేతనము, అకాలము నందు పనిచేయవలసిన సందర్భ పేర్కొనినప్పు డియ్యబడు Extra Wages మొదలగు విషయములందు యువకుడు శ్రద్ధగ విచారించవలెను.

కొన్నికొన్ని సంస్థలలో పనిచేయవలసిన కాలము ముందుగ నిర్ణయమైయున్నను నట్లు జరుగక అధికముగ (Overtime) పనిచేయవలసియుండును. ఇట్టి సందర్భములందు యజమానులు తాజేవారులకు overtime wages అని అధికముగ నిచ్చు యేర్పాటు చేసియుండురు. పనిలోచేరకముందు యువకుడికి నెల్ల దిద్దిపరచు కొనుటచితము. పనిచేయవలసిన కాలగరిమికి ఉదయము పదిమొదలు సాయంకాలము అయిదుగంటలవరకుని నిర్ణయమైయుండియు ఒక్కొక్క సంస్థయందు గురుస్తాలు రాత్రి దొనిమిదవరకు పనిచేయుచుండుట మన మెరుగుదుము. ఇంతకంటేపిచి పిమ్మట విచారించుట అనచితము. కాన ముందుగానే యువకు డిట్టి విషయములందు శ్రద్ధగ నుండవలెను.

పై సలహా కట్టించి పనిచేయవలసినవానికే వర్తించును. పగలంతయు కార్యాలయపు వరండా లలో స్నేహితులతో ప్రసంగించుచు సిగరెట్లు నూచిచేయుచు కాలము వృధాపరచుచు యువకునకు వర్తించవు. ఇట్టి యువకునకు యజమాని తగినట్లు బాధ చేస్తును.

నిర్ణయపరిమితి కెక్కుడుకాలము పనిచేయుటకు సహజముగ సంస్థయందు తగినంతమంది గుమాస్తాలు లేకుండుటాక హేతువు. overtime పనిచేయవలసియుండునని తెలుపబడక, చేయవలసినచ్చినప్పుడు overtime wages యియ్యబడునను నిర్ణయము లేనప్పుడు, ఏదో ఒకటిచేయవలసిన అత్యవసర సమయములు

overtime చేసినందు కారకున్న overtime చేయుట నిత్యవసరముగ కన్పట్టినప్పుడు యీ విషయమునంతను యజమానులకు యువకుడు తెలియపరచవచ్చును.

పగలంతయు కట్టించిపనిచేసి యింకను overtime పనిచేయుట చాలమంది యువకులకు బహుకంట కముగ నుండును. ఇంతేగాక ఆరోగ్యమునకు భంగ పాటు. అంగ్లేయులచే నడుపబడు సంస్థలందు సహజముగ వారమునకు ఒకటిన్నరరోజులు శలవుండును. దేశీయులచే నడుపబడుచాటికి దినమున కిరవది నాలుగు గంటలు చాలవు. శరీరమునకు తగినంత వ్యాయామము, మెదడుకు తగినంత విచ్చలవిడి, ఉల్లాసము లేక యిరువది నాల్గు గంటలు కుర్చీనంటిపెట్టుకుని పనిచేయువారికి అజీర్తి, నిక్కాక, మూలకంక, వస్థితి (మూత్రతిత్తి) కొవ్వబారుట మొదలగున వేర్వేడి మందుమందు చాల బాధపడుదురు.

విశ్రాంతియనునది లేకుండుపనిచేయు యువకుని overtime work బహు అసహ్యకరముగ నుండవచ్చును. ఇది మనసుపెట్టి చేసినదిగాదు. ఇట్లు రాత్రిపూట overtime చేసిన యువకుడు మరునాడుగూడ సరిగపనిచేయలేక కండ్లు గుంటలుపడి, నిద్రుమెత్తుతోనుండి మామూలు గజరుపవలసిన పనినిగూడ మూలకు ద్రోయుచుండును గాన యజమాను లీవిషయమున శ్రద్ధవహించు టుతలము.

మన కాధ్యాత్మిక చింత హెచ్చు. శేపు అను దినము మనము చూడము. నాకరీలోచేరి సంపాదింప గలుగుచున్నను యేస్వల్యమాత్రమునో కష్టసమయముల కాదుకొనునట్లు సేకరించుకొనుట మనలో చాలమందికి తెలియక చాలశ్రమపడుచున్నాడు. అంతకుముందు ఎంతమాత్రపు అప్రయోజనముండినను చేయబడియుండును గాక. యువకుడు మొదటిసెల వేతనమును తీసినప్పటినుండి యే యేస్వల్యముపై న చాచి బ్రయత్నించవలెను. యువకునకు లభ్యపడువేతనము నేలగు ఖర్చుపెట్టుచున్నది ప్రతిదినము లెక్కవ్రాసి యుంచు టుచితము. ఈ లెక్కవ్రాయుట బ్రహ్మాండమైన పనిగాదు. ఒక ప్రక్కను రాబడి నుదాహరించుచు రెండవవైపునగుడ్డలు,

వివోదములు, తిండి, చిరిలిండి, రాకపోకలభర్తు, ఇంటిబాడుగ, విద్యాసముపార్జనము, తల్లిదండ్రులు మొదలైనవారికి పంపబడునది, పాత అప్పుక్రింద చెల్లుబడునది, చిల్లర భర్తులు, దాపరికము మన్నన సంకములక్రింద వివరణముగ వ్రాయుచుండవలెను. ఇట్లొక సంవత్సరకాలము శ్రద్ధతో వ్రాసినచో నేవిషయమున యువకుడు అధికవ్యయము, గుర్వ్యయము చేయుచున్నాడో తెలిసికొని ముందు ముందు జాగ్రత్తపడి ఆ అధికవ్యయమును, గుర్వ్యయమును తగ్గించియొక్కడుగ దాచగలుగును.

ఏ హేతువు చేతను వివోదములకు, గుర్తులకు అప్పు చేయవలెగదు. సహజముగ యువకులు యిట్టివాటి విషయమై అలక్ష్యముగ వ్యయపరచి పిదపచింతించుచుండును. నేకరిం వలెననునది మనసా తోచినట్లులైన శీర్షిభిక్షుమాలమున నేకరింపనెంచుట శుభము. రెండువద్దలితగ గార్డీయను యొద్దను పంపుట ఏకారణముచేతనైన తాను చేసిన పనిమండి కొంతకాలమైన పిదప తొలగవలసివచ్చిన సంసిద్ధమున యువకుడు గార్డీయను పంచచేరక తప్పదు. అప్పుట్టున నీయేర్పాటు చాల సహాయకారిగ నుండగలుగును.

కొందరు గార్డీయనులు తమ బిడ్డలు ఆర్జించుచున్నది చాల స్వల్పమనీ, తగినంత చేతలేకున్న చిక్కుపడుననీ యోచించి కొంతవైకమును తామే యువకునకు పంపుట పరిసౌటి. ఇట్టి పద్ధతులు గార్డీయను లెంతమాత్రము ప్రోత్సహింపవలెనగుడను. దీనికలవాటుచెందిన యువకులకు డబ్బుయొక్క విలువ తెలియదు. విచ్చల విడిబిచ్చుచేసి పిమ్మట చాల కష్టపడుదురు. క్లుప్తముగ భర్తుగో శీవించుట యువకులకు నేర్పుట గార్డీయనుల ధర్మము, విధి.

కొందరు గార్డీయనులు తమయువకులు కష్టించి సంపాదించుదానినెల్ల సంగ్రహించి ఒకదమ్మిడిగూడ చేతపెట్టక నేడిపింతురు. ఇట్లొనర్చుట సంసారమునందు పొరువులు కొనితెచ్చుకొనుటవంటిది. గార్డీయనులు కొంత ధారాళమనమ్ములై యుండుట సమష్టికుటుంబ గౌరవమర్యాద లెరిగినవారికి బాగుగ తెలియును.

వ్యయంశములలో నొక్కొక్కదాని క్రిందలెంతి భర్తుపెట్టవలెనను table యొక్కడనులేదు. గార్డీయనుల కెంత పంపవలెననునదిమాత్రం నేతాస్త్రిమునందు నుదాహరింపబడియుండలేదు. వారికి పంపబడునది వారు గవత్తుశీవితసరలి ననుసరించి యుండును. వారు కోరినను, కోరకున్నను పెంచి పెద్దచేసినందుకు కృతజ్ఞతగ యువకుని ఆర్జనలో వారును భాగస్వాములుగ నుండుట ధర్మవిరుద్ధ మేమాత్రముగాను.

పాకాల చదువు సమయమున యువకునకు చేతినిండ డబ్బుదొరకక, నాకరీలధర్మడి యేమట్లాకో చేతనము లభించి చేతిలో రూకలగపడుచున్నప్పుడు ధారాళముగ వ్యయపరచుటయందు గల మనస్తత్వముల తారతమ్యముల జాగ్రత్తగ విమర్శనవృత్తితో పరిశీలించిన యువకుడు తానిప్పుడు చేయుచున్న కొన్నిభర్తులు అనవసరమైనవని గ్రహించకపోడు.

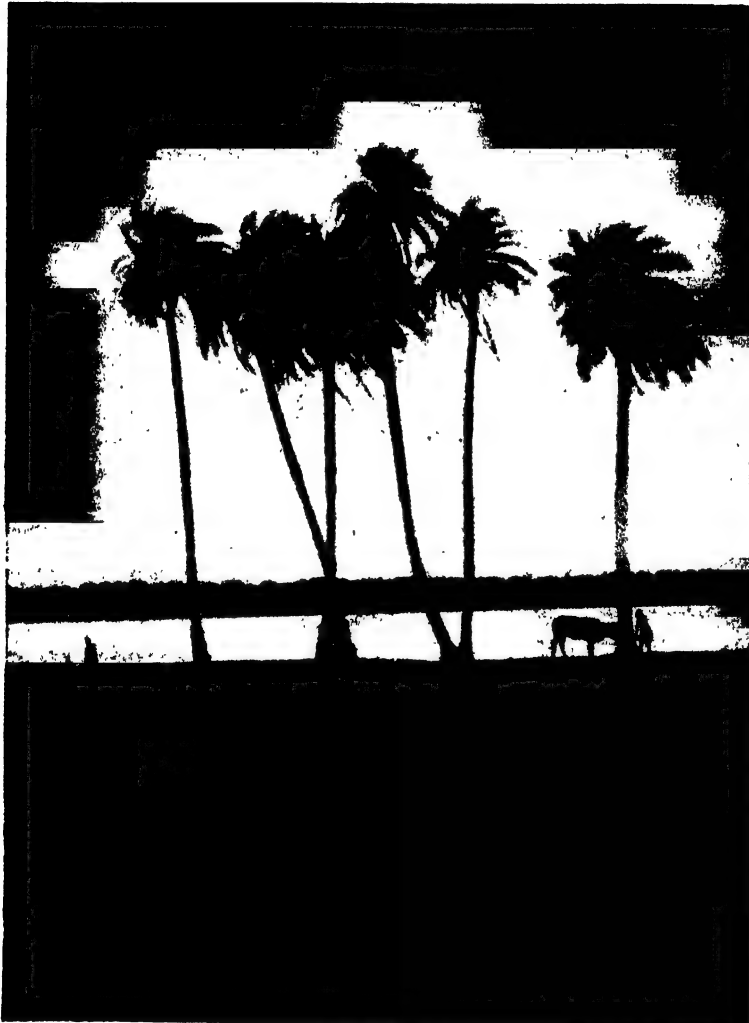
భర్తులన్నీ గడవగా యేస్వల్పమేని మిగిలినచో దానిని బ్యాంకునందుంచు టుచితము. ఆదాపరికము ఒకపాటి మొత్తమైనప్పుడు దాని, నక్కడనుండి తొలగించి చక్కని ప్రతిఫలమును దెచ్చిపెట్టు యేసంస్థయొక్క షేరులతో కొనినచో ఆమొత్తమట్లేపెరుగుచు గవార్జనవిషయ ములుండగ సంఘమందుగూడ అచిరకాలముననే యువకుడు మంచి గౌరవమర్యాదల నందగలుగును. యువకు డిట్టి పెట్టుబడులు చేయువాడని తెలిసినచో పలువు రాతనిచుట్టు తిరిగి సలాములుచేయుదురు. ఈపెట్టుబడులు నూటికి అయిదు రూపాయల లాభమును దెచ్చుననై యుండిన చాలును. నూటికి పదిపన్నెండులకు పరువులెక్కుట దురాశ. అట్టివి నెగ్గుట దుర్లభ మనున దులుండ పెట్టుబడిధనమే స్వాధీయగును. దురాశకుపోవుట మొదలు చెడగొట్టుకొను భేరమును సామ్యము సర్వసాధారణమైనది. కొందరు యువకులకు యేసంస్థలో తమవైకమును పెట్టుబడిపెట్టుట గురక్షితమో తెలియజాలక చిక్కుపడెదరు. అట్టి సంవర్షములందు ప్రోక్షణ రి నెంతమాత్రము నమ్మకగదు. వీరు మట్టిని పెట్టుబడిగ నమ్మించెదరు. తడి గుడ్డలతో గొంతులు తెగగొయ్యవలె యిది. గోరంతలు కొండంతలజేసి డబ్బు నపహరింతురు. ఈవిష

యములు విశ్వసించదగినవారు ఆవిషయములం దారి
లేరిన బంధువేగాని మరొకడు గాజాలడు. రెండవవత్స
మైనను ఒక బ్యాంకుయొక్క సలహానూడ మంచిదే.

ధనమును ఆర్జించుటకంటే ధనమును కూడబెట్టుట,
దాచుట, దాచినదానిని పెంచుట యథార్థముగ గొప్ప

విషయములు. ఎంతో ప్రపంచానుభవము, కొద్దిలో
అన్ని సుఖముల ననుభవించుట తెలిసినయాతడే యే
స్వల్పమేని దాచగలడు; దాచినదానిని పెంపొందించ
గలడు. అర్థశాస్త్రముయొక్క నేర్పు ఇందేగలదు.

(స శేషము)

స్నేహితులు

A. A.

నక్షత్రమండలము

(ధాత సంవత్సర వైశాఖమాసము, శ్వేతమాసము)

గొబ్బారు వేంకటానందరాఘవరావు

ఉత్తరము

దక్షిణము

[ఈపటమును తలమీదుగా అనుదిక్కులు సరిపడునట్లు పట్టుకొని ఖగోళమును పరిశీలింపవలెను. ఇందున్నట్లు
 1986 మేనెల 8 తేదీని రాత్రి 8-57 గంటలకును, మేనెల 15 తేదీని రాత్రి 8-29 గంటలకును నక్షత్రాదులు
 " 22 " " 8-1 " " 81 " " 7-25 " కనబడును.
 " 7 " " 6-57 "

The radiant orbs
That more than deck', that animate the
sky,
Are life-infusing suns of other worlds.

కాంతివంతములైన ఆచుక్కలు ఆకాశము ధరిం
చిన రత్నభూషణములా? కావు! అవి శేవలము నిర్జీ
వములైన భూషణమౌత్రములు కావు. ఆదివ్యగోళములు
నభోమంజుల వైతస్యహేనువులు. విశేషించి, విశాల
విశ్వమున మన ప్రపంచమునుబోలు నితర ప్రపంచము
లందు వసించు జీవుల రక్షణవ్యాప్తు కావశ్యకములైన
నేత్రోష్ణాదిశక్తుల ప్రసాదించు మహాసూర్యమంజులములు
సూర్యులు అవి!

A thorough advocate in a just cause,
and a penetrating mathematician facing the
starry heavens, both alike bear the
semblance of divinity. Goethe.

అన్యాయమును నిర్మూలించి ధర్మస్థాపనము
చేయుటకు గూఢచర్యము వినియోగించి పాటుపడెడు
న్యాయవాదియు, అన్యుల కేజముతో నాకాశమున
మెలియు సత్కృత్యముల మర్మములను భేదించి సృష్టిం
కొనుచు గణాంకమునానియు, ఆభియును
సంధానును.

ఈ మేలెల ౮ వ నేటి మొదలు జూన్ ౮ వ
తేదీవరకు రాత్రి తొలిజామున మన కగపడు భిగోళ
దృశ్యమున పరిశీలించుము.

పాలవెల్లి (The Milky way)

ఈమాసములో పాలవెల్లి ఉత్తరమున గ్రహవర్ష
తీసి, ఈకాన్యదిశను తప్ప శేషించిన దిక్పక్రమనంతయు
వాతరించియున్నది. కొన్నిచోట్ల దిక్పక్రముపై నగ
పడుచున్నను, మరికొన్నిచోట్ల అప్యదే దిక్పక్రమునుండి
నేలి పొడచూప కడగుచున్నట్లు తోచుచున్నది. ఇట్లు
మూడుపార్శ్వలపైగా మన కగపడు దిక్పక్రమును క్రమ్య
కొనియుండి ఈధవళదృశ్యము మనకు ఇచ్చు సేత్రో
త్సవము చేయుచున్నది.

తేజో విషయమున సగ్రగణ్యములైన
సత్కృతములు

(First Magnitude Stars)

ఈసత్కృతములిరువదింటిలో ఈమాసమున మనకు
సుమారు ౧౪ కనబడుచున్నవి.

౧. మృగవాగ్మను (Sirius)
౨. బ్రహ్మహృదయము (Capella)
౩. సాంబమూర్తి (Pollux)
౪. పూర్వశ్యావనము (Procyon)
౫. మఘ (Regulus)
౬. చిత్ర (Spica)
౭. స్వాతి (Arcturus)
౮. బ్రహ్మ (Vega)
౯. జ్యేష్ఠ (Antares)
౧౦. అశ్వినులు ౩. (Alpha beta centaurs)
౧౧. } (అశ్వినుల సత్కృతములు (Alpha a beta
౧౩ } Cruse.)

౧౪. అగస్త్యుడు (Canopus) మే మాసాంతము
వరకు సూర్యాస్తమయము కాగానే కొంతవరకు కన
బడి అటుపై అస్తమించును. అందుచేత పటమున
చూపలేదు.

గ్రహములు

శని పూర్వాభాద్రయంశున, కుజుడు కృత్తిక,
బౌధిన్య నక్షత్రములందును, శుక్రుడు భరణి, కృత్తికా
నక్షత్రములందును సంచరించుటచేత ఇప్పుడు మన కగ
పడరు. సురుడు జ్యేష్ఠ ౪, ౩ పాదములందు వక్రగతు
డైయుండుటచేత, ఈ మాసములో కొంతవరకు రాత్రి
తొలిజామున నగపడదు; పిమ్మట నగపడును.

ఉత్తరాకాశమున

గ్రహవర్షతీతిలో చిన్నయెలుగుతోకచివరను
గ్రహింపడును, తోకలో మహేంద్రకళ్యపులును, తోక
మూలను అగ్నినక్షత్రమును కానవగును. అగ్ని కానవ

మిత్రనక్షత్రమును, వీటికెదురుగా ధాతవిధాత నక్షత్రములును మేఱయించున్నవి. ధ్రువునికి దిగువ ఊర్వశిమర్కలలో కొన్ని నక్షత్ర మగపడుచున్నవి.

ధ్రువక్షితికివల, ఈశాన్యభాగమున పామువల మెలికలు తిరుగుచు మ్రూరముఖముతో నరకు డగపడుచున్నాడు. నరకునికివల గగనమధ్యరేఖ కటానిటు సప్తబుధులు చక్కగా మెరయుచున్నారు. సప్తబుధులలో క్రతువులహులకావల, పశ్చిమమునకు వీనుగు తొండముతోను, లంబోదరముతోను, విఘ్నేశ్వరుడు మామకముపై నధిరోహించి మేఱయించుచున్నాడు.

శ్చిమాకాశమున

దిక్పక్రమ నాశ్రయించియున్నట్లు ఇప్పుడు కనబడుపాలవల్లికి ఈవల సారథిమండలముగా బ్రహ్మహృదయము తెల్లనివలుగుతో ప్రకాశించుచున్నది. అదిగువ మిథునరాశిలో పునర్వసు ఆకాశమును సమద్రమున నేలియాడు మహామీనమువలె మెరుగుచున్నది. అందున్న సాంబ (Pollux), పూర్వశ్వానములు ముఖ్యముగా గమనింపతగినవి. పూర్వశ్వానముకంటె విరివిచేరినటున్న పాలవల్లికిని దిక్పక్రమనకును మధ్య మృగవ్యాధుడత్యంతతేజోరాశియై నలుగురున్నాడు. ఆ ప్రక్క పాలనముద్రములో మందరగిరిని నిలిపి వాసుకియను కవ్యప్రత్రాటితో ముగించుచున్నవారిలో రాక్షసులందును అస్తమించినారు. దేవతలకు తల్లియైన అదితి పునర్వసునకు అధిదేవత. పునర్వసునుండి వరుసగా నక్షత్రములకు దేవతలె ఆధిదేవతలు కర్కంకమునంగు పొట్టి పూవుతలెనున్న పుష్యమి! అధిదేవత దేవసరుడు బృహస్పతి. అక్రింది ఆశ్రేవకు సర్ప మధిదేవత. మఘకు పితరులు. ఆశ్రేవ కనువ సంహారాశిలో పల్లకివలెను, కొడవలెనలెను వక్రకారముతోనున్న మఘమర్కలకు అధిదేవతలు పితృదేవతలు.

దక్షిణమున

దక్షిణదిక్కున మన కిప్పుడు ముఖ్యముగా నగపడుచున్నది నౌకామండలము, అశ్వతరమండలమును. అందు

నౌకామండలమునకు గల నాలుగుభాగములును ఇప్పుడు చక్కగా కాననగుచున్నవి. స్తంభము (Mast), తెరచాపలు (Sails), పృష్ఠభాగము, (the keel) అమరము, అనగా చుక్కాణి కలభాగము (Helm) ను అందలి వేర్వేరు భాగములు. చుక్కాణి త్రిప్పచున్నట్లున్న అగస్త్యుడు (Canopus) ఈమాసములో మార్తాన్ద్రమా నము కాగానే కొంతవఱకు ఈ నెల 30 తేదీవఱకు కగపడి, పిమ్మట అస్తమించును. కనుకనే పటములో అగస్త్యుని చూప వలనుపడలేదు.

నౌకామండలమునకు తూర్పుగ నున్నది అశ్వతరమండలము. అనాధరైన వార్తకపువక్షిని ఒక్కకడి చేసికొని ముగవకెనని నోరుతెరుచుకొని ఘోరముగా పఱతెంచువృకమును ఈతెతో పొడిచి స్రుక్కించి, ఆదిక్కుమాలిన పక్షిని రక్షించినారు అశ్వములు. ఇందును గూర్చి ఋగ్వేదములో ఎన్నోబుక్కు లున్నవి. ఈయంశ మిప్పుడు ప్రత్యక్షమౌచరము. ఇదే అశ్వముల (3) మాంససానము (Centaurus) అశ్వతరమండలము, ఈ అశ్వతర మండలమునకును నౌకామండలమునకును మధ్య పాలవల్లిలో శిలవ (Cross) ఆకారముతో, స్వర్ణ ప్రభుడై తలక్రిందుగా వ్రేలుచున్నాడు త్రిశంకుడు. భూమ్యాకాశములమధ్య తాను కల్పించిన స్వర్ణములో నీ త్రిశంకుని నిలుపుచు ఆప్రక్కనే ఉన్నాడు విశ్వామిత్రుడు. వసిష్ఠుడును, అతనిపుత్రులను పరిత్యజించి శపించిన త్రిశంకుడు, వసిష్ఠునిసమాపమునుండి పోవు గగనరేఖ (Meridian) దిగువనే సరిగానండుట గమనింపతగిన విషయము.

తూర్పున

శ్రీ మహావిష్ణుస్వరూపము, ఆతనికి పాన్పున శేషుని ఘోములదిగువ చక్కగా ఉడయమైనది. ఆతని నాభికమల సంజాతుడు బ్రహ్మ తనముఖమున నిడికొనిన సరస్వతి మీటువీణతోకూడ ఈశాన్యదిశ నిపుడే పొడగూపినాడు. పాలవల్లిపై మెలికలు తిరిగి విష్ణువునకు పాన్పుగా నమరియున్న శేషునకు (Serpens) దిగువ మిత్రదైవత్యమైన అనూరాధయు, అనూ

రాధకు దిగువ పగడమువలె ఎట్టుని కాంతిలో స్వాతి కడురుగ మెరియుచు జ్యేష్ఠయు చక్కగా ప్రకాశించుచున్నది. (జ్యేష్ఠకు ఇంద్రు డధిదేవత)నుఘ వఱకు నక్షత్రముల కధిదేవతలను పైనిచూచియున్నాము. పూర్వ ఫల్గునికి అర్యముడును, ఉత్తరఫల్గునికి భగదును అధిదేవతలు. భగదొసగునదే భాగ్యము. హస్త సవితృ దేవతాకము. చిత్రకు త్వష్టయు, స్వాతికి వాయువును, విశాఖకు ఇంద్రాగ్నియును క్రమముగా అధిదేవతలు.

మ ధ్య న

కర్కటకమునందలి పుష్యమి, ఆశ్లేషలును, సింహమానందలి మఘ, పూర్వఫల్గుని, ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రములును, కన్యలోని ఉత్తరఫల్గునీశేషము, హస్త, చిత్ర నక్షత్రములును, కులలోని చిత్రశేషము, స్వాతి విశాఖా నక్షత్రములును వరుసగా మృదువునున్నవి. మఘకు అగ్నేయముగా గ్రావము లున్నవి. దేవతలకు పానీయమైన సోమరసము తీయుటకు సాధనధూతము లైన శిల లివి. ఆరసమును చిమసమను పాత్రలో నుంచి పిమ్మట దేవతలు పానము చేసెడివారట. ఆపాత్ర (Crater, the cup) కూడ ప్రక్కనే కలదు. కన్య రాశిలోని ఆప్యవసు, పాణిని, నశ, లోనగు నక్షత్ర ములు చిత్ర ప్రక్కనే ఉన్నవి.

విశాఖ

ఏమాసము పున్నమనాడు చంద్రుడు విశాఖా నక్షత్రముచెంత నుండునో ఆమాసము వైశాఖమాసము. దీనికే మాధవమాసమనియు నామాంతరము కలదు. ఏమా సమునందు సూర్యాస్తమానముకాగానే మాధవుడు (శ్రీ మహావిష్ణువు) తూర్పున నుడువించునో ఆమాసము మాధ వమాసము. అది యీమాసమే.

నేదవాస్థియములో విశాఖకు రాధయనిపేరు. 'రాధోవిశాఖే' అని శ్రుతి. రాధ (విశాఖ) కు తరు వాతి నక్షత్రము అమారాధ. ఈ నక్షత్రమునకు ఈపేరు వచ్చుటకు కారణము బెంట్లీ (Bentley) దొరగారు చెప్పుచున్నారు. స్వాతివఱకును అగ్నివ్యాధి నక్షత్ర ములు ఖగోళపు ఉత్తరార్ధములో కాననగును; కాని

అటుపై విశాఖ ఆరంభమునుండి ఖగోళదక్షిణార్ధమునకు మరలును. ఇట్లు నేరు కాఖామార్గమును పట్టి క్రాంతి వృత్తము అటుపైపోవును కాన ఇది వి-శాఖ అనబడు చున్నదని వారుచెప్పియున్నారు.

విశాఖ ఇంద్రాగ్నిదైవత్యమైన నక్షత్రము. దీని ఆకారము (కులాలచక్రంపంచ) కుమ్మరిసారెవలె గుం డ్రనైయున్న అయిదునక్షత్రము లనిచెప్పబడినది. విశా ఖపై నే కన్యకలదు అగ్నికుండమువలె గుండ్రనిదియు, అగ్నిదైవత్యమైనదియు నైన విశాఖ అడుగునను, అమిది కన్యయు నుండుటచేత కన్య అగ్నికుండ సముద్భవ, అయోనిజ అని చెప్పబడినది. ఆకన్యయే ద్రుపదపుత్రిక - ద్రౌపదికన్య అని మన మనేకపర్యాయ ములు వర్ణించియుంటిమి.

గౌమా

కౌంతిపు

కౌంతిపు

విశాఖానక్షత్రముయొక్క రూపము వైశ చూపబడినది. ఇందు ముఖ్యమైన నక్షత్రము లైదు కల వు. కుమ్మరిసారెవలెను, అగ్నిగుండమువలెను ఇదిగుండ ముగానున్నది. కులారాశిలో త్రాసువంటి ఆకారముగల నక్షత్రము లున్నవికదా? అత్రాసులో దక్షిణము వైపు స్పృచిప్ప ఈవిశాఖానక్షత్రము అనవచ్చును. క్రాంతి వృత్తము ఈనక్షత్రముల మధ్యగాపోవుచున్నది. అనగా చంద్రుడు, అంగారకుడు, షుక్రకు, శని, గురుకు లోనగుగ్రహములు ఆకాశమున నేమార్గము ననుసరించి పోవుచున్నట్లు మన కగవడునో ఆమార్గము-ఆరస్తా-అదే క్రాంతివృత్తము-ఈనక్షత్రములమధ్య పడిపోవుచున్నది.

చంద్రుని ననుసరింపని చుక్కలు ఇతరుల కనులకు చంద్రుని ననుసరించుచున్నట్లున్నవి. కనుక అపూర్వము, ఆశ్చర్యమునని దువ్యంతుని అభిప్రాయము - అని నావిన్నపము.

విశాఖే=విశాఖానక్షత్రే, శకాంక తేఖాం=చం

దక్షలాం, అనువర్తతే-అనుసరతోయది అత్ర=అస్మి
 న్మర్థే, కించిత్రం నకిమపి- ఇత్యర్థః. నక్షత్రాణాం చం
 ద్రానుసరణస్య స్వాభావికత్వా దిత్యాశయః— అని
 న్యాఖ్యానకర్తలు వ్రాసినది పరికాదని నాకు తోచు
 చున్నది.

సాయంకాలపు దుస్తుల ముస్తాబు

G. S. A.

కా క తీ య సంచిక *

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

ఈ గ్రంథము కాకతీయ చరిత్రమునందలి వివిధ విషయములను గూర్చి వ్రాసిన వ్యాసముల సంపుటము. ఇందు ౨౩ చారిత్రక వ్యాసములను, ౫౦ మైగా చిత్ర పటములును, పద్యములును, కాకతీయవర్ధంతులైన నీవే దికయును, కొన్ని కొన్ని చారిత్రక మాలాధారములును గలవు. ఈసంచిక సంపాదకులు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు 'పరిశోధక విద్యార్థి'గ తమ చారిత్రక పరిశోధనలను ప్రారంభించినప్పటినుండియు కాకతీయ చరిత్రమునే అభిమానేతమోస విషయముగ జేసికొనియున్నారు. చరిత్రయందు వీరికున్న ఉత్సాహమును, చారిత్రకాభివృద్ధికై అధిక ప్రయాసల కోర్పి వీరు గావించుచున్న ప్రయత్నములను ఎంతయు ఆశీర్వాదనీయుములు.

కాని ఇట్టివారి సంపాదకత్వమున వెలువడిన ఈ గ్రంథమును ఉత్తమతరగతి గ్రంథములలో లెక్కించుటకు వీలులేకుండును. ఇందు శోచనీయము. సంపాదకుడుగాని, వ్యాసకర్తలుగాని ఈ గ్రంథ ప్రచురణమునందు యుద్దేశ్యమేవో సరిగ్ గమనించినట్లుండును. కాకతీయచరిత్రమునుగూర్చి జనసామాన్యమునకు ఏదో కొంత తెలియజేయవలెనను నుద్దేశ్యమే ప్రధానమైయున్నది. ఇదివరకే కాకతీయలనుగూర్చి శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి 'కాక' గ్రంథమును ప్రచురించినందున, వ్యయప్రయాస లభికములుగ లేక ఒకచిన్న పోత్తమును తయారుచేయవచ్చును. అట్లుగాక ఆంధ్రచరిత్రమునకొక ముఖ్యభాగమగు కాకతీయ చరిత్రమును సంపూర్ణముగ పరిశోధించి చారిత్రక విజ్ఞానము నభివృద్ధి పరుపవలెనను నుద్దేశ్యమే ప్రధానమైయుండినచో అట్టియుద్దేశ్యము సరేనగుటకు సంపాదకులును, ప్రకాశకులును ఒక ప్రత్యేక విధానము ననుసరించి ప్రయత్నించినందువలెను. ఇట్టి

మహత్కార్యములందు సంపాదకుల బాధ్యత మెందు. కాకతీయ చరిత్రమునందలి ప్రతి సమస్యను, ప్రతి విషయమును తగుగీతని చర్చించి విశదీకరింపవలెనన్న సంపాదకులు మునుముందు విషయవిభజనము జేసికొని ఒక్కొక్క ప్రశ్నోక విషయమును పరిశోధించి చర్చించు బాధ్యత నొక్కొక్కరిపై బెట్టి వారి పరిశోధనలను తగుగీతని సర్వాలు చేయు బాధ్యత తామే వహింపవలెను. ఇట్లు చేసియుండినచో సంచికయందలి వ్యాసములు చరిత్రచర్చకుములు గాక సంచికకు ఒక ఐక్యత (unity) యును, సంపూర్ణత్వమును సిద్ధించియుండును. అట్లు చేయనందున ఈ సంచికయందు కొన్ని కొన్ని ముఖ్యాంశముల చర్చ జరగజేలేదు. కాని కొన్ని విషయములను మాత్రము పలువురు ఒ'స్టిత విధానము ననుసరించు చర్చించినందువలన వాదప్రవాదములకును, పునరుక్తి దోషములకును ఎక్కువగ ఆస్పృశము కలిగినది. వ్యాసకర్తలు ఒకరి యభిప్రాయముల నొకరు ఖండించుచు, ప్రతిఘటించుచు, వాదించుచు నున్నందున చర్చిత విషయము స్పష్టముగ బెలియక నిజము మరుగుపడుచున్నది. పలువురు తమ వ్యాసములందు క్లిష్ట సమస్యలను పలువిధముల అప్రస్తుతముగను, అసంపూర్ణముగను చర్చించుటకు బదులు, ఇట్టి సమస్యల నొక్కొక్కదాని నొక్కరు సమగ్రముగ పరిశోధించి, అభిప్రాయభేదము లన్నిటిని తామే నిష్పక్షపాతముగను, సంగ్రహముగను విశదీకరించి, అందు తమయభిప్రాయ మేవో విశదముగ చర్చియుండిన సమంజసముగ నుండెడిది.

ఈ సంచికకు వ్యాసములను పంపినవారిలో చాలమందికి చారిత్రక పరిశోధనయం దనుభవములేదు. వినను అట్టివారు ఉత్సాహముతో చారిత్రకాభివృద్ధికై

* సంపాదకుడు మారేమండరామారావు, ఎం. ఏ , బి. ఇ. డి; ప్రకాశకులు ఆంధ్రోత్సాహ పరిశోధక మండలి, రాజమహేంద్రవరము, ౧౯౩౫; పుటలు ౧౨ X ౩౩౦ X ౩౮ చల రు. ౪-౦-౦.

కృషి చేయటకు బూనుకొన్నందున సంచితా సంపాదకులు వారికొక నిర్ణీతవిధానము నేర్పరచి వా రేవిషయములను ఎట్లు పరిశోధింపవలెనో సంగ్రహముగ వారికి ముందు తెలిపి, వారు వ్రాసిపంపిన వ్యాసములను జదివి అందరి లో ప ము ల ను వారల కెరిగించి సవరణలను జేయించియుండినా అనుభవజ్ఞులుకానివారుకూడ నిర్దుష్టములును, కాస్త్రీయములను అనువ్యాసములను వ్రాసియుందురు. కాని సంపాదకులు వ్యాసకర్తల కెట్టి విధానమును తెలియజేయక, ఎట్టి నిబంధనలను ఏర్పరచక స్వేచ్ఛగ వదలివైచినందున ఈ మహాప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థములైనవి.

కర్మశాస్త్రసమమునకు సంబంధించిన వాక్యముగాక ప్రత్యేకముగ కాకతీయులను గూర్చిన విషయమే ఇందు ౨౭౦ పుటలకుపైగా నున్నది. కాని విషయమునంతటిని ౧౦౦ లేక ౧౫౦ పుటలలో తెలుపవచ్చునైయుండెను. ఇందున్న ముఖ్యవ్యాసములను వ్రేళ్లపై లెక్కింప వచ్చును. 'కాకతీయరాజ్యము - ఐతిహాసికసర్వరూపము', 'కాకతీయులు-కళింగము', 'కాకతీయులచరిత్రము', 'గద్వాలసంస్థానము', 'ప్రతాపరుద్రునిపై మహమ్మదీయుల దండయాత్రలు', 'కాకతీయులనాటి సాంఘికచరిత్ర', ఈ వ్యాసములుతప్ప మిగిలినవన్నియు కొంచె మించు మించుగ పరివర్తవర్తనములే. వ్యాసములందుగూడ ఒకరిద్దరుతప్ప వ్యాసకర్తలు లేరు నిర్ణీతవిషయములపై నేటివరకును ప్రచురించిన ఆధారముల నన్నిటిని పరీక్షించి విషయమును సంపూర్ణముగ పరిశోధించినట్లుగానరాదు. ఉదాహరణముగ శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మగారి వ్యాసమును గైకొండము. ఈవ్యాసము నిదివరకే కొన్ని సంవత్సరములకుపూర్వము ప్రచురించియున్నాడు. అట్టిచో దీని నేలాటి మార్పులను జేయక ఉన్నదున్నట్టుగ పునర్ముద్రితము జేయుటకు కారణమేమి ?

ఈశ్వరదత్తుగారు ఈసంచికను విమర్శించుచు "ఈవ్యాసమును కర్మగారి యనుమతిలేకయే, సంచిక యందు ముద్రింపించిరి" అని వ్రాసియున్నారు. ఇది

నిజమేయైనచో ఇట్టి విపరీతచర్య క్యాసకర్తకు అవ్యాధ్యమును, అప్రతిష్ఠాకరమును.

కాకతీయుల పుట్టుపూర్వోత్తరాలనుగూర్చిగాని, నాటిమతవిషయములనుగూర్చిగాని, రాజ్యాంగపద్ధతులను గూర్చిగాని, ఆర్థికపరిస్థితులనుగూర్చిగాని, వాస్తుపద్ధతినిగూర్చిగాని శిల్ప, చిత్రకళాసంపదనుగూర్చిగాని ఈ గ్రంథమునందు, ఆధారమున్నంతవరకు నయ్యె, విశదముగ చర్చింపలేదు. కాకతీయులనాటి ఆంధ్రవాస్తవ్యమునుగూర్చి వ్రాసియున్న వ్యాసము అసమగ్రము. ఇక సంస్కృతి వాస్తవ్యపు ప్రశంసయేలేదు. కాకతీయులపాలనమున నేయేవిజ్ఞానవిభాగము లెట్లెటు అభివృద్ధిచొందనో ఇంచుకంతయు ఈసంచికయందు పల్లడిగాలేదు. సాంఘిక విషయములపై రెండువ్యాసములున్నను ప్రత్యేకముగ ఏ ఒక్కరైనను శ్రద్ధతో ప్రయత్నించి సంపూర్ణ పరిశోధన గావించియుండినచో ఎన్నియో అమాల్గమవిషయములు తెలిసియుండును.

కాకతీయచరిత్రయందలి కొన్నికొన్ని ముఖ్యసమస్యలను ఇదివరకే పత్రికలందును, చారిత్రక గ్రంథములందును పలుపురు చర్చించియున్నారు. అట్టివానిని గూడ ఇందు చర్చింపక, కడకు అట్టిసమస్య లెవ్వయో గూడ ఈగ్రంథమున దెల్పుకుండుట చిత్రమే. ఉదాహరణముగ రెండువిషయములను గైకొందము : (౧) ప్రతాపరుద్ర పరిపాలనాపద్ధతిగూర్చి "లకౌలముక్తింబుజే శ్రీ కర్మగారు ఆంధ్రపత్రిక యుగాదిసంచికయందు కొంతవరకు చర్చించియున్నారు. ఆయంకమును సరించి శ్రీచెంకటరమణయ్యగారు కూడ తమ పుస్తకమునందు చర్చించియున్నారు. విజయనగర రాజ్యాంగవిధానము నందలి కొన్నికొన్ని ముఖ్యాంశములు కాకతీయపద్ధతిపైననే ఆధారపడియున్నవి గాన కాకతీయ పరిపాలనాపద్ధతిని విశదముగ చర్చించుట చాలయవసరము.

(౨) ప్రతాపరుద్ర యనంతర సిరిగతులను వివరించుచు సంపాదకులు విజయనగర సామ్రాజ్యనిర్మాణమునుగూర్చి విపులముగ వ్రాసియున్నారు. కాని ఓరుగల్లునందును, ఓరుగంటి రాజ్యమునందును ప్రతాపరుద్రునియనంతర మేమిజరిగినో ఇంచుకంతయు తెలుప

రైరి. ప్రతాపరుద్ర రాజ్యకసానకాలము వరకును మాత్రమే తమపరిశోధనలను గావింప సంపాదకులు నిశ్చయించియుండిరని యనుకొనుటకు వీలులేదు. వీలన అట్లే నచో రెడ్డిరాజ్యనిర్మాణమునుగూర్చియు, విజయ నగర నిర్మాణమునుగూర్చియు చర్చింపవలసరమేమి?

ఇక నింకొకవిషయమునుగురించి గూడ చదువరికి కొంతసందేహముకలుగుటకు ఆస్పదముగలదు. తెలుగుజాతి మున పేరెన్నికగిన చరిత్రకారులలో కొందరివ్యాసము లిందుగానరావు. చరిత్రయందు తగినంత శ్రద్ధవహించి పరి శోధనలను సల్పుచుండు తెలుగువారుచాలకొద్దిమందియే. అట్టివో పేరువడసిన భావరాజు వెంకటకృష్ణరావు గారు, నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు, చిలుకూరు వీరభద్రరావుగారు, చిలుకూరు వారాయణరావుగారు మొదలగువారివ్యాసము లిందుగానరాకుండుటకు కారణ మేమి? ఈవిషయమునుగూర్చి సంపాదకులు తమవిజ్ఞాప నమునం దేల తెలియజేయలేదో యర్థముగాదు.

ప్రై యంశములనుబట్టియే ఈ గ్రంథ మెట్టిదో కొంతవరకును బోధపడును. ఇక ఈ పుస్తకమునచర్చించిన విషయములను కొన్నిటిని పరామర్శింతుము. కాక తీయరాజ్యాంగ వ్యవహారములనుగూర్చి మారేమండ రామారావుగారు ౧౧౨ పుటలకుమీ చిన ఒకపెద్దవ్యాస మును, చూపాటి వెంకటరమణాచార్యులవారు ౨ వ్యాస ములను, చూర్లీ సయ్యగు అహమ్మత్తుల్లాసాహేబుగారిొకవ్యాసమును, పింగలి వెంకటేశ్వరరావుగారిొక వ్యాసమును వ్రాసియున్నారు. కాని వ్యాసకర్త లెవ్వ రెవ్వరు ఏ ఏ విషయములను చర్చింపవలెనో నిర్ణీతము జేసికొనక తమకుదోచినదంతయు వ్రాసినందున, కొన్ని కొన్నియంశములను ప్రతివారును పూర్వాపరసంబంధ మేమాత్రమున లేకచర్చించియున్ననుకొన్నిటినిగూర్చిఒక రుసు ప్రస్తావించనేలేదు. అంతేగాక ఆయావ్యాసము లందరి విషయములు కొన్నికొన్ని పట్టల పరస్పర విరు ధములుగగూడ నున్నవి. కాకతీయరాజ్య మెన్నఁదారంభ మాయెనో, ఎన్నఁడవసానము జెందెనో ఈవిషయమైవరు

ను ఈసంచికయందు విశదముచేయలేదు. కాకతీయులకును పశ్చిమ చాళుక్యులకును, కలచుర్యులకును వెలవాటిచోడు లకును, తెలుగుచోడులకును యాదవులకును, ఇతరరాజ్య ములకును ఎట్టి సంబంధముండెనో తేటతెల్లముగ నుచి తరితని విశదముచేయలేదు. కాకతీయ సామంతశేఖరు లలో కొందరిచరిత్రమును కువ్యక్తముగ జేయలేదు. చర్చనీయాంశముల నెన్నిటిని నూచితముమాత్రముచేసి వవలిపైదిరి. ఎన్నియో సందర్భములందు ఒకతరము క్రిందునే ప్రచురింపబడిన శ్రీ చిలుకూరు వీరభద్రరావు గారి గ్రంథమున నుండువిషయమున కన్న ఇందేమియు అంతయధికము గానరాదు.

గ్రంథవిస్తరభీతిచేతకాస్త్రీయాంశముల నన్నిటిని ఇటు పేర్కొననైన సాధ్యము గాదు. ఒకటి రె.టిని మాత్ర ముదాహరించెదను.

కాకతీయుల కులనిర్ణయమును గైకొందము. కాకతీయులు క్షత్రియులూ, శూద్రులూ యన్న విషయ ముపై ఇదివరకే ఎన్నియోమార్లు చర్చ జరిగినను ఉన్న యాధారముల నన్నిటిని పురస్కరించుకొని నివృత్తు పాతముగ పరిశోధనజేసి ఎవరును ఇదివరకును ఇందలి సత్యాసత్యము లెవ్వియో తేల్చలేదు. రామారావుగారు కాకతీయులుశూద్రులనిచెప్పియున్నారు. కానిఅందులకు తగిన ప్రమాణముల నొసగలేదు. కాకతీయులు శూద్రు లనుటకు మూనువిధములగు ఆధారములు గలవు - (౧) కాకతీయుల సన్నిహితబాంధవ్యము, (౨) దుర్జయ వంశకులనిర్ణయము, (౩) కాకతీయసామంతుల కాసన ములు. కాకతీయులు శూద్రులతో వివాహసంబంధము లగు జేసికొనినంతమాత్రాన వారి క్షత్రియత్వము సమసిపోదు. రాజవ్యులకు వివాహసంబంధములు కేవ లము మతసాంఘికపరిస్థితులపై నాధారపడవు. రాజ కీయపరిస్థితులుబట్టి సాంఘికవిబంధనల నతిశ్రమించి క్షత్రియులు వర్ణాంతర, జాత్యంతర వివాహములనుగూడ జేసికొనుట శ్రోత్రగాదు. చంద్రుప్త సెల్యూకముల

౧. కాకతీయులు చాళుక్య వంశజులతోను, యాదవవంశజులతోను బంధువ్యమును గలిపికొనినట్లు మనకు దెలియును.

వివాహబాంధవ్యమును, రాజపుత్ర మొగలుల సంబంధములును ఇందులకు తార్కాణము. ఇట్టి విషయపరిస్థితులలోనేగాక సాధారణపరిస్థితులందును గూడ వర్ణాంతర వివాహము కాస్త్రప్రసమృతమైనదే. కాన వివాహసంబంధములనుబట్టి కాకతీయుల కులనిర్ణయము జేయ సాధ్యముకాదు.

ఇక రెండవ యాధారమును వైకొందము. శూద్రులు కొందరు తాము దుర్జయకులజాలమని చెప్పుకొనినంతమాత్రమున దుర్జయకులజాలందరును (తాము త్మత్రియులమని కాసనములలో స్పష్టముగ జెప్పికొనినను) శూద్రులేయనుటకు సాధ్యముగాదు. హీనకులజాలు అగ్రకులజాల సంతతివారమని చెప్పుకొనుట విశేషముగాదు.

మూడవది కాసనాధారము. మన కింతవరకును కాకతీయరాజులు చెక్కించిన కొన్ని నూర్ల కాసనములు దొరకియుండగా వానిలో ఒక్కదానియందైనను కాకతీయులు శూద్రులకటకు తగిన యాధారము ఇంచుకేనియుగాన్పించదు. గణపతిశేవుని కాలము నాటికి కాకతీయులు ప్రబలితను కాసనములందు త్మత్రియత్వ మాపాదించుకొనినని వాదించినను, అంతకు చాలపూర్వము వైన పదునొకండు, పండ్రెండు శతాబ్దములనాటి కాకతీయరాజుల కాసనములందైనను స్పష్టముగ వారుశూద్రులనుటకుతగిన యాధారముకొంచెమైననుగాన్పించకుండుట యొకవిదిత్రమే. ఇదియటుండ జుట్టయలంక గొంకారెడ్డితన కాసనములందు తాను ప్రతాపరుద్రుని తనయుడనని చెప్పుకొనియున్నాడు గాన ప్రతాపరుద్రుడు త్మత్రియుడు గాజాలడని జేరొకవాదమున్నది. గొంకారెడ్డి తాను ప్రతాపరుద్రుని తనయుడని చెప్పుకొనినంతమాత్రాన, అతడు ప్రతాపరుద్రుని జౌరసపుత్రుడనియు, అందువలన ప్రతాపరుద్రుడు శూద్రుడనియు రెడ్డితనియు నిర్ధారణము జేయుటకు వీలులేదు. వీలయన ప్రతాపరుద్రుడు రెడ్డికులజాడైనయెడల శ్రీరామారావుగారే చెప్పినట్లు ప్రతాపరుద్రుడేల పద్మనాయకులను సన్మానించి రెడ్లను తిరస్కరించి అవమానపరచియుండును? మరియు నేనకులు యజమానుని పితృభావముతో జూచుచు,

తాము తమ యజమానునితనయులమని చెప్పుకొనుట కన్నియో నిదర్శనములు గలవు. కనుక ఇంతమాత్రము చేరినే ప్రతాపరుద్రుడుగాని, కాకతీయులుగాని శూద్రులనుట యుక్తము కాదు.

కాకతీయులు త్మత్రియులనుటకు గల ఆధారములను కొంతపరిశీలింతము. ఈసందికయందు శ్రీ రుద్రరాజు నరసింహరాజుగారు సంపాదకుల అభిప్రాయములను ప్రతిఘటించుచు, కాకతీయులు త్మత్రియులేయని వాదించుచు ఈ క్రింది విధముగ వ్రాసియున్నారు: “విద్యానాథుడు కాకతీయులను త్మత్రియులగానే సుప్రసిద్ధియున్నాడనియు, దనపుత్రకమున త్మత్రియులనుగానే తెలుపనుద్దేశించి, త్మత్రియులనుగానే పేర్కొనియున్నాడనియు..... ముమ్మాటికిని స్పష్టమైయున్నది. ప్రతాపరుద్రదీయమువలన కాకతీయులు త్మత్రియేతరులుగా చేలుచున్నారనుట నేటి మనపరిశోధకుల యపూర్వ పరిశోధనావిలసనముచేత వేరొందుకాదు.” శ్రీరుద్రరాజు నరసింహరాజుగారి అభిప్రాయము కేవల మొక్క ప్రతాపరుద్రదీయముపైననే యాధారపడియున్నది. కాని, నిజముగ విద్యానాథుడు ప్రతాపరుద్రునికే అంకితిముగ నొసగిన ఈ గ్రంథమందు ఒక్కచోట వై ననువారుచెప్పనంతినిస్సంబేషముగను, సుస్పష్టముగను కాకతీయులు త్మత్రియులని చెప్పియుండినచో నరసింహరాజుగారి ‘పరిశోధనావిలసనము’నకు అవకాశమేఉండక పోవును. వాస్తవముజూడనరసింహరాజుగారు పేర్కొనిన శ్లోకములన్నియు సంబేధస్పదములుగనున్నవేకాని, ఘంటాపథముగ కాకతీయులు త్మత్రియులనిగాని, శూద్రులనిగాని జెప్పనాధారములుగాజాలవు. కాననేకాకతీయకులనిరూపణము కేవలమొక్క ప్రతాపరుద్రదీయముపైననే యాధారపడియు సాధ్యముగాదు. ఉన్న యాధారముల నన్నిటిని సమిమర్శముగ పరిశోధింపక, ‘విద్యానాథుని కాకతీయాన్వయ నిరూపణము’ ను గూర్చి యొకరును, ఇతర యాధారములనుండి తెలియనగువిషయముల నొకరును పరస్పరసంబంధ మేమాత్రమును లేక చర్చించుట నిరుపయోగము.

కాకతీయ చరిత్ర ప్రారంభముననున్న సమస్య ఈపుస్తకమునందు ఇంత అసంపూర్ణముగను, అకాస్త్రీ

యముగను చర్చితమైనది. ఇక కాకతీయచరిత్రాంతమున నున్న సమస్యలను కొంతపరిశీలించుము.

కాకతీయరాజ్యానంతర సిద్ధిగతులనుగూర్చి ప్రస్తావించియున్నారని ఇదివరకే తెలియిని. ఈవిషయమును గూర్చి వ్రాయునపుడుగూడ వా రొకనియతమాధ్యము ననుసరించినట్లు గానబడదు. విజయనగరనిర్మాణమును గూర్చి హోయసలవాదమనియు, ఆంధ్రవాదమనియు రెండువాదములుగాక కర్ణాటకవాదమని మూడవవాదముపూర్వ శ్రీరామారావుగారు తెచ్చిపెట్టియున్నారు. “ఇందలి విషయములు (అనగా కర్ణాటకవాదము నందలి విషయములు) ఆంధ్రవాదమునకు ప్రతికూలములుగాక దానిని విశదీకరించుచున్న” వట. అట్లే ననో దీనోక క్రొత్తవాదముక్రింది తేల్చుట ఎల? ఈ వాదమునకు ఆధారములగు కుమారరామనచరిత్ర మొదలగు గ్రంథములు వారు తెల్పుచున్నవి విజయనగర నిర్మాణమునకును కంపిలరాజ్యమునకు మాత్రమే సంబంధమున్నదనినొక్కిచెప్పుచుండ, కాకతీయసంబంధముపైననే యాధారపడిన ఆంధ్రవాదమున కే ‘కర్ణాటక’ వాదము గాని, అందలి విషయములుగాని ఎట్లు అనుకూలము లగుచున్నవో యర్థముగాదు. ఇంతకును ఈతృప్తీయవాదమునకు కర్ణాటకవాదమని వారేల కేరొనగినో తెలియరాదు.

రామారావుగారు ఆంధ్రవాదమునే యంగీకరించుచు, ఈక్రిందివిధమున వ్రాయుచున్నారు. “విజయనగర సామ్రాజ్యము కర్ణాటసామ్రాజ్య మనుటయు, హోయసలబల్లూడు దానిని స్థాపించెననుటయు ప్రమాదకరములనియు, నాసామ్రాజ్య మాంధ్రవినిర్మితము నాంధ్రాభివృద్ధికిమునై యొప్పెననుటయు సమంజసములనియు స్పష్టమగుచున్నది.” ఈ యభిప్రాయమును బలపరచుటకే వారు ౮ ప్రమాణముల జోసగియున్నారు. ఇవన్నియు నిజముగ ప్రమాణములుగావు. పీనిలో విదు ప్రమాణములు తెంగుకూరి నూర్యనారాయణరావుగారు మొదలగు కొందరు చరిత్రకారుల స్వీయాభి

ప్రాయములు. ఈచరిత్రకారులతమ గ్రంథములను వ్రాయునప్పటికివిజయనగర చరిత్రమునుగూర్చి యధికముగపరిశోధన జరిగియుండలేదు. అప్పటి కింకను కాసనవాద్యము మునుగాని, ప్రబంధాది సమకాలిక గ్రంథములను గాని సరిగ పరిశోధించనందున ఆధారములు వాటికి చాల తక్కువయే. కాన అప్పటికున్న ఏకాద్వి ఆధారములతో పురస్కరించుకొని వ్రాసిన అట్టివారి యభిప్రాయములను నేడు మనము ప్రమాణములుగ గైకొనుట యసమ్యక్తము. ఇట్లవల, (అనగా కాకతీయసంచికను ప్రచురించుటకు చాలపూర్వమే) శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు ఈవిషయమునంతను సంపూర్ణముగ పరిశోధించి ఆంధ్రవాదమును స్థాపించుచు ఒక గ్రంథమును ప్రచురించియున్నారు. అందున్న యభిప్రాయములే ఈసంచిక యందునుగాన్పించుచున్నను, అందుజూపినవాదములుగాని విశేషములుగాని ఒక్కటియు ఇందుగానబడవు. నూర్యనారాయణరావుగారి గ్రంథమును పేర్కొనియు గూడ శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి గ్రంథప్రస్తావనైన జేయక పోవుట విచారకరము.

చారిత్రకచర్చలందు సమకాలికవాద్యమును, కాసనములును ఆధారము లగునేగాని పాతబడిపోయిన ఎట్టి గొప్ప చరిత్రకారుల యభిప్రాయము లైనను, గ్రంథములైనను ఆధారములు గాజాలవు. కాన రామారావుగారు చూపిన యభిప్రాయములను వదిలి వైచినచో ఇక మిగులు నాధారములు మూడే.

౧. మొదటిబుక్కరాజు కోడలగు గంగాంబ తన ‘మధురావిజయము’న ప్రాచీనసంస్కృతకవులను ప్రకంసించిన పిమ్మట అగస్త్యు, విశ్వనాథాద్వైతకళిదాసగర కవికుంజరులను పేర్కొని యుండెను. ఇది రామారావుగారి మొదటి ప్రమాణము. ఒక విజయనగరరాజుకోడలు తనగ్రంథారంభమున ఏకకళిదాసగర కవులను పేర్కొని నంతమాత్రముననే విజయనగర సామ్రాజ్యము ‘ఆంధ్ర వినిర్మిత’మని ఎంతమట్టుకు స్పష్టమగునో చదువరులే యూహించుకొనవచ్చును.

౨. పీనిలో ఒక నూయల్ దొరతప్ప మిగతవారెవరును విజయనగర చరిత్రమపై ప్రత్యేకముగ పరిశోధనలను జరుపలేదు.

౨. శివతత్వరత్నాకరము, రాజకాలనిర్ణయము అను గ్రంథములే రామారావుగారి రెండవయాధారము. ఈ గ్రంథములు విజయనగర నిర్మాణానంతరమున ౩ శతాబ్దములకు పైగా రచింపబడినవి. కేవల మిగ్రంథములపైననే ఆధారపడి విజయనగర నిర్మాణమునుగూర్చి ఎట్టి తీర్మానమును జేయుటకు సాధ్యముగాదు.

౩. ఇక రామారావుగారు చూపిన ఆధార మొక్కటియే. అది బరని యను మహమ్మదీయ చరిత్రకారుడు వ్రాసిన సమకాలిక చారిత్రకగ్రంథము. ఇందు తమ వాదమున కాధారమును వ్యాజ్యమును రామారావుగారు ఈక్రిందివిధముగ అనువాదము చేసియున్నారు. “ములతాను తనకు ప్రతినిధిగ కంపిల రాజ్యమున కంపిన సామంతుడు ఓరుగల్లు రాజు కన్యనాయకునకు సమీప బంధువు.” కాని ఈ అనువాదమునకును ఇలియట్ గారి పుస్తకముననున్న పాఠమునకును కొంతవ్యత్యాసమున్నందున ఆపాఠమునుగూడ ఈక్రిందవచ్చుచున్నాను. “About the same time one of the relations of Kanya naik whom the sultan had sent to Kamabala apostatized from Islam and stirred up a revolt” ఇందు జెప్పిన విషయము నిజమే యని ఒప్పుకొనినను ఇతడే (అనగా ఈకన్యనాయకుని బంధువే) విజయనగర నిర్మాణమును గావించెనని బరని ఇంకెచ్చటను జెప్పనందున ప్రామాణ్యము ఆంధ్రవాదమున కెట్లు అనుకూలముననో తెలియదు.

ఆంధ్రవాదమునకున్న యాధారమంతయు శ్రీ రామారావుగారు జూపిన ఈ ‘ప్రమాణములు’ మాత్రమే యైనచో ఆంధ్రవాద మేమాత్రమును నిలువజాలదని ఘంటాపథముగ జెప్పవచ్చును. కాని పైన జూపినట్లు దాక్షర చింతనముగయ్యగారు ఇటీవలనే ఆంధ్రవాదమును సవిస్తరముగ చర్చించి విశదీకరించి యుండినందున ఇచ్చట ఆ చర్చ యనవసరము.

ఈ సంవత్సరముననే రామారావుగారు రెడ్లను గూర్చివ్రాసిన విషయమునుగూడ కొంత చర్చించవలసినదే. రెడ్లచరిత్రయందలి కొన్నికొన్ని సందిగ్ధాంశములపై నాధారపడి రామారావుగారు రెడ్లనుగూర్చి కొంత

కఠినముగ వ్రాసియున్నారు. మాతృస్వర్ణమును, పక్షపాతమునులేక ఎట్టి కఠినోక్తులనాడినను సరియేకాని, మన గూఢాంతులు దృఢమైనవా కావామనియు, మన కార్యమునకు తగినంత యాశ్చర్యమున్నదా లేదామనియు, మునుముందు మనము పరిష్కరించుకొనవలెను, రెడ్లపై కార్యము బూనుటకు రామారావుగారికి తగినన్ని యాధారము లుండవచ్చునేమో కాని ఈ సందేహం దట్టి యాధారములను వారు విశదీకరించలేదు. ఈ విషయ మత్యంత ప్రాముఖ్యమైనదిగాన రామారావుగారి వాక్యములను కొన్నిటి నిఘనదాహరించెనను:

(౧) “కాకతీయాంధ్రచక్రవర్తుల కాలమునందితరజాతులవారందరు, నభివృద్ధిపొందుచు రాజాచరణమునకు పాత్రులగుచుండ నీ రెడ్డినామంతు లేల నిటు లజ్ఞాతగౌరవులై యుండిరి.” (౨) “ఇంతవరకును (అనగా ప్రతాపరుద్రుని కాలమువరకును) కాకతీయరాజు లిట్టి కార్యము నొనర్చియుండలేదు. పచ్చనాయకులయొడ పక్షపాతము జాపుచుండినను వార లితరజాతివారల నవమానించియుండలేదు.” (అనగా ప్రతాపరుద్రుడు పచ్చనాయకులనుదప్ప మిగతవారిని అవమానపరచెనని అన్వయమగును.) (౩) “ఆంధ్రదేశమును, కాకతీయరాజవంశమును చావుబతుకులకు లోనైయుండి తమస్వాతంత్ర్యమునకై పోరుచుండిన క్లిష్టసమయము స్వార్థపరులగు రెడ్డినాయకులు కేవల స్వాభిమానపూరితులై చక్రవర్తిపై దమపగను దీర్చికొన మంచినమయము దొరకినదని సంతసించిరి.” (౪) “అనుభవజ్ఞులు విశ్వసనీయులు మహాకూరుజనగు గుండయనాయక సోమయనాయకాది కాకతీయ సేనానులు గరించియుండిరి. ఇతర సేనానులు నితరబలములు కల్గి మత్తరమున తురుష్కు సమరమున నిమగ్నులై యుండిరి, దానంజేసి ప్రాంతమువేముని స్వాతంత్ర్య స్థాపన మనాయాసముగ నెఱవేడినది.” (౫) “అయినను చక్రవర్తియొక సేనను ధరణికోటపై కంపియుండెను. అల్పసంఖ్యాకులగు వీరిని మహాకూరుడును ప్రబల యువకు నేమారెడ్డి త్వరలోనిర్దించి తన మార్గమును నిష్కంఠము జొనర్చు

న. న. న.

పైరు నాటుట

న
న
న

పైరు కోయుట

కొనియెను." (౬) "స్వాధ్యపరులగు నీరెడ్డినాయకులూన
ర్చిన మఱియొక స్వామిద్రోహ కార్యముగూడ దెలియనగు
చున్నది.....ధరణికోట కేసినవారలుగాక మఱి
కొందఱు బొబ్బారెడ్డియనునాతని నాయకత్వమున జక్ర
వర్తిపత్నీయనందుండిరి..... బొబ్బారెడ్డి తురుష్కసే
నానివద్దనుండి కొంతద్రవ్యమునుబడసి నాడు యుద్ధమున
పాల్గొనకుండుటయై యొకపడిక జేసికొనియుండెను."

పైవిషయములకు ప్రతాపచరిత్రమును, స్థానిక
చరిత్రమును దిప్ప రామారావుగారు వేటొందు ఆధార
మును జూపలేదు. ఇందు మొదటియాధారము కాకతీయ
చరిత్రమునకు కొంత ఉపయోగకరమైనను, కాసనా
ధారముగాని, సమకాలిక వాగ్మూలధారముగాని లేక,
కేవలము దానినే యాధారముచేసికొని చరిత్రవ్రాయుట
యనికేతరమని అందఱు నెరింగినయంశమే. అది కాకతీయ
సామ్రాజ్య పతనాంతరము ఎన్ని శతాబ్దములకో పుట్టిన
గ్రంథము రెండవ యాధారమును స్థానికచరిత్రలందలి
కాకతీయ చరిత్రము ప్రతాపచరిత్రమున కించుమించుగా
నకలు. అందువలన వీటినే సంపూర్ణముగ విశ్వసించి
అటువంటి యభిప్రాయములను వ్రాస్తున్నట్ల సత్య
చరిత్ర రచనమునకు పూనుకొనువారికి తగదు.

రెడ్డిరాజ్యస్థాపనము క్రీ. శ. ౧౩౨౦ లోనే
జరిగిన దని రామారావుగారు వ్రాసియున్నారు. కాని
ఇందులకు తగినయాధారము చూపలేదు. కాసనవాగ్మయ
ములను జాగ్రత్తగ పరిశీలించినయెడల రెడ్డిరాజ్యస్థాప
నము ప్రతాపరుద్రుని యనంతరముననేకాని ఆతనిజీవిత
మునమాత్ర మెప్పటికిని సంభవించియుండదని విశేషముగ
చున్నది. ప్రోలయనేమారెడ్డి నిజముగ క్రీ. శ. ౧౩౨౦
లోనే రెడ్డిసామ్రాజ్యమును స్థాపించియుండినవా? క్రీ. శ.
౧౩౨౦ నుండి ౧౩౨౩ వరకును ప్రతాపరుద్రుడే రెడ్డి
రాజునై దండెత్తి వశపఱచుకొనలేదో తెలియ
రాదు. కలువచేరుకాసమును ఇతరకాసన సముదాయ
ముగూడ రామారావుగారి యాహుకు ప్రతిబంధకము
లుగ గన్పట్టుచున్నవి. రెడ్డిరాజ్యస్థాపనమునుగూర్చి గడ

చిన యేగాదిసంచికయందు శ్రీ హను శేఖరకర్మగారు
విభులముగ చర్చించియున్నందున గ్రంథవిస్తరభీతిచే ఇటు
నెక్కువగ వ్రాయనైతిని.

"కాకతీయరుద్రుడు యాదవులతో యుద్ధము
జేయుచు విధివశముచే యుద్ధరంగమానం దనువులు
బాసెను" అని రామారావుగారు చెప్పియున్నారు. ఈ
యభిప్రాయము చర్చనీయము. "కొప్పెరుంజింగడు కాక
తీయ గణపతిదేవ చక్రవర్తిచే నిర్జింపబడెనని స్పష్టముగ
చున్నది." అనిచెప్పి ఇందునకు తగునాధారమును జూప
లేదు. ప్రతాపరుద్రుడు క్రీ. శ. ౧౩౨౬ వరకును
రాజ్యముచేయుచుండెననుటకు రామారావుగారు చూపిన
యాధారము చాలదు. వీరుచూపిన కాసనములు అప్పటి
కింకను ప్రతాపరుద్రుడు జీవించియుండిననిగాని రాజ్య
మేలుచుండెననిగాని తెల్పువు.

మారేమండ రామారావుగారి వ్యాసమునందలి
విషయము లెన్నియో ఈరీతిగ నిరాధారములుగను,
ప్రమాదకరములుగను గన్పట్టుచున్నవి. రామారావు
గారు సుప్రసిద్ధి అంగ్లవిద్యారంభులు. కష్టమునకోర్చి
పరిశోధన చేయగలవారు. అట్టివారు సాధకాశముగ
శ్రద్ధతో పనిచేసియుండినవా? వారి వ్యాసమునందు ఇట్టి
దోషము లగవడియుండవు.

సంపాదకుల వ్యాసమే ఇట్లుండ ఇక ఇతర
వ్యాసములగూర్చి చెప్పవలయునా? "ప్రతాపరుద్రునిపై
మహమ్మదీయుల దండయాత్రలు" అను వ్యాసమును
గైకొందము. ఈవిషయమునుగూర్చి ఇదివరకే డాక్టరు
కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు తమ "వక్షిణాసిందూదేశము
మహమ్మదీయదండయాత్రలు", అనుగ్రంథమునందవిభుల
ముగ వ్రాసియున్నారు. ఈగ్రంథము చాలసంవత్సరము
లకు పూర్వము వ్రాసియున్నదైనను అంతకన్న ఎక్కువ
విశేషము లేవియులేవు. ఈ వ్యాసమునందును
డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారి గ్రంథమునందున్న
దోషములను సవరించియు ఉన్నకొద్ది ఆధారములను,
ప్రతాపరుద్రుడు తురుష్కులతో ఎడతెగక పోరుచునే

౧. క్రీ. శ. ౧౩౨౦ నుండి ౧౩౨౩ వరకును
యుండిననుటకు ఎట్టియాధారమును గానరాదు.

సమగ్రముగ పరిశోధించియు సమన్వయించి వ్రాసి యుండినచో ఈ వ్యాసము ఎంతయో ఉపయోగకరముగ నుండెడిది.

ఉదాహరణముగ రెండుమూడు విషయములను మాత్రము గమనింతుము. క్రీ. శ. ౧౩౦౯ వ సంవత్సరమునందు మాలిక్ కాఫరు వారంగలుమీదికి పంపింపబడిన పండిర్పుమనందు పెంకటరావుగారు ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు. “రామదేవుడు సుల్తానునకును నాయకులకును ఉపాయనము నుపపి వారికి స్వాగత మొసంగెను. తురుష్క సేనలు రాజ్యమునుండి పోవుచున్నప్పుడారి డొరంగలు పరిసరములనున్న గ్రామములకు పిన సేవకులనుబంపి, తురుష్క సేనల కేవిధమగులోటును జరుగకుండ జేయించెను. కాఫరునకు సహాయము చేయుటకై కొంత మరాఠీదండను కొన్ని మరాఠీస్థములను వారికి సమహాస్థి కాను కొంతమారమువరకును వారిని పాగనంపెను.” ఇందునకు నా లే మాధారమును జూపలేదు. గామకవు డీపంజ్యము ఇట్లు చెప్పెను. “చెప్పలు పెట్టి మాధారమును గావరారు.

ఇక “శ్రీపురము” (Sirpur) ముట్టడిని గమనింతుము. ఈకోట ఎచ్చట నుండెననిగాని, ఈ కోట ముట్టడి ఎట్టి ప్రామాణ్యమైన విషయమనిగాని పెంకటరావుగారు గమనించినట్లగుపడు. ఈ కోటముట్టడిని గూర్చి వారు సంగ్రహముగ నిట్లు వ్రాసిరి. “మహమ్మదీయు లాగ్నీయాంబకముల నుపయోగించుచుచే కోటలోని కొన్నిగృహములకు నిప్పుంటునొనెను. చాలమంది యగ్నివ్యాళలోబడి దగ్ధులైరి. మిగిలినవారు పూరులకు తురుష్కులచే ఖండింపబడి.” దీనినిబట్టి ఈకోట తురుష్కులకు సులభముగ వశమయ్యెననియు, హిందువులు తురుష్కుల యుద్ధపద్ధతికిని సామర్థ్యమునకును తాళబాలక వారితో నెందును సాటికిరాక ఓడిపోయి రనియువిదితమగుచున్నది. కాని ఈవిషయమునగు మనకు ముఖ్యార్థమైన అమీరుఖుద్రావాసన చరిత్రమును చదివినయెడల, హిందువులు కక్తిసామగ్ధ్యములతో మహ

మ్మదీయుల నెదిర్చిరనియు, పరిస్థితులువిచమించినపిమ్మట చేయునజేమియు లేక మానవత్వమునకు వెరచి రాజపుత్ర పీఠులవలె ‘జోహారు’ నొనర్చిరనియు విశదమగుచున్నది. అనగా కోటలోని స్త్రీలును, పిల్లలును మహమ్మదీయులపాల బడకుండ అగ్నిలోబడి మరణించిరి. కక్తిపట్టగల ప్రతిమగవాడును పీఠమరణాయ త్రచిస్తుడై శత్రులనెదుర్కొని తునుమాడి రణరంగమున నిహతుడాయెను. ఈ కోట మహమ్మదీయులచే జిక్కినను వారికి అంచేమియు చిక్కలేదు. కానిచో అంగుండి వారికి ఎంతధము ఎన్ని వినుగులు దొరకెనో మనకు తెలిసియే యుండును. మహమ్మదీయుల కిది విజయమని జెప్పినను ‘పిర్విక్’ (Pyrrhic) విజయమువంటిది. ౧

ఈ ముట్టడికి పిమ్మట మాలిక్ కాఫరు అవలంబించిన పద్ధతిని జూచినచో అతడు ‘సిర్పూరు’ నందు తనకు కలిగినకష్టములను, హిందువులుజూపిన కక్తిసామగ్ధ్యములను ఏమాత్రమును మఠలేదని స్పష్టమగును. విశేషమైనను గర్వాంశునివలె ఆశురతమునో ప్రగూఢము సాగించి వాంఛితో ను ముట్టించుటకు బహుశా అతడు కడుబాగ్రతగను, సావకాళముగను ప్రయత్నము సాగించెను. వారంగలు సమీపించుటకు పూర్వమే అతడు జేయుమంది పెనికులను ముందంపి ఆ ప్రాంతపు జనులను కొందరిని చెఱపట్టి వారినుండి తనకుపయోగములగు కొన్ని ముఖ్యాంశములను విచారించి కనుగొనెను. వారంగలును సమీపించినపిమ్మటకూడ అతిడీక్షాత్రమును ఆతురపడలేదు. మునుముందు కొంత సేననంపి, కోటకు సమీపముననుండు అనుమకొండను ధీనము చేసికొనపిమ్మటనే అతడు సైన్యముతోవచ్చిపండువిడిసెను. ఈ కొండపైనుండి చుట్టుపట్లనుండు ప్రాంతములయందు విశదముగ గానవచ్చుచున్నందున కోటలోని వ్యవహారములయందు తెలిసికొని తదనుగుణముగ ప్రవర్తించుటకవకాళ ముండెను. కొన్నిదినములట విశ్రాంతిగైకొని, దగ్గరనున్న చెట్లనన్నిటిని నటికించి, విశేషముగ కలపను ప్రోగుచేసి తనసైన్యమురక్షణకై ఒక దుర్భేద్యముగు ఆవరణమును నిర్మించి, సర్వసన్నాహములను జేసికొని

౧. అనగా లాభమునకన్న నష్టమే ఎక్కువయిన యర్థము

ఎట్టకేలకు వారంగల్ కోటను ముట్టించి సవకట్టెను. తన వైద్యరక్షణమునకై ఇతడు చేసిన నానాప్రయత్నములను చూచినచో అతడు కాకతీయసామ్రాజ్యము ధాటిని గుర్రెరింగి జాగ్రత్తగా ప్రవర్తించుచుండెనని విశేషమును చున్నది. మాలిక్ కాఫరు వారంగల్ కోటనుపట్టుకొనుట కంతకష్టపడెనో అమీరు ఖుస్రూవ్రాసిన చరిత్రమును చదివిన బోధపడును.

కాకతీయసామ్రాజ్య మహావీర్యమును కల్గి కటి చారిత్రకనిజ్ఞానము నడిపివడిన గురువని చెప్పవచ్చును. కాకతీయసామ్రాజ్యమును కాలమునందును కాకతీయసామ్రాజ్యమును చూచిన ఇట్టి పాగువనామధ్యములనుగూర్చి తెలియజేయుకుంటుంటే యొకప్పుడు పోవచ్చును.

ముగ్గుమైవ్యాసము లొకటి రెండవముగనున్నచో ఇక మిగతవానినిగూర్చి విస్తరముగా శిష్యులచేత కాకతీయ చరిత్రను ప్రస్తావించుట

ముగ్గుమైవ్యాసము లొకటి రెండవముగనున్నచో ఇక మిగతవానినిగూర్చి విస్తరముగా శిష్యులచేత కాకతీయ చరిత్రను ప్రస్తావించుట యున్నది. కవచము వంటివేకీలున్న అనుబంధమునందు చారిత్రకాధారముల నిచ్చిరిగాని ఇచ్చియొనను సంతోషము లేదు. కొన్ని కొన్ని క్రొత్తకావ్యములపై నాధారముచేసి ఈసంచికయందు కొన్ని నూతనవిధానములను జేసయున్నారు. కాని ఆ కావ్యపాఠముల నివ్వలేదు. వైదిక వేదముగూర్చిన చర్చయంతయు పాలస కావ్యముపై నాధారపడియున్నది, గాని అకావ్యము నివ్వలేదు. గూఢారి కావ్యము నిచ్చియున్నారుగాని ఇచ్చినపాఠము దోషపూరితమని తోచుచున్నది. ఎట్లున్నను ఈ చిన్న కావ్యపుస్తకములను మిక్కిలిపాఠములచే ఈ పాఠమునందునివ్వితములైన యంశములు నిరుపయోగములు.

కాశ్యపండి సుబ్బారావుగారివ్యాస మొక్కవ ఉపయోగకరముగా గాన్పించును. ప్రారంభ భూగోళ పాఠపుస్తకములందలి విషయములనిచ్చుటతో మాత్రమే తృప్తికొందక వీరు ఈ ప్రాంతపు వైద్యక పరిస్థితులను బట్టి కాకతీయరాజ్యమెట్టిపరిణామమునకు లోనయ్యెనో,

వివిధముగా కాకతీయసామ్రాజ్యభివృద్ధికి వైద్యకపరిస్థితులు అనుకూలములుగను ప్రతికూలములుగను ఏర్పడుచుండెనో తెలిసియుండినచో వారివ్యాస మెంతో ఉపయోగకరముగా నుండెడిది.

వాఙ్మయమును గూర్చి ఈ సంచికయందు ఆరు ఉత్తమవ్యాసములన్నను వీరివల్ల అప్పటి వాఙ్మయమెంత ఉత్తమమైనదో ఇంచుకంతయు బోధపడును. కాకతీయుల నాటివాఙ్మయము చాలవరకును ఏపల్లెలందో ఏపాడలంకారములు పుస్తకగూఢముగా నానాటికి భిల్లమై వ్రాసినవి. అట్టి కావ్యములందలి చిక్కని తెలుగుపద్యములును వచనమును అనుబంధమునందే ఇచ్చియుండ, వీని నన్నిటిని చరిత్రోధింపి కాకతీయులనాటి వాఙ్మయమును గూర్చి ఏలవ్రాయజేసో యర్హముగాను. పాల్కురికి సోమనాథుని బంధుగారు ఒక చిన్న వ్యాసమును వ్రాసెనున్నాడు ఇచ్చి వివరములతో ఇంతటి పెద్దవ్యాసము కాకతీయ సంచికకు అవసరమైనను పాలుకురికి సోమనాథుని జీవితమును తెలిసికొనుటకు ఉపయోగకరముగా నున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమునుగూర్చిన పరిశోధనయే ఇట్లు లుండ ఇక కన్నడ సంస్కృత వాఙ్మయములను గూర్చి చెప్పనవసరమేలేదు. ప్రతాపరుద్రీయమున వ్యాసమునందు ప్రతాపరుద్రీయమునందలి వివిధ ప్రకరణముల సారాంశమును ఒకటిరెండు చారిత్రక విషయములును దప్ప వేరే మియు గానరాదు. ఆలంకారశాస్త్రమున అగ్రస్థానమును వహించిన ఈ గ్రంథరాజమునుగూర్చిన ముఖ్యాంశముల సేమాశ్రమమును వీరు గమనించిన ట్లగపడును. ఎట్టివారికిని బూదపురకావ్యములనుజదివిన కాకతీయయుగమునకవిత్వమును ఆలంకారశాస్త్రమును ఎట్టి ఉన్నతస్థితియందుండెనో విశేషమును, ఇట్టివిషయముల పరిశోధన ఈ గ్రంథమున గానరాదు.

మిత పరిణామమును దెలుపు వ్యాస మొక్కటై నను గానరాదు. కాళాముఖ, పాశుపతాది ఘటకాఖ

లెన్నియో కాకతీయ సామ్రాజ్యమున వృద్ధికొందుచు కాకతీయ రాజుల మున్నవలకు పాత్రములైయుండినను ఈవిషయమునకు తగినంత ప్రాముఖ్యమునిచ్చి ఎవరును చర్చించియుండలేదు.

ఆంధ్రభారతీ తీర్థప్రధానలైన శ్రీయుత డాక్టరు బుర్రా శేషగిరిరావుగారు శ్రీ కాకతీయ వర్ధంత్యుత్సవాహ్వాన సంఘాధ్యక్షులకు “విజయవిభవా శీర్షచనములతో, వినయపూర్వకముగా, సహృద్ధముగా, మంగళాచరణరూపముగా, సగౌరవముగా చదివించుటకై శ్రీ ఏకశిలావగరమునకు” “శ్రీ కీర్తిశేషులైన గురుబాడ వేంకట అప్పారావుగారి విజయనగరం చరిత్ర రికార్డులలో నుండి వ్రాయించి” పంపిన ‘కాకతీయ రాజుల విజయవిరుద ప్రశస్తి’ అనుబంధము, కాకతీయేతర రాజస్థలవక్త్రుల దురవలోకముగ నున్నను నదువుటకు మాత్రము ముచ్చటగనుండి ముచమును కలిగించుచున్నది.

అచ్చుతప్పు లసంఖ్యాకములు, తప్పాపులపట్టియైన ఇందులేకుండుటచే విషయపరిచితిలేనివానికి ఈగ్రంథ మత్యంతప్రమాదకరము. కాలనిర్ణయముజేయు దర్శములందుగూడ సంఖ్యలు తప్పుగ నీయబడినవి. కొన్నిచోట్ల శాలివాహన క్రీస్తుశకములు తారుమార్చినవి. మరికొన్నిచోట్ల నీయబడిన సంవత్సరములు పరస్పరము వ్యత్యాసములుగ నున్నవి.

అనుబంధమున నొసంగిన కొన్ని శాసనముల పాతములకును ఇవ్వవలసినచరించిన తెలంగానా శాసనములకును చాల నామ్యమున్నందున బహుశః ‘తెలంగానా శాసన’సంపుటముపైననే వీరాధారపడియున్నట్లు లోచ

చున్నది. ఫాల్గునమాసపు భారతీయందు ఈ ‘తెలంగానా శాసనములను’ విమర్శించుచు శ్రీ సోమశేఖర శర్మగారు ఇంద్రాసంగిన శాసనపాతములు దుష్టములనియు, అశాస్త్రీయములనియు విశదముగ నిరూపించి యున్నందున ఇచ్చట ఆప్రశంసమానెడ. చారిత్రకాధారలను సరిగా పరిష్కరించుకొనక చరిత్ర వ్రాయబూనుకొనుట ప్రమాదకరమని యంద్రెరింగిన యంశమే. వ్యాసరాజముల కొకటియు, అనుబంధముల కొకటియు, ఇందు రెండుకారాదినూచికలు సంపాదకులచే విశేష పరిశ్రమతో తయారుచేయబడినవి. ఇట్టివి చదువరులకు ఎంతయో ఉపయోగకరములనుటకు సంభావములేదు. కాని ఈ నూచికలలో అనేక ముఖ్యపదములు లోపించుచుండేత ఉండివలసినంత సహాయకరముగ లేవు. వైగా ఇట్టి నూచికలను తయారుచేయుటలో గమనింపదలసిన కొన్ని సామాన్యపదములనుగూడ సంపాదకులు గమనించిన స్థిగుపడదు.

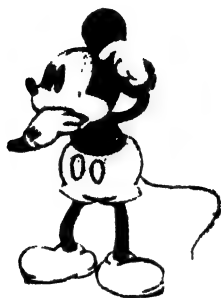
ఇంతటిశ్రమమీద ఇంతటి ప్రవృత్తయముమీద ఇన్ని నిండ్ల కిట్టి సంచిత తయారగుట చాల విచారకరము. సంపాదకసంఘమువారైనను ఈలోపములను నివారించవలసియుండెను. కేరవకేకాని వాగి విషయమున జోక్యము కలిగించుకొనినట్లు గనుపడదు. లేదా వారికి కాకతీయచరిత్రయందలి ముఖ్యసమస్యలనుగూర్చి తగినంతపరిచయమైనను లేకయుండవలెను. ఐనను ఇందున్న చిత్రపటములును కొన్నికొన్ని పద్యములును కొన్ని విషయములును జనసామాన్యమునకు కాకతీయ చరిత్రయందు కొంత యుత్సాహమును కలుగజేయవచ్చును.

కలగూరగంప

నా ల్ప డి స్నీ

ప్రపంచంలో ఏ దేశంలోనైనా నాసలే తరుచుగా సినిమాలకి స్టేజీవార్డులో 'మిక్కిమౌస్' (Micky Mouse) అంటే తెలియనివారుండరు. మిక్కి అంటే అంతా యిట్టపడతారు. పసిపిల్లలు మిక్కి కాయానులు చూడడానికి తెగ ఆసక్తిపడతారు. ప్రపంచంలో నూరుమందికిపైగా, న్యాయపాఠశాల తమ న్యాయపరమపూర్వకు (Patents) మిక్కి పేరు పెట్టుకున్నారు. ఉదాహరణకు, మిక్కి రేజర్లు, బ్లేడులు, కత్తెరలు, ఆటకప్పులు, గొమ్మలు, బొమ్మల పుస్తకాలు యిలాంటివి. ఆసలు యీ 'మిక్కిమౌస్'ని యీ నవనాగరక ప్రపంచంలోకి సృష్టించినవాడు సుప్రసిద్ధ చిత్రకారుడు 'వాల్టడిస్నీ'.

ఈ 'డిస్నీ' 'చికాగో' నగరంలో ౧౯౦౧ సంవత్సరం అక్టోబరు నెలలో జన్మించాడు. తండ్రి ఒక సాధారణ కుటుంబీకుడు.

తోడి బాలకులలాగే 'డిస్నీ' కూడా తన యింటికి సమీపాన్ని వున్న ఏవో ఎరిమెంటరీ పాఠశాలలో ప్రవేశించి తనకు తొమ్మిదేళ్ళు చదివరకూ చదివాడు. అప్పుడప్పుడు తన క్లాసులో 'బ్లాక్ బోర్డు' మీది ఏవో బొమ్మలు వేసేవాడు. ఉపాధ్యాయుడు ఆశ్చర్యపడి వాడు అతని నైపుణ్యం చూచి.

చిత్రలేఖనం మీదన్న ఆభిలాష మాసి డిస్నీ తండ్రి 'డిస్నీ'ని చికాగో చిత్రకళాశాలలో ప్రవేశపెట్టాడు. అక్కడ చిత్రకళ బాగా అభ్యసించాడు. కళ అభ్యసిస్తూనే అనేక ప్రదర్శనాలకి (Exhibitions) చిత్రాలు పంపేవాడు. క్కచిత్రమూ వృథా అవలేదు.

౧౯౧౬ లో ప్రపంచ యుద్ధం ముగిసాక అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలకి వెళ్తూ, 'టోవలో' తల్లిదండ్రులున్నారని 'కంసాస్ నగరం' (Kansas city) లో దిగాడు. అక్కడ వో పాఠశాలలో అమ్మకానికి వస్తే దాన్ని కొన్నాడు. ఆ కమేరతో మొదట కొన్ని వార్తాచిత్రాల్ని (News reels) తీయడం మొదలు పెట్టాడు. కొన్నాళ్ళకి స్వంతంగా ప్రకటన అడ్డములు (Advertisement Slides) తయారుచేసేవాడు. అప్పుడే ఆన్లైన్ మూవీ థేట్ ఏవో, పిల్లలు, నక్కలు, పిట్టలు మొదలైన బొమ్మలు వేసి జనాన్ని ఆనందపరిచేవాడు.

౧౯౧౮ లో డిస్నీ 'ఫ్రాంసులో' Ambulance car నడిపేడు కొన్నాళ్ళు. ౧౯౨౩ లో మళ్ళీ తన స్వదేశానికి తిరిగివచ్చేశాడు.

'లాస్ ఏంజెల్స్' (Los Angeles) లో వుండగా అతనికి మళ్ళీ చలనచిత్రాల మీదకి బుద్ధివెల్లింది. తాను నమక తయారుచేసిన మామూలు బొమ్మల (Still Pictures) కంటే బొమ్మలతో చలనచిత్రాలు తయారుచేస్తే బాగుంటుంది అని తోచింది. వెంటనే తన తమ్ముడు 'రాయ్' స్పీ ౫,౦౦౦,౦౦౦ డబ్బుతోటే బయలుదేరి 'కాలిఫోర్నియా' (California) వచ్చి చేరాడు.

తాను తెచ్చిన డబ్బుకీ, తలపెట్టిన కార్యానికి ఎక్కడా లంగ రందదని తెలుసుకు కాని డబ్బుకంటే

ప్రధానమైన తన తెలివిశేషాన్ని, కార్యదీక్షను, కష్టసహనాన్ని తలచుకుని నిబ్బరపడి పనిము ను సత్తేడు.

ముప్పా ఆలిస్ కార్టూన్సు (Alice Cartoons) అనే పేరుతో నాలుగైదు చిత్రాల్ని తయారుచేశాడు. జనంవిరుదుకుపడ్డారు. కాని తను తెచ్చినవన్నీ చాలేదు.

వాల్టర్ డిస్నీ

అతని పెక్కిలన్ పాట్రుడు

కొన్నాళ్ళు 'డిస్నీ' గా పంపాడనకోసం యూనివర్సల్ ఫీలిం కంపెనీలో చిత్రకారుడుగా పనిచేశాడు. మళ్ళీ కొంతవన్నీ పాట్రు తనపని మళ్ళీ సాగించాడు. Alice Cartoons కన్నా ఏవేనా చిన్నజంతువుల్ని, పెద్దపూవాల్ని పెట్టి చిత్రాల్ని తయారు చేస్తే బాగుంటుందిని తోచింది. 'ఆస్వాల్డ్, య' (Aswald, the rabbit) అనే చిత్రాల్ని తయారుచేశాడు. అప్పటికి అతనికి సంవత్సర కలుగలేదు. ౧౮౦౦౦ లు లాభం పోవ్చినా ఇంకానింతైన బొమ్మల తయారుచేయడానికి ఆలోచించేవాడు.

ఒకనాడురాత్రి అన్నాడిమాగా వెళ్ళలేదు, ఆలోచనలోపడి. పనివాడుపోవ్చి పన్నా, బట్టి బల్లమీద పెట్టివెళ్లిపోయాడు. 'డిస్నీ'తలేనా యెత్తలేదు. ఫదకొండు గంటలు కొట్టింది. ఉరిక్కిపడి తలెత్తాడు.

బల్లమీదన్న రొట్టే, వెన్నా తింటూ ఓనిలకపిల్ల కనిపించింది. ఇతన్ని చూసి అది వెనకకాళ్ళమీదలేచి నిల్చు

"హంప్" అన్నాడు. అది 'కిమీచు' మంది. సవ్వుకున్నాడు. అది పోలేదు. "హ్యూ" అన్నాడు. అది నాలుగుచేపులా చూసి క్రిందకిమీకి పారిపోయింది. తను చేసినవనికి వచ్చుకున్నాడు. తన ఆలోచించే విషయం పెప్పున తట్టింది. ఈ ఎలక పిల్లనే చిలన చిత్రంలో కెక్కిచ్చే గాత్రంతో తలకిసింపడాకుప్పిలో మార్పుని చూశాడు. ఎలకపిల్ల లేచి వారిం తోనాలు నిశ్చించినా అది మళ్ళీవారేదు. అక్కడగంటి 'మిక్కిలీ' అనేపేరుతో చిత్రాలు మొదలుపెట్టాడు. ఆమిక్కినేనే చేటి ప్రేక్షకుల ఆనందం. ఒక్క సంవత్సరం ఎనిమిది చిత్రాలు తయారుచేశాడు. అప్పుడం లు లాభం పోవ్చింది. అనేకమంది ప్రస్తుత చిత్రకారుల్ని చూచుకున్నా పెట్టుకొని తనపనిలో కృత్యవ్యవహారం 'డిస్నీ'

భావప్రసవనలో మిక్కిని పోలిన నటుడు మరొకడులేదు. చార్లీచాప్లీన్ తరువాత ధీమ సంచలనలో, నటులలో మిక్కి రెండోవాడు.

ఒక్కొక్క కార్టూను తయారుచెక్కాంటే ఎం పోపట్టుడల వుండాలి, శ్రమా పడాలి. గిర్నా ఆవుతుంది. ఏటేటా ఖర్చులుపోగా 'డిస్నీ'కి ౧౦,౦౦,౦౦౦ మిగులుతాయి.

పెద్దపెద్ద వర్తకులు కొందరు తమ వ్యాపారవస్తువులకు మిక్కిలేరు పెట్టుకుని ఏటేటా కొన్నివేల హానులు చెల్లిస్తారు సుంకం.

'డిస్నీ'కి పెట్టెయింది హానీవుడ్ లో. ప్రస్తుతం అతనికి ఒక పెద్దభవనము, స్టూడియోలు స్వంతానివి వున్నాయి. ప్రస్తుతం యితని తల్లిడిండ్రులు 'పోర్టులేండు' (Portland) లో వున్నారు. కాని వాళ్ళనిదగ్గర పెట్టుకోవడమున్నా, వాళ్ళదిగ్గర వుండడమున్నా డిస్నీకి ఇష్టంలేదు. కారణం వాళ్ళువొడ్లన్న పిల్లని పెరిచేసుకోవడం.

వాల్టర్ డిస్నీ

మిక్కిలూసుతో విహసము నెక్కనున్నాడు

ఇతనితమ్ముడు 'రాయ్' కూడా యితనిదగ్గరే వున్నాడు.

'డిస్నీ' ఎక్కువగా క్రేమింజేవాళ్లతో అతని పెళ్లాం మొడిటింది. రెండు మిక్కిలూసు తమ్ముడు. డిస్నీ అలవాట్లు, చేష్టలు చాలా చిత్రమైనవంటారు. అతనే వొక 'మిక్కిలూస్' అంటారు అతనిమిత్రులు.

'డిస్నీ' ఎప్పుడూసూడా మొడిట తనపనియగుచు కుని రెండుపనికే నర్తాడు. తనకు తీరికగావున్నప్పుడల్లా సాధారణంగా ఏ సినిమాకో నర్తాడు. వాటిల్లో ఏదేనా క్రొత్త భావాలువుంటేవాటిని తన 'మిక్కి' బోధిస్తాడు.

సాయంత్రం పనిముగియగానే తన సహాయులతో (Assistants) గోల్ఫ్, టేనీస్, పోలో మొదలైన ఆటలు ఆడితాడు. తనసహాయులందరినీ తన

తమ్ముళ్లవారిగా చూస్తాడు. ఏదేనా వాళ్లకప్పు చేస్తే సహించి వూరుకుంటాడు. పల్లెస్తుమాట నడు. అలా అని అతని సహాయులు అతనికి విసుగు కలిగించరు. చాలా వినయవిధేయతలతో నడుచుకుంటాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు భార్యతో చెవిరంగనగా తాడు. ఆమె (Mrs. Disney) చదివంగ ప్రవీణురాలు. మరొక్కప్పుడు యింకా చిలిపితనంగానూ, చిన్నపిల్లలకుంటే అవి వేకంగానూ తాను తయారుచేయించిన 'మిక్కిలూస్' బొమ్మ (Doll) తో ఆడుకుంటాడు. అలాంటప్పుడు అతని పెళ్లాం కడుపుచెక్కలయ్యేట్లు నవ్వునుంది. 'కళావినోద'

జుల్లుందూరు కన్యామహా విద్యాలయము

ఈ విద్యాలయము జాతీయపదకొండు నను సరించి ౧౮౮౬ వ సంవత్సరమున స్థాపింపబడినది. సంఘాభివృద్ధి కాలంకమున 'పరదా'ను తొలగించుటకు, స్త్రీలకు వివాహయోగ్య వయస్సును పొడిగించుటకు నిది ప్రబల

మన సాధనము. నిరాడంబర జీవనముయొక్కయు, పవిత్రతయొక్కయు, ఆచరణయొక్కయు తత్వమును బోధించుట కివిద్యాలయము ముందంజవేయుచున్నది. ఎవమరిగునురు బాలికలలో ప్రారంభమయిన యీవిద్యాలయమున నేడు ౨౦౦ బాలికలు నివాసముచేయుచు వివిధ సభ్యసించుచున్నారు. విద్యాలయము కిగి ఎకరముల విస్తీర్ణముగల ప్రదేశమున నాలుగువర్గల రూపాయల వ్యయముతో నిర్మింపబడినది. స్త్రీలు ఉత్కృష్టముగ సారథ్యము, గృహణీత్యము, మార్కెట్లముగల్గి ఆభరణములని గవలయు ననుటయే ఈవిద్యాలయము ముఖ్యోద్దేశము. దీనినంటి యొకవిలంతుశరణాలయమున్నది. ఈ విద్యాలయమున లలితకళలును, ముఖ్యముగ కళిరవ్యాసామమును నేర్పబడుచున్నవి. దీనికి చెందిన చిత్రము లొక నాలుగింపించికయందు గలవు.

౬౦౦౦౦లనుండి ౩౫౦౦౦లకు(౪౧.౬౫%) తగ్గిపోయినది. ఆశ్చర్యమును కలుగజేయు యీ మంచికి కారణములు చూడు. చక్కని కట్టుబాట్లబాద ౧౯౨౩ లో ఆరంభింపబడిన నిర్బంధ సహాయపద్ధతి మొదటిది.

అన్ని సేవాసంఘముల కార్యకలాపములతోడను ప్రభుత్వము జోక్యము కలుగజేసికొనుట రెండవది. ప్రభుత్వపు జోక్యముచేత సేవాసంఘములపని బాటపడి, తీరుగా సాగుటకు వీలున్నది. ఆంతరంగిక మంత్రివర్గపు అజమాయిషీక్రింద తొమ్మిది సంఘములు తమస్వప్రయోజనమును నిర్వహించుకొనుచు పనిచేయుచున్నవి. అయిదుసంవత్సరములలో ఇటలీప్రభుత్వము యీ అవసరముక్రింద ౨,౫౦,౦౦,౦౦౦పానుల ఖర్చు పెట్టినది. అందులో ప్రతిదమ్మిడియును అత్యంతమైన ఉపయోగమును కలుగజేసినదనుటకు సంశయములేదు.

చాలవరకు వ్యాధికుదుర్చుబడినవారికి వ్యాధితిరుగజేయుటకుండునందులకు 'కొనిటోరియములు' యేర్పాటుచేయుటయును, వ్యాధిని వ్యాపింపజేయు మురికి స్థలములలో కాపురముండువారికి నివసించుటకు పరిశుభ్రమైన ప్రదేశములను చూపుటయును ఇటీవల చేయబడు మంచికార్యములు. ఈ ప్రదేశములు సముద్రప్రాంతములలోను, చిన్నచిన్న కొండలమీదను వుండుటచేత అన్ని విధములను ఉపయోగకరములుగ నున్నవి.

అతి ఉత్సాహముతో దేశమంతటను చేయబడుచున్న ప్రచారము చూడవది. ప్రజాసామాన్యమునకు వారాపత్రికలవల్లను, చిన్నచిన్న ప్రకటనపత్రములవల్లను బోధించుటకు చాల శ్రద్ధ తీసుకొనబడుచున్నది. తుయకోగమువలన కలుగు నష్టములను సినిమాలలో ప్రదర్శించుటవలనను, తుయకోగఁగిత్సానిపుణులచేత రేడియోలద్వారా ఉపన్యాసముల నిప్పించుటవలనను ప్రజలకు మంచి ప్రబోధము కలుగుచున్నది.

ప్రతి సంవత్సరము వసంతముకుపుణో వేలకొలది పిల్లలకు క్షి పెన్నీ ప్లాంపులనిచ్చి, ఆప్లాంపులను ఆపిల్లలచేత ప్రతిసండుమొగడలలోను అమ్మించి, ఆసాము

ను తుయనివారణసంఘవ్యయమునకు ఖర్చుపెట్టెదరు. ఈ విధమైన ప్రచారము కొనియాడబడదగినది.

(ఇంక్వైరరు సత్రికలో జాన్ బ్రానుగారు వ్రాసినవ్యాసమునుండి) 'చక్రవర్తి'

ఇండియానుగురించి ఒక జపానుస్త్రీ అభిప్రాయము (మాదర్ర రివ్యూ సంపాదకీయమునుండి)

తిరువనంతపురమున (Trivandrum) జరిగిన అఖిలభారత మహిళాసమావేశమునకు జపాను మహిళా విశ్వవిద్యాలయమునకు చెందిన కొహనా అనికా అను నామె ప్రతినిధిగావచ్చెను. ఈమె ను ప్రసన్నమైన శాము రాయ్ కుటుంబమున జన్మించినది. ఈమె జపానులోని న్యూ లివింగ్ మువ్ మెంటు (New living Movement) నకు ఎగ్జిక్యూటివ్ సెక్రటరీ (Executive Secretary) గ పనిచేయుచున్నది. ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ హోమ్ సైన్సు (Institute of Home Science) ను స్థాపించినది.

సింగపూరునుండి వలసవడు 'ది ఓరియంట్ గాంగ్' (The Orient Gong) అను పత్రిక ఇండియాను గురించిన ఆమెఅభిప్రాయములను ప్రకటించినది. 'భారతీయ స్త్రీ జనోద్ధరణకొరకు ఉత్సాహముతో పనిచేయుచున్న వివిధజాతులకు చెందిన అనేక స్త్రీ ప్రముఖురాండ్రను తిరువనంతపురములో కలిసికొంటి' నని ఆమె చెప్పెను. ఆమె భారతీయస్త్రీల కిచ్చిన సలహాలనే మేము మనవిగా చెప్పుచున్నాము.

'ఈ సమావేశపు ముఖ్యోద్దేశము నాచరణలోనికి లేవలయుననిన భారతీయ మహిళలు వీధిసాదలతో సమముగా కలసి మిలసితిరుగుట కలవాటుపడవలయునని నా అభిప్రాయము. జీవితములోని ప్రతిసమస్యను సంప్రదాయానుసారముగా సరిచేసుకొనుటకంటె స్వబుద్ధితో నూహించి స్వామభవమువలన సరిచేసుకొనుట యుత్తము.'

‘ఇరువది సంవత్సరములు హోరాహోరిగి పోరాడి క్రాంతియును లగు తమ హక్కులను నిలువజేయుకొనిన జపానుసోదరీమణులనుండి భారతీయ యువకులు నేర్వకొనవలసిన దెంతయుగలదు. స్త్రీలొకము గృహ కృత్యములలో మునిగిపోయి తమ తల్లిదండ్రులను నందే వినియోగించుచున్నను, యీ మార్పులు క్రమముగ వచ్చును. జపానులో మే మీ విషయములను గురించి ఎక్కువగా చూట్టడంబడిన, ప్రతిక్షిప్తపరిస్థితిని స్వయముగ నెదుర్కొని పనిచేయునట్లు సంఘములను కట్టుబాటులోనుంచుదును. జపానుస్త్రీలు భారతీయ సోదరీమణుల కివ్వగలిగిన పలకా యేమన, ప్రతివిషయమును దానినిగురించి యెక్కువగా నాలోచించుచు గూర్చుండక వెంటనే ఆచరణలోనికి పెట్టవలయును. జపానులో మే మెల్లప్పుడును, భర్తృసమ్రాజ్యము, శిశుసంరక్షణ, సంఘములను ఆచర్యములుగా నుంచుకొందుము.

జపానున కిప్పుడు ‘దైవికము’ మీద నమృతము లేదు. దైవికమునకును జపానులోని ఆధునిక జీవితమునకును సంబంధము లేదు. జీవితసమస్యలను ఆచరణ సాధ్యముగ జేయుటకే జపాను సర్వదా ఉత్సాహముతో ప్రయత్నించుచున్నది.

బ్రిటిషు పరిపాలకులు హిందూదేశమును అనాదినుండియు వ్యవసాయ ప్రధానదేశమనియు, వర్తమాన భవిష్యత్కాలములలో కూడ ముడిపెట్టువులను సరఫరా చేయుటకే ఆది యోగ్యమనియు నభిప్రాయపడుచున్నారు. అది పొరపాటు, అటులనే అనుకొన్నను, హిందూదేశ వ్యవసాయభివృద్ధికొరకు ప్రభుత్వమువారు చేసినపని పరిపూర్ణవా? అది యెంతమాత్రమును చాలదు. ఈ విషయమున జపానుదేశపు మహిళారత్న మేమనుచున్నది?

‘హిందూదేశ వ్యవసాయపరిశ్రమాభివృద్ధి యగుటకు నేర్పుగల ఇంజనీరింగును, యంత్రములచేత పాలమును దున్నించుటయును కావలెను. పాపము! బీదరైతులు దినమంతయు పొలములో అమితకష్టపడుదురు, నీటిపారుదల భూమికి చాలినంతలేదు. సరిగా పోషిం

చినచో చక్కగా ఫలించు సాగవంతమైన హిందూ దేశపుభూములు, ఎక్కువ జనాభాగల యీ ఖండమునకు తగినంత—యీ ఒక్కఖండమేకాదు. ప్రపంచమునకు తగినంత—పంటనిచ్చుటకు సమర్థమైనవి. జపానులో ప్రతిఅంగుళపునీలయు చక్కగా నుపయోగింపబడుచున్నది. ఒకప్పుడు మాకును మంచిభూమిలేదు. మంచినిటిస్థలములేదు. మంచినిటి పారుదల పద్ధతి లేదు. ఈ కష్టములన్నియు మా కృషివలన తొలగించబడివి. ఇప్పుడు జపానులో ‘వర్టికల్ ఆగ్రికల్చర్’ (Vertical Agriculture) అనపద్ధతితో భూమి యొక్క నిమోన్నతముల ననుసరించి వైరును నాటుచు చక్కనిపంట పండించుచున్నాము.’

అస్పృశ్యతనుగూర్చి ఆమె యిట్లు చెప్పుచున్నది. ‘అస్పృశ్యతను గూర్చి మేము యెక్కువగా వినుచున్నాము. పశుపక్ష్యగులపై నెంతో దయగల హిందువులు తమలోని మనుష్యులపై సమానభావము నేలచూపరు! జపానులో ఊడ ప్రభుత్వాధిక పద్ధతి అమలులో నున్నప్పుడు కలభేదములుండెడివి. ప్రభువులు, యుద్ధధీరులు, రైతులు, వర్తకులు, కడిపటాస్పృశ్యులు—ఈవిధముగ. కాని యీగర్వమును కట్టబాట్లను నిర్బంధ విద్యావిధానమువలనను, అన్యోన్య సహానుభూతివలనను పోగొట్టుకొన గల్గితిమి’

తెంగాలీ, ఆంగ్లేయమాసపత్రికలలో నవీనజాతి నిర్మాణమున జపాను ఆవలంబించిన విధానమునుగూర్చి యెన్నియోసారులు పోడినను, ఆవిధానముల ననుసరించి భారతజాతిని పునరుద్ధరించుటకు మనము ప్రయత్నించియుండలేదు. రాజకీయ నూతనసంస్కరణ మన చేతిలోనిపని కాకపోవచ్చును కాని సాంఘికసంస్కరణల విషయ మట్లుకాదు! అట్టియొక హైందవప్రజాసమాహము హిందూసంఘసంస్కరణయొడ విముఖులుగాకున్నను అంటియుంటున్నట్లు దోచదా?

నిర్బంధోచిత విద్యావిధానమువలన ఫలితమును గూర్చి ఆమె యిట్లు చెప్పుచున్నది:—

“నిర్బంధోచిత విద్యావిధానమువలన జపానులో ౯౯% ప్రజలు నేడు విద్యావంతులై యున్నారు. ప్రతి

స్త్రీయును వార్తాపత్రికలను, సంచికలను చదువగలదు. దేశీయసంఘీభావమును వృద్ధిపరచుటకును, సంఘవైతి కోదరణమునకును యిది మూలాధారము. దేశీయసంఘీభావము బాగుగా నున్నపుడే దేశభక్తిమాపుటకు అవను."

ఈకారణమువలననే బ్రిటిషు రాజ్యాంగ ప్రముఖులను, వారివైందవోద్యోగిలను — వా రేపదవుల లలో నున్నను, హిందూదేశమున సార్యజనిక నిర్బంధోచిత విద్యావిధానమునకు సమ్మతించకపోయిరి.

భారతీయభివృద్ధికి సార్యజనిక విద్యావిధానమే పరమావధియని చాలకాలమునుండి నాదించబడుచున్నది. సార్యజనికవిద్యయొక్క ముఖ్యతపరమునుగూర్చి మిక్కిలిగ జపానుసోదరీమణి చెప్పినందులకు సంతోషము.

"హిందూదేశమున నేను టాగూరు, గాంధీ, సోబోజీ దేవి మొదలగు దేశీయ నాయకులను కలసికొనినప్పుడు వారు, తిండిలేక మలమల మాడుచు న్నట్టియు, నిరక్షరకుత్సలైనట్టియు కోటానుకోట్ల భారతీయులను అభివృద్ధికి చేచ్చుటకు చాల కష్టపడి

పనిచేయుచుండిరని నేను కనుగొంటిని. విద్య, చదువుట, వ్రాయుట, ముఖ్యముగా ఆలోచించుట లేనిచో యీజనుల నుద్ధరించుటకు చేయుప్రయత్నము బూడిదలో పోయు పన్నీరునంటిది.

నాయక ప్రముఖులని నొక్కిచెప్పుచు, అగత్య మగు విద్యావిధానమును గూర్చి మాట్లాడుచు, కాంగ్రెసునాయకులతో టాగూరు మహాశయుని కలుపుటలో మన జపాను సోదరీమణి యభిప్రాయము సరికాదు. కాంగ్రెసునాయకులలో కొందరు నిర్బంధ విద్యావిధానమునెడ సదభిప్రాయమునే కలిగియున్నను కాంగ్రెసు ౧౯౨౦ సం. ము నుండియును నిర్బంధ విద్యావిధానమునకు తగినంత ప్రాముఖ్యము నిచ్చియుండలేదు. డా. రవీంద్రనాథ టాగూరు అట్లుగాక విద్యకు గల విలువను గుర్తించినాడు. మరియు తన యభిప్రాయములను దాచక వెలిబుచ్చినాడు. ఇటీవల కలకత్తాలో జరిగిన 'విద్యావారము' సంగ్రహమున తానిచ్చిన ఉపన్యాసములో 'మన ప్రజల మనఃకాయము గుప్పించజేయుట అనమానకరము' అని చెప్పియున్నాడు.

చక్రవర్తి

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తల్లిశెట్టి రామారావుగారు, బి, ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోపయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతావిధానము, బాఫ్టవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములపైభరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నల్లునది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజ్ఞానులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్ల యీ గ్రంథము చదువవలసిన గ్రంథము.

చెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథ మాల, నెం. ౭, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

శిల్పాభ్యుదయము

తే. మూర్తుల కేశవగోపాళాచారి

వెల్లాల శేషగిరిశాస్త్రిగారు

వీరేశ్వర్ సంఘికయందు ప్రకటింపబడిన 'పల్లెటూరి సంసారము' అనుకట్టయైన చెక్కబడిన వీరి చిత్రమునకు చెన్నపురి లలితకళాసంఘమువారి చిత్రప్రదర్శనము (1936)న మొదటి బహుమతి లభించినది. ఈ సంచికయందును అట్టిచిత్ర మొకటి 'తిరుమనాపల్లి కొండ' అనునది కలదు. వీరు కట్టయైన చిత్రములను సుందరముగ చెక్కుటయందు మంచి నేర్పు గలవారు.

వీరు పి. హెచ్. డి. పరీక్షకు వదులుటకు లంపనుపోయిరి.

శ్రీయుత వారణాసి కృష్ణమూర్తి

గారు,

ఎం. ఏ., (ఆనర్సు) బి. కాం.

ANDHER PATRIKA

వీరు బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయమున బి. కామ్ పరీక్షయందు త్రిమతరగతియందు తీర్థులయి, మంగళదాసు హరికల్లభదాసు వాణిజ్య బహుమతిని బడసిన ప్రథమ ఆంగ్లము. ప్రస్తుతము బొంబాయి సెంట్రల్ బ్యాంకు నందు ఆఫీసరుగా పనిచేయుచున్నారు. వీరు బొంబాయి ఆంగ్లయువజన సంఘస్థాపకులును, కార్యదర్శులును అయి బొంబాయి ఆంగ్లమహాసభకు సహ సంగీర్షులు కార్యదర్శిగా ఎన్నుకొనబడిరి.

సోమయాజి.

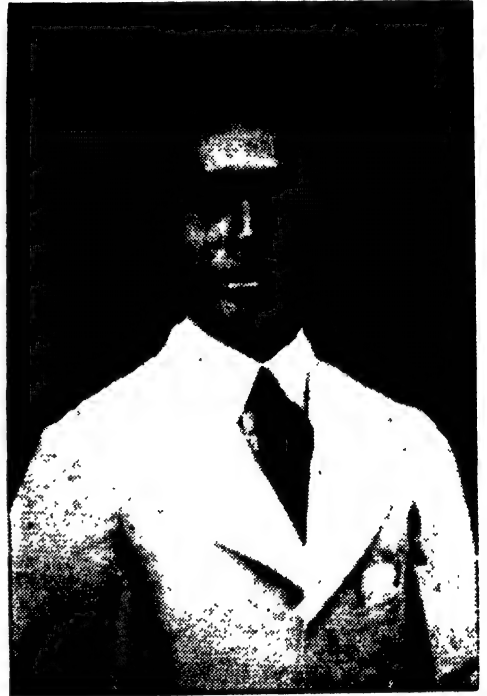
శిల్ప భృదయము

తేజోమూర్తు, కేశవరావుగారు

వెల్లాల శేషగిరిశాస్త్రిగారు

వీరేశ్వర్ సంఘికయందు ప్రకటింపబడిన 'పల్లెటూరి సంసారము' అనుకావ్యముపై చెక్కబడిన వీరి చిత్రమునకు చెన్నపురి లలితకళాసంఘమువారి దిశ్చిత్రప్రదర్శనము (1936)న మొదటి బహుమతి లభించినది. ఈ సంఘికయందును అట్టిచిత్ర మొకటి 'తిరుచునాపల్లి కొండ' అనునది కలదు. వీరు కట్టపైన చిత్రములను సుందరముగ చెక్కుటయందు మంచి నేర్పు గలవారు.

వీరు పి. హెచ్. జి. పరీక్షకు చదువుటకు లంపనుపోయిరి.

శ్రీయుత వారణాసి కృష్ణమూర్తి
గారు,
ఎం. ఏ., (ఆనర్స్) బి. కాం.

ANDHRA PATRIKA

వీరు బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయమున బి. కాం పరీక్షయందు తైమతరగతియందు తీర్థులయి, మంగళదాసు హరికల్లభదాసు వాణిజ్య బహుమతిని బడసిన ప్రథమ ఆంగ్లము. ప్రస్తుతము బొంబాయి సెంట్రల్ బ్యాంకు నందు ఆఫీసరుగా పనిచేయుచున్నారు. వీరు బొంబాయి ఆంగ్లయువజన సంఘస్థాపకులును, కార్యదర్శులును అయి బొంబాయి ఆంగ్లమహాసభకు ఈ సంవత్సరపు కార్యదర్శిగా ఎన్నుకొనబడిరి.

సోమయాజి.

ఆంధ్రపత్రిక ధాతసంవత్సరాది సంచిక

డెబ్బా ౧/౪ వైజా. ౨౯౦ పుటలు. సచిత్రము
నల ఆంధ్రపత్రిక, భారతి చందాదారులకు రు. ౧
ఇతరులకు రు. ౨. పోస్టేజీలు. ప్రకాశకులు "ఆంధ్రపత్రికా" కార్యాలయమునాగు, ౩. తంజావూరు, మదరాసు.

ప్రతిసంవత్సరము నలువకు సంచికలవలెనే ఈ ధాతసంవత్సరాదిసంచికయు వివిధములగు చిత్రములతోను, గణిత, పద్యవ్యాసములతోను ముచ్చటగు మార్పిడి ఆకర్షకముగనున్నది. ఇందు ౧౨ త్రివర్ణచిత్రములును, రమారమి ౩౦౦ పికెర్లు, వ్యంగ్య, హాసాచిత్రములును కలవు. మాచిత్రములు చాలవరకును వివిధసంస్థలకును, ప్రకృతిరామణీయకతుకును, కేరుపడిన పెద్దలకును సంబంధించినవి. వృషములు రాజకీయములకు, సారస్వత, సాంఘిక, చరిత్ర, కాస్త్రసంబధములయి తమ ప్రశ్నోకతను నిలుపుకొని క్రొత్తవిషయములను దేశమున కెరుకపరుపజాలియున్నవి.

ఆంధ్రపత్రిక పుట్టినదాది నేటివఱకు సంవత్సరాదిసంచికాప్రకటన మవిచ్ఛిన్నముగ కొనసాగుచున్నది. ఈ సంచికతో ఇరువదియేడు సంచికలు వెలువడినవి. ఆంధ్రరాష్ట్రమున అన్నివిషయములందు సంస్కరణాభిలాషను మొలకలెత్తించి, మొగ్గతొడిగించి, పుష్పింపజేసి, భూమ్యుఖమునకు తెచ్చుటకు సంచికాసంపాదకులు చేయు ప్రయత్నములు అమూల్యములు. మనభారతదేశమునందు ఏ దేశభాషయందును ఇంతవరకు ఇట్టి సంచికాప్రకటనము జరుగుటలేదు. ఆ గౌరవము ఆంధ్రదేశమునకే దక్కుచున్నది.

మిలరే వ్యయ, ప్రమాసములకొల్పి దేశాభ్యుదయమునకే సర్వవిధముల పాటుపడు ఆంధ్రపత్రికాధి

పతులు, తత్సంపాదకులు నగు విశ్వదాత, దేశోద్ధారక శ్రీ నాగేశ్వరరావుపంతులుగారి ప్రయత్నము అత్యంతము ప్రశంసాపాత్రము. డా. వేం.ర.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

తెనుగున అచ్చు తలపడినతరువాత భారతాభ్యుదాద్ధింధములు తొలుతతొలుత పలుచని పీచుకాగితములపెని. చేటపె న అచ్చుపహచుండెడివి. గద్య పద్యములును మొదలు, కొడలు తెలియక కాగితములపయి రాసిపోసిన ట్లుండెడివి. అప్పటి ఆగిరికి వానినల ఆయినను అంతకుక్రమ అని చెప్పవలను గాకుండెడిది. విషయగౌరవమును, ప్రమాణమును, వెలను బట్టి వానికి పెద్దపుస్తకములు అనుపేరును సార్థకముగ శీర్షిసేసెడి. వానాటికి అన్నిటను వానాకు ముదురుకొలదిని, కాగితములు, వైజా, అచ్చు తీరు మాది అందచందములతో నొప్పవట్లు వాని ప్రతులు తయారగుచువచ్చినవి. అందుకు ఏగిసట్లు వానివెలహాడ పెరిగిపోయినది. రాసురాను వానినల వానిని చదువనభిలాషపడు చీదవారి కందుకోజాలవంత ఉన్నతని పొందినది. ప్రజలకు వానిపయి మోస ఎక్కువ. అవి పెద్దపుస్తకములు. వానిని చదువనివాడు అసలే చదువనివాడు ప్రజల దృష్టిలో. చాలమంది వానిని కొనజాలక నిరాశను జెందుచున్నారు. అట్టిస్థితిలో వారి కా 'పెద్దపుస్తకములను' తక్కువవలకు లభించునట్లు చేయుట మిక్కిలి ఘనమున విషయము కాకలేవును.

ప్రకృతము- ఆంధ్రమహాభారతమున ఆదిపంచకము (ఆది, సభా, అరణ్య, విరాటాద్యోగపర్వములు అయిదు)ను శ్రీకృష్ణనేపాలయమువారు, స్ట్రాటాముత్రియముదలిపి, మదరాసు. ముద్రించి 'అశేషజనసాగ్యముగు విలువను' (రు. ౨-౮-౦) ఏర్పరిచి ప్రకటించినారు. రాయల్ గౌ వైజాన గ్రంథమును అచ్చుకు

ర్పించి, ఫారములు కట్టించి వానికి దిమ్మలు తయారు చేయించి ఆ దిమ్మలతో గ్రంథము నచ్చొత్తించుటచే గ్రంథము నల్పమూల్యమున కమ్మటకు వారికి సాధ్యమైనది. దిమ్మల అచ్చు అయినను గ్రంథముపైజా అందము గను, అక్షరములు స్పష్టముగను సంపుటము చూడ ముచ్చటగా నున్నది. ఎక్కడనోతప్ప తప్పులు నంతగా లేవు. పాఠాంతరముల బాధయులేదు. ఇట్లే మిగిలిన పర్వములన్నియు రెండవసంపుటమున ప్రకటితము కాను న్నుటలు.

గ్రంథములు ఎంతతక్కువవెలకు లభించిన విద్యా వ్యాప్తి అంత ఎక్కువ అగుటకు అవకాశము కలుగును. ఇట్టి అవకాశము నాంగ్రులకు కలిగింప తలపుతో గ్రంథప్రకటనకార్యమును తలపెట్టిన ప్రకాశకు లాంగ్రుల కృతజ్ఞతకు మిక్కిలి పాత్రులు. వీరిట్లే క్రమ ముగా అధికమూల్యమునకుగాని లభింపని ఆంధ్రగ్రంథ ముల నన్నిటిని ముద్రించి ప్రకటించి అల్పమూల్యము నకు లభింపజేసి ఆంగ్రులకృతజ్ఞతకు ఇంకను ఎక్కువ పాత్రులు కాదగుదురు.

దివాంధము

గద్యపద్యాత్మకము. ఖండకావ్యము. గ్రంథకర్త: పంథిము అంజనేయకవి. క్రా.శు ౧/౮ వైజా. ౨౫ పుటలు. వెల అయిదణాలు. గౌరకుచోటు తెలియదు.

గూబ యొకటి నెమిలితో చెలిమిచేసి దాని నాట్యమును, కవనమును మెచ్చి యితర ఖగములు గౌర వించగా చూచి సహింపలేకపోవుట, యితరులతో నెమ లిపయ కొండెములు చెప్పట, తన యత్నములు వమ్మ గుట యిందు వర్ణితములు. దివాంధముడు శ్చేష్టితము లిందు చిత్రింపబడినవి. ఇది ప్రథమ ప్రకరణ కథ; సశేషము.

ఈకవి యన్యోపదేశముగ ఒక చుక్కరీతుని స్వభా వమును చిత్రించెను. రచన సాఫల్యం సాగినది. సరికాని ప్రయోగము లగదందు కలవు. కథాకల్పన నాతివృద్ధ యంగము. తక్కిన భాగములలో అది సవరింపబడి

వచ్చును. ఆంధ్రమున ఇట్టిమాదిరి కావ్యములు తక్కువ. ఆంధ్రు లిట్టివానికి స్వాగతమిచ్చుట యుచితము. దీని నెల తగ్గింపుట లెస్స.

బు. వేం. ర.

ఆంధ్రపుష్పబాణ విలాసము

శ్రీవేంకటరమణ గ్రంథమాల ద్వితీయ పుష్పము. సంస్కృత మూల సహితము. అనువాదకుడు శ్రీ దేవ గుప్తాపు వేంకటరమణకవి, కరణము, వెంపదాము; పూసపాటిరేగ పోట్ల. నెల్లి మర్ల దరి. విశాఖపట్టణము జిల్లా. క్రా.శు ౭ + ౭ పుటలు. మూల్యము ఎూడణాలు. కావలసినవారు గ్రంథకర్తకు వ్రాయవలెను.

సంస్కృతమునగల 'పుష్పబాణ విలాసము' న కిది తెలుగునేత. 'శ్రీ వేంకట పండితరాయ సార్య ణాముని శృంగారచంద్రికా వ్యాఖ్య ననుసరించి యిందు మూలమునకు వన్నె సూర్పబడినది. మూలాభిప్రాయము చెడిపోకుండ అనువాది పరిశ్రాగరూఢతతో ఒనరింప బడినది. కాని మూలమునందలి వర్తమానకాలపు క్రియ లిందు భూతకాలపు క్రియలుగ మార్పబడుట స్వారస్య మునకు కొంత కొరత కలిగించుచేమా! ఆంధ్రు లామో దించితగిన పుస్తక మిది. వెలమాత్ర మధికమనియే చెప్ప వలసినవచ్చుచున్నది.

బు. ర.

కావ్యా వళి

గ్రంథకర్త: సోమరాజు ఇందుమణిదేవి- కావ్య శ్రయ సంపుటి. ౧౦౩ పుటలు. చక్కని అచ్చుకూరుపు. మేలురకపు కాగితము. నెల నాలుగు అణాల తపాలబి క్కలు. వలయువారు 'కొండపల్లి గోపాలరావు దేశముఖ' అని శబ్దప్రతి, భద్రాచలంకోడ్డు, కృష్ణేష్టేషన్ N.S.R. అను చిరునామాకుగాని, యువకవి సమితి, కలువపాముల, కృష్ణాజిల్లా' అను చిరునామాకుగాని వ్రాయవలెను.

ఇందలి కావ్యములు మూడు. మొదటిది పరిభక్తి, రెండవది శ్రీ రంగనాథస్తుతి, మూడవది వేణుగోపాల శతకము.

గీతములలో రచించబడిన “పతిభక్తి”లో కవయిత్రి వృద్ధతాభిప్రాయములు సువ్యక్తములయి ఆమె పతిభక్తిని, రచనాశిల్పచాతుర్యమును చాటుచున్నవి. ద్వీపదలో రచించబడిన ‘రంగవాదస్తుతి’ యందును, సీసములతో కూర్చబడిన “వేణుగోపాలతీతకము”నందును భగవద్విలాసములు ప్రస్ఫుటములు అవి కవయిత్రికిగల భక్త్యతిశయమును చాటుచున్నవి.

శ్రీమంతులలో పుట్టిపెరిగి శ్రీమంతుని చేపట్టిన ఈ కవయిత్రి ఆతిసుమారుహృదయ, శక్తి సన్నితము. గ్రంథరచనకు తీసికొనిన ఛందస్సు దుష్కర్షణయనుబద్ధములగు వృత్తములు కాక సుకుమారములగు సీస, గీత, ద్వీపదలు. ఉద్దేవవస్తువులగు పతిభక్తి, దైవభక్తి ఆతిసుమారుములు; ఆమూల్యములు. అవియే ఉత్తమస్త్రోలు ఏరుకొనదగినవి.

ఈ “కావ్యావళి”యందు రచన చక్కగ సాగినది. పదములు సుఖమారుములు; భావగర్భితములు కొన్నియెడల శిల్పచాతుర్యము కొగవడినను భక్తిమాత్రమంతటను పరిపుష్టమయినది. ఇం దుండుకొలది నెరసులున్నను అవి రసభంజకములు కామింతేసి ఒక లెక్కలోనివి కాజాలవు.

దైవ, పతిభక్తులలో ఇందు పతిభక్తికి ప్రాముఖ్యము ఈయబడినది. అది ఎంతయు ఉచితము. ఆదుదానికి పతికంటే వేరు దైవము లేదు. మతములసంగతి ఎటులున్నను భక్తిభావము పరిణతి పొందినపుడు భగవంతుడు భక్తగను, భక్తులు భార్యలుగను మారిపోవుట సహజము. గీతాంజలి మొదలగు గ్రంథము నీవిషయమునే ప్రతిపాదించుచున్నవి. పయిసంబంధము దౌకిక సంబంధముకంటే విలక్షణము. దానికి విషయసూక్ష్మములతో పెట్టి సంబంధము లేదు. మహాభక్తులు చాలమంది ఈ మార్గమునే అనుసరించిరి. ఈ గ్రంథకర్త భక్తిలో పరిణతిని పొందినను మీదిభావమును అతిక్రమించి భగవంతుడు తండ్రిగను, తాను పుత్రికగను వర్ణించుకొనినది. ఈ వర్ణనమునకు ఆమెకుగల పతిభక్తియే కారణము. కాని యీమె భక్త్యావేశమున పరమశురా లయినపుడు సంప్రదాయసిద్ధముగు సంబంధమునే అనుసరించి పతికి,

భగవంతునికి అభేదమును వర్ణించినది. కొన్నియెడల భగవంతుని పతిగనే వేర్కొనినది. మానవసహజము. అతిక్రమింపరానిది.

మనలో కవయిత్రులగు మహిళామణులు తక్కువ. అందు ఆదర్శగ్రంథములను వ్రాసి దేశోపకారమొనరించువారు మరియు తక్కువ. శ్రీ ఇందుమతీదేవిగారు కట్టుదిట్టముగ గీర్వాణాంగ్రముల నభ్యసించి, కవిత నలవరచుకొని యిట్టి యుత్తమ గ్రంథమును వ్రాయుట మహిళాభాగమునకు మహోపకారము! మార్గదర్శకము. ఈమె యిట్లులే ఉత్తమగ్రంథములను రచించి ఆంధ్రుల మన్ననలకు పాత్రురాలగును భాషాసేవ నొనరించుగాక!

నీం ర.

తెనుగు - తోలుబట్టువులు

శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రకాశ్రీ ప్రణీతము కవితాసమితి గ్రంథావళి ౬-వ ప్రచురణము. శ్రావణ ౧/౮ '౮౫ ౧౩౦ పుటలు. టేలుకాగితము, చక్కని అచ్చు - నల ఎనిమిది అణాలు. వలయువారు ‘కవితాసమితి, విశాఖపట్టణము’ అను చిరునామాకు వ్రాయవలెను.

మన తెలుగుభాష సంస్కృతి జన్యమని కొందరుక, ప్రాకృతిజన్యమని కొందరును తలచుచున్నారు. తెనుగు ద్రావిడభాషామంటుంబమునకు చెందినదికాని సంస్కృతజన్యముకాని, ప్రాకృతజన్యముకాని కాజాలదనియు, తమిళము, కన్నడము, మలయాళము మొదలగునవి తెనుగుతో బాట్టువులనియు ఈ గ్రంథమున విరివిగా బడినది. చాలమంది భాషాతత్వశాస్త్రజ్ఞులు ఈ మతమునే ఆమోదించుచున్నారు. శ్రీ రామచంద్రకాశ్రీ గారు తమవాదమునకు తగిన ప్రమాణముల నొసగియున్నారు. ద్రావిడభాష లన్నింటియొక్క స్వరూపము సోదాహరణముగ, సవిశేషముగ ఇందు ఈయబడియున్నది. శ్రీ కాశ్రీగారు సంస్కృతాంధ్రాంగభాషల యందు సంశ్లితులగుటచే బహుగ్రంథపరిశోధనమొనర్చి తమ సిద్ధాంతమునకు స్థిరతను పూర్చినారు.

ఇందు రచన సరళము. చాలకరకు జ్యేష్ఠపదము లతోడనే కూరుపు సాగినది. విషయ వివేచనము చాల స్పష్టముగ ఉన్నది.

“తెనుఁగు-తోఁబుట్టువులు” అను నీ విషయము ఇదివరకు ౧౯౩౨ సం. న “నై కాభి”యందు (ఆంగీరస సం. కవిత్వాసమితి వార్షికసంచికయందు) వ్యాసరూప మున ప్రకటింపబడినది. పెక్కువారు పండితకర్తల మెప్పును గవిన. ఇట్టిది గ్రంథరూపముగ వెలువడుట ఆవశ్యకముగుటచేతనే యిప్పుడు ఆరూపమున తాల్చినది

ఇది ఆంధ్రులందరు ఆచరింపఁగల గ్రంథము. విశ్వకళాపరివస్తువారు దీని ప్రాశస్త్యమును గుర్తించి విద్యత్పరీక్షకు, బి. ఏ. పరీక్షకు అవశ్యకతనీయముగ నిర్ణయించుట ఉచితము. బు. వేం. ర.

మహాత్ముని ఆంధ్రదేశ సంచారము

సచిత్రము. క్రానుపైజా, ౯౪ పుటలు. చక్కని అచ్చు. మేలు కాగితములు. వెల ౮ అణాలు. ప్రకాశకులు “ఆంధ్రగ్రంథమాల, ౭, తంబుపెట్టివీధి, మదరాసు.” వలయువాడు ప్రకాశకులకుగాని, ఏబూరులోని “ఆంధ్రకాష్ఠి” వారిజనేవకసంఘము” వారికిగాని వ్రాయవలెను.

“వారిజనోద్యమ సందర్శమున జరిగిన ఆంధ్ర కాష్ఠి ప్రస్థానమునకు బూర్వము గాంధీమహాత్ముడు ఆంధ్రదేశమునకు వాలుగుసార్లు విచ్చేసిరి.” మొత్తముపై మూడుసార్లు ఆంధ్ర సంచారము చేసిరి. మొదటిది తెజవాడలో జరిగిన అఖిలభారతకాంగ్రెసుసంఘమువారి మహాసభకు విచ్చేసినపుడు జరిగినది. రెండవ సంచారము ఖాదీనిధిని ప్రోత్సహించుటకు ఉద్దేశింపబడినది. చివరిది వారిజనోద్యమ ప్రచారమునకు, వారిజనేవక సంపాదనకును నీరసపడినది. పయి సంచారత్రయము నందును గాంధీమహాత్ము డాంధ్రుల కొందిరిన హిత బోధలు, నిధివసూక్తులు, సంప్రతింపులు, సంచరించిన భాగములు, పడిన కష్టములు, అనుభవించిన ఆనందము,

తృప్తి మొదలగు సంగతులు సంవత్సారికములగు చిత్రములతో వివరింపబడినవి.

ఒకప్పుడు కొందరు ఆంధ్రీకరులు మహాత్మునికి ఆంధ్రులపయి దురభిప్రాయము కలుగజేయు ప్రయత్నించిరి. అంజలి యభాగ్యమును తెలిసికొనుటకు మహాత్మునకు కుతూహలము ఉండెడిది. పయి మూడుసంచారములలోను, పదునయిదేమల కాలముగూ ఆంధ్రదేశమున గాంధీయోద్యమములపట్ల ప్రజలకు కలిగిన భక్తివిశ్వాసములను బాగుగ మహాత్ముడు గుర్తించినాడు. గుర్తించి చాల ఆనందించినాడు. దక్షిణ హిందూస్థానమున ఆంధ్రదేశమే దేశీయోద్యమములం దెన్నికగన్నదని ప్రశంసించినాడు. పయివిషయము లన్నియు గులభ్యతైలిలో చక్కగ ఈ గ్రంథమున వివరింపబడినవి. ఇప్పటికాలమున దేశీయోద్యమములపట్ల ఆంధ్రదేశముయొక్క స్థితిగతులను ఎరుగుటకు ఇది ముఖ్య మగు ఆధారగ్రంథము. ఇందలి ‘మహాత్మాగాంధీ జీవితచరిత్ర, ఆంధ్రదేశముపై ఇతరుల అభిప్రాయములు’ గ్రంథమునకు వన్నె కూర్చున్నవి. ఆంధ్రులెల్లరు చదువవలసిన గ్రంథ మిది.

బు. వేం. ర.

పంచవటి

రచయిత : శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణి.

ప్రకాశకులు : డి ఓరియంటల్ బుక్ డిపో.

1/10 ప్రింగరు వీధి, మదరాసు, వెల 0—8—0

చిన్నచిన్న కథలు వ్రాయడము చాల కష్టమనిన సంగతి సర్వజన విదితమే. తెలుగులో చక్కని చిన్న కథలు యింకను నిజరూపమును చాల్పలేదు. చాలమంది పాశ్చాత్య కథల కనువాదములను, అనుకరణములను చేయుచున్నారకాని, వానికి స్వతంత్ర రచనలకుండు లాభిత్యముండుటలేదు. ఉండుటకును వీలుకనపడదు.

స్వతంత్ర రచనల పదిపదునైదు సంవత్సరముల నుండి చిన్న కథలను వెలువరించుచున్న శ్రీ శ్రీనివాసశిరోమణి ఆంధ్రలోకమునకు పరిచితుడే. చిన్నకథలను, పాత్రలను కనులయొడుట సామర్థ్యంపడేసి, సంఘటనలను మనసువలన నచ్చునట్లు వ్రాయగల కొద్ది

మంది. అందు కథకులలో శ్రీనివాసాచార్యులకు చక్కని స్థానమున్నది.

పంచవటి అయిన చిన్నకథల సంపుటి. ౧౨౨ పేజీలు, ముద్దల నొరికించు రూపముతో, అందరి అందు బాటుకొను ఘంఠవీలుగ, పంచవటిని ప్రకటిం చిన ప్రకాశకులు కథావాఙ్మయమునకు గొప్ప యుప కారమునే చేసిరి. పంచవటిలోని కథలు ప్రతిఫలం, ఏకాకినీ, శృంగభంగము, దారద్యయము, ప్రేమరేఖ అనునవి. శృంగభంగం, ఏకాకినీ, దారద్యయం, ప్రతి ఫలం, ప్రేమరేఖ అనే వరుసలో తారతమ్యమును చెప్పరచ్చును, మొదటి నాలుగుకథలను, హిందూ వివాహ సాంప్రదాయము ఆధునిక పరిస్థితులలో ఫల ప్రాయము కాకపోవుటకుగల కారణములను తెల్పుటకు వ్రాసివని కావచ్చును. అయిదవకథ 'స్వేచ్ఛాప్రేమ' ప్రచారములను మనసులోనిదిగాని వ్రాసిన దైయుండును.

కథలయిదును, సుమారు ఏ డెనిమిదేండ్లకు పూర్వము వ్రాసివని మొదటి నాలుగుకథలను వివాహ వంతర జీవితంలో, భార్యభర్తలు ఒకనొకరు పూర్తిగా అర్థముచేసుకొనుటకు వీలలేక, చేసుకోలేక, ఒకరియొడ నింకొకరు గాంచుకొను అపరాధములను తెలియజేయుచున్నవి.

ప్రతిఫలం

సమాజమునా, అర్థవారు, పరిచయములేనిభర్త-వీరియొడ స్త్రీలకుండు స్వభావము నీతది. భార్య తన మాట వినలేదనీ, (కాపురమునకు రాకపోయినను) పురాణయుగములోని స్త్రీలవలె తన నత్యంత భక్తినురాగములతో పూజించుటలేదనీ, ఆమెను అపార్థముచేసికొని నాడు మోహనరావు. వారి వివాహబంధము విచ్ఛిన్నమైపోయినది. ప్రపంచజ్ఞానమైనను పూర్తిగరాని కోడండ్రును తమయింటికి తమయిచ్చప్రకారము వెంటనే పంపివేయలేదని కుమారులకు రెండవ పెండ్లి చేసిన మాతా పితరులు ఆంధ్రులలో చాలావొట్ల నున్నారు. ఆ విషయమే యిచ్చటచూపబడినది. తీవ్రసంస్కారాభిలాషి

యగు నానుజేతరావు ఉద్రేక త్యాగముల పూర్తిగా చిత్రింపబడినాడు.

ఏ కాకినీ

కథావస్తువు ముఠటికథావస్తువే. కాని యీ కథలో దానికి చేరుకూప మియ్యబడినది. నాశ్వరరావు సాత్వికమూర్తి. సీతిమ్మ నిష్కానుయోగిని పితా, భర్తలవై ఆమెకు సమానప్రేమ. కాని, ఆ ప్రేమను ప్రసరించుటలో ఆమె కృతకృత్య కారకపోయినది. భర్తను లోబరుచుకొని, తండ్రికి తాను లోబడియుండ గోరినది. తండ్రి అవ్యక్తము, కుమార్తెకు బోధించి కాపురమును నిలువఁబెట్టె టాతనికి చేతగాకపోయినది. కాపురము ధ్వంసమయినది.

శృంగభంగము

ఇది స్త్రీస్వాదయమును చక్కగా వ్యక్తపరుచుచున్నది. భర్తతో సంసర్కమునకు పూర్వము అతని యోగ్యత, ఆయోగ్యతలను తెలివజాలని యౌవన వసులు నిమిషమాత్రములో వారికి దెలియక కామం తప్పవారి ప్రోకుట, తరువాత తామొనర్చిన దోషమును గుర్తించి, తమ నడవడి దిద్దుకొనుట యీ కథలోని ముఖ్యరస్తువు లలితది యిదే ప్రవర్తన. సుందర రావు భార్యకీడువలన పవిత్రస్థానము, ఆదరణ ఆమె కిచ్చినాడు. లలిత తాను, వారిరువురి పరిచయమునకు పూర్వముచేసిన దోషమునకు పరితపించి, నడతదిద్దుకొని సుందరరావిచ్చిన స్థానమును సఫలీకృతముచేసినది గోపాలరావు మోహమువలనక హాయిగా కాపురముచేసుకొనుచున్న లలితవద్దకు పోవుటలో సామాన్యముగా కాముకులుచేయు పారపాలునే చేసినాడు. పశ్చాత్తప్తయుగు లలిత యతనికి సరియగు పాపమును చెప్పినది.

దారద్యయం

నెంకటేశ్వరరావు రాజ్యలక్ష్మీరూపమునుకూడ మరచిపోయినాడు; పెళ్ళివాడుతప్ప మరెచాడలేదు. అందువలననే నవయావనవతియగు సత్యభామ అతని నాకర్షించినది. బ్రహ్మసమాజమువారికి పాత్తుగలిగినది. రాజ్యలక్ష్మికి నెంకటేశ్వరరావు దైవము. శివరావు

సమహర్షిన రాజ్యలక్ష్మీచెంకటేశ్వరరావుల పునస్సంధానము చాల వినోదకరము; పరిసీతి కనుకూలము.

ప్రేమ భు

రాముడు నేపాచ్యప్రేమ ప్రచారకుడు. సామ్యువాది. కమలమ్మ ఆవర్ణగృహిణి. కమలమ్మ భర్త స్వాతంత్ర్యప్రియుడు. కమలకు అర్తసానము నిచ్చినాడు. రాముని వివాహసమస్య కమలకును, ఆమె భర్తకును తీరనిదైపోయినది. కాని రామునిదృష్టి వేరు. అతనికి నీతిగరభులలో కమల చాల తెలివిగ వ్యవహరించి

శైలి వ్యావహారికము. అనవసరపు సంగతులు లేకుండ, మామూలుగ వ్యక్తి సంభాషణ కవసర మగునట్లు విరువులు సంగతులచేయుటలో శ్రునివాస శిరోమణి అంజనేయి చేయి.

కథావిధానం (Technique), సంభాషణ, అవసరమైనప్పుడు వ్రాయుచు, తక్కినచోట్ల తానే చెప్పకొనిపోవుటలోని నేర్పు శ్రునివాస శిరోమణికి హస్తగతము. కొన్నిచోట్ల సంభాషణ విసువు పుట్టించినను సందర్భము నూహించుకొనినచో పది అవసర మనిపించును. మొత్తముచూడ కల్పనియును మనోహరముగా నున్నది. అయిదుకథలను పూర్వము సఖి, వినోదిని, భారతి లలో ప్రకటింపబడినవే. నూతన కథారచయితలకు కథావిధానము (Technique)ను తెలియజేయుటకు పుస్తకము చాలాఉపకరించగలదు.

చతుర్థి

గ్రంథకర్త. శ్రీ ఇలింద్రకంగనాయకులు ఎమ్. ఏ.

ప్రకాశకులు: — సాహిత్యలత సంపాదకుడు కర్లపాలెం కృష్ణారావు. చల తెలియదు.

ఇది నాలుగు చిన్నకథల సంపుటి. 'చతుర్థి'కిమూలము హిందీయని సంపాదకీయమే చెప్పుచున్నది. భాష గ్రాంథికము. 'కాలముననుసరించి భాషపరుగైతఁచు న్నుది.' అనుసంపాదకీయము గ్రంథములోని భాషావిషయమే వర్తించదు.

కథలు:— విషాదప్రేమ, ఉన్మాదిని, దేశభక్తుడు, తాయి.

ఉన్మాదిని, తాయి, దేశభక్తుడు, విషాదప్రేమ అనువరుసలో ప్రకటించిన కథలతారతమ్యము సరిపోయెడిది. కథలన్నియు భావోద్దీపకములే. శైలి వ్యావహారికమైయుండిన కథలలోని తిత్యము మరింతరసవంతముగ నుండెడిది.

ప్రతికథలోనను వివిధమనస్తత్వములు నేర్పుగానే చెప్పబడినవి. కథలు హిందీమూలములయినను పాత్రలను త్రిరసింహుస్థాన నామములతో వ్రాయు లెంతయవసరముగా నోచుటలేదు. కథావస్తువులకు సంఘటన లాంగ్రదేశమునగూడ లేకపోలేదు. ప్రతికథయును పాఠకునికి ఆలోచనను కలుగజేయుననుట పు సందేహములేదు. క. స.

బైట లీ

క్రాను ౧/౮ పైజా. పు. ౧౦౨. వెల రు. ౦-౪-౦
గ్రంథకర్త: దీక్షితులు. విశ్వసాహిత్యమాల,
ముంగంజ, (Via) అంబాజీపేట, నూ. గో. జిల్లా.

రాజధర్మ ప్రకాశికా
(శిష్యస్మృతి)

క్రాను ౧/౮ పైజా. పు. ౨౦౬. వెల రు. ౨-౦-౦
గ్రంథకర్త:—కాళ్లూరు జోగారాయ దీక్షితులు.
గ్రంథము నొరకుచోటు: కొంపపల్లి గోపాలరావు
శిశుముఖ్, అని శెట్టిపల్లి, భద్రాచలంకోడ్డు రైల్వేస్టేషన్.
(N. S. R.)

తరంగిణి

(ఖండకావ్యసంపుటి)

రాయల్ ౧/౧౬ పు. ౩౮. వెల రు ౦-౪-౦
గ్రంథకర్త: కందుకూరి రామభద్రరావు, ఇన్నీకు
టు, రాజమహేంద్రవరము.

పల్లె పట్టు

డెమ్మి ౧/౧౬ పైజా. పు. ౫౩. వెల తెలియరాదు.
గ్రంథకర్త: చిరుమామిళ్ల విజయపార్థసారథి,
ముప్పాళ్ల, నందిగామ, కృష్ణాజిల్లా.

పార్వతీవరిణయము

(అయిదంకములనాటకము)

౧/౮ నైజా. పు. ౮౪. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త: పి. వి. కోదండరాజుశాస్త్రి.

ప్రకాశకుడు: అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మ
పాకయాజి, తెలుగు వండితుడు, హైస్కూలు, రేపల్లె.

వీరగాథలు

క్రాసు ౧/౮ నైజా. పు. ౬౪. వెల రు. ౦-౪-౦.

ప్రకాశకులు: అకుండి వెంకటశాస్త్రి, తెలుగు
వండితుడు, నేనాపదనము, చెట్లపల్లె, మదరాసు.

గ్రంథము దొరకుచోటు: శ్రీ వ్యాసనికేతనము,
ఆర్యాపురము; రాజమహేంద్రవరము. ఘటోత్కచ
భీమనేనులు, సోపాదరుప్తములు, భీమనేన పాను
మంతులు, అభిమన్యుడు, పరశురాముడు అను కథ
లయిదు ఇందున్నవి. పాతకాలల ఉపయోగమున కిది
యంగీకరింపబడినది. ఇట్లు ఆచార్యులముద్రను పొందిన
యీ పుస్తకముయొక్క గుణబోధవిచారణ మిక
సావకల్పకము.

శ్రీరామకథం

ఇది కాకినాడ నివాసులు శ్రీకాశీధర్మ ముఖ్యయ్య
శాస్త్రిలుగారు సంస్కృతమున రచించిన శ్రీరామకథ
సంక్షిప్తరూపమును ననుష్టుప్ కితకము. “శ్రీరామం
నామి తం ప్రభుం” అనునది ముకుటము. వెల ఒక అణా.

శబరీమహాత్వము

క్రాసు ౧/౮ పు. ౪౦ వెల రు. ౦-౩-౦

ఇది పండిత మాచిమంచి సుబ్బారాయ విరచి
తము. పితాపురమున గ్రంథకర్తవద్ద నిది దొరకును.

ఇది వచనరచనము: రచనము చదవముగాని, నిగ్గు
వ్రుముగాని అనుటకు వలనుపడదు. కథాభాగము హిందీ
వాగ్దయముననుండి సరిగా తీసికొనబడినది.

హరిహర సేవాకీర్తనలు

గ్రంథకర్త: మల్యాల వేంకటేశ్వరయనరావు, పితా
పురము.

పేరువలననే తెలియుచున్నది గ్రంథసమగువిష
యము. ఈ కీర్తనలను హరిహరభక్తులు పాడుకొనవచ్చును.
వెల రు ౦-౨-౦.

నిజామురాష్ట్ర పరిపాలనము

వెల రు. ౦-౪-౦. గోలకొండపత్రికా చందా
దారులకు. రు. ౦-౬-౦ ఇతరులకు.

గ్రంథకర్త: గురవరపు ప్రతాపరెడ్డి బి.వి.వి.ఎల్.

మోక్షసాధనసారసంగ్రహము

వెల ౦-౪-౦.

కర్త: కనకశర్మ భాస్కరరావు, గాంధీనగరము,
కాకినాడ.

నీలాచరితానివారణము

(ఏకాశ్వాస పద్యకావ్యము)

నరసింహ నూరికృతము. వెల ౦-౪-౦.

గ్రంథము దొరకుచోటు అండ్రింగ్, బ్రాహ్మ
రామంపాడు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

His Holiness Sri Sankaracharya Swami
of Kama Kctipeetam.

క్రాసు ౧/౮ నైజా. పు. ౫౦. వెల రు ౦-౫-౦

గ్రంథకర్త: పాల్ బంటును

ప్రకాశకులు: బి. జి. పాల్ అండ్ కో., ౧౨,
ఫ్రాన్సిస్ జోసెఫ్ వీధి, జి. టి. మదరాసు.

India as a Federation

జిమ్మి ౧/౮ నైజా. పు. ౨౨౮. వెల రు ౩-౮-౦

గ్రంథకర్త: కె. వి. పున్నయ్య, యం. పి. (ఆనకల్)

ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ లెక్చరరు, వాల్తేరు,

ప్రకాశకులు: బి. జి. పాల్ అండ్ కో., ౧౨,

ఫ్రాన్సిస్ జోసెఫ్ వీధి, జి. టి. మదరాసు.

సాధివలయ విశేషములు

లొక్కో కాంగ్రెసుసమావేశము, సామ్య వాదము ప్రాబల్యము, అస్సెంబ్లీ వ్యవహారములు, ఉత్కల సింధురాష్ట్రముల నిర్మాణము, కాన్సిలు ఆర్డరులు, విల్లింగ్డనుప్రభువ్యవస్థాని నిర్ణయము, లిక్విటేషన్ ప్రభువ్యవస్థాని యాగమునము, అబిసీనియా రాజ్యము, చక్రవర్తి, పలాయనము, ఇటలీ విజయము, జపాను విజయయాత్రలు, హిట్లరు దంభోక్తులు, ఆంక్షులనిరపయోగము, జాతినమితి క్షైబ్యము ప్రపంచావృత మైన విషాదయోగమునకును, ప్రజ్ఞావాదమునకును ప్రత్యక్షప్రమాణములు. విల్లింగ్డను ప్రభువు నిర్బంధాయుధప్రయోగమునను స్థాపించిన శాంతి స్వోత్కర్షమునకు వినియోగపడినను శాంతికి నిరర్థకముగ నున్నది. ప్రజలయందు ప్రాణవిశ్వాసములు లేని శాంతిదుఃఖచిహ్నము గాని శుభచిహ్నము గాదు. ఆజన్మాంతము సామ్రాజ్యాభిమానము నారాధించిన ప్రభువునకు ప్రజలనుఖదుఃఖము లుగణనీయములు కావు. పారతంత్ర్యము ననుభవించెడి ప్రజలకును నిది సహజావస్థ. విల్లింగ్డనుదంపతులకు మహారాజులు, రాజులు, మంత్రులు, శ్రీమంతులు, సంఘములును సమర్పించిన సన్మానములును ప్రజావృద్ధయము నావరించిన దైన్యమునకు నిదర్శనములు. ప్రజాభిప్రాయమును, అస్సెంబ్లీ అభిప్రాయమును ధిక్కరించిన విల్లింగ్డను

ప్రభువు కాంగ్రెసుపక్షమునుండి గౌరవము నపేక్షించుట విచిత్రము. అస్సెంబ్లీయందు కాంగ్రెసుపక్షము చూపిన నిర్లక్ష్యము స్వీయ ప్రవర్తనమునకు సంబంధించినది కాని రాజునకు సంబంధించినది కాదు. గాంధీమహాత్ముని సందర్శనమును, మానసిక నైతికధర్మబలము లేకను నిరాకరించిన విల్లింగ్డనుప్రభువు తన ధైర్యమును తానే సమర్థించుకొనుటయును స్వాభిమానము. విల్లింగ్డనుప్రభువు చిత్రగుప్తుని వ్యాఖ్యానములనైనను గ్రహించి ఆత్మనిరీక్షణమును జేయుట వృద్ధాశ్రయమునందు తరణోపాయము. నిరంకుశాధికారమును, అపైత్వ్య ర్యములను ననుభవించిన దేశమును విడిచి పోవునపుడు విచారము గలుగుటయందు విచిత్రము గనుపడదు. ప్రజల యోగక్షేమములను నిర్లక్ష్యముచేసినందులకు శిక్షాత్తాపము గలుగకుండుటమాత్రము విచారకరము. ఘనీభవించిన స్వాభిమాన, సామ్రాజ్యాభిమానములందు నకల ధర్మములును సంతర్ధానము లగుట సహజము. విల్లింగ్డను ప్రభువు గాంధీమహాత్ముని సహాయమునను శాంతిస్థాపనమునకు గల యవకాశములను నిరసించి, అశాంతిస్థాపనమునకు గారణభూతుడైన విధమును భావిచరిత్రము విశదము చేయగలదు.

* * *

లిలితుగో ప్రభువు

లిలితుగో ప్రభువు ప్రకటించిన పుణ్యహారముల వచనసంకల్పములు వారి సద్భావములకు నిదర్శనములైనను, సామ్రాజ్య కవచాతిక్రమణముల ముఖ్యముగను నవీనరాజ్యాంగపాఠములందు దుర్లభమని భావికాలము విశదము చేయగలదు. కాపుజనులకు, గోబృందమునకు స్వస్థివాచకములు, వృషభదానము, బీదల కన్నదానము, సాధుభావణములు ప్రాచ్య సంప్రదాయముల కనురూపముగ నున్నను రాజ్యాంగ వ్యవహారములు రాజప్రతినిధి ప్రతిష్ఠను సమర్థించుటకు ప్రమాణములు. రాజప్రతినిధి ఇండియాకార్యదర్శికి తాబేదారైనను, ఇర్విన్ ప్రభువులెను స్వతంత్రాచారణమునకు కొంత యవకాశములు కలవు. ఆ స్వల్పావకాశముల నయినను బ్రిటిషు ప్రయోజనములకు గాకను హిందూస్థానప్రయోజనములకు వినియోగించుట రాజనీతి, వివేకము, ధర్మము.

గాంధీమహాత్ముడు ప్రకటించిన గ్రామోద్ధారణోద్యమము ప్రభుత్వ అత్యము నాకర్షించిన విధమును రాజ్యాంగ వ్యవహారములు, ప్రసంగములు వెల్లడి చేయచున్నవి. అధికారులు వారి రాజ్యతంత్రములను పట్టణములనుండి గ్రామసీమలకును, విద్యావంతులనుండి సామాన్యులకును ప్రసరింపజేయబూనుట సముచితమైనను ఫలము మాటలందుగాకను చేతలందు గనుడవలయును. అధికార ప్రావకము, రోడ్డులు,

బోర్డులు, నిరసనసంఘములు ప్రజ్ఞావాదములు ప్రజలను సంతృప్తిరచెడికాలము పోయినది. ప్రజాహృదయమునందు ప్రబలుచున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను శాంతింపజేసిపుడ శాంతిస్థానము సాధ్యముగాగలదు. ప్రజాహృదయమును పీడించుచున్న దారిద్ర్యము, స్వాతంత్ర్యదాహము శాంతించినపుడ శాంతిస్థానము సాధ్యము. పట్టణములందు నుండిన రాజ్యతంత్రము గ్రామములందు సాధ్యము. ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకు విముఖులైన కలెక్టరుల గ్రామసీమ నిర్వహణములు, న్యవహారములు ప్రజలవిశ్వాసమునకు గాకను సందియములకు పాలుగుట సహజము. లిలితుగో ప్రభువు గ్రామోద్ధారణమును నుద్ధరించుటకు గాంధీమహాత్ముని కభయమునొసగి కార్యోక్తమణముచేసిన ప్రజావిశ్వాసమును బడయుట కంకురార్పణమును చేయవచ్చును. ఏకమార్గ సింహాసనమువలెను శిల్పిగద్దెయును నిరింకుశాధికారి రక్షణమునకును, ప్రజానిర్బంధములకును, బ్రిటిషు ప్రయోజనములకును వినియోగపడుటయును, స్వధర్మాచరణమునకు వినియోగపడకుండుటయును సహజము. సిల్హాకొండల శీతలము, నిరంకుశ వాతావరణము నూతనోత్సాహమును మందగింపజేయుటయును సహజము.

* * *

సంస్కరణ రాజ్యాంగములు

నూతన రాజ్యాంగములు సమ్మోహనాశ్రయమువలెను అధికారులందును, నాయకు

లందును, ప్రజలయందును సంభ్రమమును గలుగజేయుచున్నవి. గవర్నరుజనరలు, గవర్నరులు, కమిషనరులు, కలెక్టరులు, మంత్రులు మొదలగు నధికారు లందరును సంస్కరణ మంత్రోచ్చారణమును జేయుచున్నారు. మంత్రులు సంస్కరణదుర్గ సంరక్షణమునకు ప్రయత్నములను జేయుచున్నారు. కాంగ్రెసు జాతీయ లిబరలు స్వతంత్రపక్షనాయకులును, హిందూమహమ్మదీయ నాయకులును సంస్కరణములను నిరాకరించుచును సంస్కరణములు సనుభవించుచును బూనుకొనుచున్నారు. ప్రభుత్వప్రజానాయకుల ఐక్య మంతయును రాగల సంమానము లందును ఎన్నికల హావిడియందు నిమగ్నము గాగలవిధమును నిత్యవ్యవహారములు, ప్రసంగములు విశదముచేయుచున్నవి. ప్రసంగవ్యవహారము లెట్లున్నను ప్రభుత్వ హృదయమునందు పరివర్తనము గలుగని విధమును అస్సెంబ్లీవ్యవహారము, కాన్సిలు ఆర్డరులు చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

* * *

అస్సెంబ్లీ

అస్సెంబ్లీయందు ప్రభుత్వము పరాజయమును పొందినను ధ్రువాధికారముద్వారా వ్యవహారములు సాగుచున్నవి. అస్సెంబ్లీ ఒటావాసంధిని విసర్జించినను ప్రభుత్వహృదయమునందు సంచలనము గలుగలేదు. గ్రెగ్గ గారి సర్వజ్ఞత్వము, క్రైయికుగారి నిరంకుశాధికారాభిమానము, నాయుసుగారి సర

ళత్వము, జఫరల్లీఖానుగారి సమర్థన చతురత్వము, సైనిక కార్యదర్శుల స్మృతివ్యాఖ్యానములు యథాప్రకారము సాగుచున్నవి. అస్సెంబ్లీయందు కాంగ్రెసుపక్షము గడించిన ధర్మనీతిబలములును ప్రభుత్వనిరాదరణమునకువలెను ప్రభుత్వాదరణమునకు పాత్రముగాలేదు. ప్రజాహృదయమునందునలెను అస్సెంబ్లీయందును కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్య ధర్మప్రతిష్ఠను ప్రతిష్ఠించినది. సంస్కరణము నిర్దేశ్యవ్యవహారములకు పేరునకు పార్లమెంటుసమ్మతి ముఖ్యమైనను స్టేటు సెక్రటరీ కల్పితములైన కాన్సిలు ఆర్డరులద్వారా వ్యవహారములు సాగుచున్నవి. ఉత్కల సిద్ధురూప్యము లేర్పడి వ్యవహారములు సాగుచున్నవి. మేయరుగారి ఆర్థిక నివేదిక ప్రత్యక్షముగాగల విధమును వెల్లడి చేయుచున్నది. ప్రజానాయకుల శక్తులన్నియును సంస్కరణ ప్రచార ప్రణాళికలందు లగ్నముగాగల విధమును లోక్ కాంగ్రెసు వ్యవహారములు, ప్రతికల వ్యాఖ్యానములు చెప్పక చెప్పుచున్నవి. ఏది ఎట్లులైనను ౧౯౩౭ వ సంవత్సరారంభమునందు రాజ్యాంగ సంస్కరణములు ప్రారంభమగుటయును, సంస్కరణముల నాచరణమునందు జెట్టుటకు ప్రజానాయకుల హామహమికను బూనుటయును నిశ్చయము. నూతన రాజ్యాంగములు కాంగ్రెసునందును సందిగ్ధస్థితిని గలుగజేసిన విషయము లోక్ వ్యవహారములు వెల్లడిచేయుచున్నవి.

* * *

లక్ష్మీ కాంగ్రెసు

లక్ష్మీ కాంగ్రెసు విజయము పండిత జన హరిలాలు నెహ్రూగారివ్యక్తి విజయము ధర్మ విజయము. నెహ్రూగారి భావములు సామ్య వాదమునకును, ధర్మ పరివర్తనమునకును పోషణము నొసగుచున్నను విచక్షణోపేతములుగ నున్నవి. సాంఘికవిభేదములకును, నిరంకుశాధికారమునకును, కులధనాధికారములకును, వర్ణాశ్రమధర్మములకును నిలయమైన దేశమునందు సామ్యవాద పక్ష న్యాయము దుర్లభమని నెహ్రూగారింగీకరించియును సామ్యవాదపక్షమునకు కాంగ్రెసు సంస్థయందు గల్పించిన బలము కాంగ్రెసు బలమును భేదాభిప్రాయముగల వర్తమాన పరిస్థితులందు శిథిలముచేయుట సహజము. కాంగ్రెసునందు గల బహిష్కారపక్షము, పార్లమెంటుపక్షము, అధికారస్వీకరణపక్షము, జాతీయపక్షము, సామ్యవాదపక్షము వర్తమానసందిగ్ధసమయమునందు కాంగ్రెసు వ్యవహారస్థితిపైకు దౌర్బల్యమును గల్పించగల విధమును ఢిల్లీ, లక్ష్నో, వార్ధాలందు కాంగ్రెసు ఎర్కింగుకమిటీయందు సంభవించిన భేదాభిప్రాయములు సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. గాంధీమహాత్ముడు కాంగ్రెసు వ్యవహారములందు మోసముద్రను బూనియును, కాంగ్రెసుసంయోగమును సమకూర్చిన విధము బహిరంగరహస్యము. గాంధీమహాత్ముడు సంకల్పించినటులు నెహ్రూగారి యధ్యక్షత లక్ష్మీ కాంగ్రెసునకు సిద్ధి

చినను, వారి నాయకత్వఫలము భిన్నరూపమును దాల్చిన విచిత్రముండదు. అధికారస్వీకరణమునకు సుముఖమైన కాంగ్రెసును, ఫాయినాంతుమును, ఎర్కింగుకమిటీని విముఖుడైన నాయకుడు, ఆత్మవిశ్వాసమునకు వ్యతిరేకముగను నిర్వహించుట దుర్లభము, నిరర్థకము. లక్ష్మీ కాంగ్రెసునందు అధికారస్వీకరణసమస్య నిర్ణయించుటయును, కార్యనిర్వాహకవర్గము తదనుగుణముగను స్థిరపబడుటయును కాంగ్రెసుబల గౌరవరక్షణములకు సాధనమై యుండియుండును. అధికారస్వీకరణసమస్యకు వాయిదా వేయుటవలనను ఖండన మండనములలో కాలయాపన మగుటయును కార్యవిధానము శిథిలమగుటయును సహజము. కాంగ్రెసు అంగనిర్మాణమునందు చేసిన మార్పులును కాంగ్రెసు బలమును శిథిలము చేయుటకును, దుర్లయములను వ్యాపింప జేయుటకును వినియోగపడగలవిధమును గత సంవత్సరానుభవము విశదముచేసినది. సామాన్య వ్యవహారములందువలెను జాతీయ వ్యవహారములందును స్వతంత్రమైన కర్మానుభవమే మోక్షసాధన మగుచున్నది. వర్తమాన సంవత్సరమునందును ప్రజలకు కాంగ్రెసు ఆదేశములను శిరసావహించి పాలించుట కార్యసాధనము, విధ్యుక్తధర్మము. స్వదేశ వ్యవహారములువలెను విదేశ వ్యవహారములును భయంకరములై ప్రపంచావృతమైన మహాపరివర్తనమునకు నిమిత్తములుగ నున్నవి.

* * *

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింద కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1936 సం. ఆగష్టు)లో ఇదిగో యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కనుచందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలొఖరి తెంపులేకుండు పత్రికను పంపుచుండుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేదీ నా భాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము మాకు చందాదారుల నెప్టెంబర్ 10-వ తేదీని రూ. 6-4-0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున విభిన్నమన మంచి సామ్యు చెల్లించి వి. పి. నిగైకొన బ్రార్థింతులు. ఒకవేళ ముగ దోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపు

A 17, B 6, F 1, G 7, 9, 12, H 31, 33, 35, 36, J R 24, 25, S 109, 110, 115, 118, 119, 249, 252, 272, 27

స వ రణ

‘మొండలీయము-రక్షస్వర్గ’

౧౯౩౬ సం. నవంబరు నెల సంచిక

పుట.	క తైము బంతి	తప్ప	ఒప్పు
౪౫	౨ ౪	“తీర్మానించువా?”	“తీర్మానించువా?”
౪౬	౧ ౧౯	“అట్లే”	“అట్లే”
౪౮	౧ ౯	“దీని”	“దీని”
౫౦	౨ ౪	“ట్యాంజెంటు”	“ట్యాంజెంటు ౧.”
౫౦	౨ ౧౫	“క. ఖ. చ”	“క. బ. చ.”
౫౨	౧ ౧	“వారి సంతతి”	“వారి పూర్వులు”
౫౩ ౧౧ ౫౪	౧	“వారి పూర్వులు”	“వారి సంతతి”

